

رہنمائی و رہنمائی

urdukutabkhanapk.blogspot

رہنمائی رہنمائی

رہنمائی
رہنمائی

عبد الولی خان

تہون

د شہید ننگ و وفا قاضي عطاء اللہ پٽ نامہ

(الف)

چا چي استعماري دور کڻي پٽ ورومبي خل د پښتون قامي تشخص
پٽ ځا ټ کولو کڻي باچا خان سره اوږه پٽ اوږه مبارزه وکړه۔ نه يواځي
د پښتون تاريخ ټي له نوي سره وليکلو، ولي د صوبه 'سرحد' د ورومبي
وزير تعليم پٽ جټ ټي پښتو ژبه دفتری، عدالتي او د ابتدائي تعليم
ژبه هم وگرځوله د قوم سره د مينې سزا ورته داسې ملا شوه چې وېش
نه پس بنديوان شو او د لاهور جبل نه مرگوني راووته، وفات شو۔

بنا کردند خوش رسمی به خاک و خون غلطیدن

خدا رحمت کند این عاشقان پاک طینت را

مرزا مظهر جان جانان

(ب)

يو بل د ذکر وړ مشر قاضي عطاء اللہ د تعليم پخواني وزير دے چې دا
وخت هري پور جبل کڻي دے، د خان عبدالغفار خان منونکي او بني
لاس دے۔ د وزير تعليم پٽ جټيت هغه لري لوري سيمو کڻي هم د
علم رڼا خپرولو د پاره ډېر څه کړي دي. پٽ پښتو ژبه ټي زښت يقين
دے، ځکه ټي کليوالو سکولونو کڻي دا د زد کړي ابتدائي ژبه جوړه
کړې ده. د سرخپوس غورځنگ برکت دے چې پښتو ژبه نه يواځي سمه
شوه بلکې پٽ خورېدو ده. د غورځنگ خط و کتابت او دستاوېزات هر
څه پښتو کڻي ليکلے کېږي. هم د دي اغېزې د لاندې افغانستان کڻي
هم پښتو تحريک پېل شوه دے چې د هغې له کبله اوس افغان
افسرانو د پاره حکومت د پښتو ليکلو لوستلو احکامات کړي دي او
دا د فارسي ځا ټ نيسي.

پٽ حواله د 'گولډ اينډ گنزان پتھان فرنټير'

خان عبدالقيوم خان، سابقه وزير اعلي مسلم ليگ

ټول حقونه د باچا خان ټرسټ پٽ حق کڻي محفوظ دي

BKTRC2018/Pro-43

خان عبدالولي خان

رښتيا رښتيا دي

لمنليکونه فېصل فاران

ځيرکتنه طلال بهدار اصلږي

چاپ جنوري 2019

چاپځا امن پرنټنگ پريس، پېښور

کتابت او مخپاڼه باچا خان مرکز گرافیکس ويزائن ډسک

شپږ 1200

مرسته 150 ټپي

باچا خان ټرسټ ريسرچ سنټر

BAACHA KHAN TRUST RESEARCH CENTRE

Pajaggi Road, Peshawar

Ph: 091-2246851-3, Fax: 091-2246225

تہون د شہید تنگ و وفا قاضي عطاء اللہ پٽ نامہ (الف)

چا چي استعماري دور کڻي پٽ ورومبي خل د پښتون قامي تشخص په
خاے کولو کڻي باچا خان سره اوږد پٽ اوږد مبارزه وکړه - نه يواځي د
پښتون تاريخ نې لټوي سره وليکلو، ولي د صوبه 'مرحد' د ورومبي
وزير تعليم پٽه جټ نې پښتو ژبه دفتري، عدالتي او د ابتدائي تعليم ژبه
هم وگرځوله د قوم سره د مينې سزا ورته داسي ملاو شوه چې وېش نه
پس بنديوان شو او د لاهور جبل نه مرگوني راووته، وفات شو
بنا کردند خوش رسمي به خاک و خون غلطیدن
خدا رحمت کند این عاشقان پاک طينت را

مرزا مظہر جان جاناں

(ب)

يو بل د ذکر وړ مشر قاضي عطاء اللہ د تعليم پخوانی وزير دے چي دا
وخت هري پور جبل کڻي دے، د خان عبدالغفار خان منوونکي او بني
لاس دے - د وزير تعليم پٽه جټ هغه لري لوري سيمو کڻي هم د
علم رڼا خپرولو د پاره څه کړي دي پٽ پښتو ژبه نې زښت يقين
دے، ځکه نې کليوالو سکولونو کڻي دا د زدکړي ابتدائي ژبه جوړه
کړې ده، د سرخپوس غورځنگ برکت دے چي پښتو ژبه نه يواځي سمه
شوه بلکي پٽ خورېدو ده د غورځنگ خط و کتابت او دستاويزات هر
څه پښتو کڻي ليکلې کېږي، هم د دې اغېزې د لاندې افغانستان کڻي
هم پښتو تحريک پېل شوے دے چي د هغې لټه کبله اوس افغان
افسرانو د پاره حکومت د پښتو ليکلو لوستلو احکامات کړي دي او
دا فارسي خاے نيسي'

پټه حواله د 'کولو اېنو گنزان پښان فرهنگي'
خان عبدالقيوم خان، سابقه وزير اعلي مسلم ليگ

- دا 'رہنمایا ریتیا دي'، حیات روغانے 2
- خويادوني، جمعه خان صوفي 4
- يو څو خبرې، اجمل خټک 6
- د پېرنکيانو خفيه دستاوېزونه 10

فرقه وارانہ سياست او پېرنکي 18، د بورپ دويم جنگ 45، پېرنکي سياسي
بازيگر 59، د پاکستان منصوبه 63، د پاکستان مختلف تاويلونه 70، د پېرنکي
پاکستان 72، مسلم ليگ د پېرنکي 72، خاکسار 77، صوبائي وزارتونه او
جناح صاحب 79، کرپس مشن 81، کانگرس سره د جنگ تياري 97، هندو
سکھستان 101، مھاسېا 103، د گاندهي جي د وفاقي حکومت تجويز 106،
مسلمانان وزيران 108، جناح صاحب او د پاکستان تشريح 111، د گاندهي جي خط
جناح صاحب ته 114، د جناح صاحب مقام او جټيت د پېرنکي پٽه نظر کڻي 118،
صوبه سرحد او پېرنکي 123، خانان او مليان 118، د سر جارج کنگنيم ډاټري 134،
مليان خانان او مسلم ليگ او وزارت جوړول 152، د 1946 کال انتخابات 160، د
وېول نوي منصوبه د پاکستان ضرورت پېرنکي ته 167، کيښت مشن او د شملې
دويم کانفرنس 175، مسلم ليگ ته بنيادي مشکل 178، مسلم ليگ د پاکستان د
مطالبې نه لاس اخلي 180، عبوري دور 183، د مسلم ليگ راست اقدام 189،
عبوري حکومت 192، د لارډ وېول برطرفي او لارډ ماونټ بيټن تقري 207، د
ماونټ بيټن پٽه وړاندې د تقسيم پٽه حقله مختلف تجويزونه 220، د صوبه سرحد
لانجه 228، دويمين سټيټس او دولت مشترکه 237، د جون د درېمي د منصوبي
اعلان 240، رېفرنډم 244، د دواړو گورنر جنرالانو تقري 253، د فرقه وارانہ نفرت
اور 260، د صوبو تقسيم او تالان 265، مسلم ليگ او رياستونه 271، فرقه وارانہ
سياست او د مسلم ليگ نظريه 274، فرقه وارانہ فسادات او کانگرس 274، د دوه
قومي نظريې نه د مسلم ليگ انکار 290، د اگست څوارلسمه 302،
د پاکستان د حکومت رغونه 305، توضيحات 319

دا 'رښتيا رښتيا دي'

'رښتيا رښتيا دي' د رهبر تحريک خان عبد الولي خان منلے شوعے څېړنيز تاريخي اثر دے چې اردو او انگريزي ژبو کښې هم خپور شوعے دے. د دې کتاب څېړنه هغه مستند دستاويزاتو باندې اډانه ده چې دېرش کاله تېرېدو نه پس ئې برطانوي حکومت ستر مات کړي.

رهبر تحريک دې کتاب کښې د دغه دستاويزاتو په بنياد د متحده هند د وېش د وړومبۍ تلوسې نه د وېش پورې او بيا دغه پس منظر کښې داسې نکتې اوچتې کړې دي چې د نن په سياست کښې هم د لارښودنې حق ادا کوي. دا کتاب په 'خبر' د پېرنگي د نظر نه د 'اسلام اباد' ذهن او د 'پېنډۍ' معدې پورې د هر څه علت او پس منظر ښايي.

د رهبر تحريک دا کتاب د هاغه وژلې شوې شهيد شوې زندگۍ د وحشت خېزه داستان يو دستاويزي ثبوت دے چې ظهير کاشميري ئې په شا ولاړه سفاکي او بې ترسي داسې بيان کړې ده:

سنا هے آج کے دن زندگي شهيد هوئي

اسي خوشي مين هر اک سمت ديپ مالا هے

د دې کتاب مندرجات هم د رهبر تحريک په څلور ټوکونو اډانه کتاب 'باچا خان او خدائي خدمتگاري' کښې زيات بشپړ کړے شوي دي او د ما بعد صورت حال د رهبر تحريک د رسا نتيجه اخذی ثبوت ورکوي.

د 'رښتيا رښتيا دي' اغېز منځ نه وړلو د پاره په وړومبۍ ځل د دې اېنټي تهيسز د مطالعه پاکستان په رڼا کښې دوهم نړيوال جنگ د پاره د پاکستان د قومي ترانې د ليکونکي حفيظ جالندهري د جنگي سرود لهجه کښې وليکل شول. تکو شنو مؤرخانو او 'جنرل' ستانوا' انډوخر جوړ کړو: تردې

چې په جعلی نومونو ئې داسې کتابونه هم وليکل چې د رهبر تحريک لمن توره کړي خو خوند ئې ونه کړو. آخر چې نور څه ونه شول نو قومي اسمبلۍ کښې ئې يو پل 123-1991-8 منظور کړو چې د دې پل لږوېه د هندوستان وېش ته غلط ويونکي د پاره د لس کاله قېد بامشقت او جرمانې وړاندیز شوعے.

د غدار، کافر، اېجنټ تهمنتونو باندې تهمتي خان عبد الولي خان که هم 'رښتيا' نه وئيل نو چا به وئيل؟ دا رښتيا رښتيا دي او په حوالو سره ئې د قوم اصل غداران، دلالان او بريسان په گوته کړي دي. هاغه خلق چې پرون د مذهب او ملک په نوم د انگريز سترگو ته ولاړ وو، نن ئې هم د مذهب او ملک په نامه په ځانونو د پلاټ برائے فروخت تختې لگولې دي. هاغه زور جنگ په هاغه زړه خبره نن هم روان دے. د رهبر تحريک رښتيا پرون هم رښتيا وو، نن هم رښتيا دي او سبا به هم رښتيا وي. رهبر تحريک رېکارډ روڼ، ښځ او ډاگيز ساتلے او تر مونږ رارسولے دے.

ښاغلي فيصل فاران نه قربان، د دروغو په زور د جوړې شوې فتنې مخ څرگندولو د پاره ئې نور کتابونه هم چن کړي چې زيار به ئې تاسو لمنليکونو کښې ولولئ. ارمان دې نه مري، فاران دې نه مري او تل دې وي پښتون ولي!

دغه تاسو يئ او دغه 'رښتيا رښتيا دي' —

حيات روغانے

چيف ايډيټر 'پښتون' پېښور

په پاې كښې د خطاط پوهه او زيار د دې كتاب په خطاطۍ او ترتيبولو
كښې د يادونې وړ دي

جمعه خان صوفي، كابل

د 1987زېږديز كال، د جنوري يوولسمه نېټه

څو يادونې

زما د پاره ډېر د وياړ او فخر ځای دے چې د خپل گران مشر او ليدنر
عبدالولي خان كتاب چې بې د شكه د هغه د زيات زيار او محنت نتيجه ده،
اوپ، مرتب او چاپ ته تيار كړم 'رښتيا رښتيا دي' نومې كتاب لكه چې د
عنوان نه نې څرگنده ده، تاريخي مقام او رښتنوالي خو به په سرسري نظر
لوستو سره هر يو لوستونكي ته جوت شي او زه لازمه نه بولم چې دلته پرې
تبصره وكړم، ولې چې لكه مصنف موجوده كتاب ليكلو سره په دې موضوع
باندي تاريخ كښلو ته يوه نوې لورې وربخښلې ده نو پكار ده چې حقيقت
ليدونكي تاريخ پوهان پرې تبصره وليكي او يا پرې بشپړې څيړنې وكړي
چې د ليكوال كار او زيار نورو تازه مستندو موادو سره لا غني كړي¹
ما كوشش كړے دے چې ترمكنه حده پورې د انگريزي استعماري
سياسي نظام زېږنده ضروري اصلاحات او ځينې لغتونه چې په هند او
پاكستان كښې رواج لري، د مخ په اخبر په حاشيه (لمن ليك) كښې د برنۍ
ژبنې او سياسي پوهې او علم سره سم په معادلو او هم معني د اصطلاحاتو
او لغاتو وړ وپيژنم، كوم اصطلاحات، لغات، نومونه او مفاهيم چې تشرېح
ته اړتيا لري، د كتاب په پاې كښې د نويونو او توضيحاتو په دود تشرېح
شوي دي، ځني ځايونو كښې مولف ضروري گڼلي نه وه چې انگريزي
متنونه ترجمه كړي، مگر ما د لوستونكو د ضرورت په اساس لازمه وبلله
چې هغه وژباړم، د دې هرڅه يادگيرنه د دې د پاره ضروري بولم چې سبا پرې
څوك مصنف ته گوته ونه نيسي

¹ د املا، او ليكدود په اړه خبرې ترې اوس د غير ضروري كېدو نه وجه وويستې شوې فاران

يو ڄو خبري

زۀ د ولي خان سره ډېر نژدې پاتې شوي يم. هم په جېلونو کېنې. هم د سياسي جدوجهد «مبارزې» لږ کېنې په سفرونو کېنې، هم په لويو لويو اولسي جلسو او مظاهرو کېنې هم د کلي کور په حجرې او باغيچو کېنې. هم د مکار او متشدد دښمن سره مخامخ د مقابلې په سختو لمحو کېنې، هم د ارام او تفريح په وخت د شاهي باغ او سوات د گلالي فضا په ډېرو کېنې. زۀ په صداقت او يقين سره وئيلې شم چې ما په دې ټولو ترڅو او خوږو وختونو کېنې د سياسي جبر او تسلط د مقابلې، د خپل سياسي تنظيم د مشهورو بحثونو او غرزو پرزو په هجوم کېنې هر وخت دا محسوس کړي دي چې ولي خان د ژور فکر، نکته رسر نظر، يو زړور او اثر انداز ملي رهبر سره سره د پښتني تاريخ، کلتور، ادب او فن يو لېوال طالب علم هم دے او که يو خوا نې ټول ژوند په يو مخې ډېر اوږد او زوريدونکې سياسي جدوجهد کړے دے چې خپل خلق د داخلي او خارجي استعمار، استثمار او رجعت د خونړي پنځو نه خلاص کړي. نوبل خوا نې ورسره پرله پسې دا تلاش او مطالعه هم کړې ده چې د خپل ملي کلتور خليدونکي ملغلرې د وخت د طوفانونو او استعماري او نوي استعماري نظام د تورو پردو لاندې پټې او ورکې پاتې نه شي، هغه رادوڅار شي. محفوظ شي او وده وکړي. دې شوق او ولولې دے په کتابونو، اثارو او رواياتو پسې کوم کوم ځاي وگرځولو. هغه ځانله بحث دے. خو دا يوه خبره يقيني او د يادولو ده چې دې لږکېنې دې د زړو او نوو کتابونو تر جزيرو ورسيدونو د ولي غوندې د تيز نظر، دردمن، زړۀ او کلکې ارادې خاوند ترې نه نش لاس واپس نه شو

راواپس کيدے او راواپس نه شو

ولې د کتاب دنيا کېنې هم د خپل سياسي ژوند، فکر، مبارزې او پټ سره ورننوتو او هلته نې قلم په لاس هم د هغه محبوب نلاش کولو د کومې د پاره چې دے کفن په سر د قومي ازادۍ د جنگ ميدان کېنې ولاړ ؤ. ځکه چې دے پوهېدو چې د قومونو د ازادۍ، ابادۍ، سوکالۍ او خوشحالي منزل ته رسيدو د پاره که يو لاس کېنې توره پکار ده، نوبل لاس کېنې قلم، که د تن وينې تونيو غواړي نو د ذهن ډيوه هم بله ساتل پکار دي. دغه مينه، شوق او تلاش کېنې ده ډېر کتابونه ولوستل او د سياست د ميدان ډېر مدير قهرمانان نې وليدل.

دې لږ کېنې دے په سنه 1957ز. کېنې د لندن انډيا انس لايبريري ته ورسيدلو او دلته ورته د پښتو په ژوند، سياست، تاريخ، کلتور، ادب او روحياتو (نفسياتو) هغه کتابونه، تحريرونه او دستاويزونه په گوتو راغلل چې بل ځاي موندلے نه شول او ده د مطالعې او شوق سره نې بيخي سمون خوړلو، ځکه چې دا هغه انگريزانو عالمانو، افسرانو او ليکوالو ليکلي وو چې د هغوي په ټوله دنيا کېنې د پښتو سره تر ټولو سخته او اوږده مقابله او معامله راغلې وه او د خپلې وظيفې «ډيوټي» په دوران کېنې نې د ضرورت د مخه يا د شوق له کبله د دې قوم او خاورې تاريخ، ژوند، ژواک، روحيات، روايات، دود دستور او دوستي دښمني د نژدې نه ژور مطالعه کړي وو او هغه نې بيا پوره په وضاحت او تفصيل سره د ملي تحليل او خپلې شخصي راتې پورې کېنې او د سرکاري نظر په چوکاټ کېنې قلم بند کړي وو. دغه شان ده ته د زرگونو کالو د پس منظر سره د ژور تاريخ په لمن کېنې خپل قوم او اولس د لوړو ژورو اسبابو او عصري لوي، تاريخ کېنې د ازادۍ په مينه جنگېدو مختلف اړخونه، نفسيات، عادات، علل او وجوهات مطالعه کولو موقع په گوتو ورغله.

رېنټيا رېنټيا دي

رېنټيا رېنټيا دي

سلطنت په هندوستان کېنې د دې سيمې د ټولو چارو تر ټولو ستر حکمران وائسرائه هند د دې سوال تر دې مستند او قاطع ځواب بل نه شي کيدې او په دغه کېنې د دې کتاب اهميت او گټورتوب پروت دے

دا کتاب «رېنټيا، رېنټيا دي» اوس زموږ او ستاسو په لاسو کېنې دے. هر هغه څوک چې دا کتاب لولي، هغه به دا خبره ومني چې موږ پېښو او د دې سيمې اوسيدونکو ټولو خلکو ته د دې حقانو نه خبريدل او په دې غور کول څومره گټور کيدې شي خصوصاً زموږ د تاريخ په نننۍ مرحله او نوي مور کېنې د دې څومره ضرورت دے

بې ځايه به نه وي که دلته د افغانستان د انقلابي حکومت مننه وشي ځکه چې موږ د دې کتاب متن پېدا کړو، نو بيا مو غوښتل چې دا زر تر زره چاپ شي او د هر چا لاسوته ورسولې شي، نو په دې لم کېنې دې ورور حکومت زموږ ډېر کومک وکړو او دا کتاب نې په تادي راته په لږ وخت کېنې جوړ کړو

دا کتاب د چاپ د پاره تيارولو ټول زيار زموږ ملگري جمعه خان صوفي ويستي دي، ځکه بايد دے دلته ياد شي

د دې مختصر الفاظو سره زه د ولي خان دا کتاب «رېنټيا، رېنټيا دي» د خپل هيواد په ازادۍ، ابادۍ، سوکالۍ او امن مينو او د انسانيت خوږمنو ته په وياړ سره وړاندې کوم

اجمل خټک

111.1987

د ډېرې مودې راهسې ولي په دې تلاش کېنې و چې دا را معلومه کړي زموږ د تاريخي او غښتلي قوم د دې اهمې جغرافيه، څرېې خاورې، ژوند بڅښونکي اب و هوا او ډېرو طبيعي پټو خزانو باوجود د تاريخ د روان بهير نه څنگه، چا او ولې بهر وويستو او بيا په تيره تيره برطانوي استعمار ولې دا داسې قوم او د دغه خاوره د مخصوصې سټېرېټيچيک پاليسۍ د لاندې داسې ونيوله چې د دغه قومي وجود، د دغه د تشخص ټول ځلاند او حياتي اړخونه، حتي د ملي روحيې د ختمولو د پاره د دغه په وهلو، خپلو او د دغه خلاف يو ډېر بې رحمانه انسانيت سوز عمل جاري ساتلو کېنې د هېڅ بشري اصولو، عاطفې او قانون لحاظ نه کولو، ولي ته چې د دغه د تلاش او مطالعې د پاره خپله هم د هغه برطانوي استعمار د پاليسۍ جوړونکو او چلوونکو کتابونو او اسنادو ته لار پېدا شوه، نو بيا دے تقريباً هر کال چې د جېل نه به بهر و، دې پسې به لندن ته تلو او دغه لايبريري کېنې به دغه سرکاري مصدقه اسنادو او کتابونو سره مشغول و - دلته دغه د خپل کار او هدف (مقصد) د پاره ډېر مواد پېدا کړل، د هغه نه نې سوونو صفحې ياداشتون په خپل فلم رانقل کړل او بيا چې کور کلي يا جيل خانه کېنې مرتب کول دغه کتاب هم اوس تقريباً تيار دے ولي د دې مطالعې په دوران کېنې دے ته يو بل اهم سوال پېدا شو هغه دا چې هغه سازش کشف شي چې په کومه طريقه د شوروي اتحاد د انقلاب د مخنيوي د پاره د اسلام په نامه دلته کار شو دے او د دې مقصد د پاره د هند په نيمه وچه کېنې چا او څنگه په ازادي غوښتونکي تحريک کېنې تفرقيه وچوله

ولي دا کتاب «رېنټيا، رېنټيا دي» د دغه سوال ځواب ورکولو د پاره ليکي او ښه خبره دا ده چې دا ځواب په کومو اسنادو، اداکومنت، ورکوي هغه د دې پاليسۍ د دوو ټولو نه مهمو مسئولينو په فلم ليکلي شوي او په امضا دستخط ثبت شوي دي، لکه د برطانوي سلطنت وزير هند يا د دغه

د پیرنگیانو خفیہ دستاویزونه

د خپلو دواړو څلو جیلونو په جریان کېنې - یو ځل د فیله مارشل ایوب خان په دور کېنې او بل ځل د ذوالفقار علي بهتو په دور کېنې - په داسې حالاتو کېنې دا کتاب لیکلو چې په جیل کېنې دننه زما د مطلب کتابونه نه شو موندلای، بیا د بهتو په دور کېنې خورانه کافي وخت په دې کېنې لار چې هغه کېنې به زه اکثر په تنهایی کېنې وم. د لیکلو د پاره به ډېر وزگار وخت و. خو د هغه په باچاهۍ کېنې کتاب خو پرېږده چې قلم او کاغذ هم نه و. خبر هغه څه لږ ډېر کتابونه چې ما له په گوتو راغلل، د هغې نه ما کوشش وکړو چې د تصویر دا دویم اړخ قام ته وړاندې کړم. دا څومره بدبختي وي د یو قام چې د هغې مشران صرف خپله قام ته وړاندې کوي او د خپلې غېږ د بل هغه اوریدو ته نه پرېږدي، دلته د پاکستان واکداران لگیا وو د خپل نقطه نظر د څرگندولو او د خپلو سیاسي فیصلو د جواز په حق کېنې نې تاریخي واقعات هم بدلول او حقیقت نې قام ته د پتولو کوشش کولو، یعنې تاریخ نې لیکلو نه، تاریخ نې د ځان سره جوړولو.

ما ته دا بیخي داسې ښکاریدله او ښکاري لکه چې په یو عدالت کېنې مقدمه د قاضي د وړاندې پېش وي، خو صرف استغاثې ته اجازه وي چې په ملزم لگیدلي الزامونه او د هغې په حق کېنې دلیلونه پېش کړي ملزم ته د خپل ځان د صفایۍ د شهادت تیرولو او ثبوت پېش کولو اجازه نه وي، ملزم لاس تړلي پښې تړلي ولاړ وي، خوله نې بنده او قلم نې ترې نه اخستې وي. نه پوهیږم چې دې ته به څوک عدالت او انصاف ووايي.

نو ما ځکه کوشش وکړو چې که قام ته نه وي، نو چې کم از کم دا تاریخي

حقیقتونه خو په لیکلو کېنې پاتې شي، چې تاریخ مسخ نه شي او که دا موجوده کول نه وي، نو چې راتلونکي نسلونه خو د حقیقت نه خبروي، نو ما کوشش کولو چې د خپلې سیاسي مفکورې د اصلي روح ښکاره کولو کوشش وکړم. د سیاسي کاروان د یو غړي په حیثیت د باچا خان د خداني خدمتگاری د تحریک او جدوجهد هغه اصلي روح قام ته پېش کړم. د پېرنګي د طرفه د هغه د مختلفو پالیسیو په سلسله کېنې ما هم د پېرنګیانو د ذمه وارو خلکو د کتابونو او یادداشتونو (ډائری) نه مدد اخستې و او هغه د پښتنو خبره چې د عقل په زور او د خپل سیاسي تربیت په رڼا کېنې مو ثابته کړې وه چې غوندې دي، زیرې دي او تریو دي چې عاقلان په خپله پوهه شي چې تاریخ دے.

خو د بهتو د قید نه د خلاصېدو نه پس زه لندن ته لاړم او چې کله د علاج نه لږ فارغ شوم، نو زه خبر شوم چې پېرنګیانو خپل بعضې ډېر خفیہ او د راز د ستاویزونه او کاغذونه په خپله سرکاري لائبریری کېنې ایښي دي او هر چا ته نې د لوستو اجازه ده او د لوستو نه بغیر که څوک د دغې اهم راز د کاغذونو نقل غواړي نو هم نې دغه د لائبریری غړي سرکاري طور ورکوي. ولې چې د پېرنګیانو دا قانون دے چې په کومو خفیہ کاغذونو دېرش کاله واورې، نو هغه بیا دوي بیرته وباسي.

په حقیقت کېنې زه په دې تکل کېنې وم چې د دې کتاب د اصلي غرض په سلسله کېنې څه مواد بیا موم، چا چې دا کتاب لوستلې وي، نو هغوي به دې نتیجې ته رسیدلي وي چې ما د دې ثابتولو کوشش کړے دے چې د باچا خان سیاست او د خداني خدمتگاری تحریک د پېرنګي د سرگو اغېزه په دوه وجو و، د پېرنګي کوشش لازمي طور دا و چې په هندوستان خپل حکومت قائم وساتي او د هغه اندروني تحریکونو مخ نیوے وکړي کوم چې هندوستان د ازادۍ گټلو د پاره چلولے شي او دویم دا چې

رہنمیا رہنمیا دی

رہنمیا رہنمیا دی

وشولہ

زہ خو پۂ اصلیت کنبی د پیرنگیانو د خارجه پالیسی پۂ لتون کنبی وم خو
چې هغه خطونہ ما لوستل نو هغه کنبی د خارجه پالیسی سره سره د
هندوستان د اندرونی حالاتو جائزې هم وي. دا خو پکنې هسې جونگه وه
ما چې هلته څه ولېدل او ومې لوستل. پۂ حقیقت کنبی دا زما پۂ خواب و
خیال کنبی هم نه وه. مونږ چې د خپلو مشرانو نه څه اوریدلي وو او هغه څه
بدگمانۍ څه چې کوم شکوک او شبهات هغوي بیانول. پۂ خصوصیت سره
د پیرنگي هغه عمل چې کوم هغوي د خپلو دغو پالیسیو پۂ مخ کنبی بوتلو
کنبی ئې قام او ملک سره کړي دي. هغه د نه منلو و. ما به دا محسوسوله
چې باچا خان چونکې خپل ټول ژوند د پیرنگي سره پۂ مقابلہ کنبی تیر کړی
دے. ډېر تکلیفونه او مصیبتونه ئې نه یواځې پۂ خپل ځان زغملي دي.
بلکې دوه ننگیالو ملگرو سره چې کوم سلوک د پیرنگي د لاسه شوی
دے. نو هغې باچا خان دومره سخت بدگمانه کړی دے چې هغه پۂ هره
مسئله کنبی پیرنگی گناه گار گڼي او بلا جوازہ پۂ پیرنگي داسې الزامونه
لگوي چې هغه شاید چې دومره حقیقت نه لري. بیا پۂ خصوصیت سره د
کانگرس دا الزام پۂ پیرنگي چې هغه د خپل نو ابادیاتي او سامراجي.
سرمایدارانه سیاست د پاره د هندوستان د غلام ساتلو پۂ سلسله کنبی
هندوستان کنبی دومره فرقه وارانہ نفرت پیدا کړلو چې هغه د نمک
حرامۍ حد پورې رسي. ولې چې هندوستان ده قابو سل کاله خوړلے و او بنه
پۂ مړه خپته ئې بلا شرکت غېري خوړلے و نو د هغې هغه دې قام له دا سزا
ورکوله چې هغوي ئې د یو بل وینو خټلو ته کښینول او داسې اور ئې
ولگولو چې د انساني فطرت دے چې هغه خپلې کمزورۍ او نیمگړتیاگانې
نه ویني او اکثر دا کوشش وي چې هغه د داسې کمزورو د پتولو د پاره پۂ
نورو خلقو الزامونه لگوي.

هندوستان د بیرونی خطرونه د سالم ساتلو د پاره ئې د دفاع انتظام وکړي
دا هم څرگنده وه چې د ملک دننه د ازادۍ تحریک انډین نیشنل کانگرس
چلولو چې هغه د هندوستان د ټولو فرقو او مذهبي ډلو نمائندگي کوله
هندوان. سکھان. مسلمانان. پارسیان هر څوک د هغه ممبران کیدے شو
خو د پیرنگي پالیسی د کانگرس کمزوري کول او د هغه د مقابلې د پاره د
نورو تحریکونو مرسته او د هغوي مضبوطول وو. پۂ دې بل اړخ دا هم مونږ
لیدلي دي چې هندوستان قدرت داسې جوړ کړی دے چې درې طرفو ته ئې
سمندر او یو اړخ ته ئې د غرونو یوه عظیم الشانه کلا ده چې پکنې یو څو
درې قطب نمر خاتۂ ته دي او هم پۂ دغه اړخ هندوستان ته واحده بیرونی
خطرہ پښه وه، چې هغه د پیرنگیانو پۂ قول د روس د اړخه وه.

مونږ دا هم لیدل چې خدائي خدمتگارو ځکه وهل خوړل چې هغوي
د پیرنگي پۂ دې دواړو پالیسیو کنبی نه ځانیدل. نو زه چې دغه لائبریری
ته لارم نو ما د دې خپل کتاب د دغه خارجې حصې د پاره د دستاویزونو
تکل وکړو چې د پیرنگي او د روس د مقابلې پۂ سلسله کنبی هغه بنیادي
تبدیلی راغلې ده ولې چې کله پۂ 1917ز کنبی روس کنبی انقلاب راغے او
یو نظریاتي مملکت پۂ اول ځل د دنیا پۂ نقشه راڅرگند شو نو چې د هغې د
مخنیوي د پاره پیرنگي څه تابیا کړې وه. د پیرنگیانو دا قاعده وه چې د
هندوستان د حکومت سربراه یعنی وائسرائے هند به هفته وار رپورټ
حکومت برطانیه ته د وزیر هند پۂ نامه لیکلو او دغه شان به حکومت
برطانیه خپله پالیسی د هفته وار پۂ ذریعه د وزیر هند پۂ لاس وائسرائے ته
رالیرله، زما خپل خیال دا و چې که زه دغه خطونو مطالعه وکړم نو دا به زما
مسئله حل کړي، چنانچه ما وغوښتل چې د شوروي د ستر مشر لینن د
مرگ نه پس هغه خط وکتا ولولم، نو د هغې پۂ ذریعه به زه د پیرنگي او
شوروي د مقابلې د پالیسی د تبدیلی پۂ تکل کنبی ورسم او هم هغسې

رښتيا رښتيا دي

دې کښې شک نشته چې کانگرس څه وي او باچا خان څه وي، ما ته په هغه کښې تر ډېره حقيقت ښکارېده، خو دا مې چرته تصور هم نه شو کولې چې هغه باچا خان څه وائي هغه کم دي او حقيقت د هغې نه ډېر زيات دے او کانگرس چې کوم الزامونه په پېرنگي لگوي په حقيقت کښې پېرنگي د دغې نه څه ډېر زيات کړي دي. د شک گنجائش که پکښې اول و. نو هغه هم ورک شو. ولې چې د پېرنگي د خپل لاس ليکونه په خپل دستخط د پېرنگي په خپل کور کښې د هغه په سرکاري او حکومتي لائبريري کښې پراته دي او خطونه هم د چا غېر ذمه وار او وړوکي افسر نه دي بلکې د ټول هندوستان د ستر مشر او د تاج برطانيه د نمائنده وائسراے او حکومت برطانيه د وزير هند تر منځه دي نو دې کښې به څوک څه شک وکړي شي؟ ما چې دا د ستايزونه لوستل نو يقين وکړئ چې بعضې واقعه به مې ولوستله نو ماغو به مې چکر وخور، چشمې به مې کېښودې، سر به مې په دواړه لاسه ټينگ ونيوو چې يا خدايه دا څه وينم او څه لولم. د مخکښې لوستلو تاب به مې نه لرلو. نو کاغذونه به مې سمبال کړل او ښکته به يوې پيالۍ کافي څښلو له لارم څو مياشتې زه په دغه کاغذونو کښې داسې بوخت وم چې عقل مې بيخي منله نه، ولې افرين شه د پېرنگي په خيانت چې د خپل قام د ښېگړې د پاره هغه کومه ناروا ده چې ده کړې نه ده. دې تعليم يافته او مهذب پېرنگي هغه څه کړي دي چې بنيادم ئې منلې نه شي. ولې بيا افرين شه هم په دې پېرنگي چې دا هر څه ئې داسې په بې باکۍ ليکلي دي چې دغلته ورته بيا سره هک حيران شي. نه ئې د ځان سره منافقت کړې دے او نه ئې په نورو بونه دورولې ده. هر څوک ئې داسې په ډاگه برېښي کړي دي. دوستان او د لارې ملگري او په سازش کښې شامل غړي ئې يو په يو په گوته کړي دي او هره گنده گي او پليتي چې ئې په هغوي کړې ده. په سپين کاغذ ئې په خپل لاس ليکلې ده. نه ئې د چا مخ

رښتيا رښتيا دي

کړې دے او نه ئې لحاظ. او نه ئې دا فکر کړې دے چې که د هندوستان اوسيدونکي د دغې خپلو وطنيانو د دې بې شکو. بې غېرو. بې داسو نه خبر شي نو هغوي به څنگه دا ومني چې دې مشرانو د زړه د خپل ملک او وطن خيال غوښتلو که نه دوي د پېرنگي د حکومت د منو مضبوطولو د پاره خپل قام او وطن خرڅ کړې دے او په حقيقت کښې خوا خوږې فاسي مشران نه، بلکې په پېرنگي خرڅ د هغه ايچنتان او د قام دښمنان او د ملک غداران وو که رښتيا مې يونښتۍ. نو ما چې د 1922ز. نه راولاڅله تر 1924ز. -يعني د شلو کالو دا د وائسراے او وزير هند تر منځه خط وکښات ولوستلو نو ما دا محسوس کړله چې د دې کتاب په ليکلو کښې څومره ځان کړولې و او د مختلفو کتابونو او وائسرايگانو د ډائرونه مې څه راټول کړي وو هغه هغسې بې خايه شو. ولې چې دې خفيه او د راز کاغذونو خو زما هغه ټول شکونه رفع کړل - د روس او بيا شوروي اتحاد په خلاف د پېرنگي د حکومت هند پاليسي په زور زير ليکلي پرته ده او د هېڅ قسمه گنجائش پکښې د شک پاتې نه شو - ما چې څه د ټاټولو کوشش کولو. د هغې واضحه څرگند ثبوت د پېرنگي په خپل لاس ليکله پروت دے د دې خو زما توقع وه چې هم داسې به وي

ولې ما ته چې کومه ډېره د حيرت خبره د دې خطونو نه راڅرگنده شوله هغه د هندوستان د بعضې سياسي مشرانو هغه کردار دے چې کوم د دې دستاويزونو نه راڅرگندېږي، او بيا په تېره تېره د مسلمانانو د دغه وخت د سياسي مشرانو هغه ټول عمل چې دے پېرنگيانو بيان کړې دے - نو هغه عمل خو په ځايه پرېږده - ايماني خبره دا ده چې زه به ئې په لوستلو شرميدلم. هغه چې کوم الزامونه د کانگرس مشرانو او باچا خان د مسلمانانو په دغه ليډرانو لگولي هغه په اوږو کښې مالکه هم نه ده په نسبت د هغې چې څه دې پېرنگي دغلته بيان کړي دي چې سره ورته هک

رہنمایا رہنمایا دی

حیران پاتی شی
حقیقت دادے چی زہ نہی پہ ہفہ خیل کری کر او ستومانہ کرم چی د تاریخ د
ثابتولو د پارہ یو یو دلیل راہولو چی غونہ دی، زیر دی، تریو دی، او دا ما
پہ سوونو صفحہ ولیکلی او خہ کتابونہ می ورپسہ لب پہ لب کرل او دلہ
دا دے دغہ ہر خہ خواری عبث شولہ، ولہ چی مالک پہ خیلہ وائی چی سر
مہ خو بروی - د ثبوت ضرورت نہ شتہ، منطق، دلیل او سیاسی شعور خہ

کوی؟ خو زہ پہ خیلہ وایم چی نارنج دی زما بس دی
نو یو وارہی خو ما دا ارادہ وکرلہ چی دا خیل کتاب پریردم او صرف د دغہ
لائبریری دا خط وکتابت د یوہ کتابچی پہ شکل کنبہ چاپ کرم چی د
تصویر دا بل اریخ قام تہ ورائندہ شی او بیا ہغوی رہنمونہ فیصلہ وکرے
شی چی چا د قام خبر غوبستلو او خوک د پیرنگی د پارہ د خیل قام پہ
غلامولو پسہ وتی وو۔

د دہر سوچ او فکر نہ پس می دا فیصلہ وکرلہ چی زما د کتاب مقصد خود
باجا خان د سیاسی جدوجہد او د خدائی خدمتگاری د تحریک ہفہ اصلی
اریخ قام تہ پیش کول دی دغہ دستاویزونہ خو پہ صرف باجا خان مخالفین
بربنڈہ کری او پہ خصوصیت سرہ ہفہ مسلمانان لیڈران چا چی د اسلام
مقدس او سپیخلی نوم د پیرنگی د نوآبادیاتی سامراجی او سرمایہ دارانہ
نظام د تینگولو او د خیل قام او ملک د غلام ساتلو د پارہ استعمال کری
دی، دا بہ ہی شکہ چی د باجا خان مخ وویخی او د ہفہ د خلاص، مینہ،
خواخوہی او د یواخلاقی او روحانی تحریک د مخالفینو مخونہ بہ پہ تہی۔
تورکری، خو مقصد خود چا مخ تورول، شرمول او بریندول نہ دی، مقصد
خو د خیل سیاست او جدوجہد خرکندول او د تصویر ہفہ دویم اریخ قام تہ
ورائندہ کھنودل دی، د ہفہ پلٹ او ناپاکہ سیاست مخہ نیول دی چی د
کومی پہ ذریعہ د سادہ او سوچہ مسلمانانو د ذہنونو پلیتولو کوشش

رہنمایا رہنمایا دی

شوعے دے او د بہتان او الزامونو پہ زور او شور کنبہ د قام نہ عموماً او
مسلمانانو نہ خصوصاً ہفہ تاریخی حقیقتونہ پت کرے شوی دی کوم چی
پہ خاے تاریخی حقیقتونہ دی، او کہ نہ نہ دے سبا، او کہ سبا نہ دے نو
بل سبا خو راخرگندیہی بہ - او اورو بہ راخرگندیہی - کہ ہر خو پری
خوک د دہران خخلہ وغورخوی - لعل پہ ایرو کنبہ نہ پتیری، لکہ ہر خوک
پری دا دی خرکند شو لکہ چی ما مخکنبہ ووی، د دی لیکلو غرض د چا
بریندول او شرمول قطعاً نہ دی - البتہ دا ضروری دہ چی حقیقت دہی خرکند
شی - او چی حقیقت ہم یو تاریخی حقیقت وی نو د ہفہ پتول خو یو قامی
خیانت دے، ما خو د خیل زہ خبرہ کری دہ چی دہی کنبہ اکثر داسہ
واقعات راغلی دی چی زما پری خیل زہ دریدلے دے او سترگی می د
شرمہ تیتہ شوی دی - نو زہ دا محسوسوم چی د ہفہ سپین نیتو او
مخلصوکارکنانو پہ زہ بہ خہ تیریہی - چا چی پہ اسلامی جذبہ او قامی
خواخوہی خیلہ یوہ مذہبی فریضہ د مسلمانانو د نہہگری پہ غرض پورہ
کولہ او پہ ایمانداری نہی د مسلمانانو خبر پہ دغہ کنبہ گنلو دہی بل اریخ
تہ د اسلام پہ نامہ راہورتہ شوو مشرانو خانونہ د اسلام تہکیداران کری وو۔
د خیل خان او خیلو پیروکارانو او تابعدارانو نہ بغیر نہی نور خوک نہ
مسلمانان گنل او نہ د مسلمانانو خبر خواہان، ولہ پہ حقیقت کنبہ ہغوی
د پیرنگی سرہ ملگری او د ہفہ د سلطنت د مضبوطولو د پارہ لگیا وو -
زما غوندہی سرے بہ پہ دہی ہم خہ خاص اعتراض نہ وکری - کہ چا د
پیرنگی حکومت خوہن و، نو پکار وو چی پہ ڈاکہ دومرہ ودریدلے وے -
زما اعتراض پہ دہی کنبہ و چی ولہ دہی د اسلام د پاک، سپیخلی او سوچہ
نوم د یو غاصب، جابر او پہ خصوصیت سرہ د کافر حاکم تہ امداد او مرستہ
کنبہ استعمال شی

دا تاریخی حقیقتونہ باید چی بیان شی چی د دہی حقیقتونو پہ رنا کنبہ

رېښتيا رېښتيا دي

رېښتيا رېښتيا دي

سباله مسلمانان نور هم ډېر فکر کوي او خپل سياسي او ديني مشران پورې
ټنگوي چې هغوي خوچرته بيا ساده او په دين مټين قام د چا بل چا د
سياسي غرض سر کولو د پاره خونه استعمالوي وائي چې رېښتيا تراخه
وي. ولې دا زه چې کوم رېښتيا دلته بيانوم. دا رېښتيا ډېر تراخه دي. منم
چې د ډېرو خلکو به زړونه ودرېږي. ولې د ډېرو به سترگې پرانستې شي.
هغه د پېرنگيانو خبره:

It is Just to put the record straight

ترجمه بهتره ده چې ريكارډ هم ثبت شي.

زه د دې خبرې څه خاص ضرورت نه گنم چې هر يو لوستونکي ته دا رايا د
کړم چې زما خپله نظريه او سياسي مفکوره هر څه چې وه او ده. خو دا به
ووايم چې دا هر څه چې زه دلته رانقل کوم. د دې اصل د حکومت برطانيه په
سرکاري لائبريري کېږي پروت دي زه به کوشش کوم چې د هر يو خط سره
تاريخ او پوره حوصله وړ کړم:

Comment is free, but facts sacred

ترجمه حقائق خپل تقدس لري. البته د رانې زنی حق هر چانه حاصل دے

فرقه وارانہ سیاست او پېرنگي

چې کله شلمه صدۍ نوې کیدله نو پېرنگي خان کافي مضبوط کړے و.
افغانستان ئې د امير عبدالرحمان خان په ذريعه قلاز کښنولے و او د روس
مخ نيوي ته ئې لارې نيولې وې (دلته د 1857م) د جنگ ازادۍ نه پس ئې
مسلمانان چقولي وو او هېڅ داسې قوت اوس د هغه فوخي مقابلې ته نه و
پاتې سکھانو هم وهل خوړلي وو او د هندوستان نقشه اوس حکومتي طرز
څه دا شان وه چې څه قابو شپږه سوه رياستونه د واليان رياست په ذريعه د
پېرنگي تابعدار وو او نور هندوستان هغه د خپلې خپتې لاندې کړے و
پېرنگي ډېر پوهه. تجربه کار او د نوې زمانې حکومتي ډاکه مار و. هغه
چې کښيناست. دا فکر ئې وکړلو چې د هندوستان دا دومره لومے غزیدلي
ملک او دا بې شميره انسانان به هغه څنگه قابو کوي جنگونه خو هغه وکړل
او په هره روا ناروا لارو ئې ملک فتح کړلو. ولې اوس خو د هر يو سړي په
سر هغه فوخي نه شي کښينولے. څه داسې لارې چارې ضرور لتول غواړي
چې د هندوستان خلق هغه ته چرته يو موټے او يوه ډېلۍ نه شي. ولې چې کله
دوي ورته اتفاق وکړي نو هغه د يو هندو سياسي توقي خبره کله د هندوستان
نر و ښځو په يوځل موټيازې هم راپريښوي. نو هم به دا موټي پېرنگيان
پکښې ډوب او لاهو کړي

پېرنگي خو د هندوستان حکومت د مسلمان نه اخستے و او هغه د باچاهۍ
کوم باد چې د هغوي په غوږونو کېږي لگيدے هغه ئې ترې نه ايستے و هغه
وکتل چې اگر چې مسلمان د څو سوو کالونه په هندوستان حکومت کړے
دے. خو مسلمان اوس هم په هندوستان کېږي په شمير کم دي او غېر مسلم

رېښتيا رېښتيا دي

پرې زيات دي. نو كه پېرنگي اول غېرمسلمو سره مرسته كوله او پرې ئې هغوي سره وه. نو مسلمان ئې پرې وهل او د دغې بې اتفاقي. نه ئې ځان له فائده پورته كوله نو چې دې بل خوا د بنيادمو شمېر ته ئې وكتل نو هندوان پرې ډېرو او مسلمانان كم. ولې يو بل مشكل دا پېښ ؤ چې د هندوستان په خواشا نوره دنيا كېنې چرته هندوان نه وو او مسلمانان خو چاپېره خواره پراته وو. د شمالي افريقې نه ئې را واخله او پورې د بلقان د رياستونو نه ئې راونيسه داسې د تركو نه تر افغانستانه پورې دا يوه خطه د مسلمانانو وه او لا پرې د پاسه د تركو خلافت عثمانيه د منظم. مضبوط حكومتي قوت په شكل كېنې موجود ؤ

ولې دلته هندوستان كېنې هغه چې كله د پلاسي په جنگ (1757ز) كېنې بره وموند نو بنگال كېنې مشرقي هندوستان ئې د مسلمانانو د لاسه واخستو.

جنوبي هندوستان ئې هله قابو كړلو چې كله ئې ټيپو سلطان له په 1799ز كېنې شكست وركړلو.

وسطي هندوستان د (1857ز) د جنگ نه پس راكېنې ايست. شمالي هندوستان كېنې كه څه خاورې ايرې قوت ؤ. نو هغه د بالاكوت د شهيدانو په وجه په (1831ز) كېنې ختم شو. خوا كېنې بره. افغانستان بله د مسلمانانو مضبوطه مورچه وه، نو د 1893ز د معاهدې نه پس هغه هم قابو شوې وه.

پېرنگي اوس بلا شركت غېري د هندوستان حاكم ؤ. د هر قسمه يره تره كه اندروني وه او كه بيروني. هغه ختمه وه. تر دې چې كله ئې 1907ز - كېنې روسانو سره لوظنامه دستخط كړله او په هغوي ومنله چې خپلو سرحداتو نه به ورته په افغانستان كېنې گوتې نه وه. نو بيا خويي بې غمه شو او ټوله مخه او توجه ئې د گټلي هندوستان سمبالۍ ته كړله.

رېښتيا رېښتيا دي

د مسلمانانو د غوږونو نه د باچاهۍ د باد ويستلو په غرض هغه مسلمانان يوخوا ته وديكل او خپله ټوله توجه ئې هندو ته كړله. په هغو ئې پي راپرېښودل. په دفترونو كېنې د كاغذي كارروايۍ د پاره بابوگان او دفتري عمله ټوله د هندوانو وه. تجارت كېنې ئې هندوان مخكېنې كړل ټېكې او سرکاري سرپرستي د هغوي وه. هندوان تعليم يافته او وكيلاو له ئې اثر او رسوخ پيدا كړلو. كله چې هندو ورو ورو راغونډيدو نو پېرنگې پوهه شو چې د راته چرته رانيغ نه شي. ولې چې اكثريت د غېرمسلمو ؤ دې خوا پېرنگي دا هم وليدل چې هغه د پېرنگي په خلاف د مسلمانانو ټول قوت زير و زير كړلو او په دوي كېنې داسې د سر سري پېرنگي پرې نه ښود بېه خصوصيت سره د (1857ز) د انقلاب نه پس، چې هغه پېرنگي ته د ودرېدو او هغه له د مخې وهلو جرات وكړه شي او كه نن څوك د مسلمانانو مشران دي نو هغوي د يو بل سره په دې سيالۍ كېنې دي چې څوك به د سرکار دولتدار ډېره تابعداري او وفاداري په پېرنگي څرگنده كړي

نو پېرنگي بيا مخه دې خوا مسلمان ته وگرځوله شروع د بنگال نه وشوله. په 1905ز كېنې ئې بنگالي صوبه په منځ دوه كړله او مشرقي حصه ئې د مسلمانانو د اكثريت ترې نه جدا كړله او په دا شان ئې د مسلمانانو د خوشحالولو او رضا ساتلو كوشش وكړلو. چې څومره وخت تيريدلو. نو دې لويه پېرنگي له خوند وركولو. هغه وليدل چې په سرکاري نوکريو او نورو حكومتي ښېگړو كېنې كله د هندو او كله د مسلمان شاتپول د هغه په خبر تمامېږي.

اخوا چې څومره څومره تعليم له پېرنگي زور وركولو نو كله هم نه خرابيدلو. ولې چې تعليم ئې نه وركولې نو سرکار له به دفتري كار چا چلولو؟ او چې تعليم ئې وركوو. نو هغې سره رڼا راتلله. د تعليم يافته سري سترگي رڼا كيدې بيا چې د تعليم د مخكېنې حاصلولو په غرض زلمي بهر دنيا او

رہنیتا رہنیتا دي

and Mohammadan, even the Christian who reside in the country, are all in this particular belong to one and the same nation.

(A Nation is Born by Syed Hassan Mahmood, page 339)

ترجمہ: مونہر (یعنی ہندو اور مسلمان، لہٰذا کوشش پکار دے
چہ یو زہ یو روح شو اور یو والی کنبہ عمل وکرو۔ پے
زہو تاریخی کتابونو اور روایتو کنبہ بہ تاسو لوستی اور
اوریدلی وی اور مونہر حتیٰ نن ہم وینو چہ ہغہ تول خلق چہ
پے یو ملک کنبہ اوسیری، دیو قام پے اصطلاح باندہ
پیژندلے شی۔۔۔ د افغانستان مختلفو قبیلو تہ یو قام وئیلے
شی اور دغہ شان پے ایران کنبہ اوسیدونکی متفرق قبائل
فارسیانو باندہ پیژندلے شی۔ اگرچہ ہغوی مختلف فکرونہ
اور مذہبونہ لری، لیکن بیا ہم دیو قام د غرو پے نامہ یادیری

یاد وساتئ چہ د ہندو اور مسلمان پے نومو الفاظ، مذہبی
فرقو د پارہ استعمالیری۔ گنی نو تول افراد کہ ہندوان دی کہ
مسلمانان اور حتیٰ کہ عیسایان، خو چہ پے دہی ملک کنبہ
ژوند کوی، پے دہی خاص مورد کنبہ یو قام سرہ تعلق لری

سرسید احمد خان پے دہی ہم لکہ چہ پورہ تسلہ نہ وہ شوہی، ہم پے دغہ کال
1854ز ئی پے لاہور کنبہ انڈین اہوسوی اہشن تہ پے خپل مفصل
تقریر کنبہ تردی لار:

I heartily wished to serve my country and my nation
faithfully. In the word Nation I include both Hindus
and mohammadans, because that is that is the only
meaning I can attach to it

ترجمہ: ما د زہ نہ غوہنتل چہ د خپل ملک اور خپل قام

رہنیتا رہنیتا دي

برطانیہ تہ تلل، نو ہلتہ ئی ہم لیدل چہ قام خنگہ حکومت سرہ پے
اختیار کنبہ شریک دے۔ نو دلته ہم ورو ورو گونگوسہ شروع شوہی چہ
ہندوستانیانو لہٰذا ہم خہ نہ خہ شراکت پکار دے۔ چونکہ ہندوان ہر ہم ورو
اور تعلیم کنبہ ہم مخکنبہ ورو تاجران اور شتہ من ہم ورو، د بھر دنیا تعلیم
ئی ہم دوسہ کیدو، وکیلان، بیرستران ہم ورو نو دا مطالبہ د ہغوی د اہخ
ورو ورو شروع شولی

کہ لہٰذا پے تحقیق ورته وکتل شی نو د ہغہ وخت د مسلمانانو مشرانو ہم د
1857ز د واقعاتو نہ سبق زدہ کرے و اور کوشش ئی دا و چہ مسلمانان د
ہندوستان د نورو فرقو سرہ پے ملگریا اور تعاون خپل خان د پیرنگی د
زیاتی اور جبر نہ بچ کرے اور د ہندو، مسلم پے اتحاد ئی دومرہ زور اچولو چہ
اوس ہم بنیاد ورته حیران شی۔ پے مثال کنبہ بہ زہ صرف دیو مسلمان
مشر خیالات بیان کریم سر سید احمد خان چہ زمونہ بعضی سیاسی لیڈران
ہغہ تہ دودہ قومی نظریہ بانی وائی، پے خپل یو تقریر کنبہ چہ د 1884ز
کال د جنوری پے 27، ئی پے گورداس پور کنبہ کرے دے، داسی گویانہ
دے:

We (i.e. Hindus and Mohammadans) should try to
become one hearth and soul, and act in unison in
old historical books and and tradition you will have
read and heard, and we see it even now, that all the
people inhabiting one country are designated by the
nation the different tribes of Afghanistan are
termed one nation, and so the miscellaneous hordes
peopling iron, distinguished by the terms Persians,
though abounding in variety of thoughts and
religions, are still known as members of one nation.
..... Remember that the words Hindu and
Mohammadan are only meant for religious
distinctions - otherwise all persons whether Hindu

رېسټيا رېسټيا دي

خدمت په وفاداري سره وکړم. د قام په کلمه کښې هندوان او مسلمانان دواړه شاملوم. ځکه چې دغه يوازینی معني ده چې دې ته ئې ورکولې شم

ولې داهم واورئ؛

These are the different grounds upon which I call both those races inhabit India by one word i.e. Hindus meaning to say that they the inhabitants of Hindustan.

ترجمه دا هغه مختلف وجوهات دي چې زه هغه ټول نسلونه چې په هندوستان کښې اوسيږي، په يوه لفظ باندې يادوم. يعني هندو، د ونيلو مطلب دا شو چې هغوي ټول د هندوستان اوسيدونکي دي

يعني سرسيد احمد خان وائي چې هر هغه څوک چې په هندوستان کښې اوسي که د هرې عقيدې خاوند وي خو چې په دې خاوره د هندوستان اوسي، هغه ته هندي وئيلې شي په دې سلسله کښې د اقبال اولني وخت شعرونه هم د دغه مطلب گويانه دي؛

سارے جهان سے اچھا هندوستان ہمارا

ہم بلبلین ہیں اس کی یہ گلستان ہمارا

ترجمه: زمونږ هندوستان د ټول جهان نه ښه دے، مونږ د دے بلبلان يو او دے مو گلستان دے

مذهب نہین سکھاتا آپس میں بیر رکھنا

ہندی ہیں ہم وطن ہے ہندوستان ہمارا

ترجمه: مذهب په خپلو کښې د دښمنۍ درس نه ورکوي هندوان يو: هم وطنه يو: هندوستان زمونږ دے

دانه سېح به زناړ کشيدن آموز

رېسټيا رېسټيا دي

نگاه تو دو بين است نه ديدن آموز

(پيام مشرق)

ترجمه د تسپو دانې د زناړ په تار وپښه او که چېرې دا دواړه تا ته جدا ښکاري نو بيا بايد چې وړند شي

دې شعرته لږ ښه غور پکار دے بعضې خلقو خود سياست په بنا د مختلفو فرقو تر منځه د تعاون خبره کړې ده، يعني مذهب په سياسي نکته نگاه د ملک د مختلفو فرقو تر منځه د بيلتون ذريعه نه ده گرځول پکار، ولې علامه اقبال خو په دې شعر کښې د سياست د ميدان نه وتلې دے، مذهبي تړون غواړي، د مسلمان د تسپو دانې د هندوانو د زناړ په تار پيبي او په دا رنگې مذهبي وحدت د پاره لار ازادوي، د دې نه زيات به په دې لږ کښې څه ووئيل شي؟ عام طور خو سياست کښې د (دوه قومي نظريې) په بنياد هندو او مسلمان دوه قومونه شميرلې شي، دوه داسې قومونه چې په ملک دننه يو ځای اوسي او مذهبي عقيدې د هغوي د ملک په حقوقو څه اثر نه پرېباسي، ولې علامه اقبال خو د دوه قومي نظريې د پاوړۍ نه بهر وختو او په دې شعر کښې خو دا ثابتوي چې سياسي تړون نه اوچت مذهبي رواداري څه کوې چې بره د تړون او کلک تړون په مقام دې ودروي.

مطلب دادے چې چونکې پېرنگيانو د هندوانو مرسته کوله، هغوي ته سرکاري نوکري او مراعات حاصل وو. د نوکرو د پاره ورله د تعليم انتظام او بندوبست کيدلو.

مسلمان د پېرنگي زير عقاب ؤ، نو د هغه وخت مسلمانانو د خپلې خلاصۍ لاره هم صرف دا ليدله چې د هندو مسلم د اتحاد په برکت د پېرنگي غصې نه ځان بچ کړي.

پېرنگي هم د باتۍ په بوټي پوهه شو چې که دا هندوان او مسلمانان راته يوه ډله شي، نو د دوي مقابله خو د کيدو نه ده دې وجې نه هغه چې کله اولني

ريڻيا ريڻيا دي

اصلاحات ڪول، او پٽ لوڪل باپيز او ميونسپيلٽيو ڪنٽي نئي اختيار هندوستان لاءِ ورڪولو نو هفتي ڪنٽي نئي ورله فرقو وارانہ طريقه د انتخاب ڪينودله دا اولنئ قسط د (مارلي مينو Morley Minto Reforms) د دي ريفورمون پٽ نامہ پٽ 1909ز ڪنٽي دا وڪرے شو چي مسلمان به صرف مسلمان او هندو به هندو لاءِ ووٽ ورڪوي. پٽ دي طريقه پيرنگي د مذهبي عقيدې پٽ بناء د جمهوري ادارو د بنياد اولنئ رده ڪينودله دا د پيرنگي د اڀرہ اولنئ گوزار و پٽ هغه نظريه. کومه چي سر سيد احمد خان دوي پٽ هندوستان ڪنٽي خورول غوبستل، يعني د (بوقومي نظريي) پٽ مقابلہ ڪنٽي د (دوه قومي نظريي) پٽ بنياد پيرنگي ڪينودله چي مسلمانانو او هندوانو ته دا څرگنده ڪري چي ڪٽ ڪٽيو او ميونسپيلٽيو او برہ ادارو لاءِ راخي نو د مذهبي عقيدې پٽ بنياد به خان خان لاءِ ڏلي جوڙوي چي هغه قامي تصور چرته جرڀه ونٽ ٺهسي.

پيرنگي لاءِ دي پاليسي ڊپر خوند ورڪرلو چي پٽ مختلفو وختونو ڪنٽي نئي مختلفو مذهبي فرقو سره معاشقي جاري وساتلي: چنانچه پٽ 1912ز ڪنٽي بيا د بنگال تقسيم مات ڪرے شو او د مشرقي او مغربي بنگال دواڀي صوبي بيا يو ڄاے ڪري شوي. پيرنگي پوهه شو چي اگر چي پٽ هندوستان ڪنٽي د هندوانو اڪثريت دے خود هغوي ٽوله آبادي پٽ هندوستان دننه محدوده ده بهر نورڇوڪ هم مذهبه نٽ لري: ولي مسلمان ڇو چاپره خور وور پروت دے. د افغانستان نه داخله تر ترڪي پوري. اخوا د بلقان رياستون نه لاندي شمالي افريقه نو دا دومره غزidle قوت او پٽ دي ڪنٽي بيا د پان اسلاميزم د تحريڪ موجودگي پيرنگي بيا د مسلمان د اڀرہ ووير و او چي څنگه اولنئ جنگ عظيم شروع ڪيدلو نو د ترڪانو بر خلاف د سلطنت عثمانيه پٽ تباھي. پسې وتلے پيرنگي به څنگه د هندوستان مسلمان سره مرسته ڪوله؟ نو پيرنگي يو واري بيا د مسلمان د سرپرستي نه لاس

ريڻيا ريڻيا دي

واخستو

پٽ دي دوران يو دويم فسط د اصلاحاتو د مونتيڪو چمفورد Montagu Chelmsford Reform) پٽ نامہ ورڪرے شو ڇو پٽ هفتي ڪنٽي هم فرقو وارانہ طريقه د انتخاب جاري وساتلي شوله. دي خوا چي ڪله پيرنگيانو پٽ اولني جنگ عظيم ڪنٽي د ترڪانو پٽ خلافت حملة وڪرہ نو دي د هندوستان پٽ مسلمانانو ڪنٽي يو ژوند پيدا ڪرلو او هغوي د پيرنگي بر خلاف پٽ ڊاگه ودريدل ولي پيرنگي وار خطا بل ڇٽ ڪرلو. چي ڪله گاندهي او ڪانگرس د مولانا محمد علي او شوڪت علي سره مورچي ته راودانگل. نو پيرنگي پوهه شو چي دا خوبيا د پيرنگي هغه د (دوه قومون) لوبه خوره شوله خلافت ڪمٽي څلور تجويزونه مسلمانانو ته وړاندې ڪري وو:

۱، د سرڪاري لقبونو واپسي. ۲، مسلمانانو لاءِ د سرڪاري نوڪرو نه استعفي. ۳، مسلمانانو لاءِ د فوڄ او پوليس نه استعفي او ۴، د سرڪاري ٽڪسون نه انڪار.

پيرنگي خيله توجه دويم او دريم تجويز ته ڪرله. ولي چي پٽ دي طريقه د هغه خپل حڪومت ته نقصان و او بدنامي نئي وه خورنگ نئي ورله دا ورڪرلو چي دا د هندوانو يوسازش دے او پٽ دي طريقه هغوي مسلمانان د حڪومتي ڇوڪو او ادارو نه وباسي او پٽ دا شان نئي تباھي سره مخامخ ڪوي. دارنگي نئي ڪوشش وڪرو چي د خپلو گوڏا ڪيانو پٽ ذريعه دي اتحاد او قامي ترون ترون نه فرقو وارانہ رنگ ورڪري

د پيرنگي لوبه دا وه چي دا اتحاد او ترون پٽ مسلمانانو مات ڪري او چونڪه د خلافت تحريڪ ڇو خالص د مسلمانانو تحريڪ و. هندوان ڇو ورسره د غيبت نه راپاڇيدلي وو نو ڪٽ مسلمانان دا اتحاد مات ڪري نو لازماً به هندوان زڙه بدې او مايوسه شي. چنانچه د تحريڪ بر خلاف اولنئ اعلان نظام حيدرآباد وڪرو هغه پٽ 1920ز ڪنٽي د مي. پٽ دوه ويشتمه

رښتيا رښتيا دي

فرمان جاري کړلو چې د خلافت تحریک چونکه د مسلمانانو د مفاداتو برخلاف دے په دې وجه نه په دغه تحریک پابندي ولگوله. د خلافت تحریک په دوران کېنې گاندهي او علي برادران په کډه علي گرم مسلم يونيورسټي ته تللي وو. د هغې اثر د خورولو د پاره پېرنگي اخوا خپله توجه وگرځوله او عليگره نه د مسلمانانو د حقوقو د تحفظ او د هندوانو سره دښمنۍ ته تيارول شروع کړل.

هم دا رنگې د وائسرائے هند د ايگزیکټيو کونسل يو ممبر محمد شفيق په خپل يو ياد داشت کېنې په 2/11/1921 دا تجويز پېش کړو:

1. يو دا چې د هندوستان د متحده تحریک د کمزوري کولو د پاره دا ضروري ده چې مسلمانان د دې تحریک نه را جدا شي او هغه به داسې کېږي چې پېرنگيان د ترکو سره څه مناسب صلح نامه وکړي.
2. دويم تجويز د يو تنظيم جوړول وو. د انگريز او مسلمان د اتحاد د داسې تنظيم جوړول چې هغه د برطانوي سلطنت په گټه وي يا Anglo Mohammadan Union in the British Empire د دې په نتيجه کېنې لارډ ريدنگ وائسرای هند په 21/9/1922 وزير هند ته ليکي چې:

I have just sent you a telegram which will show you how near we have been to a complete break between the Muslims and Hindus. I have been giving the greatest attention to this possibility, and I had the greatest assistance from Shafi in my council, who is a highly respected Mohammdan.

ترجمه: ما اوس تا ته يو تار درلېږلے دے چې هغې نه به تاته دا خبره واضحه شي چې مونږ څنگه د هندو او مسلمان تر منځه د جدایی راويستلو په مقصد کېنې تر ډېره حده پورې کامياب شوي يو ما په خپله دې مسئلې ته ډېره توجه کړې ده او په دې سلسله کېنې زما

رښتيا رښتيا دي

امداد شفيق کړے دے، څوک چې د کونسل ممبر دے او ډېر باعزت مسلمان دے²

څومره چې وخت تيرېږي نو پېرنگے مجبوراً دې نتيجې ته رسېږي چې د مسلمانانو په ذريعه هغه دغه مقصد ضرور تر گوتو کولے شي هغه ته ډېره اسانه وه چې ځان په دې خلاص کړي چې پېرنگي خو اختيار پرېښودو ته تيار دے خو چې مسلمان او هندو په خپل کور کېنې روغه نه شي کولے نو دا خو د دوي خپله بدبختي ده، د دواړو روغه نه ورتنه شرط ايښے و دې خوا نه د خپلو گوډاغيانو په ذريعه دا کوشش و چې د روغې جوړې هېڅ رو گودر معلوم نه شي چې دواړه ډلې پېرنگي ته ناستې وي، د دوي په حقله وزير هند لارډ برکن هيډ Lord Birkenhead په 22/1/1925 داسې ليکي:

The more it is made obvious that these antagonisms are profound and affect immense and irreconcilable section of the population, the more conspicuously is the fact illustrated that we and we alone can play the part of the composers.

ترجمه: څومره چې مونږ د دې ثابتولو کېنې کامياب شو چې دا اختلافات دومره مونډيز او بنيادي دي چې دواړه فرقې يو بل سره يو ځای کيدو ته نه پريږدي نو دومره به دا حقيقت په ډاگه کړي.

² سر اقبال هم د شفيق مسلم ليک غږے و د د سر شفيق په سپارښتنه شفارس ورله د نانډ هډ يعني 'سر' خطاب ملاو شے و د شفيق ليک او جناح ليک اختلاف په جداگانه انتخاب و هغه وخت جناح صاحب هندوستانې قوم پرست و او جداگانه انتخاب نه غوښتو، او شفيق ليک او مسلک قاديان جداگانه انتخاب غوښتو د کومې مطالبه چې اغا خان 1906 کېنې کړې وه د قادياني مسلک مشر خليفه بشير الدين 1927 يو کتابگوته 'هندو مسلم برابرلم' په دې مسئله ليکلے و شفيق ليک او قادياني مسلک همنوا وو کله چې هندوستان د سائنس کمېشن بانيکات وکړو نو خليفه بشير الدين د قادياني رسالې 'الفضل' کېنې يو ليک 'مسلمانان هند کي امتحان کا وقت' وليکلو او دتعارف خبره نه وکړه سر اقبال هم د شفيق ليک د سبکتر په حېث کمېشن سره د مرستې اعلان وکړو

رہنیا رشتیا دي

زمونڊ دا حيثيت مجبوراً قبلوي چي مونڊ. صرف مونڊ د دي جوگه
يو چي دغه دواړه ډلې يو ځاے وساتو.³

او چي د مقصد نشاندهي وشوله نو اوس پېرنګي ته د دي مقصد د
حاصلولو د پاره د ذريعو او وسيلو ټولو کار په غاړه شو. اخبر په ډېرو
کوششونو او سازشونو دغه کار تر سره شو او وائسرائے ريډنگ په وزير
هند زېرے وکړو.

لکه چي په 1/1/1925 ليکي:

The bridge Gandhi had built to span the gulf between the
Hindu and Mohammadan has not only broken down, but I
think it has completely disappeared.

ترجمه: هغه کوم پل چي د هندو او مسلمان تر وڅو د پاره جوړ کړے ؤ.
هغه دا نه چي گنې مات شو. بلکې هغه - فکر کوم - چي بيخي لږ
منځه يو وړے شو.

ولې پېرنګي ته د ټولونه لورے تکليف دا ؤ چي مسلمانان تس نس وو څوک
په يو جماعت کښي وو څوک بل کښي د پرې او جمې وي. د پېرنګي
تابعداري خو ټولو قبلوله هغه د يو بل مشري نې نه منله هم په دغه خط
کښي وائسرائے ليکي چي حالات سازگار نه دي او مسلمانان اوس په کلکه
حکومت سره په ملګرتيا کښي تړلي دي، خو:

³ د هندو مسلم تر منځه منافرت او کرکې د پاره دوو مه په 1906ز کښي د مسلم ليگ بنياد
کېښودے شو - دا ځکه 1905ز کښي لېبر پارټي واکمنه شوې وه چي هغې د منشور لږ رويه
هندوستان کښي پارلماني ادارې جوړول غوښتل او دې سره د مسلمان اشرافيه چي د انګرېز تالي
خته وه، اثر کمېدو نو د ډاکټر مېکنزي په ډاډ سره آغا خان د تالي څټو مشرانو يوه ډله جوړه کړه.
وائسرائے سره نې وليدل، د جداګانه انتخاب غوښتنه نې وکړه - د جداګانه انتخاب دا مطالبه د
استعماري مديريتو په اشاره وه ځکه لارډ لمنگټن بيا جان مورلے ته خط کښي ليکي چي هندوستان
کښي زمونږ واکمني په دې کښي ده چي مختلفو قومونه يو کېدو ته پرې نه ږدو. دا خط د مير بوس
کتاب آغا خان کښي دے

رہنیا رشتیا دي

There is no great outstanding man to compose the
differences and to lead them.

ترجمه: په مسلمانانو کښي داسي مشر نه شته چي په چا دوي
راغونډ شي او هغه دوي لارښوونه وکړي

دغه وخت کښي د مسلمانانو دا حال ؤ چي هغه کوم د نورو ډلو او
تحريکونو سره ؤ هغه خو په ځاے پريږده په خپله مسله ليک په دوه ځايه
تقسيم ؤ: يوه ډله د سر محمد شفيع، بله د جناح صاحب ډله وه. جناح
صاحب نه پېرنګيان په دې خوابدي وو چي هغه د مخلوط انتخابات، په حق
کښي ؤ، نو کوشش دا شروع شو چي که دے د مخلوط په ځاے جداګانه
طريقه د انتخاب ومنې نو کار به اسان شي. هم په دې سلسله کښي
وائسرائے په 30/5/1929 کښي ليکي:

I had a long talk to Jinnah a few days ago which made it
very clear to my mind that he and all the Bombay people,
who are not disposed to love congress, are disposed to
swing in our direction if we can give.

ترجمه: ما د جناح سره اوږده مرکه وکړله هغې نه دا خبره په ډاګه
څرګنديږي چي هغه او د هغه سره نور د بمبي ملګري نې د کانګرس
سره مينه نه لري زمونږ پرې ته را اوږويدو د پاره تيار دي. خو که
مونږ هغوي سره د وروستو امداد وعده وکړو

نو چي کله د وائسرائے او جناح صاحب د ملاقات نه پس دوي په دې نتيجه
ورسېدل چي جناح صاحب به د سرکار غاړې ته ور واورې - نو اوس پېرنګي
ته اسانه شوله چي د مسلم ليگ دا ډلې يوکړي. لکه چي وائسرائے
بېشنګوئي کړې ده (21/3/1929):

The two wings of the Muslim League are to meet in Delhi
at the end of this month with a rapprochement between sirs
Mohd. Shafi and Jinnah Jinnah may be expected to

رہنمایا رشتیا دي

congress.

ترجمہ: ہفہ، یعنی سرفضل حسین، د دي نظرني پء حق کنيي دے
چي د پيشرفت د پاره صرف يوه لاره ده چي يوه مضبوطه پارتي
منظمه کړي شي او کارني صرف د کانگرس سره مقابله وي

د کانگرس سره د مقابلې او جنگ د پاره ډله پکار ده او د مسلمانانو بکار
ده پېرنکي استاد شا ته ناست دے خپلو ملگرو ته داسې هدايات جاري
کوي ته به وائي دے د مسلم ليگ صدر دے. لکه لارډ ايروين Lord Irwin
چي پء 9/2/1931 ز کنيي د خپلې پارتي کارکنانو ته خطاب کوي:

I told him (sir Mohd. Shafi) that I thought they would all
have to right hard and that it was no good supposing that a
few packed meeting, of newspaper articles would meet the
situation. They must be prepared to go out as whole time
missionaries and carry the flaming torch throughout the
length and breadth of India. They must be prepared to
build up a great organization which might focuss all
constructive efforts to fight congress.

ترجمہ: ما سر محمد شفيع ته ووي چي تاسو ته بڼه مضبوطه جنگ در
پء غاړے دے پء دي نه خلاصيرئ چي چرته پء کمرو کنيي پء دغو
غونډو سره يا د اخبارونو پء مضمونونو به ستا سو مقصد ترسره
شي. تاسو له پکار دي چي ټول وختي کار وکړئ. خانونه دي کار ته
وقف کړئ او د حرکت دا شمع د هندوستان گټ گټ ته ورسوئ او د
يو داسې قوي تنظيم بنياد کېږدئ چي هغه د کانگرس پء خلاف يو
تعميري تحريک وي

وانسراے دا هدايات ورکړل. بيا ليکي چي وعده وعيد وشول:

..... and they propose to get to work vigorously and
comprehensively. This is encouraging and I only hope this
good resolution do not fade away.

رہنمایا رشتیا دي

regain before lone his former commanding influence in the
Muslim League.

ترجمہ: د مسلم ليگ دواړه ډلې به د دي مياشتي پء اخبره کنيي پء
ډيلي کنيي راغونډېږي چي د سر محمد شفيع او جناح تر منځه روغه
وکړي

د دي خبري توقع ده چي جناح بيا هغه خپل زور اثر او رسوخ پء مسلم ليگ
کنيي تر گوتو کړي

فکر کوئ غونډه نه ده شوې. ولې وانسراے خبر دے چي روغه به کېږي او
روغه هم داسې چي سر محمد شفيع به جناح صاحب ته مخه ازاوه کړي. دغه
کار خو تر سره شو اوس ورله ډله پکار ده او د ډلې نه علاوه ورله د رقم
انتظام هم کول غواړي. وانسراے پء 26/11/1929 ز کنيي ليکي:

I hear that suggestion are being put out that Govt. should
in some way towards raising funds in order to organize
proper Muslim representations and of course we should
like them to have the best advocacy they can find

ترجمہ: داسې اوږو چي دا تجويزونه وړاندې کېږي چي سرکار دي
پء دي مسئله غور وکړي چي د مسلمانانو د باقاعده نمائندگي د
پاره د رقم مناسب انتظام وکړي. يقيناً مونږ دا غواړو چي د
مسلمانانو دي باقاعده بڼه منظمه نمائندگي وشي

پېرنکي لکه چي دا ذمه اخستې وي چي د پارتي د تنظيم پء سلسله کنيي به
د ټولو د يو کولو هم کوشش وشي. د چنډي غور به هم وشي. خو يوه
مضبوطه او منظمه پارتي ضروري ده وانسراے غريب لگيا دے لکه چي د
خپل ملاقات حال د سرفضل حسين سره پء 2/2/1931 ز - ليکي:

He (Fazal Hussein) developed the view that the only
chance of sure progress was that a strong party should
come in to being which should devote itself to fighting

رېٽيا رېٽيا دي

ترجمه هغوي اراده لري چې ډېر زړه باقاعده او مکمل کار شروع کړي. دا ما ته ډېره د زړه غټاوي خبره ښکاري او اميد لرم چې دا نېک تجويزونه به نيمگړي نه پاتې کېږي

واټن چې مونږ پوره منصوبه تياره کړې ده. رقم به واليان رياست ورکوي. پېرنگيانو لوبه داوه چې دلته په هندوستان کېنې مونږه مسلمانان راغونډ کړو د هغوي نه يوه ډله جوړه کړو چې هلته په لندن کېنې پېرنگيان نورې دنيا ته دا لانجه داسې رامنځکېنې کړي چې هندوستانيان پرې په خپل کور کېنې نه جوړېږي

چنانچه د اول غونډه مېزي کانفرنس د رابللو په دوران کېنې پېرنگي د دغه فرقه وارانته اختلافاتونه پوره فائده واخسته بيا ئې دا کوشش نور هم په زور شور شروع کړلو چې مسلمانان په شا وټپوي او د کانگرس مقابله ته ئې ښه په کلکه ودروي او چې بيا کله دويم غونډه مېزي کانفرنس په لندن کېنې را وبللې شي. نو اگرچه گاندهي جي هم په دغه کانفرنس کېنې شريک شو. مگر چونکې هغه خپله لوبه جاري وساتله. نو د دې په حقله وزير هند سر مامويل هور Sir Samuel Hoare په 10/2/1931ز ليکي:

The delegates are much further off with each other than they were last year, and I don't believe there is the least chance of a communal settlement in the minorities committee.

ترجمه د دواړو ډلو نمائندگان پروسې کال په نسبت سړ کال نور هم د يو بل نه لري دي او دا مې يقين دے چې د اقليتي کمېټې په غونډه کېنې د فرقه وارانته مسئلې د حل کولو څه هم امکان نه دے پاتې

پېرنگي که يو خوا مسلمانان د کانگرس په مړۍ کېنې اچول نو په دغه بل اړخ ئې دا کوشش و چې که دا اجهوت يا هريجن Depressed classes.

رېٽيا رېٽيا دي

untouchables د ذات پات د هندوانو نه را اوشو کوي. نو به دې طريقه به د هندوانو پرده کمزوري شي. ښه پر اميد دی چې د واليان رياست نه علاوه ورله د هريجنو مشر امبيدکر Ambedka په گوتو ورغی. وزير هند په 27/12/1932ع ليکي:

Ambedka has behaved very well at the Conference and I am most anxious to strengthen his hands in every reasonable way.

ترجمه په کانفرنس کېنې د امبيدکر رويه ډېره ښه وه زه به دې کېنې ډېر سخت غرضي يم چې په هره معقوله طريقه دې زه د هغه مټې مضبوطې کړم

خو دغه درک هم ورله گاندهي جي ورک کړ. گاندهي جي د هريجنو د حقوقو د تحفظ د پاره او هغوي له د هندوانو په مذهبي معاشره کېنې د يو باعزت مقام ورکولو د پاره د مرگ روژه ونيوله امبيدکر په دوه و کېنې گېر و. که د هريجنو په نامه پېرنگي سره ودرېږي نو هلته د گاندهي د روژې په نتيجه کېنې د مرگ ذمه واري پرې راخي او که د گاندهي جي سره څه دروغې جوړې لار وباسي نو د پېرنگي د ملگرتيا او امداد نه به لاس وينځي. خو اخبر د گاندهي جي روژې رنگ راوړلو. امبيدکر د ټول هندوستان راټي عامه په دې مجبوره کړلو چې که ته د هريجنو د حقوقو تحفظ غواړې. نو بيا خو ستا پرده د گاندهي جي سره ده اخبر يونا يکټ Poona Pact په نامه د هريجنو او گاندهي جي تر منځه يوه لوظنامه وټوله او امبيدکر پرې دستخط وکړلو. نو د پېرنگي دغه غوز خو مټاک وخوت نو اوس خو ورته صرف او صرف مسلمان پاتې شو. ولي د مسلمانانو په سلسله کېنې پېرنگي ته يو بل مشکل پېښ شو چې د کله نه لارډ ولنگډن د ايروين په ځای وائسرای مقرر شو نو جناح صاحب په کډه د هندوستان نه انگلستان ته لاړ. داسې ويلي کيدل چې د جناح صاحب د ولنگډن سره هغه

رڻتيا رڻتيا دي

وخت ڇڏڻا چاڻي او زړه بد او ڇڏي ڇي ڪله ولنگين د بمبي گورنر و.
چي ولنگين ڪله د هندوستان د ٻول واکه وائسراي پڻ حيثيت ڪڻي ڏيئي
ته راڻي. نو جناح صاحب خبر پڻ ڏي ڪڻي وليد چي ملڪ پر پڻ ڏي. چنانچہ
ڪله دريم غوثي مڙي کانفرنس د پاره وائسراي د مسلمانانو نومونه ليڪل.
پڻ هڻي ڪڻي د جناح صاحب نوم ٿي و. بلڪي هڻي شپڻ د مسلمانانو
نمائندگان دا وو. هين هائس اغا خان. انريل چوهدري ظفر الله. ڊاڪٽر
شفاغت احمد خان. سر عبدالرحيم. سر محمد يعقوب او سر محمد اقبال.
خو پڻ ڪڻي مطمئن و. هڻي د خپله جانب د فرقہ واران بيلتون د پاره دومره
خواري ڪڙي وه چي وائسراي دا تسله وزير هند لڻ پڻ 31/10/1932
ورڪوي:⁴

The Hindus, Sikhs and Muslim are to meet no Nov.3 at
Allahabad to Endeavour to arrive at an agreement which
will do away with the communal Award. I am assured by
those who know that no agreement will ever be reached.
ترجمہ هندوان. سکھان او مسلمانان به پڻ دريمه د نومبر پڻ الہ اباد
ڪڻي راغونديري چي د ڪيول ايوارد پڻ خلاف فيصلہ وکړي. ما لڻ
با خبره خلقو دا تسله راڪڙي ده چي د متفقہ فيصلې هين امکان
نشته

پڻ ڪڻي د ڏي خپلي پاليسي نه بيخي مطمئن و او دا ئي پوخ يقين و چي ڪڻ
د نورو اصلاحاتو پڻ رڻا ڪڻي اوس پڻ هندوستان ڪڻي انتخابات وشي. نو

⁴ سر محمد اقبال د سر ظفر الله خان سخت خلاف پڻ ڏي و چي ڪله سر فضل حسين د پنجاب وزير
اعلي شو او د هڻي پڻ خاڻ سر ظفر الله د وائسراي ڪونسل غڙي شو چي سر اقبال ئي اميدوار و نو
دے د هڻي لڻ ڪله د مسلڪ قاديانيت خلاف شو او اخبارونو ڪڻي ئي ورپسي ليڪل پيل ڪول:
البته جناح صاحب سر ظفر الله قادياني خپل زوے بللو لکه د اووېشتم مارچ 1939ز اسمبلي وينا
کومه چي عاشق حسين ٻالوي خپل ڪتاب ڪڻي ورکړي ده وروستو ئي سر ظفر الله خان د پاکستان
د بهرنیو چارو ورومڻی وزير وناکولو

رڻتيا رڻتيا دي

هغه فرقہ وارانہ جذبات پڻ ڪڻي داسي راپارولي وو چي هڻي ڪسي د دواڻو
فرقو تر منڇ د ملڪرتا او اتحاد هڻو سوال د منڇ نه وڻي و اولڪه ڇڻڪه
چي پڻ ڪڻي دا مبارڪي. اخستي چي پڻ دويم گول مڙ کانفرنس ڪڻي
اختلافات د اولي نه زيات وو نو هم بيخي پڻ دارنگه ئي وليدل چي پڻ دريم
کانفرنس ڪڻي دا اختلافات د دويم نه هم نور زيات شوي وو او معلومده
داسي چي پڻ ڪڻي پڻ ڏي لويه ڏير خوشحاله و چي د ڏي خاڻ نه د
هندوستان د مختلفو فرقو او ڏلو مشران لندن ته پوڻي. هلته ئي لکه د
مرزانو و جنگوي او چي ڇڏڻ د روغني جوڙي لڙ وڻي نو پڻ ڪڻي به ٻولي
دنيا ته مخ ڪري وائي به چي مونڙ ڇڏڻ وکړو؟ مونڙ ڇو ڪڏهر ڇومره ڪڙو.
تاوان او خواري ڪوو. خو چي هندوستانيان پڻ پڻ خپل منڇ ڪڻي نه
جوڙي پڻ. نو مونڙ لاره ڇڏڻ؟

پڻ ڪڻي د لارڊ ايروين د وخت نه دا پڻ ڇڻڪه ليدل چي ڪله پڻ فرقہ وارانہ
طريقه انتخابات ڪڙي. نو هڻي ڪڻي به لازماً مذهبي جذبات رالڙي پڻ او
پڻ مسلمانانو ڪڻي به هڻي ڏي قوي ڪڙي ڪومي چي د مذهب پڻ نامه ووت
غواري او ڏي ڪڻي ئي دوه ڻسڳري ليدلې: يو خو دا چي د کانگرس
مقابلي داره به پڻ مذهبي عقيدہ منتخب شوي مسلمانان معبران ودريري او
دويمه دا چي د قام پرسته مسلمانانو د مقابلي د پاره د اسلام نوم استعمال
شي نو پڻ دا شان به د قامي خلقو پڻ خاڻ فرقہ وارانہ نمائندگي تسليم
ڪڙي شي او مخڪڻي به د اتحاد او ملڪرتيا د پاره د کانگرس سره چري هم
پوڻاڻ نه شي.

اوس هم اگر چي وزير هند بار بار دا خطونه ليڪل چي وائسراي ولنگين د
ڏي نه منع ڪري چي انتخابات وکري. ولي ولنگين پڻ ڏي ٽينگ و چي
کانگرس بيخي ڪمزورے شوے دے ولي چي د هڻي د سول نافرمانی
تحريڪ ناکاميابہ شو تر ڏي چي وائسراي ويل چي گاندهي جي ختم دے

ريٽا ريٽا دي

د صوبائي انتخاباتو تيار

د لارډ ولنگټن د وائسراي توب خاتمه په 1936ز کښي وشوله د ده په ځاي نوے وائسراي لارډ لنليټه گو. Lord Linlithgow راغلي هلته لندن کښي د وزير هند سر سامويل مور په ځاي زېټلنډ (Zetland) نوے وزير هند مقرر شو دي دواړو په شريکه او په خصوصيت سره وائسراي لنليټه گو په دي خپل دور کښي د هندوستان د مختلفو فرقو يعني هندو او مسلمان تر منځه د نفاق او بيلتون دا مسئله دومره په استازي او صفائي مخکښي بوتله چې د هغوي يو ځاي کيدو د پاره پکښي د هيڅ قسمه گنجائش پاتې نه شو د ده هم لکه د مخکښي وائسراي لارډ ايروين هسي دا سله وه چې دلته کښي کله انتخابات کېږي او په جدا گانه طريقه انتخاب کېږي يعني چې هندو په هندو له او مسلمان به مسلمان له ووټ ورکوي نو د دي انتخاباتو په نتيجه کښي به ارومرو فرقه وارانې جذبات پارولې امیدواران به د مختلفو فرقو د مذهبي جذباتو او خواهشاتو په بنا نه ووټ غواړي او نتيجه ئې څرگنده ده چې په اسمبلي کښي به هندوستانې ذهن ممبران نه وي. بلکې هندوان او مسلمان به عقيدې په بنياد هرې مسئلې ته گوري او د خپل سياسي مستقبل ئې هميشه په دې نظر وي چې څه داسې پاليسي اختيار نه کړي ووتړان ترې نه خفه او مايوسه شي نو لازمي خبره ده چې په داش سياست قامي مفادات نه بلکې فرقه وارانې مفادات سواره وي د دغه وخت په حقله وائسراي ليکي چې موجوده وخت کښي کانگرس کښي اختلافات دي د گاندهي جي او موجوده صدر جواهر لال نهرو تعلقات هم ښه نه دي او گاندهي جي د دي خاطره د کانگرس سالانه غونډه په دسمبر کښي رابللې ده (اگر چې معياد ئې تر مخکي کال اپريل پوري

ريټا ريټا دي

او هغه خپلو افسرانو رپورټونو او ډائرو بيخي په دې يقيني کړي و چې د ليکنې په نتيجه کښي به فرقه وارانې جذبات دومره راوپاړېږي او ترمنځ به نفرت او کرکه دومره زياته شي چې دي کښي د کانگرس د گټي هډود هيڅ قسمه گنجائش نشته. البته په دي خبره پوهه دي چې د کانگرس په

مقابلې څه نکره او زړه وړه ډله نشته لکه چې ليکي (9/9/1934):
But alas Our backers are flabby crowds without any courage whiles the congress. However stupid their actions, are not afraid of fighting.

ترجمه بلکې افسوس دا دے چې زمونږ ملگري پيسمن دي او جرأت پکښي نشته د دي په مقابلې کښي که کانگرس هر څومره بې وقوفۍ لري خو بياهم د مقابلې نه غاړه نه غروي.

خو خبر. د دغه کمي او نيمگړتيا د پوره کولو د پاره هم وائسراي انتظام کړي و او که سياسي ډله نه وه نو سرکاري ډله خو وه کته. لکه چې په 24/9/1934ز ليکي:

I have written to Governors asking them to give a hint to their ministers to help pro.govt. candidates and also asking them, if opportunity offers, to see that good candidates are selected we have to sit quite still up here and say nothing except in private on publicity we are doing the best we cop.

ترجمه ما صوبائي گورنرانو ته ليکلي دي چې خپلو وزيرانو ته اشاره وکړي چې د سرکار د ډلې امیدواران کامياب کړي او دې ته هم فکر وکړي چې ښه امیدواران وټاکي. ځاني به مونږ دلته غلي ناست يو او بي د ذاتي مجلسونو نه به د زړه خبره په ډاگه نه کړو. د پروپيگنډې په سلسله کښي مونږ خپل پوره وس کوو.

رہنستيا رهنستيا دي

رہنستيا رهنستيا دي

حقيقي حاکم پرننگي د کانگرس مقابلہ ونہ کړې شوه ، نو دغه غريبانان به
نې څه وکړې شي بله دا چې د هغوي نه هم پرننگي لښه ويستلې وه او
پکښې دومره نې چرته د سر سرې پرېنښه نه و چې چا کښې به لږه هم څه
خود داري وه. لا عزت نفس و. پرننگيانو ډېر کوشش وکړو. خو خوند نې
ونہ کړو. اخبر وزير هند ايمري Amery دومره مايوسه او په قار شو چې د
دې نوبانو ، شهزادگانو او راجگانو په حقله په دې ليکلو مجبور شو:

It has been real mistake of ours in the past not to encourage
Indian princes to marry English wives for a succession of
generations and so breed a more virile of a native ruler
.....

(Documents 1.10.194)

ترجمه: په ماضي کښې زمونږ نه دا سخته غلطې شوې ده مونږ بايد د
هندوستانني شهزادگانو حوصله افزائي کړې و چې د نسلونو
نسلونو په تېرېدو سره نې انگرېزي ښځې کولې چې په دې توگه د
ملکي حکمرانانو په سپړه طرز منځ ته راغلې و.

مطلب دا د چې د ايمري مطابق خود دوي دا نسل د وروکولو د دوي
کښې خو هلو د سره څه نازيتوب نه شته علاج نې دا ښويدلې د چې
پکار وو چې مونږ وخت د سره نه دا کوشش کړې و چې دا واليان
رياست پرننگي ښځې کړې و چې څه نارينه اولاد نې راوړې و او نن
زمونږ پکار راغلې و.

د هريجنو مسئله ورله گاندهي جي حل کړله هغه د هريجنو د حبثيت د پاره
او هغوي له د مساوي حق گټلو د پاره روژه ونيوه او روژه هم د مرگ پورې .
د هريجنو مشر امبيدکر خو حکومت په خپل لاس کښې اخستې و او پرننگي
ښه مطمئن ناست و. ولې دې خوا ورته دا لانجه گاندهي جي پېښه کړله چې
هندوانو امبيدکر ته مخ وگرځوه (چې که ته په رهنستيا د هريجنو د پاره

د چې نو صدر منتخب شي وائسرائے ليکي چې په صدرات کښې هم
اختلاف د ولې چې گاندهي جي غواړي چې اراج گوپال اجاريه صدر شي
او جواهر لال کوشش کوي چې عبدالغفار خان د خان نه پس صدر کړي
خبر چې پرننگي صوبائي انتخابات وکړل نو د هغې په نتيجه کښې
کانگرس د هندوستان د يوولسو صوبونو په اتو کښې اکثريتي ډله وه. نو
اوس خو پرننگي په بل رنځ اخته شو. اوس خو د هندوستان اولس خپله
فېصله واوروله او د دې خبرې هېڅ قسمه گنجائش پاتې نه شو چې که سبا
له د 1935ز ايکټ د لاندې هغه دويمه مرحله د مرکزي اسمبلۍ د انتخاباتو
راځي نو اختيار به په مرکز کښې هم د کانگرس ډلې ته ځي.

نو اوس پرننگي په دې مجبور د چې د انتخاباتو د نتيجو په رڼا کښې د
پيدا شوي حالاتو سر دوباره جاج واخلي او د کانگرس د مقابلې د پاره نور
قوتونه راټول کړي.

پرننگي چې چاپېره وکتل نو د هغه په نظر کښې درې قوتونه وو چې د
کانگرس مقابلہ پرې وکړې شي. د ټولو نه لومړی او وفادار قوت د
هندوستان د څه د پاسه شپږو سوو (600)، رياستونو د واليانو و چې هلته نه
انتخابات کيدل او نه د قامي او اولسي حکومتونو د قائمولو څه امکان و.
د چرچل د وينا مطابق د دغو رياستونو ابادي نهه (9) کروړه ده. دويم طاقت
چې هغه پرې کانگرس ته نقصان رسولې شو هغه اچھوت (هريجن)،
Scheduled Castes وو چې پرننگي دا اواز وکړو چې کانگرس خو د
برهمنانو او ذاتي هندوانو تنظيم د د هريجن ځانله جدا قوم د د او د
چرچل په وينا قابو څلور کروړه ابادي لري. دريم قوت د مسلمانانو د چې
هغه هم څه لسو کروړو ته قابو دي واليان رياست په مقابلہ کښې جواهر لال
نهروديو تنظيم بنياد کېښودو چې هغې ته نې (د رياستونو د خلقو کانگرس)،
States People's Congress وايه واليان رياست وليدل چې د ملک

رڻتيا رڻتيا دي

حيثيت او حق غواڙي. نو بيا خو پڪار دي چي ته گاندهي جي سره به شريڪه ملا وڃي وڃي ستاسو د دواڙو خو يو مقصد دے ، اميد ڪر مجبور و. بله لار ورته گاندهي جي نه وه پر ڀڻي خبر گاندهي جي هله روزه ما ته ڪڙهه چي اميد ڪرڻ (پونا پڪت) پنه نامه د گاندهي جي سره دستخط وڪڙو او په دا شان دغه دويم قوت د انگريز هم د هغه د لاسه ووت نو اوس خو ورته صرف او صرف مسلمانان پاتي شو چي په هغوي ڪڻي ڪارو ڪري او هغوي د کانگرس سره سره مقابلي ته تيار ڪري د لاري ونگون د تللو سره جناح صاحب بيا وطن ته واپس راڻي وائسراي هند هغه ملاقات له و غوڻتلو د دي ملاقات په حقله هغه چي کوم خط وزير هند ته په 9/9/1937 کال ليکله دے. هغه ڪڻي ئي دا خبره ڪري ده:

He took very strongly the view that we didn't pay sufficient attention to the Muslim. That there was the real risk of the Muslims being driven into the arms of the congress.

ترجمه. هغه دا خبره په شدت سره محسوس ڪري ده چي مون پر مسلمانانو ته هه خاطر خواه توجه نه ده ڪري شوي او د دي په نتيجه ڪڻي دا خطر قائم ده چي مسلمانان دي کانگرس ڪڻي پريوخي او د دي په دليل ڪڻي مخ ڪڻي وائي چي جناح صاحب زما گاندهي جي سره په ملاقات هم گيله من و:

He (Jinnah) suggested that the interview (with Gandhi) was largely responsible for the lifting of the ban on Abdul Ghaffar's return to the Frontier province & the fall of Abdul Qayyum's ministry (Sahibzada).

ترجمه. هغه ووي چي د گاندهي جي سره د ملاقات په نتيجه ڪڻي د عبدالغفار خان نه پابندي لڙي شوه او هغه خپلي صوبي نه ازاد شو او هم په دا شان د صاحبزاده، عبدالقيوم وزارت شڪست وځوږو.

رڻتيا رڻتيا دي

يعني جناح صاحب پيرنگي ته وائي چي زده د کانگرس دومره پوري خلاف يم چي ڪه زما خپل هم مذهبه مسلمان ورور هم د کانگرس سره ملڪرتيا ڪوي نو زده د هغه بر خلاف هم پيرنگي سره پره ڪڻي ودريدو ته تيار يم او تماشه خو دا ده چي سر صاحبزاده عبدالقيوم خو په مسلم ليگ ڪڻي نه و. ولي حقيقت دا دے چي تر دغه وخته پوري خو په صوبه سرحد ڪڻي دومره د مسلم ليگ تنظيم هم نه و ڇڪه خو په اسمبلي ڪڻي يو ممبر هم د مسلم ليگ نه و. ولي چونگي صاحبزاده صاحب د سرڪار سره و نو د دي وڃي نه جناح صاحب د هغه د وزارت په ماتيدو خفه و او دي خوا هم لږ فکر پڪار دے چي د صاحبزاده صاحب وزارت خو د عدم اعتماد د ووٽ په ذريعه مات شوه و نو جناح صاحب لکه چي د جمهوري ادارو هم هه خاص ضرورت نه محسوسولو

خبري اتر ٿي لکه چي رواني وڃي د وائسراي سره په بل ملاقات ڪڻي خبره لږه نوره هم څرگنده شوله. وائسراي ليکي (19/8/1938):

He (Jinnah) I ended up with the suggestion that we should keep the centre as it is now. That we should make friends with the Muslims by protecting in the Congress provinces and that if we did that, the muslim would protect us at the Centre.

ترجمه. هغه جناح صاحب په خبر ڪڻي دا تجويز پيش ڪرو چي مون پر دي مرکز هم داسي پريڊو او مون پر له پڪار دي چي د مسلمانانو سره دوستي وڪڙو او د کانگرس د حڪومتونو په صوبو ڪڻي ڪه مون پر د مسلمانانو حفاظت وڪڙو. نو مسلمانان به په مرکز ڪڻي زمونڙ امداد وڪري⁵

* ڏهن نڪاره ڊاڪٽر عائشه جلال خيل ڪتاب The sole Spokesman ڪڻي په مخ 45 ليکي چي آگسٽ 1938ز ڪڻي جناح صاحب قائم مقام وائسراي لاره برابورن سره دا سودا بازي ڪوله چي ڪه

رښتيا رښتيا دي

لکه داسې سودا بازي به وشي پېرنګې پوهه دے چې که زه يه مرکز کښې انتخابات کوم نو دلته مرکز کښې. د مرکزي حکومت اختيار د کانګرس لاس ته ورځي نو د هغه دا کوشش وو چې په هره طريقه وي چې د 1935ز ايکټ د لاندې د مرکز د انتخاباتو نه په څه چل ځان خلاص کړي. نو جناح صاحب ورسره په دې سودا ته تيار دے. مطلب دا جناح صاحب په واضحه ټکو کښې وائي چې اختيار دې هم پېرنګي سره پاتې شي په مسئله کښې هم لکه چې د پېرنګي او مسلم ليگ پاليسۍ سره پوهه وي. لکه چې وائسراے په 29/1/1939 کال ليکي:

I gathered further that a resolution was actually passed at Patna to the effect that the All India Muslim League aside if Congress intervention in the affair of the states continued.

ترجمه زه داسې خبر شوه يم چې په پټنه کښې يو تجويز دا هم پاس شوه دے چې که کانګرس په رياستونو کښې خپل مداخلت بند نه کړو، نو بيا به مسلم ليگ هم مجبوراً دغه کار ته ملا وتړي. يعنې مطلب دا چې مسلم ليگ د رياستونو د اولس حقوقو هم خلاف دے او عجيبه خبره دا وه چې په دې څه د پاسه شپږو (600) رياستونو کښې به په مشکله لس هم د مسلمانانو نه وو او د ټولو نه لويه خبره دا وه چې په کشمير کښې مسلمانان د خپل هندو مهاراجه په خلاف د خپلو حقوقو د پاره راپاڅيدلي وو. د مسلم ليگ نه هغه هم هر وو او نن ئې د هندوانو واليان رياست د حق د پاره د کانګرس گريوان ته لاس اچوو. وائسراے د جناح صاحب سره د يو بل ملاقات په حقله 28/3/1939 کال

انګريز د کانګرس حکومت واله صوبو کښې د مسلم ليگ مرسته وکړي نو مسلم ليگ به مرکز کښې د انګريز استعمار مرسته کوي؛ اگر که مسلم ليگ له سره د انګريز ډله وه خو جناح صاحب سودا بازي د يو هوښيار وکيل غوندې هم وخت په وخت کوله

رښتيا رښتيا دي

کښې ليکي:

But he (Jinnah) was satisfied now, he thought that the present system would not work, and that a mistake had been committed is going so far.

ترجمه: خو هغه (جناح صاحب) په دې مطمئن ؤ چې دا موجوده اصلاحات د چلېدو نه دي او دا دومره ډېر اختيارات ورکول هم يوه غلطې ده

مطلب دا دے چې صوبو له هم په حق ور کولو خفه دي وائسراے ليکي چې جناح صاحب په دې بيخي ټينګ ؤ چې اصلاحات هندوستانې له قطعي نه وو ورکول پکار. او چا چې دغه مطالبه کوله هغوي د حالاتو نه خبره وو جمهوريت دلته چلېدو نه دے. بلکې غلطې شوې ده چې په صوبو کښې مو انتخابات کړي دي او اختيار د قام منتخبو نمائندگانو ته سپارلے شوه. پښتانه متل کوي چې روند د خدايه څه غواړي؟ دوه سترګې نو پېرنګي څه غوښتل د خدايه چې داسې يوه ډله راله په گوتو راشي چې هغه د پېرنګي نه هم زيات په جمهوريت بد ګڼي او هره يوه پاليسي چې د پېرنګي په خبر تمامېږي. هغې سره نه صرف پوره اتفاق بلکې د هغې د مخالفينو سره د پېرنګي د پاره مقابلې ته هم تيار دي.

د يورپ دويم جنگ

دا خبره ياد ساتل پکار دي چې پېرنګې په دغه وخت کښې د دنيا په ګټ ګټې کښې خور ؤ او ډېر په فخر به ئې دا خبره کوله چې د پېرنګي په سلطنت کښې نمر نه پريوځي چې دا يو حقيقت ؤ. هغه د ټولې دنيا نه پښې راجا پېره کړې وې. په کروړونو بنيادمان ئې غلامان کړي وو. د هغه ملکونو دولت د ددې د بچو خوراک ؤ. د هغوي مټې دوه فوجونه وو. نو د دې وجې نه چې

رہنميا رهنيا دي

ڄڻڪه د هغه سلطنت بين الاقوامي و دغه شان د هغه پاليسي هم د بين الاقوامي حالاتو تابع او ماتحت وې. په هندوستان ڪښې د انتخاباتو نه پس په صوبو ڪښې د ڪانگرس په وزارتونو د ډېر خوا بدې او پرېشانه و، ولې اخوانو نور خو پرېږده چې د ده په خپل گاونډ ڪښې هټلر يورپ را په مخه كړې و او هغه د چا سوگړي خبره چې جغرافيه ئې اسانوله: واړه واړه ملكونه ئې د ستونې ښكته كول. د اټلي مسولينې هم ورسره ڪلك ترلي ولاړ و. څه لږه ډېره ماره داړه هغه هم كوله. پېرنګي خپلې ډېرې استادي وکړې نو هغه د پښتنو خبره چې زور راشي نو چل نه ټينګېږي اخبر پېرنګي مجبور شو او د ۱۹۳۹ز کال ستمبر په دريمه ئې د جرمني خلاف اعلان جنگ وکړو. اوس خو پېرنګي په خپل کور دننه په خپل غم اخته شو. ولې چې جرمني ته مخې ته څوک ودرېد نه شو. د ملک په اخستو ئې گټنې لگيدلې. پېرنګي په دې بختور و چې د هغه او يورپ تر منځه د کاروبار د سمندر و گټنې نو د ده هم خبر نه و.

حکومت برطانيه چې کله د جرمني پر خلاف اعلان جنگ کوو نو د هندوستان د اړخ نه ئې هم پکښې اعلان وکړو ڪانگرس په دې اعتراض وکړو چې د هندوستان د تپوس نه بغير څنگه زمونږ د طرف نه د جرمني په خلاف اعلان وشو؟ ولې چې اوس خو ڪانگرس دا دعوي په ځاي کولې شوه چې د تپرو انتخاباتو په رڼا ڪښې. هغه په حقيقت ڪښې د هندوستان د اولس نمائندګي کوي. پېرنګي خو اول په دې ډېر حيران شو بيا ئې تپوس وکړو چې يوفسټاني (Fascist) قوت راپورته شوه د. د ملکونو ازادي غصب کوي او هغوي غلامان کوي نو د ڪانگرس نه دا تپوس کوو چې دوي به په پره ڪښې د دغه قوت سره ودرېږي او که نه؟ د هغه طاقتونو ملګرې به وي کوم چې د ازادي. امن او سولې د پاره جنگېږي؟ ڪانگرس ورته په خواب ڪښې ووي چې اصولو خو مونږ بېخي د ازادي. سوله او د امن د

رهنميا رهنيا دي

قوتونو ملګري يو او د فاشيستي نظام اصولاً مخالف يو. ولې ترکومي پورې چې د هندوستانې تعلق دے نو هغه خو په خپله ډېرې د په خوا نه غلام دے. نو لازمي ده چې مونږ به د هغه قامونو سره ملګرتيا کوو چې څوک د خپلې ازادي د پاره جدوجهد کوي. ولې کومې پورې چې د بادار تعلق دے نو نن چې پېرنګي د جرمني سره د جنگ ميدان نه وتے دے نو پېرنګي خو دلته زمونږ حاکم دے او مونږ په خپله د هغه غلامان يو او که پېرنګي په ايماندارۍ او روغ نيت د قامونو د غلامولو خلاف وي نو پکار دي چې دلته هم دغه اصول قائم کړي او د خپل ځانه شروع وکړي. ڪانگرس دا مطالبه وکړه چې هندوستان به هله په دې جنگ ڪښې حصه اخلي چې کله پېرنګي د جنگ د مقاصدو War aims اعلان وکړي. نو که دا جنگ په دنيا ڪښې د ازادي. صلح او امن دپاره وي نو بيا دې پېرنګي دومره وکړي چې په دې مقاصدو ڪښې دې دا اعلان وکړي چې کله اتحاديان جنگ وگټي نو هندوستان له به ازادي ورکړي ڪانگرس دا خبره په گوته کړه چې مونږ د پېرنګي د مصيبت نه فائده اخستلو کوشش نه کوو اوس ترې نه نور هيڅ نه غواړو. ماسوا له دې اعلان نه او دا اعلان ضروري به دې دے چې د دې اعلان په رڼا ڪښې به بيا هندوستان د زړه د اخلاصه او په پوره زور او قوت حصه اخلي ولې چې په دا شان به دا جنگ د هندوستان د خپلې ازادي جنگ شي. ولې پېرنګي دې ته کله تياريدو. هغه د پېرنګي وزيراعظم چرچل خبره چې (زه د دې د پاره د تاج برطانيه وزيراعظم شوم نه يم چې د هغه د سلطنت حصې دې دوږه کړم) نو بيا ڪانگرس په دې خبره ښه ڪلک ودرېدو چې که دا جنگ د يورپ د ملکونو د ازادي جنگ وي. وي به ولې د هندوستان د ازادي خو قطعي نه دے نو د دې وجې نه په دې جنگ ڪښې حصه اخستل او دې سره امداد کول خو د خپلې غلامۍ زنځيرونه نور هم مضبوط دي. زه په خپله د ال انډيا ڪانگرس کمېټې (AICC) په هغه

رئسيا رنسيا دي

غونډه ڪنڀي موجود وم ڇي ڊ ڪانگرس صدر جواهر لال نهرو د دي وضاحت
په دي الفاظو وکرو ڇي اڪه انگريز د خپل جنگ په مقاصدو ڪنڀي دا اعلاز
وکري ڇي کله اتحاديان جنگ وکتي نو هندوستان له به ازادي ورکري نو په
دغه شان به:

We shall be fighting for the liberation of our own country;
otherwise we shall be fighting to defend our chains.

ترجمه په دا شان به دا زمونږ د ازادي جنگ شي. ڪنڀي نو بيا خو مونږ
د غلامي زنجيرونه ٽينگوو

نو دومره بدبخته او په سترگو ږوند به څوک وي ڇي هغه دي جنگ له
خي. قرباني دي هم ورکوي او جنگ دي د دي د پاره کوي ڇي هغه دي:
پر د غلام شي. دغه د ڪانگرس فصيلي د پيرنگي هغه اخري صبر تمام
کرو پيرنگي خو اوسه پوري په هندوستان ڪنڀي دننه په دي خفه و ڇي ولي
نې په دي ملڪ ڪنڀي انتخابات وکړل او د هغي نتيجه دا شوله ڇي بادار
پيرنگي نې نن د هندوستان د حکم تابع کره او نور نې کوشش دا و ڇي د
مرکز انتخابات ونه شي ولي ڇي پيرنگي دا کله زغملے شو ڇي د برطانوي
شهنشاهيت او د شاهي تاج Imperial Crown نمائنده وائسراے دي لکه:
صوبو د انگريزانو گورنرانو د خپلو منتخبو وزيرانو د مشورې تابع وي.
ولي دا اوس خو لا ڪانگرس دي ته خونه کرله ڇي نن پيرنگي د خپل مرگ
او ژوند په جنگ ڪنڀي نښته دے وطن. ملک او سر ته نې خطرہ پېښه ده
او د ڪانگرس دا دومره جرات ڇي هغه په دي ڪنڀي هم پيرنگي له د دوستي
او د مرستې لاس نه ورکوي پيرنگي په دي ښه پوهه و ڇي که د هندوستان
فوج. وسائل او دولت د هغه سره نه وے. نو هغه به دا دومره عظيم الشان
سلطنت په څه راتينگووي لازمي خبره وه ڇي پيرنگي به هر څه زغملې وو.
دائې قطعاً نه شوه زغملے او دي پيرنگي نور هم مجبور کړلو ڇي د ڪانگرس

رئسيا رنسيا دي

د مقابلي د پاره نور هم په ډاگه ميدان ته را ووي او په هره بريعه ڇي وي
داسي لاري چاري راوباسي ڇي د ڪانگرس مقابله نې وکري
د دي ځاي د انگريز په پاليسي ڪنڀي ډېره لويه تبديلي راغله د يورپ
جنگ د هندوستان د سياست بوله نقشه بدله کرله تر دغه وڅه پوري
پيرنگيان په کلکه د هندوستان د يو وفاق (فيډريشن) په حق ڪنڀي وو او
ټول کوشش او ځواکي نې هم د دي د پاره کوله وائسراے د جناح صاحب
سره د خپل ملاقات په حقله ليکي (28/2/1939):

He did not reject the federal idea.

ترجمه هغه (جناح صاحب) وفاقي نظريه نامنظوره نه کرله
د هغوي نه په مسلمان څه کار و او نه نې جناح صاحب له دومره اهميت
ورکولو البته دومره غرض نې پکښي ضرور و ڇي مسلمانان په شا وټپوي
ڇي د ڪانگرس مقابلي ته نې جوتي کړي او په دا شان په ڪانگرس زور راشي
ڇي د پيرنگي سره څه د اشتراک اقتدار لاره را وباسي ولي خو ڪانگرس
بيخي داسي لار ونيوه ڇي په دي ڪنڀي يواځي دا نه ڇي هندوستان ڪنڀي
اختيار خپلول غواړي. ولي اوس خو هغه پيرنگي دومره کمزورے کوي ڇي
د هغه د خپلي غلامي گنجائش هم پکښي پيدا کېږي دي مسئلې ڪانگرس
او انگريز بلکل په مختلفو مقاماتو ودرول. ڪانگرس او انگريز دواړو د
پاره دا د مرگ او ژوند سوال و. ولي زه خو به تردې لار شم ڇي د هندوستان
او برطانيې دواړو د پاره دا د مرگ او ژوند سوال شو
ڪانگرس حکم وکړو او د حکومت هند د دي پاليسي په خلاف نې احتجاجا
د صوبو د وزارتونو نه استعفي ورکړله او په دا شان نې دا خبره نه يواځي د
هندوستان واکدارانو ته. بلکې ټولي دنيا ته څرگنده کره ڇي د هندوستان د
يولسو صوبونه اتو صوبو خپل وزارتونه په دي وجه پرېښودل ڇي انگريز
دا وعده نه کوي ڇي د جنگ په خاتمه به هندوستان ازاد کړے شي. دي

رہنمایا رہنمایا دي

پہرنگي نور ہم پہ قار کرو د دي نہ پس د پهرنگي رویہ بدلہ شولہ. پالیسی
نہ بدلہ شولہ. سترگی نہ بدلہ شولی. ژبہ نہ بدلہ شولہ.

دي خوا چې کله په یورپ د جنگ گوري وریځې راخوري شولې. نو پهرنگي
هم دلته د خان راغونډولو کوشش شروع کړې. د کانگرس نه خو خوا بدي
و او د هغې د پاره نه سترگی په جناح صاحب خوږیدې. ولې حقیقت دا و
چې جناح صاحب د مسلم لیگ مشر و او مسلم لیگ د هندوستان په یوه
صوبه کښې هم وزارت نه و صوبه سرحد د کانگرس سره و. سندھ کښې د
اله بخش سومرو مخلوط وزارت و. هغه هم د مسلم لیگ خلاف و
وانسرای د پنجاب د وزیراعلي سر سکندر حیات خان سره او د بنگال د
وزیراعلي مولوي فضل الحق سره خپل تعلقات په خپله ساتل او وخت په
وخت نه ورسره سیاسي مصلحتونه او مشورې هم کولې بل د جنگ د
راتلونکو خطرو په رڼا کښې خو د پنجاب نور هم اهمیت زیات شوی و نو
هغه سکندر حیات خبره چې وائسرائے ته نه وې چې جناح ډېر په سر مه
خپړوه ولې بنگال او پنجاب خو هسې هم تاسره دي هغوي د جناح نه مني.
نو:

Nothing should be done to inflate him (Jinnah).

ترجمہ: ما له داسې کار چرې هم نه دي کول پکار چې په هغې کښې جناح
صاحب نور قوت بیا مومي

او خبره تردې رسیدلې وه چې وائسرائے په 31/8/1940 کښې لیکي:

Sikandar's admirable statement on Saturday last seems fairly effectively to have spiked the guns of Jinnah and Muslim League It seems to be pretty clear that relations between the Muslim League and the Punjab, Bengal and other important Muslim centre's are becoming definitely rather strained and that the chances of a breakaway are considers able.

رہنمایا رہنمایا دي

ترجمہ سکندر سکندر حیات خان قابل تعریف بیان د جناح او
مسلم لیگ لاره بنده کړه. دا خبره په ډاگه څرگنده ښکاري چې د
مسلم لیگ او پنجاب او بنگال او نورو مسلمانانو ډلو ته ترمنځه
تعلقات خرابیږي او داسې معلومېږي چې دغه تړون هډو د سره
و شلېږي

وانسرای ورته په قار دے. ځکه خو ورته دا نور ټول مسلمانان مشران په
قار دي نو مخکښې وائسرائے لیکي چې ما هم پرې خان نا غرضه کړے
دے او:

I do not propose to make any move to him until there is an outbreak of war of some other development necessitating immediate contact with all party leaders.

ترجمہ: زه هم د جناح صاحب د لیدو اراده نه لرم. تر هغې وخته پورې که
عالمي جنگ شروع شو یا څه نوره څه داسې اهمه واقعه پېښه نه شول
دا دیو دیرشم اگست خط دے: ولې چې کله په درې ورځې پس اعلان
جنگ وشو. نو په 5/9/1939 وائسرائے وزیر هند ته لیکي چې:

I felt it wiser to be patient with Jinnah and endeavor to lead him in to the direction which we desire. And indeed if I can get more together than they are at the moment I shall do so.

ترجمہ: ما داسې محسوسه کړله چې د عقل دلته تقاضا دا ده چې زه د
جناح سره لږ د صبر نه کار واخلم او په دا شان زه هغه په داسې لار
روان کړم کومه چې مونږ غواړو حقیقت کښې زما کوشش دا دے
چې دا مسلمانان څومره حده پورې کیدے شي چې زه نه یو ځای
کړم

پینځه ورځې وړاندې وائسرائے په دې خوشحاله و چې سکندر حیات خان
جناح صاحب ته نېغ شوی دے او یواځې پنجاب او بنگال نه بلکې نور اهم

رېسټرېشن ډي

رېسټرېشن ډي

د يو پي د مسلم ليگ صدر صاحب اعلان کوي چې په مرکز کېسي جمهوري عمل مسلمانانو ته نه دے قبول او په کانگرس اعتراض کوي چې هغه د هندوستان د اولس د اړخه د هغوی د نمائندگي دعوي غلطه کوي. کانگرس په اتو صوبو کېسي وزارتونه لري: هغه خو نمائنده نه دے او د مسلم ليگ سره يوه صوبه هم نه شته. هغه نمائنده دے هغه پيسانه منل کوي: اغليل راپاڅي. کوزې ته وائي تا کېسي دوه سوري دي. د مسلم ليگ بل مشر عبدالله هارون په 31/10/1939 کېسي وائسراے ته تار وځي:

Sir Abdullah Haroon took the view that democratic development in the West did not suit India the Muslim have no differences with Great Britain except over federation, which should be dropped. The wanted the British to stay and they are now growing popular whith the Muslim Community

ترجمه: سر عبدالله هارون د دې نظرې دے چې مغربي طرز جمهوريت د دې ملک د مزاج مخالف دے د مسلمانانو د انگريزانو سره څه نور اختلاف راني نشته. ما سبواء وفاق نه. نو پکار دي چې سرکار دغه د وفاق منصوبه پرېږدي مسلمانان غواړي چې پېرنگيان دې دلته موجود وي او اوس خو پېرنگي نور هم په مسلمانانو کېسي هر دل عزيزه کېږي.

د نواب اسماعيل خان خو په وفاق دا اعتراض دے چې مسلمانان نې نه قبولي د سر عبدالله هارون دا دليل دے چې جمهوريت سره د هندوستان د خلق مزاج موافق نه دے. نو وفاق ته لا څه ضرورت دے او يو قدم مخکې ځي او وائي چې مسلمانان خو غواړي چې پېرنگيان دې هم دلته وي او نه دې ځي.

مسلم مرکزونه هم ترې نه خفه شوي دي او داسې معلومېږي چې د مسلم ليگ نه جدا کېږي ولې نن د يورپ د جنگ اعلان په دې مجبور کړو چې پوره سياسي بازيگړه واري او اعلان کوي چې زما به دا کوشش وي چې هر څنگه چې وي دا مسلمانان ليدران سره يو بل ته رانژدې کړم. صرف د دې د پاره چې په داسې لاره نې روان کړم چې هغه زمونږ په خبر تمامېږي د دې نه بريښي او واضحه ثبوت به بل څه وي چې پېرنگي د مسلمانانو مختلفې ډلې د دې د پاره را غونډوي او په داسې روانوي چې د پېرنگي په خپل خبر تمام شي: نو اوس به گورو چې لوبغاړي پېرنگي څه څه کارنامې کوي او خپل غرض په چا سر کوي او څنگه نې پرې کوي؟

لکه څنگه چې مخکېني ذکر شوي دے چې پېرنگي په هېڅ قيمت هم دي ته غاړه نه کېښوده په مرکز کېسي دې انتخابات وکړي او اوس خو چې لا په يورپ کېسي جنگ ونستو او پکېسي هندوستان هم اعلان جنگ وکړو. نو اوس خو پرې د پېرنگي هډو د سره سمه نه راتلو. ولې پېرنگي له د مسلم ليگ مشران څه مشوره ورکوي؟ نواب اسماعيل د يو پي د مسلم ليگ صدر و د هغه د مشورې په حقله وائسراے په 8/10/1939 کېسي ليکي:

The nawab repeated that it was essential that any declaration should make it clear that a democratic system at the Centre was not acceptable to the Muslim community and went on to urge that the Congress claim to speak for India and to control defenses was perfectly inadmissible.

ترجمه: نواب اسماعيل، دا خبره تکرار کړله چې سرکار دې دا اعلان وکړي چې دا موجوده نظام مسلمانانو ته قطعي قبول نه دے او ورپسې نې زياته کړه چې کانگرس د دې خبرې هېڅ حق نه لري چې د هندوستان د اولس نمائندگي دعوي ولري نو د دې وجې نه د دفاع انتظام هغه ته د سپارلو اجازه ورکول جائز نه دي.

رښتيا رښتيا دي

رښتيا رښتيا دي

..... the committee further urges upon His Majesty's Govt. and ask for an assurance that no declaration regarding the question of Constitutional advance for India should be made without the consent and approval of A. I.M League nor any constitution be famed and finally adopted by H.M.'s Govt and the British parliament without such consent and approval

(G. Allana. Pakistan Movement, P.219)

ترجمه: کمېټې برطانوي حکومت باندې زور اچوي او د يقين دهانی غوښتنه کوي چې بغیر د ال انډيا مسلم ليگ د رضا او منظوری نه دې د هندوستان د پاره د ائيني پېشرفت د پاره هېڅ اعلان ونه شي او بغیر د دۀ د رضا او منظوری نه دې هېڅ داسې ائین جوړېږي نه او برطانوي حکومت او برطانوي پارليمنټ له خوا دې نه تصویبېږي نو مسلم ليگ اوس تر دې مطالبې پورې لار چې حکومت برطانیه دې مسلم ليگ له دا تسلي ورکړي چې د مسلم ليگ د مرضی او تسلي نه بغیر به هېڅ قسمه ائین د دې ملک د پاره نه جوړېږي او دا خواست نې برطانوي پارليمنټ ته هم کړیدے او بیا چې کله وائسرای هند اعلان وکړو چې ورکړ د پاره به انتخابات نه کېږي نو د مسلم ليگ ورکنګ کمېټې په هغې د خپلې راڼي اظهار په دې الفاظو کېښې وکړو:

The Working Committee appreciates the declaration of H.E Viceroy which is in the interest of India and particularly the Musalmans that the federal scheme, embodied in the G. of India Act 1935, has been suspended. They wish that instead of its being suspended it had been abandoned completely.

(G. Allana. Pakistan Movement, P.217)

ترجمه: ورکنګ کمېټې د عزت ماب وائسرای د اعلان ستاښه کوي کوم چې د هندوستان او خصوصاً د مسلمانانو په گټه وي او دا چې

نو اوس دې هر سره فکر وکړي چې کوم وائسرای ته په داسې حالاتو کېښې د مسلم ليگ مشران د دې قسمه مشورې او تسلي ورکوي. نو هغه به د هغه په زړه ټکور نه لگي. نو څه به وي؟ او چې د دې په مقابل کېښې بیا کانګرس د مشرانو روڼې ته گوري. نو د هغه وائسرای به کانګرس ته په زړه څه تیرېږي ولې د مسلم ليگ د مشرانو د ځان ځاني بيانولو نه علاوه ال انډيا مسلم ليگ مرکزي ورکنګ کمېټې د جناح صاحب په صدارت کېښې تجویز پاس کړو چې:

Muslim League Is irrevocably opposed to may "federal objective" which must necessarily result in a majority community rule under the guise of democracy and parliament system of Govt. Such a constitution is totally unsuited to the genius of the people of the country which is composed of various nationalities and does not constitute a national state.

(G. Allana. Pakistan Movement, P.218)

ترجمه: مسلم ليگ په ټينګه د وفاقي نظام مخالفت کوي ولې چې د هغې په ذریعې به د اکثریتي ډلې حکومت قائم شي او نوم به نې جمهوریت او پارليمانی نظام وي. داسې ائین د دې ملک د مزاج مخالف دے: ولې چې دلته مختلف قومیتونه اباد دي او دا به هېڅ شان هم یو قوم نه شي منلے کیدے.

دلته هم دلیل دا ورکیدے شي چې جمهوریت د هندوستان د اولس د مزاج سره برابري نه کوي. دلته مسلم ليگ یواځې د مسلمانانو د جذباتو ترجماني نه کوي. بلکې د ټول هندوستان اولس د طرفه لگیا دے او دا بل دلیل چې د هغې نه هم خطرناک دے چې دلته چونکه (قومیتونه) اباد دي او چې کوم ملک کېښې مختلف قومیتونه اباد وي نو هلته یو (قامي ریاست) نه شي جوړیدے. هم دا کمېټې مخکېښې وائي:

د حکومت هند (۱۹۳۵ز ایڪٽ قانون) ڪنٺي پروٽ وفاق سڪيم ملتوي شوع دے. هغوي غواړي چې په ځای د التوا. پکار دي چې وفد سڪيم د سره پريښودل شي

مطلب دا چې مسلم ليگ د پېرنګي نه هم يو قدم وړاندې روان دے کړ
پېرنګي وائي چې زه د هندوستان د خلقو دا حق تسليموم چې هغوي لۀ دې
حکومت ورکړم، خو زه د مرکز انتخابات په ډېره مجبوري ملتوي کوم. ولې
چې جنګ دے، نو د هغې قام د اثاثر اخستے شو چې کله حالات سازگار
شي، جنګ خلاص شي، نو بيا به انتخابات کېږي او قام ته به د خپلو
منتخبو نمائندگانو په ذريعه په ملک د حکمراني اختيار حاصل شي. ولي
د مسلم ليگ ډله په دې څخه ده چې دا وائسرائے د التوا ټکي ولې استعمال
کړي دي. پکار خو دا وه چې وائسرائے دا اعلان کړے وے چې دا منصوبه
مونږ بېخي وغورځوله. هغه پښتانه چې متل کوي چې د سورنۀ نې تيليا
بددي؛ هغه داسې واقعات وي او بدبختي دا ده چې دا ټولې مطالبې د
مسلمانانو د طرف نه پورته کېږي چې هغوي قابو لس کړو په ابادي لري او
په څو صوبو کېنې نې اکثریت دے. وزارتونه نې جوړ دي د بمبۍ او يو پي
او نورو داسې صوبو مشران چې هلته د هندوانو اکثریت دے لگيا دي او
صرف په دې خاطر چې پېرنګي دې اختيار د هغه صوبو د اکثریت
نمائندگانو ته ونه سپاري، به دې بل اړخ نې د خپلو هغه مسلمانانو د گټو نه
هم سترگې پټې کړي دي څوک چې په اکثریتي صوبو کېنې اوسي. لکه
بنګال، پنجاب، سندھ، سرحد او څۀ حده پورې اسام او نور خو پريږده. بيا
جناب صاحب د مسلم ليگ د کلني اجلاس په تقرير کښه، په خپله وېي:

We felt we could never accept the dangerous scheme of the Central federal Govt. embodied in the G. of India Act 1935. I am sure that we have made no small contribution towards persuading the British Govt. to abandon the

scheme of Central Federal Govt.

(G. Allana, Pakistan Movement, P.230)

ترجمہ مونہر محسوسولہ چپی د ۱۹۳۵ گورنمنٹ آف انڈیا ایکٹ
کنہی پروت د مرکزی وفاقی حکومت خطرناک سکیم ہیچری نہ
شوملے زما یقین دے چپی مونہرہ برطانوی حکومت تہ پۓ دپی
ترغیب ورکولو کنہی چپی د مرکزی وفاقی سکیم نہ لاس واخلي.

دهرڻه ڪري دي

يعني جناح صاحب ڊپر پءِ فخر دا خبره کوي. بلڪي دا خپله کارنامه گني چي مون پرنگي پءِ دې رضا کړو چي هغه دې د مرکزي وفاقي حکومت دا منصوبه پريږدي. دلته سوال دا پيدا کېږي چي دا پءِ مرکز کسې د انتخاباتو نه کولو فېصله د پېرنگي ده کد د مسلم ليگ؟ او چي دا منصوبه د مسلم ليگ مشرانو پءِ پېرنگي پاتې کړله. نو د دې ښېگړه چا ته ورسیده؟ حکومت د چا و او چا ته پاتې شو؟ دې ته استاذي وائي. پېرنگي مطلب خپل کوي خو ټوپک ئې د مسلم ليگ ډلې پءِ اوږه ايښی دے. د دې نه لويه بدبختي به د يو قام خه وي چي هغې کښې يو داسې سياسي تنظيم پيدا شي چي هغه پءِ خپله غلامۍ فخر کوي؟ او دا خپله کاميابي گني چي قام ته انتقال اقتدار مو به کاميابه کړي او حکومت هم خپل اقا او بادار ته وسپاري.

داسې معلومېږي چې حالات اوس دې اړخ ته روان دي چې پېرنگې او مسلم ليگ د مشترکو مفادو د پاره يو بل سره مڪمل تعاون كوي او كه دې خوا مسلم ليگ د پېرنگي د پاليسي د پاره خپل ځان پېش كړو، نو اخوا پېرنگې هم هسې نه و ناست، هغه هم د خپله جانبه كوشش كولو چې څومره كيد شي مسلمانان د مسلم ليگ د تنظيم لاندې راولي. جناح صاحب سره بيا ملاقاتونه شروع شول لكه څنگه چې د يو ملاقات په حقله وائسراي په

رېښتيا رېښتيا دي

15/10/1939 ڪڙ ڪڻي ليکي:

He (Jinnah) thanked me with much gracious. Ness for what I had done to assist him in keeping his party together and expressed great gratitude for this.

ترجمہ: هغه جنھن ۾ ڏيکاريو، سره زما شڪريه ادا ڪرڻ ۾ ڏيکاريو
د هغه ۾ پارٽي ۾ ڏيکاريو ۾ امداد ڪرڻ ۾ ڏيکاريو

پارٽي ۾ ڏيکاريو شڪريه اظهار ڪيو

پارٽي ۾ جنھن صاحب ده، جو سره ڏيکاريو ۾ امداد ڪرڻ ۾ ڏيکاريو
دا نه ڏيکاريو غرضي ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو
ڏيکاريو جنھن صاحب ده ۾ امداد ڪرڻ ۾ ڏيکاريو

يوه بله مسئلہ ڇي د هغه ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو
هم ڏيکاريو دلچسپ ده. وائسراي ڏيکاريو جنھن صاحب ده ڏيکاريو
ڏيکاريو ڏيکاريو وزارتون مسلمانان سره ڏيکاريو ڏيکاريو وائسراي
ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو
ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو
ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو
ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو
ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو

يعني ڪانگرس د وزارتون نور ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو
ولي جنھن صاحب ته پڪڻي دا خبره جو سل په سل رېښتيا ڏيکاريو ده. نو
ڏيکاريو وائسراي ته دا مثال پيش ڪيو. ڏيکاريو نو. اوس ڏيکاريو ڏيکاريو
ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو
ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو
ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو
ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو
ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو

رېښتيا رېښتيا دي

جنھن صاحب ته پڻتو هم هندي ڏيکاريو ده⁶

پهرنگي سياسي بازيگر

اوس د لوبغاڙي پهرنگي استاذي ته گوره ڇي ڏيکاريو د هندوستان د آزادي
په لاره ڪڻي هغه ڏيکاريو ڏيکاريو او د خپل سامراجي او نو ابادياتي پاليسي
د ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو
ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو
ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو

I am fully alive. As my letter to you about Jinnah's questions will have shown, to the objection of allowing the Muslim minority to turn itself into a majority with the right of veto & that does seem to appear to be a position that we can accept.

ترجمہ زه د ڏيکاريو اعتراض نه پوره خبر ڏيکاريو لکه ڇي د جنھن د سوالن ته

حقله به تا ته زما د خط نه ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو

ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو

ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو

د مسلم ليگ د ورکنگ ڪميٽي د هغه تجويز په حقله وائسراي صاحب د

خپلي پاليسي وضاحت ڪوي ڇي کوم ڪڻي مسلم ليگ دا مطالبه ڪري ده

ڇي مون به ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو

.....no declaration of constitutional advance for India should be made without the consent and approval of the All India Muslim League.

1937 ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو
ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو
ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو
ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو
ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو
ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو
ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو ڏيکاريو

رہنمیا رہنمیا دي

ترجمہ د ال انديا مسلم ليگ د رضا او منظوری نہ بغیر بہ
ہندوستان د پارہ دائینی پیشرفت اعلان نہ کیہی

وائسرائے بنہ پوہہ دے چي د دي مطلب خو پے واضحہ بکو کنبی دادے
چي د مسلمانانو اقلیت مونہ پے اکثریت بدل کرو۔ تر دي چي د ویسو حقہ
دغہ اقلیت تہ وسپارو نو دلته بیا چونکی د تاج برطانیہ د مفاداتو تحفظ
ضروري دے۔ نو تہذیب او شائستہ پیرنگی بیا نہ د بنیادی انسانی
حقوق، نہ د جمہوریت او نہ د انتخاباتو خبری تہ غور دی بلکی دیر بہ
کلکو سترگو اعلان کوي چي دغہ پوزیشن مونہ قبولو۔ پیرنگی سترگی
بدلی کری۔ نہ پتی کری دي خپلہ پالیسی مخکنی بیانی۔ خو خان نہ تری
نہ یو خوا تہ کرے دے او مسلم لیگ نہ را ورائدی کرے دے۔ خپلی
پالیسی پے ہغہ چلوي وائسرائے د دي نہ پس بیا وزیر ہند سرہ پے خپلو
خطونو کنبی دي طرف تہ اشارہ کری دہ چي کہ مونہ د مسلمانانو د اکثریتی
صوبی پے شمال غرب کنبی را جدا کرو۔ نو پے دا شان بہ مونہ تہ زیات
سہولت وي۔ وزیر ہند خو چونکی لندن کنبی ناست و او پے بین الاقوامی
حالاتو نہ نظر و نو ہغہ وائسرائے تہ ولیکل چي کہ تہ فکر و کری۔ نو
ہندوان خو صرف د ہندوستان پے خاورہ پراتہ دي ولي مسلمانان خو دلته د
چین د سرحد نہ داخلہ داسی پے مشرق وسطی تر ترکی پورے غزیدلی دي او
دي بل خوا تولہ شمالی افریقہ دہ نو چي دا دومرہ لویہ علاقہ د مسلمانانو
راغونہہ شي نو دا بہ گنی د مسلمانانو خخہ یو واری بیا ہغہ د جمال الدین
افغانی Pan Islamism تہ ونہ گرخی؟ سوال داسی و چي کہ چری سبا لہ دا
مسلمانان را پاخی او د پیرنگی بر خلاف د شوروي سرہ ساز باز و کری نو دا
بہ گنی سلطنت برطانیہ د پارہ خطرناکہ مسئلہ نہ وي؟⁷

⁷ پان اسلام ازم د یهودی مدبر او سفارت کار دہمنہ وولف د رسا دھن کارنامہ دہ د دي مفکوری
بنیاد پے "قضیہ شرقی" (Eastren Question) باندی دے چي مطلب نہ د اسلامی ہلاک جوہولو پے

رہنمیا رہنمیا دي

بہ دي مسئلہ کنبی نہ وائسرائے تہ وئیلی دي چي سوچ و کری وائسرائے
ہند د دي غرض د پارہ د تول ہندوستان د مرکزی سی ائی دي C.I.D یا
مرکزی استخباراتی ادارے Central Intelligence Dept نہ پورہ رپورٹ
وغونیتو دغہ رپورٹ کنبی وائسرائے پے خپل خط کنبی پے 17/11/1939

وزیر ہند لہ لیرلے دے چي پے ہغی کنبی راغلی دي:
"اماد مسلمانانو مختلفو دلو لکہ مسلم لیگ، وھابیانو، خاکسار،
احرارو او نورو ہغو ماہرینو سرہ چي د افغانستان او قبائلو پے
مسئلو کنبی دلچسپی لري۔ پے تفصیل سرہ خبری و کری زہ پے دي
نتیجہ رسیدلے یم چي د ہندوانو او مسلمانانو پے منہ کنبی
اختلافات دومرہ زیات شوي دي چي اوس خبرہ شلون تہ جوہہ شوي

(د)

Thus shortly a nation of Muslim India must be established.

ترجمہ دغہ شان د مسلمان ہندوستان یو قام قائلو پکار دي
پانی شوہ خبرہ د شوروي اتحاد پے امداد د پیرنگیانو بر خلاف د محاذ
جوہولو نو:

.....Such aid is out of question. As once Bolshevik aid
is accepted Islamic principles will be submerged, and if an
opportunity is given to Russian influence to be felt south of
Oxus, all Muslim nations will degenerate to the level of the
soviet Central Asiatic Muslim states.

ترجمہ د دغسی امداد سوال نہ پیدا کیہی۔ خکہ کہ یو واری
بالشویک امداد قبول شو۔ نو اسلامی اصول بہ دوب شي او کہ چری
د امونہ جنوب خوا تہ د روسی اثر خوریدو موقع ور کرے شوہ۔ نو تول
مسلمانان قامونہ بہ لکہ د شوروي اتحاد مرکزی ایشیائی (مسلمان)

رشتيا رشتيا دي

رياستونو غوندي خراب شي

خبره لږه مخکښې نوره هم واضحه کوي چې:

Muslims will not ask favors from the anti.God Bolshevik Russia.

ترجمه: مسلمانان به د خدا د ښمنه بالشويک روس نه د مهرباني غوښتنه کړي.

دا حال خو د هندوستان د مسلمانانو و او د Pan Islamism په مسئله هم

واړسراي صفا وائي چې:

In the Turkish Treaties are seen the barring of Bolshevism from the Islamic world and a rapid development of the line up of Muslim against soviet expansionist policy.

ترجمه: په ترکي معاهدو کښې بالشويزم د اسلامي دنيا نه خارج کړي شوي او د شوروي اتحاد نو هغه طلب پاليسي خلاف د مسلمانانو قامونو د محاذ نيولو طرف ته يو گړندې پېشرفت

معلومېږي.

واړسراي د خپلې منصوبې خوبې بيانوي نو ورته دا خبره په ډاگه څرگندوي چې د دې منصوبې په کاميابولو سره به لکه د ترکي د معاهدې د شوروي اتحاد بر خلاف د مسلمانانو قومونو يوه مورچه مکمله شي او دا د اسلام قلعه به لکه د تيزندۍ د شوروي اتحاد د غاړې نه چاپېره شي.

د پېرنګي د اکاميابي وه چې هغه ځان له په مسلمانانو کښې داسې ملګري پېدا کړل چې هغوي د پېرنګي په دواړو پاليسيو (يعنې داخلي او خارجي) کښې د حکومت برتانيې سره کلک په پره کښې ودرېدو ته تيار وو. هم دغه يو اسلام دے چې د هندوستان دننه ې د پېرنګي د مفادو د تحفظ د پاره او د هغه د حکومت د ساتلو د پاره د کانګرس بر خلاف استعمالوي او هم ې د پېرنګي د بين الاقوامي مفادو د تحفظ د پاره د شوروي اتحاد بر

رشتيا رشتيا دي

خلاف استعمالوي نو اوس پېرنګي ته هم اسانه شوله. ولې چې خو صرف يو مسلم ليگ دې را ټينګ کړي. نو نور کار به بيا هم دا مسلم ليگ د دے په ښوونه کوي دغه د شوروي اتحاد دا په کښې صرف يوه اخبري مسئله وه او چې د وائسراي د تسله ده. نو بيا پرې ناراستي ده پکار

چې د وائسراي د تسله ده. نو بيا پرې ناراستي ده پکار چې د ډي انټليجنس Intelligence يا استخباراتي رپورټ نه دا هم څرګنده شوه چې پېرنګي به په کومو طريقو د شوروي اتحاد په خلاف اسلام استعمالوي ولې چې دلته خو حکومت د پېرنګي و او پېرنګي خو هم مسلمان نه و دلته مسلمان اوس هم د يو کافر غلام و. نو دلته ورته پېرنګي يوه بله نسخه را وويستله چې شوروي اتحاد خو ملحد Anti God دے او د خدا د ذات نه منکر دے او هم دا نسخه او مجريه نسخه پېرنګي ډېره په کاميابۍ سره استعمال کړې ده لکه څنګه چې به مخکښې نور هم څرګنده شي ⁸

د پاکستان منصوبه

واړسراي په بار بار دا خبره د مسلمانانو مشرانو لکه سر سکندر حيات او مولوي فضل حق او نورو ته کړې ده چې مسلمانان دا چغې وهي چې اختيار

دې ټوله لويه کښې يو خوا که د ډوبيند عالمانو د خپلواکۍ جنگ تود ساتلې و نو بل خوا پکښې ځينې بد ديانته ملېانو د انګريز په اشاره د مسلم ليگ مرسته کوله د دې بد ديانته ډلې مشر قاري طيب، مولانا شبير احمد عثماني کوله او د مولانا اشرف علي تھانوي نازره غوندي مرسته ورته هم خاضله وه دې ډلې ډوبيند نه مولانا عبداللہ سندھي وباسلې و او د شيخ الهند خلاف ې کار کولو وروستو د شيخ الهند ډلې د شيخ مدني په مشر کښې بيا خان منظم کړو مولانا تھانوي چې يو لوی عالم و، يو ځواني خوجه اسماعيلي فرقه په 'بواذر التوادد' کښې د مسلمانۍ نه وباسلې ده، بل ځواني د مستر جناح مرسته کوله اوس چې د مولانا شبير احمد عثماني د تقريرونو ټولګه د 'نکالۍ الصدوين' په نامه خپره شوې ده. نو معلومه شوه چې مولانا تھانوي بيا ولې د مسلم ليگ مرسته کوله. دا ځکه چې شبير احمد عثماني د دې کتاب لږو په هغه ته انګرېزانو شېر سوه روپۍ همېه ورکوله

رئيسا رينسيا دي

کانگرس لڌ مه ورکوي. لا په مرکز کښې انتخابات مه کوي. نو دا يوه منفي Negative خبره ده او دې کښې وائسراي او وزير هند ته دا مشکل پېښي دے چې هغه هلته په انگلينډ کښې د پارليمنټ ممبران په دې نه شي مطمئن کولے چې کله کانگرس انتخابات کتلي دي. نو ولې دې هغوي له اختيار ورنه کړے شي نو وائسراي په کراتو دا خبره دې مسلمانانو ته کوي چې تاسو له پکار دي چې څه مثبت (Positive) او تعميري (Constructive) تجويز پېش کړئ. ولي چې د جمهوريت د مخنيوي د پاره يو اقليت له دا اختيار ورکول چې د اکثريت مخه ووهي او د هغوي هغه جمهوري. قانوني او ايني مطالبه مسترد کړي. دا په مهذبه دنيا کښې نه قبليري. هم داسې خبره ئې د سر سکندر حيات خان سره کړې وه نو د هغې په حقله وزير هند ته ليکي. هغه وے چې زه به ستا دا تجويز د مسلم ليگ ورکنگ کمېټې په مخکښې پېش کړم

He (Sikandar Hayat) thoroughly understood the necessity and importance of getting on to a constructive line and having a scheme of his own on which to stand before attempting any propaganda in England He would let me know confidentially how matters went in the meeting of the Muslim League working Committee on 3rd Feb.

ترجمه هغه (سکندر حيات) په يو تعميري لاین باندې د تللو په ضرورت او اهميت ښه پوهيدو او مخکښې د دې چې په انگلستان کښې د پروپاگنډې څه کوشش وکړي. د ودریدو د پاره ئې خپل سکیم لرلو

هغه به ما ته په رازدارانه طور ووايي چې په دريمه فروزي باندې د مسلم ليگ په ورکنگ کمېټې کښې څنگه بحث او فيصلې وشوي

رئيسا رينسيا دي

سکندر حيات وائسراي له تسله ورکوي چې مسلم ليگ په دې حقله خبره فيصله وکړي نو زه به ترې نه نا بيا په رازدارانه توگه Confidentially خبر کړم. چنانچه د مسلم ليگ د ورکنگ کمېټې د دغې غونډې نه پس سر سکندر حيات او مولوي حق دواړه په شريکه د وائسراي سره ملاقات له تللي دي ولې چې سر سکندر ما ته ووي چې:

..... that I should be interested to hear that the W.C of the M.L. has now instructed a sub-committee to draft a constructive program me. I said I was delighted to hear it and that I should await its terms with the greatest interest.

ترجمه. زه به په دې اوریدو کښې دلچسپي لرم چې د مسلم ليگ ورکنگ کمېټې اوس يوې سب کمېټې ته هدايت کړے دے چې يو تعميري پروگرام جوړ کړي ما ووي چې زه به دې اوریدو باندې ډېر خوشحاله شوم او زه به په ډېره دلچسپي د ددو الفاظو انتظار وکړم

او دا ډير ئې پرې کړے دے چې ستا د تجويز مطابق مسلم ليگ يوه سب کمېټې جوړه کړې ده چې دغه تعميري منصوبه جوړه کړي وائسراي ورته وائي چې زه به دلچسپي ولرم. زه خود خوشحالی نه جامو کښې نه ځانپېرم خو خپله دلچسپي ئې دغلته ختمه نه کړله. بلکې ورته وائي چې د دغې رپورټ به هم انتظار کښې يم

د دغه مسلم ليگ د ورکنگ کمېټې د غونډې نه پس په 2/6/1940 جناح صاحب د وائسراي ملاقات له په خپله راغلے دے. وائسراي وائي چې:

..... After the usual compliments he (Jinnah) opened the proceedings by asking me what we were to do. Assuming that we meant the Muslim League.

ترجمه د معمول ستري مشي نه پس هغه (جناح) خبرې اترې د دې تېوس سره شروع کړې چې مونږ څه وکړو؟ مطلب ئې دا ؤ چې زمونږ ترې نه مسلم ليگ مراد دے

روڻسار رڻسار دي

دا ڊهر اوڀر ملاقات ڏي ڏاڏا وائسراي او جناح صاحب پڻ منڃ ڪنبي ڊهر
مطلبي خبري شوي دي: ولي چي وائسراي وائي چي جناح صاحب پڻ خپل
پڻ ما سوال وڪرو چي اوس به مونڙ (مسلم ليگ) ڇڏ ڪو؟ نو مطلب ئي بل
ڇڏ ڪيڏي شي چي مسلم ليگ صدر پڻ خپل راغلي ڏي ڏاڏا وائسراي نه
خان پوهول غواري چي اوس مونڙ لڏ ڇڏ ڪول پڪاردي وائسراي هغه ته دا
خبره بيا ڪري ده او پڻ خپل وائي چي زڏ ڇڏ ڏي خبري پڻ تڪرارولو ستره

شوم

At the risk of wearing his I was bound to repeat that it was quite useless to appeal for support in Great Britain for a party whose policy was one of sheer negation.

ترجمه دهغه دستري ڪولو د خطرو قبولو سره سره. زڏ مجبوروم
تڪرار ڪرم چي د يوڀ داسي پارٽي د پاره بيخي بي فائدي خبره ده
چي دهغه پاليسي بلڪل نفي وي هغه دي پڻ برطانيه ڪنبي د
حمایت د پاره اپيل وڪري

دايو ڊهر عجيبه ملاقات ڏي وائسراي د جمهوريت او د منتخبو وزارتونو
خبري ڪوي او جناح صاحب ورته وائي چي ڪانگرس لڏ سم ڪلڪ خواب
ورڪو لڪه د لارڊ ولنگٽن وائسراي ورته وائي چي دا د ولنگٽن زمانه نه
ده. نن ڪانگرس سره د اتو صوبو وزارتونه دي ڪڏ سڀا و غواري نو دغه
وزارتونه پڻ بيرته اخستي شي نو بيا به مونڙ ڇڏ ڪو: ولي جناح صاحب پڻ
دي ٽينگ ڏي چي ترڻو تاسو د ڪانگرس سره غوثه خبره نه وي ڪري او
لانجه مو بيخي نه وي غوڻه ڪري نو زمونڙ پڻ تاسو اعتبار نه ڪيري. ولي
ڪانگرس د نورو وزارتونو ڪار به ڪيري. نو وائسراي پڻ يو وزارت ڪنبي
ضرور دلچسپي لرله او هغه د صوبه سرحد وزارت و. پڻ يو تير ملاقات
ڪنبي وائسراي جناح صاحب ته وييلي وو چي ڪڏ ته ڪوشش وڪري نو پڻ

روڻسار رڻسار دي

صوبه سرحد ڪنبي به وزارت جوڀ نه ڪري شي. جناح صاحب ورسره لود
ڪري ڏي چي زڏ د خپلو ملگرو سره مصلحت وڪرم نو بيا به دي خبر ڪرم اوس
دهغه خبري پڻ حقله وائي چي ما خپلو ملگرو سره صلاح وڪرله. هغوي
وائسي چي مونڙ خان لڏ د وزارت جوڀولو جوڳه نه يو ڇو ڪڏ گورنر سر جناح
ڪنگم هغوي سره مرسته ڪوي نو بيا ڪار ڪيري. بيا ورته جناح صاحب د
دغه وزارت جوڀولو خوبي او فائدي بيان ڪري چي وائسراي ضرور ڪنگم
ته وائي:

Mr. Jinnah added that he was most anxious, if possible, to put this through, as he was convinced that there could be no more salutary lesson for Congress and no better advertisement of the real position in India whether before country of throughout the world, than that a non-Congress ministry should be established in the N.W.F.P. He was therefore most anxious to bring this matter to a successful issue.

ترجمه بناغلي جناح زياته ڪري چي هغه زيات تشویش لري. ڪڏ ممڪنه
وي نو بايد داسي وشي لڪه دهغه چي يقين ڏي چي د دي نه به د
ڪانگرس د پاره پڻ ملڪ ڪنبي دننه او پڻ ٽوله دنيا ڪنبي زيات ٻڌ
سبق نه وي او پڻ هندوستان ڪنبي به د اصلي حالت بل ٻڌ تشهير نه
وي چي پڻ صوبه سرحد ڪنبي يوغير ڪانگرس حڪومت قائم شي: نو
ڇڪه هغه زيات مشوش و چي دا مسئله يوڀ ڪاميابي نتيجي باندې
بدله ڪري

حقيقت هم دا ڏي چي د پهرنگي او مسلم ليگ پڻ شريڪه پاليسي او
منصوبه ڪنبي د ٽولو نه لوي خنڊ صوبه سرحد و ولي چي دغه صوبه ڪنبي
د ٽول هندوستان د ٽولو صوبو نه د مسلمانانو د ابادي تناسب زيات و.
يعني پڻ سلو ڪنبي دري نوي او دغه صوبه شوروي اتحاد طرف ته پڻ سرحد

رڻپٽيا رڻپٽيا دي

رڻپٽيا رڻپٽيا دي

وانسراے د جمہوریت خبرہ کړې ده:

but the chief minister had made speeches recently, copies of which he would send me. This made the position in Sind impossible if the Chief Minister remained in power. I said I would want to see the text of them.

ترجمہ لیکن وزیر اعلیٰ اوس اوس داسې تقریرونه کړي دي چې د هغې نقلونه به هغه (جناح) ما ته راوړي چې هغه به سندھ کښې حالت. که چېرې وزیر اعلیٰ په اقتدار کښې وي. ناممکن کړې وې ما ورته ووي چې زه به دغه تقریرونو د متن انتظار کوم.

پېرنگیانو دا کوشش و چې هغه د هندوستان ټول مسلمانان په دې خبره پوهه کړي چې که هغوي د پېرنگي نه د څه نښېکړې طمع کوي. نو پکار دي چې په مسلم لیگ کښې شامل شي وانسراے په دې خبره کښې نه پاک کړې دے او نه ناراسته تر دې چې هغه محسوسوي چې هغه تر دې خو راغی: حالات ئې دې ځای له ورسول لکه چې په 21/2/1940 کښې په وزیر هند زېرې کوي چې نه بلکل وار خطا نه کړې که کانگرس مونږ سره مقابلې ته راوړي نو:

All I can say is that if Congress are set having a fight here, they are going to have a fight not only with us, but with the Muslims (I am glad that Jinnah has made the statement).

ترجمه: دومره وئیلے شم که چېرې کانگرس غواړي چې جنگ وکړي نو هغوي به نه صرف مونږ سره جنگ کوي. بلکې مسلمانانو سره به ئې هم کوي (زه خوشحاله یم چې جناح بیان ورکړې دے) پېرنگیان وائي چې کانگرس مقابلې ته راوړي نو:

مباد پنجاب نه بغیر د سندھ، بلوچستان، پښتونخوا او کشمیر په ساخت غوښتلو: د هغه په سند لورے اثر و انگریز ته پنجاب نه بغیر پاکستان منظور نه و ځکه ئې هغه په سیاسي حریف ایوب کھورو باندې ووژلو

هم پرته وه نو چې کله دغلته د مسلم لیگ نه غیر د خداني خدمتگار وزارت وي نو دا نه د پېرنگي په داخلي پالیسۍ کښې او نه په خارجي پالیسۍ کښې ځانپېرې یعنی نه ئې د کانگرس په خلاف او د پېرنگي د حکومت د قائم ساتلو په مرسته کښې او نه ئې د شوروي اتحاد پر خلاف استعمالولې شي نو جناح صاحب هم دې طرف ته اشاره کوي چې دغه صوبه کښې بوعبر کانگرسې وزارت قائمول په دې ضروري دي چې د دې اثر به د ملک دننه او په بهر دنیا د سرکار په حق کښې ښه پریوځي نو ځکه کښم له پکار دي چې د مسلم لیگ وزارت قائم کړي حالانکې حال دا و چې دغلته په تیرو انتخاباتو کښې د مسلم لیگ په نامه هم هلته په اسمبلۍ کښې نه و وانسراے ورته تسله ورکړې ده چې:

..... I would commune ate his views to the Governor. He and his friends would in due course and by one beans of other. Be put in possession of the Governor's views.

ترجمه: زه به د هغه نظریات گورنر ته ولیږم او هغه (جناح) او د هغه دوستان به یه مناسب وخت. په یوه یا بله وسیله. د گورنر د نظریاتو نه خبر کړي

دا صرف یوه خبره څرگنده وي چې دغه وخت کښې مسلم لیگ او پېرنگي بلکل په یو مقام ولاړ وو او چې څنگه جناح صاحب ډېر په بې باکۍ دا سوال کړې و چې اوس به مونږ څه کوو؟ نو هومره په بې باکۍ وانسراے ورسره ټولي خبرې په ډاډه زړه کوي: ولي جناح صاحب هم په دې پوهه و چې اوس د پېرنگي د خپلو مفاداتو دا تقاضا ده چې خپله ډله مضبوطه کړي. خو نور خو پریږده هغه وانسراے ته دا هم تجویز پېش کړې و چې د سندھ د اله بخش سومرو وزارت مات کړي⁹ جناح صاحب وانسراے ته وائي

"الله بخش سومرو د سندھ قوم دوست سیاست دان د باجا خان ملکرې و چې هغه د مسلمانانو پهل

رښتيا رښتيا دي

ښه يواځې نه يم محبوبا هم راسره ده،

وانسراي وائي چې ما د مسلمانانو سره خپله ډله پخه کړې ده او دې ځل له د کانگرس جنگ به يواځې پېرنگي سره نه وي بلکې د مسلمانانو سره به وي خبره مادرته تردې را ورسوله نور څه غواړي؟

په دغه وخت د مسلم ليگ د ډلې حيثيت د شگو د بوجي و چې پېرنگيانو د خان نه مخ کښي د دې د پاره کړي وو چې د کانگرس د طرفه ډز او غوزار به دې خوري. که بوجي سوري شي. نو د پېرنگي پرې څه؟ د هغه غرض خو صرف د کانگرس د غوزار نه بچ کول دي او که مسلمان نن دې ته غاړه ږدي. د سامراج پېرنگي د غلامۍ دا جغ يواځې په خپله نه بلکې په ټول هندوستان قائم ساتل غواړي نو د دې نه نيکه به پېرنگي کوم څه پېدا کوله؟

د پاکستان مختلف تاويلونه

چونکي پېرنگيانو عموماً او وانسراي لارډ لنليټکو خصوصاً هر يو د مسلم ليگ ليډر ته وئيلي وو چې په منفي سياست د برطانيې حاکمان نه رضا کېږي. هغوی له پکار دي چې څه مثبت او (ټېوس) منصوبه پېش کړي او هم داسې مطالبه ئې د سر سکندر حيات خان په ذريعه د مسلم ليگ د مرکزي مجلس عاملي نه هم کړې وه نو هر څوک خان خان له لگيا وو او په مختلفو طريقو ئې دغه اړخ ته منصوبې پېش کړي دي. وزير هند ته وانسراي ليکلي دي چې چوهدري خليل الزمان د بمبي گورنر ته وئيلي وو چې پکار دي چې هندوستان په دريو ډمينيونونو کښي تقسيم شي. داسې معلومېږي چې چوهدري صاحب د هندو او مسلمان نه علاوه يو دريم ډمينين د واليان رياست هم قائمولو ته تيار و دې بل اړخ ته د سرحد گورنر

رښتيا رښتيا دي

سر جارج کننگم وانسراي ته ليکي چې کله سردار ارونگ زيب د مسلم ليگ د مرکزي مجلس عاملي د غونډې نه راغی او ما له ئې خپل رپورټ راوړ. نو هغه وې چې:

The scheme which they (Muslim League) were now contemplating would involve the creation of six of seven Indian dominions and that this novel scheme now holds the field in preference to the original Pakistan proposal.

ترجمه: مسلم ليگ اوس په کوم سکيم باندې غور کوي. هغه به په شپږو يا اووه ډمينيونونو باندې مشتمل وي ... او دا چې دا عجيبه سکيم اوس، پاکستان د اصل تجويز نه وړاندې ځای نيسي

د دې نه کافي وړاندې وزير هند لارډ زيتلينډ د سر فېروز خان نون سره د خپل يو ملاقات حال ليکي چې ما هغه سره تفصيلي خبرې وکړې او هغه وائي چې شمال غربي حصه د هندوستان به لکه د برما بيخي د هندوستان نه جدا يو مملکت د پاکستان په نامه جدا شي وزير هند وائي چې:

I told him that I saw almost insuperable difficulties in the way of our acceptance of such a policy.

ترجمه: ما هغه (نون) ته ووې چې د داسې پاليسي د قبولولو په لاره کښي ښه تقريباً نا قابل حل مشکلات وينم.

دې فېروز خان نون په ځواب کښي وې: ښه ده چې خبر دي کړم.

چوهدري رحمت علي خپل کتاب The father land of Pakistan (ډيارن اقبال الدين احمد، کښي ليکلي دي. سر شيخ محمد اقبال خطبه اله باد کښي د بېل رياست غوښتنه نه وه. ولي هندوستان کښي دننه د يو مسلم يونټ غوښتنه وه د پاکستان غوښتنه هغه تر ټولو مخکښې Now or Never بېفلټ کښي کړې وه او درې کسانو اسلام ختک د اکسفورډ طالب علم، صاحبزاده طارق د لاء طالب علم، عنايت الله خان د وټرنري طالب علم پرې دستخط کړے و سر اقبال هم اېډورډ تهاسن ته خط کښي دغه غوښتنه رد کوي دا خط جاويد اقبال زنده رود کښي راتقل کړے دے خپله چوهدري رحمت علي دا تجويز د سردار اسلام خان ملگاني نه اورېدلے و هغه وخت دے د

رہنمیا رہنمیا دي

.....and he said, if that was so he would not himself encourage it when he returned to India.

(دا خط د 13/12/1938 کال دے)

ترجمہ: او هغه ووي چې گه چري داسي وي نو کله چې هغه هندوستان ته واپس لاړ شي، هغه به د دې حوصله افزائي ونه کړي

دا خو مختلفي منصوبي وي د کيمبرج د طالب علم چوهدري رحمت علي د پاکستان متعلق خپله نظريه ده، سر محمد اقبال خپل تجويز پيش کړے و ولي گورو چې مشر استاد پيرنگي په خپله څه وائي

د پيرنگي پاکستان

دا خو د مسلمانانو خوارانو خپل تجويزونه وو اختيار خو د پيرنگي و د مسلمانانو د ليدرانو خو دا حال و چې لکه سر فېروز خان نون چې په 1938ز کښې د وزير هند په رائي پوهه شو چې هغوي د هندوستان تقسيم نه مني نو سمدستي نون صاحب ووي؛ (بڼه ده چې خبر دې کړم چې بيا داسې څه خبره د خولې نه نه وباسم) نو کتل دا پکار دي چې د پيرنگي په څه سمي راځي او په څه ئې خپل غرض سر کيږي اخبر چې د سر سکندر حیات خان او د مسلم ليگ د خپلې کمېټې نه پوره نه شوه، نو پيرنگي د مسلمانانو دغه ټولې منصوبي نامنظوره کړلې او د وائسرائے د ايگزیکټيو کونسل يو ممبر چوهدري ظفر الله ته ووييل شو چې ته د دوو ډومينيونو يوه نقشه پيش کړه، د دې په حقله وائسرائے لنتلگو په 12/2/1940 کښې وزير هند ته ليکي چې زما په وېنا ظفر الله د ډومينين سټيټس په حقله يو يادداشت ليکله و چې

مزاري قبيلې اتاليق و چوهدري رحمت علي موجوده پاکستان منلو باندې د جناح صاحب خلاف The great Betrayal کتاب ليکله او ورته ئې 'غدار اعظم' (Quizling Azam) ونيلي دي

رہنمیا رہنمیا دي

هغه ما مخکښي درليږلې دے. وائي چې څه نور وضاحتونه ترې نه ما غوښتلي دي. هغه وائي چې تفصيلات به زه بيا وروستو پيش کړم؛ خو د هغه (ظفر الله) دا خواهش دے چې دا خبره دې چري هم څرگنده نه شي چې دا ځاکه هغه پيش کړې ده. هغه البته دا اختيار راکړے دے چې څنگه زه مناسب گڼم. داسې دا دستاويز استعمال کړم؛

I may do what I like with it including sending a copy to your thirdly that copies been passed to Jinnah and I think to Hydri and fourthly that which, he, Safrullah, cannot of course admit its authorship, his document has been prepared for adoption by the Muslim League with a view to being given the fullest publicity.

ترجمه زه چې هر څه وغواړم ورسره کولے شم. په شمول د دې چې تا ته يو نقل درولېږم. درېمه دا چې نقلونه ئې جناح او زما په خيال حېدري ته ورکړے شوي دي او څلورمه دا چې هغه (ظفر الله) بې شکه د دې تاليف په خپله غاړه نه شي قبولولے. د هند دستاويزو زيات نه زياتې پېلستې. په غرض د مسلم ليگ د منظوري د پاره تيار شوي دي.

11 چوهدري ظفر الله خان قادياني وائسرائے نه د دې د پټ ساتلو خواست کړے و ځکه تر اخره پورې چې تر څو دا انډيا افس لائبريري انگلينډو دستاويزات برڅېره شوي نو وو. چا ته پته نه وه چې فراراد چا ليکله دے چوهدري خليف الزمان. چا چې د دې قرارداد تائيد پو منلو پارک کښې کړے و، خپل کتاب 'پېته وے تو پاکستان' مخ 297 باندې ليکلي دي چې ما ډېره هڅه وکړه چې دا خبره معلومه کړم چې د قرارداد مسوده چا ليکلې خو تر اوسه راته معلومه نه ده عبدالرحمان صديقي ما ته ووييلې وو چې هغو سکندر حیات نه پوښتنه وکړه نو هغو راته وې چې دا تېوس خپل مدرياسکتر نه وکړه. خو پو هر حال کښې دا خبره درسته ده چې دا مسوده د چا هندوستاني يا سلمان نه ده، ځکه د مسلم ليگ ريزولېشن خو به ما، عبدالرحمان يا نواب اسماعيل جوړوؤ او مسلم کښې مونږ نه بڼو درافت چا نو شو جوړولے

رېښتيا رېښتيا دي

رېښتيا رېښتيا دي

پسند ده ددوي وکړي چې د هغې ناقابل عمل حيثيت نه به هغه هم ښه خبر وي. مگر د هغې په وجه هغه نه صرف د کانگرس د دعوي په حقله د مسلمانانو د دښمنۍ اماده وکړي بلکې د مسلم ليگ خلاف د دې الزام نه چې د هغوي خلاف تراوسه پورې لگيدو چې هغوي. هيڅ تعميري نظريات نه لري. به لږ څه کم کړي

وانسراي غريب خو دا چغې وهلې چې څه منصوبه وړاندې کړې خو چې په لالانو پوره نه شوه. مجبوراً ئې خپله منصوبه وړاندې کړله دلته هم که ورته په غور وکتل شي. نو په مسلمانانو ئې څه کار نه شته: د کاميابولو او کاميبيدو درک ئې نه لگي وائي چې جناح هم پوهه دے چې کار د کيدو نه دے: خو پېرنگه خو خپل غرض سرکوي. يو د کانگرس سره دښمنۍ ته مسلم ليگ راويستل او دويم مثبت او تعميري تجويز. سرے چې ورته گوري نو زه وایم چې دا پېرنگيان به څومره خوشحاليدل چې دا د گلابو ماتابو لوبه ئې جوړه کړې وه او گوډاگي ئې گډول¹²

مسلم ليگ: د پېرنگي ډله

١٢ نوموړي مسلم ليگي مشر چوهدري خلیق الزمان خېل کتاب کښې ليکي چې کله مولوي فضل الحق شېر بنگال د لاهور قرارداد په دریځ وړاندې کړو نو مسر جناح ئې ماته د تائید کولو وویل رماز نه غوښتل خو پاڅېد او تائید مې وکړو داسې ښکاري چې هغه ته احساس و چې هغه یو غیر فطري کار کوي، ځکه هم د دغه کتاب (Path way to Pakistan) په مخ 792 ليکي چې نن سوچ کومو غوني راباندې خبر خبر شي چې دا موږ څه کول؟ زمونږ دعوي خو په گډ د پتنجاب باندې وه او موږ خپله عرضې کښې هډو پنځو ستمه پرځه خپله له سره لري کړه دغه شېبه په ما باندې ډېره نالاره وونه خو زه ځکه غلې پاتې شوم چې که دې وخت کښې ما اختلاف وکړو نو که زه پر کبرم او کور کبرم، خو د مسلم ليگ ماتې يقيني ده. دې نه اندازه کېدے شي چې د مسلم ليگو سنجيده ټول او نسبتاً پوهه خلق د دې قرارداد په پايله وړاندې نه رسېدلي وو خو چونکې دا قرارداد د انسراي له اړخه راپېرلے شوے و نو منل ئې گویا عين فرض گرځولے شوي وو

وانسراي وضاحت کوي چې مسوده خو زما په وېنا تياره کړے شوې ده خو ظفر الله چونکې قاديانے دے نو که مسلمانانو ته پته ولگيده چې دا منصوبه د يو قادياني د لاس جوړه ده نو هغوي به بيا شک کوي. وانسراي څومره ډاډه و او په ډاگه لگيا دے چې د دې يوه کاپي جناح ته ورکړے شوې ده چې مسلم ليگ دامنصوبه منظور کړي او د دې مشتهرې وکړي. يعنې چې د جناح پاليسي او د مسلم ليگ سياست شي سر اکبر حيدري ته يوه کاپي په دې غرض ورکړے شوې ده چې د دې د پاره مالي امداد د هغوي په ذمه و. دې تاريخونو له غور په کار دے. دا خط وانسراي په 12/3/1940 کښې ليکلے دے منصوبه خو ئې مخکښې ليرلې ده او مسلم ليگ هغه منصوبه په 23/3/1940 په لاهور کښې د قرارداد پاکستان په نامه په خپل سالانه اجلاس کښې تصويب کړه چې مشتهرې ورله ورکړي (مارچ) کښې د ظفر الله د ايگزیکټيو کونسل د ممبرۍ ميعاد ختميدو هغه ته د دې خدمت په غرض کښې توسيع ورکړے شوله،

د مسلم ليگ د دې تجويز د پاس کولو نه درې ورځې پس وانسراي په 25/3/1940 کښې ليکي:

As Congress are putting forward a preposterous claim which they know is incapable of acceptance, he (Jinnah) equally will put forward just as extreme a claim, of the impracticability of realizing which he is probably just as will aware, but the existence of which will, while reaffirming the Muslim attitude of hostility to congress claims, take away some, at any rate, of the damaging charge which has hitherto been leveled against them (Muslim League) that they have no constructive ideas of their own.

ترجمه: لکه چې کانگرس يوه احمقانه دعوي کوي چې هغوي ته پته ده قبيله دے نه شي نو هغه (جناح) هم دغه شان يوه انتها

رېټيا رېټيا دي

رېټيا رېټيا دي

ترجمه: زه د مسلمانانو ډيلي کانفرنس ته چې څو ورځې مخکې وشو. هېڅ خاص اهميت نه ورکوم د دې ډېر ښه انتظام شوی و او د کانگرس پريس د ده په باره کښې په قابل تعريفه توگه ليکل وکړل. مونږ دواړو ته يقيني معلومه ده چې د مسلم ليگ نه بهر اهم مسلمانان عنصر وجود نه لري زه بلکل باور لرم چې صرف جناح هغه سره دے چې مونږ ورسره د مسلمانانو په اړخ معامله کولے شو.

د کانگرس سره ملگري هغه مسلمانان خو پېرنگي د سره منل نه، چا چې د خپل ملک د ازادۍ د پاره کوشش کولو او د پېرنگي د غلامۍ نه ښې د خان خلاصولو د پاره په يو قامي تخريک کښې د کانگرس سره په شريکه ملا نېلې وه. ولې پېرنگي هغه مسلمانان هم نه مني. څوک چې د مسلم ليگ نه بهر خپل يو تنظيم جوړوي او دا د زړونه زيات د مسلمانانو نمائندگان چې د يو منتخب وزير اعلي په مشرۍ راغونډ شوي دي. دا هم پېرنگي نه تسليموي او وزير هند ته په ډاگه ليکي چې زموږ سره جناح دے او هغه د ټولو مسلمانانو نمائنده شو.

د لاره زېټلینډ ميعاد پوره شو. هغه اخبري الوداعي خط په 14/5/1940ع کښې ليکلي دي. نوے وزير هند L.S Amery ايمري مقرر شو چې هغه خپل اولنۍ خط په 16/5/1940 کښې ليکلے دے.

خاکسار

د دې نه هم عجيبه پوزيشن د خاکسارو و. په دې نورو مسلمانانو خو دا اعتراض و چې دوي د پېرنگي سره مرسته نه کوي ولې خاکسارو خو د امداد پېشکش هم کړے دے لکه چې وائسراے په 24/5/1940ع کښې ليکي:

Meanwhile the khaksars have formally renewed

نو چې کله مسلم ليگ د وائسراے د طرفه د ظفر الله منصوبه د پاکستان په لاهور کښې قبوله کړه. نو بيا پېرنگي په دې پوهه شو چې هغه اوس په مسلم ليگ ملا تړلے شي چې دے به د پېرنگي پاليسي سل په سل چلوي او د کانگرس د مقابلې د پاره به خان په خپله تياروي. نو بيا د پېرنگي د پاره دا فيصله لازمي او فطري وه چې هغه به د مسلم ليگ نه د بل چا د هېڅ قسمه حيثيت تسليمولو ته بيخي تيار نه و.¹³

هم په دغه ورځو کښې د قام پرسته مسلمانانو يوه ډېره درنه او نمائنده غونډه په ډيلي کښې وشوه چې صدارت ښې د سندھ منتخب وزير اعلي اله بخش سومرو وکړو. وزير هند لاره زېټلینډ د دې اهم کنونشن په حقله د وائسراے نه تپوس کړے دے. وائسراے ورته په 14/5/1940 کښې داسې ليکي:

I attach no particular importance to the Delhi Conference of the Muslim which took place a few days ago. it had been well organized and the congress press machine has written it up admirably. We both are. Of course, aware that there is not unimportant Muslim element outside the Muslim League Indeed I am sure that Jinnah remains the man to deal with on Muslim side.

¹³ د اردو ژبې نوموړے اديب پروېز پروازي خپل کتاب "Sir Zafarullah: Contribution of the Freedom Movement" کښې ليکلي دي چې هغه د سر ظفر الله خان په کار و زيار مرتب کړے دے چې سر ظفر الله خان خپله دا منلي وو چې "قرارداد پاکستان" د رافت هغه د وائسراے په وينا باندې جوړ کړے و خو خپله نامه ښې ځکه پته ساتله چې هغه قاديانے و او بيا د پاکستان په حواله شکوک و شبهات پيدا کېدل، ځکه چې قاديانيت مسلک مسلمانانو د انگريز کاشت بوټي گڼلے و خو بيا د جنرل ضياء جالندھري دور کښې چې کله سر ظفر الله خان مرګون حاله په کټ پروت و او قادياني مسلک غېر مسلمه ګرځېدلے و. د هغه نه به زېر د ستۍ اخستے يو بيان په اخبارونو کښې خپور کړے شو چې قرارداد پاکستان ما نه دے ليکلے او اوس دغه بيان جواله هر ځای د ربارۍ ليکوالان ورکوي.

رښتيا رښتيا دي

their offer to me of 50,000 men to help in war.

ترجمه په عين حال کښې خاکسارو په جنگ کښې د مدد کولو د پاره د پنځو سوزو کسانو راکولو خپل پېشکش ما ته رسماً راتازه کړې دے

دوي عاجزانان خو د پېرنګي سره د جرمن پر خلاف جنگ ته هم ملاتړلې دے خو پېرنګي وائي: جناح بيان ډېر واضحه دے چې

..... formal statement by Jinnah that he accepts no responsibility for Khaksars of their activities and that they have declined to accept his advice.

ترجمه د جناح له طرفه رسمي بيان دے چې هغه د خاکسارو يا د هغوي د سرگرميو هېڅ ذمه واري نه قبلوي او دا چې

هغوي د هغه د مشورې قبلولو نه انکار کړې دے. وائسرائے په خپل ذهن او پاليسۍ کښې بلکل واضحه دے چې خاکسار چوکښې د جناح صاحب هدايات نه مني نو وائسرائے وائي چې:

..... that considering the present attitude of the khaksara in the Punjab it would not be advisable for me to enter into any correspondence with them of their leaders and I propose accordingly to leave the telegram unanswered.

ترجمه په پنجاب کښې د خاکسارو د موجوده روڼې په نظر کښې نيولوسره به دا زما لپاره مناسبه نه وي چې هغوي يا د هغوي ليډرانو سره د څه قسمه خط وکتايت باندې لاس پورې کړم او دغه شان زه بهتره گڼم چې د تار هېڅ ځواب ور نه کړم

پېرنګي په ډاگه لگيا دے دا کوشش کوي چې په هر يو هندوستانى مسلمان دا خبره واضحه کړي چې پېرنګي ئې د جناح صاحب او مسلم ليگ نه بل څوک او نه بلي ولې تسليمولو ته تيار دي نو که څوک په پېرنګي ځان

رښتيا رښتيا دي

تسليموي. نو پکار دي چې مسلم ليگ ته لار شي هسې خو پېرنګي کانگرس ته دا بانه ټينګه کړې وه چې چونکې هغه مونږ سره په جنگ کښې امداد نه کوي. نو مونږه ورسره څنگه تعاون وکړو! ولې دلته خو خاکسار د پېرنګي دا مداد د پاره پنځو سوزو (50000) خاکسارو رضاکارانو خدمات پېرنګي کړل، خو چونکې خاکسار د جناح صاحب د حکم تابع نه دي. نو هم پېش کړل، دوه دوه اخلاقي سپکاوي ته راپرېوځي چې د تار ځواب قدرې وائسرائے هند دوه اخلاقي سپکاوي ته راپرېوځي چې د تار ځواب قدرې هم قصد او ارادته ورکوي.

صوبائي وزارتونه او جناح صاحب

کله چې د هندوستان د اتو (8) صوبو د کانگرسې وزارتونو استعفي گانې ورکړې، نو هلته په صوبو کښې د دفعه 93 د لاندې د گورنر ذاتي حکومتونه قائم شول يعنې گورنر راج ولگيدو جناح صاحب وائسرائے له خواست وکړو چې په دغه صوبو کښې دې سياسي او غير سرکاري ايډوايزران (مشاوران، مشيران، مقرر کړې شي يعنې مطلب دا چې د کومو صوبو وزارتونه کانگرس پرېښودل هغه دې د مسلم ليگ د طرفه مقرر شوو مشيرانو ته په حواله شي چې سرے ورته گوري نو دا څه عجيبه ناروا مطالبه ده، يعنې د جناح صاحب په قول دې د کانگرس يعنې د هندوانو د صوبو اختيار هم مسلم ليگ ته وسپارل شي او دا په داسې حالاتو کښې چې مسلم ليگ نور خو پرېږده چې په دغه صوبو کښې ئې د سره څه حيثيت نلرلو بلکې په يوه صوبه کښې هم د مسلم ليگ د ډلې حکومت نه و، خو چې کله جناح صاحب د پېرنګي د مرضۍ خلاف د مطالبې کولو جرات وکړو، نو وائسرائے په 10/7/1940 کښې ليکي:

I hope that Jinnah will not continue to press his extravagant claims.

ڊنٽيا رڊنٽيا دي

ترجمه زه اميد ڪوم چي جناح به خپلي نامعقولي دعويٰ جاري

ونءَ ساتي

خو ڪه ڏي نه ڦلاريبي او پءِ ڏي خپله نارامه پوري ڊنٽيا وي نو :

If he does I think myself that we may definitely have to consider whether we should continue the effort which I so far made to deep the Muslims together, whether we should not let the balance of the Muslim League as represented by Sikandar Fazlul Haq have their break with Jinnah. But I do not want to see such a break if we can reasonably avoid it.

ترجمه: ڪه چري هند خپل عمل جاري وساتي. نو زما پءِ فڪر

مونءِ لءِ پڪار دي چي پءِ ڏي خبره حتمي غور وڪرو چي ايا

مونءِ دغه ڪوشش جاري وساتو ڪوم چي تراوسه پوري ما د

مسلمانانو د يو سالتو د پاره ڪرءِ ڏي؟ ايا مونءِ د مسلم

ليگ دغه توازن چي سڪندر فضل الحق ئي نمائندگي ڪوي.

د جناح نه ونءَ شلوو؟ مگر زه دغه شان شلون ليدل نه غوارم.

ڪه چري مونءِ تري نه پءِ معقوله طريقه بچ ڪيدءِ شو.

پيرنگي د مسلم ليگ او جناح صاحب د حيثيت پءِ حقيقت پوهه وو لکه چي

پءِ 28/8/1940 ڪنبي ليکي:

I hope that Sikandar and Fazlul Haq will be able to bring pressure on Jinnah to make him tee the line. If he does not, I shall go without him.

ترجمه: زه اميد ڪوم چي سڪندر او فضل الحق به پءِ جناح زور

واجوي چي د پاليسي پيروي وڪري، ڪه چري ئي نه ڪوي نو

زه به د هغه نه بغير ڪار وچلوم.

پيرنگي پءِ ڏي پوهه و چي مسلم ليگ خپل ڇه مونءِ يز حيثيت نه لري هغه د

ڊنٽيا رڊنٽيا دي

پيرنگي پءِ ڏانگورو خان اوچت ڪرءِ ڏي سر ئي بيه ٻڪاري او چي ڪله
پيرنگي وغواري چي خپلي ڏانگوري تري نه راوڪاري نو مسلم ليگ به
پيرنگي پءِ مخڪنبي پروت وي. چرته به ئي درڪ هم نه لکي. ولي پيرنگي به
ڏي هم ڏاڍه و چي پءِ مسلمانانو ڪنبي به هغه ته چري هم د خپلو گوڏاڳيانو
ڪم نه وي، ڪه يو خوا سڪندر حيات خان او مولوي فضل حق پءِ مسلمانانو
ڪنبي يو خپل مقام او حيثيت لرلو. ولي چي د مسلمانانو د اڪثريتي صوبو
منتخبو وزارتونو مشران وو نو بل خوا ته چي ڪله ڏي خبري هوا وخوره چي
پيرنگي د جناح صاحب نه خفه ڏي، نو هر مسلمان خپل خدمات پيش ڪول
شروع ڪرل پءِ ڏي سلسله ڪنبي وانسرا ڏي سر اڪبر حيدري پءِ حقله پءِ
29/8/1940 ڪنبي ليکي:

You may be amused to hear that Hydri, during our conversation a few days ago, coyly hinted to me that if there should be trouble with Jinnah and the Muslim League, there was, at any rate, a very prominent Muslim, who could steer the country through the troubled waters that may lie ahead.

ترجمه: د ڏي پءِ اوريدو به خوشحاله شي چي حيدري ڇو

ورڇي مخڪنبي ما سره د خبرو اترو پءِ دوران ڪنبي پءِ

شرميندو ڪه توگه ما ته اشاره راکه چي ڪه چري جناح او

مسلم ليگ سره ڇه مشڪل پيش شي. نو هيڄ باک نشته، يو

بل وتل مسلمان شته چي هغه د ائنده مشڪلاتو نه ملڪ

ويستءِ شي.

وانسرا ڏي وائي چي ما ئي شڪريه ادا ڪرل چي د نظام نمائندگي در لءِ ٻنه ده

وانسرا ڏي پوهه و چي دا د عاشق معشوق ناز نخري د سياسي لوبغاڙو يوه

مشغله ده پيرنگي قصداً او ارادتا جناح صاحب او مسلم ليگ لءِ دومره

اهميت ورکوي او دومره اختيارمن ئي تسليموي چي ڪه چري سبا لءِ د

رہنمیا رہنمیا دي

رہنمیا رہنمیا دي

او اچھوت به پء خاے پاتې شي او د ملك حكومت به پېرنكي او مسلم ليگ به برابر حيثيت سره چلوي: يعني اوس مسلم ليگ د ټول هندوستانيانو د نمائندگي واحد دعوي دار شو.

د وائسرائے دا كوشش ؤ چې د كانگرس نه بغير يو مشاورتي كونسل جوړ كړي د اچھوتو ليډر امبيډكر او د هندو مھاسېھا اينې Anay سره خبره خلاصه كړې وه خو چونكي جناح صاحب لء مكمل اختيار نه شو وركيدے. نو هغه د شامليدونه انكار وكړو. پء دې وجه دغه منصوبه پء خاے پاتې شوله او وائسرائے پء خپله د امبيډكر او اينې نه معافي وغوښته دغه وخت وائسرائے د دې خبرې ضرورت محسوس نه كړو چې د جناح صاحب نه تپوس وكړي چې د 1937 د انتخاباتو پء نتيجه كښې د هغه خء نمائنده حيثيت دے؟ وائسرائے ښه پوهه دے لكه چې پء 19/9/1940 كښې ليكي:

He Jinnah is subjected to very considerable criticism from various sections of the community he has against him the prime Ministers of the two majority Muslim provinces the line he has been taking is unsympathetic to large numbers of Muslim of position even in Muslim minority provinces such as Bihar and U.P.

ترجمه: هغه (جناح) د خپلې فرقې د مختلفو حصو تر تنقيد

لاندې دي د دواړو مسلمان اكثريتي صوبو وزيراعظمان د

هند خلاف دي كوم لاین چې هغه شري. هغه د مسلمانانو د

گڼ تعداد او حتي د مسلمان اقليتي صوبو لكه بهار او يو پي

د مسلمانانو پوزيشن ته غير همدردانه دي¹⁴

“د دې وجه د جناح صاحب خوجه اسماعيلي اغا خاني ملك والہ ؤ چې علماء نې مسلمانانو كښې نه شمېري لكه څنگه چې لوء عالم اشرف علي تھانوي خپل كتاب ’بواذر النواذر‘ كوم چې هغه خپل مرگ نه خو ورځې مخكښې ليكلے ؤ. كښې اسماعيلي اغا خاني فرقه بيخي كافره

كانگرس او مسلم ليگ خء د روغې جوړې خبرې كېږي، نو چې جناح صاحب دوي دومره اوچت خپړولي وي چې د هغې خاے نه راكوزيدل بيا جناح صاحب ته هم گران وي؛ نو د دې وجې نه چې جناح صاحب هر څومره نارامې وائي او اوچت اوچت لگي، نو پېرنكے ورته گوري يا نې راښكلے وي؛ ولې چې هغه پوهه دے چې د مسلم ليگ د ډلې ټول قوت او حيثيت د پېرنكي پء خپل لاس كښې دے، لكه چې وائسرائے وائي چې يا به جناح صاحب زمونږ پاليسي چلوي، گڼې نو زه به بيا د هغه نه بغير پء خپله مخه خم؛ خو كوشش ئې دادے چې؛

I still think it important to hold the Muslim League together we can do so, and in these circumstances there is nothing for it but to be patient with Jinnah, though one's patience is beginning definitely to run out.

ترجمه: زه اوس هم پء دې فكر يم او اهمه خبره دا ده چې څومره

زمونږ توان دے مسلم ليگ يو خاے متحد وساتلے شي او پء

دې حالاتو كښې بله لاره نه شته بې لء دې چې جناح سره

گوزاره وكړو؛ اگر چې هغه سره د سړي صبر پء حتمي توگه

تمامېږي.

پء وخت كښې جناح صاحب د حكومت هند نه دا مطالبه وكړه چې؛

That the Muslim League should now be taken into full and equal partnership with H.M Govt. is the ruling of this country & authority share with them.

ترجمه: مسلم ليگ بايد اوس د دې ملك پء حكمرانۍ كښې

د برطانوي حكومت سره يو شان برابر حصه دار كړے شي او

هغوي سره اقتدار تقسيم شي.

يعني مطلب دا چې د هندوستان ټول هندوان، سكھان، عيسايان، پارسيان

رښتيا رښتيا دي

رښتيا رښتيا دي

او ځكه وائسراۍ هم په دې خط كښې ليكي چې سكندر حیات خان راغی او ما ته ئې ووي چې زما د مسلم ليگ د وركنگ كمېټۍ سره د پاكستان په مسئله اختلاف راځي ده او زه د دغه كمېټۍ نه استعفي وركوم ليكي چې ما ورته په خپله ونه وې خو دپنجاب گورنر سر هنري كريك Sir Henry Maule وې ووي چې ته سكندر حیات منع كړه چې استعفي ورنه كړي او بيا وجه بيانوي:

This is not the moment at which I want to see any spilt in the Muslim League which I think is very important (tiresome as the activities may be in some ways) to maintain as a solid political entity.

ترجمه: دا هغه خط نه ؤ چې زه په مسلم ليگ كښې د درز مشاهده وغواړم كه څه هم ځينې فعاليتونه به ئې ښائي په ځينو مواردو كښې ستومانه كوونكي وي فكر كوم دابه ډېره مهمه وي چې دغه گوند يو مضبوط سياسي ماهيت وساتي او د مسلم ليگ په ډله كښې ئې دلچسپي څه ده؛

..... That is the more desirable since we are moving into the next phase of Gandhi Muslim ranks, more particularly over this vital question of Pakistan Would be a very great encouragement to the anti-war party and might well make our position in dealing with the Satyagraha more difficult.

ترجمه: دغه قسم زياته بهتره ده ځكه چې مونږ د گاندهي ساتياگراها د مهم بلې مرحلې ته ننو ځو او د مسلمانانو په صفونو كښې بيا خصوصاً د پاكستان په دې حياتي سوال د څه قسمه درز به د جنگ مخالفت پارټي زيات زړه غټاوي وي او د ساتيا گراها په قابو كولو كښې به زمونږ پوزيشن نور هم

د پنجاب او بنگال نه علاوه دې نورو دواړو د مسلمانانو اكثر تي صوبو يعني سندھ او سرحد كښې هم د جناح صاحب مخالفې سياسي ډلې موجودې وې خو د دې هرڅه باوجود هم وائسراۍ وائي چې:

Indeed I am Jinnah is the 'man' to deal with on Muslim side.

ترجمه: واقعاً زه يقين لرم چې د مسلمانانو په اړخ جناح يوازېنۍ سره دې چې سره معامله كيدې شي.

د مسلم ليگ د قائم ساتلو په سلسله كښې كه هر څومره مشكلات راتلل، پېرنگي فېصله كړې وه چې هغه به ټول يو په يو حل كوي د پنجاب مثال به واخل، په پنجاب كښې د سر سكندر حیات خان په مشرۍ كښې د يونينسټ ډلې حكومت ؤ چې هغې كښې هندوان او سكهان هم شامل وو دلته چې جناح صاحب او مسلم ليگ د تقسيم هند مسئلې له څومره زور وركړو، نو دغلته په پنجاب كښې سكندر حیات خان ته مشكلات پېښيدل، ولې چې د هندوستان دننه غېرمسلمو دا حالات ليدل نو هغوي مطالبه شروع كوله چې د پاكستان د مطالبې او تجويز په حقله دې پېرنگې د خپلې پاليسۍ واضحه اعلان وكړي وائسراۍ د دې اعلان كولو مخالفت كښې ليكي (13/3/1941ز):

It should not only be a mistake but it would be very near a breach of faith were we to do anything of the sort.

ترجمه: دا به نه صرف غلطې وي بلكې تقريباً به د اعتماد ماتول وي كه چېرې مونږ دغه شان وكړو

گرځولې ده

په انسانيكلوپيډيا اسماعيلزم كښې كومه چې تاج الدين صادق علي او ممتاز علي راجپور كړې ده، كښې ليكل شوي دي چې د جناح صاحب خپله نامه 'مامدالي جيتاچ' د سر اغا خان مور لېږي عليشا د خوجه روايت له مخه خپله ايښې وه

رہنیا رہنیا دي

مشکل کړي

د پېرنګي په مسلمان څه کار نشته. بار بار لیکي چې پاکستان د منلوار چلیدو شے نه دے خو پېرنګي خو خپل منډيزي دښمن کانګرس له مقابلې نه څوک گوري او ټوله توجه او مخه نهې مسلم لیک ته ده چې پس د دي چې کړ چې کانګرس د پېرنګي مقابلې ته پتون وواهو. نو مسلم لیک به د پېرنګي سره په ډاګه په پره کېنې ودرېږي

سکندر حیات خان خو د خپل یونینسټ ملګرو د تسلی د پاره یو بیان ورکړو چې هغې ته وزیر هند ایمرې په خپل 8/10/1941 نیټې په خط اشاره کړې وه. دغه بیان کېنې سکندر حیات خان تجویز پېش کړے دے چې پېرنګیان دي یوسرکاري اعلان وکړي او یو میعاد دي وټاکي چې که دي دومره موده کېنې د هندوستان مختلفو فرقو خپل کور کېنې څه مکمله فېصله ونه کړے شوه او متفقہ ائین نهې منظور نه کړو. نو بیا به برطانوي حکومت بامر مجبوری د خپلې مخې ائین هندوستان له ورکوي. د دي خط د حاشیې د پاسه وائسرائے هند په خپل لاس په نري خط لیکلي دي:

And. Make it perfectly certain that the Muslims would refuse to play till the limit brought us.

ترجمه: او دا په مکمله توګه پخه کړه چې مسلمانان به تر هغې لوبې کولو نه انکار وکړي ترڅو چې یو حد راوړسېږي او مونږ

پکېنې رادننه شو.

د دي نه په واضحه ټکو کېنې وائسرائے د خپلې پالیسی اعلان نه شي کولے چې پېرنګے صرف دا کوشش کوي چې مسلمانان په هېڅ شان هم روغې جوړې او تصفیې ته رضا نه شي چې اختیار پېرنګي ته وسپارلي شي او د دي غرض او مقصد د حاصلولو د پاره پېرنګي دومره په ډاګه او برېنده لګيا و او داسې نهې پکېنې خپل پردي کولو چې د شک هېڅ قسمه گنجائش

رہنیا رہنیا دي

نهې نه پېرنودو. په دي سلسله کېنې د سندھ د وزیراعلي اله بخش سومرو یو واضحه بیانول به خبره سپېنه کړي دا خو مخکېنې ذکر شوے دے چې هم د دي اله بخش د مشرۍ د لاندې د قام پرسته مسلمانانو یوه نمایندہ درنه غونډه ډيلي کېنې شوې وه لازمي خبره ده چې وائسرائے په هغې خفه و؛ چونکې د ده د مسلم لیک ډلې سره تعلق نه و خو د یوې صوبې د منتخبې اسمبلۍ نمائنده وزیراعلي و او هم د دي وزیراعلي په حیثیت د وائسرائے هند د ډیفنس کونسل ممبر هم و خو د هغې باوجود هم د وائسرائے لهجه او طریقہ د خبرو اترو ورسره سخته څه چې هتک امیزه ده د وائسرائے په تېوس هغه څه تجویزونو په ډیفنس کونسل کېنې پېش کړل چې د هغې په ذریعہ به د دي فرقه وارانہ اختلافاتو څه قدرې مخنیوے وشي او دا تجویز نهې هم پېش کړو چې جواهر لال نهرو او مولانا ابوالکلام آزاد ددغه وخت نیدو، هغوي دي پېرنودو شي. د تجویزونو پېش کولو نه پس نهې بیا د وائسرائے نه تېوس وکړو. د هغې په حقله وائسرائے د 11/10/1941 نیټې په خط کېنې لیکي:

"When he said, "Are I likely to hear from you what you have decided?" I replied "you" I hear nothing - you are not one of my advisers, but the least intention of telling you how I propose to handle my business and I trust you understand that." He said, "you are very frank." I said "I am bound to be frank, this is my business and responsibility.

ترجمه: هغه ما ته ووې چې (که زه به تا نه واورم چې تا څه فېصله کړې ده)، ما ځواب ورکړو چې (ته به زمانه هېڅ وانه وړي، ته زما د مشیرانو نه نه شي. بلکې د سندھ وزیراعظم نهې زه تا ته د دي وئیلو هېڅ اراده نه لرم چې زه څنګه خپل کاروبار په مخ بوخم او زما اعتماد وي چې ته به دي خبره

رہنیتا رہنیتا دي

پوهیږي (هغه ووي ترڅو ډېر سپين ويونکې ئې) ما وې چې زه
مجبوريم چې سپين ويونکې واوسم دغه زما کار او زما دمه
واري ده.

عجيبه ټوکه ده: اله بخش د يوې صوبې منتخب وزير اعلي او د وائسرائے د
خپل ډيفنس کونسل ممبر ؤ. هغه له ډاڅن نه ورکوي چې هغه دې د هغه د
تجويزونو په حقله راتې ورکړي او په دې بل اړخ د مسلم ليگ مشرانو سره
په مسلکي او سياسي معاملو کې مشورې. جرگې کوي او لارښودنې
ورته کوي او دې لهجې او طريقې د خبرو ته خو ئې لږ فکر پکار دے چې
څومره تکبر او فرعونيت دے پکېنې؛ خو غرض او مقصد د پېرنګي صرف
يو دے چې هر يو مسلمان په دې پوه شي چې پېرنګي د مسلم ليگ نه بهر
او د جناح صاحب د تابعدار او وفاداری نه غېر د يو مسلمان حيثيت
تسليمولو ته تيار نه دے؛ ان کله هغه د مسلمانانو د اکثريتي صوبې د
منتخبې اسمبلۍ وزير اعلي هم وي او کله د وائسرائے د خپل ډيفنس
کونسل غړي وي هم.

پېرنګيانو دا هم کوشش کولو چې په بين الاقوامي سطحه هم جناح صاحب
او مسلم ليگ دنيا سره معرفي کړي په دغه ورځو کېنې د چين د حکومت
سربراه چانګ کاي شيک د حکومت برطانيه په بلنه د هندوستان په دوره
راتلو. هغه خواهش ظاهر کړے ؤ چې هغه گاندهي او جواهر لال نهرو سره
ليدل غواړي وائسرائے ليکي چې دا خو به گرانه په دې شي چې دغه
ليډرانو سره خو زما خبرې اترې بندي دي. وائي چې؛ د دغې انتظام خو به
وشي خو غم ورسره بل وي؛ لکه چې په 26/1/1942 کېنې ليکي؛

I know you would at once take the point of his
seeing Jinnah as well as the other two and I shall
have to coax him to receive the head of the Muslim
League, whether he feels inclined or not.

رہنیتا رہنیتا دي

ترجمه: زه پوهیږم چې ته به زر دا مسئله رابرسېره کړې چې
هغه دې بايد جناح او هغه نور دوه تنه وويني او کله هغه داسې
غواړي يا نه، زه به هغه دې ته اماده کړم چې د مسلم ليگ
مشرومني.

چانګ کاي شيک په دې خبره کېنې ډېر په ټينګه غرضي ؤ چې د هندوستان
د مسئلې څه حل راوباسي هغه ليدل چې جاپانيانو پېرنګيان راپه مخه کړي
د سينګاپور ئې قبضه کړو برما فتح شوه او اوس د هندوستان دروازه
دې چانګ کاي شيک په ځان هم لگيا ؤ او دې خوا ئې د امريکې د
ډبوي، نو چانګ کاي شيک په ځان هم لگيا ؤ او دې خوا ئې د امريکې د
اړخه په پېرنګيانو زور اچولو چې په هره لار چې وي د هندوستان د مسئلې
څه حل ضرور راوباسي امريکې ته دې خبرې کېنې کافي زور ښکاريدو چې
څه حل ضرور راوباسي امريکې ته دې خبرې کېنې کافي زور ښکاريدو چې
د پېرنګي د خپلو انتخاباتو په نتيجه کېنې کانګرس په اتو صوبو کېنې
د حکومتونه گټلي دي او نن دغه اته واره صوبو کېنې منتخب حکومتونه نه
شته بلکې هلته گورنر راج يعني انګريز اېډ په نېغه حاکم دے، امريکې په
دې خبره زور اچولو چې د قام د مرستې نه بغير د نن سبا جنگونه سرته نه
رسي.

کریس مشن

Cripps Mission

پېرنګ په دې پوهه ؤ چې هلته يورپ کېنې هر څه چې کېږي، دلته ايشيا
کېنې هغه ته کافي نقصان ورسيدو او هغه په او ځل دا محسوسه کړله چې د
دې خبرې هم امکان شته چې پېرنګ د هندوستان نه لاس وونيځي. نو د دې
نوي حالاتو په رڼا کېنې پېرنګي په خپلې پاليسۍ سر دوباره غور شروع
کړ. پېرنګي اوسه پورې ښه په کلکه د هندوستان د وفات او وحدت په حق

رښتيا رښتيا دي

رښتيا رښتيا دي

خود وائسرائے دې غرض ته هم لږ غور پکار دے چې د پېرنگي نيت د اولې ورځې نه څه دے؟ لکه چې په 24/3/1942 کښې ليکي:

I now have considerable hopes that whether the scheme succeeds or fails, that is to say it is accepted or rejected, there may be looking to the propaganda value involved in face of American opinion a balance of credit to our side.

ترجمه: زه اوس کافي اندازه اميدونه لرم چې که سکيم کاميابه کېږي، يا ناکامه کېږي، يعني سکيم منظورېږي يا مسترد کېږي د امريکنيانو د راڼي په وړاندې به مونږ د دې پروپېگنډې اړخ ته ګورو چې هند به زمونږ په تله کښې کړېدل وي.

هغه وزير هند ايمري ورته د بل اړخ نه ګوري او په دې سلسله کښې د خپلې پاليسۍ وضاحت ډېر په تفصيل سره کوي. د هغه د 10/3/1942 کال د لېږلي خط خبره بلکل واضحه کوي:

Consequently the only way out and incidentally a way of gaining a little time was to send someone to discuss and negotiate.

ترجمه: په نتيجه کښې يوازينۍ لار او تصادفاً د لږ وخت د حاصلولو لار دا وه چې څوک وروليږو چې خبرې اترې او مذاکرات وکړي.

اولنې غرض ئې دا دے چې په دې طريقه به وخت لږ دیکه ورکړي او بهر دنيا لږ به عموماً او امريکې لږ به خصوصاً دا تاثر ورکړي چې مونږ ډېر په سنجيدګۍ سره د دې مسئلې حل غواړو او ځکه خو مو يو ذمه وار وزير د خبرو اترو او تصفيي د پاره لېږلې دے، ولې دا ورته د اولې ورځې نه لکه چې يقيناً معلومه ده چې د روغې جوړې هېڅ گنجائش نشته، لکه چې په

کښې و، جناح صاحب او مسلم ليگ هغه صرف د دې د پاره په شا تېږول چې د کانګرس او مسلم ليگ روغه دې نه کېږي، نو اختيار به په خپله پېرنگي ته پاتې وي او نور خو پرېږده، هغه د اجهوتو امبيد کړ په دې پوهه و چې:

He was perfectly content himself, he said, with that state of things and in favor of the Pakistan idea quite. Frankly, because it meant that the British would have to stay in India.

(د 19/11/1940 ع نيتې د وائسرائے ليک)

ترجمه: هغه (امبيد کړ) ووي چې هند په خپله د دغه حالاتو او پاکستان د تصوير په حق کښې په رښتيا سره بيخي مطمئن دے، ځکه چې د دې مطلب به دا وي چې انګريزان به هندوستان کښې پاتې شي.

ولې اوس چې کله پېرنگي سره دا ويره پېدا شوله چې شايد چې هغه د هندوستان په پرېښودو مجبور شي نو هغه د فلزيشن او وفاق په مسئله اسرار او ټينګار پرېښود او هغه د کانګرس د چيرلو او تنګولو د پاره چې ئې کومه د تقسيم منصوبه د سودا بازۍ په توګه پېش کړې وه اوس ئې هغه يو وارې ډېر په سنجيدګۍ سره د نوې پاليسۍ په لږ کښې د سر سټيفورډ کريس په ذريعه هندوستان ته راوليږله لږ دې خبرې ته فکر پکار دے چې دا 1942 کال دے. د پاکستان مطالبې نه څه زور موندلې دے او نه مسلم ليگ څه تحريک چلولې دے، ولې د دغه وخت حالاتو ته که په غور سره وکتل شي، نو په دې ټوله مسئله کښې د پېرنگي ټول وخت خپل او صرف خپل مفاد مد نظر دي او هم په دغه غرض هراړخ او هر پلو ته ګوري. پېرنگي د امريکې نه مجبور و، ګڼې نو هغه خو په هېڅ شان هم د کانګرس مشرانو سره خبرو ته غاړه نه کېښوده او بهانه ښه معقوله وه چې دلته عالمي جنگ روان دے خو چې د امريکې د لاسه مجبوره شو، کريس خو ئې وليږه.

رہنميا رہنميا دي

خپله وائي؛

After all once it is laid down that there must be agreement and no coercion of important minorities, then the only conclusion is that things must indefinitely.

ترجمه، چې يو ځل دا تسليم شي چې روغه جوړه ضرور ده او په اهمو اقليتونو باندې به زور زياتې نه وي. نو بيا يوه نتيجه رامنځ ته کېږي چې هر څه به د نامعلومې مودې پورې پاتې شي

ولې وزير هند ايمري د خپل مطلب اخبري خبره په ډاگه ليکي، د 24/3/1942 نېټې په خط کېنې په خپله گويانه دے؛

Jinnah. I should have thought will be content to realize that he has now got his Pakistan in essence, whether as something substantive of bargaining point.

ترجمه: زما په فکر جناح به د دې خبرې په احساس مطمئن وي چې هغه اوس په اصل کېنې پاکستان حاصل کړے دے، که د بنيادي وجود په شکل وي يا د سودا بازی په توگه.

لازمي خبره ده چې کله د جناح صاحب دا تسله وي چې پېرنگي هغه له پاکستان ورکوي نو د هغه نه به څوک دا توقع وکړي چې هغه به د کانگرس سره روغې جوړې ته کېنې او چې لا پېرنگې پکېنې دا شرط هم بنه په کلکه کېږدي چې روغه جوړه ضرور پکار ده او د اقليتونو د حقوقو تحفظ ضروري دے، نو بيا خو گټه يواځې د پېرنگي ده او د کانگرس نه به گټل حکومت واخستے شي او پېرنگې به با اختياره باچا په باچا پاتې وي. هم په دې خط کېنې وزير هند ايمري وائسراے لښتنگوله تسله ورکوي چې مونږ کوم تجويزونه د کريس په لاس پېش کړي دي. هغه ټول زمونږ په خپل

رہنميا رہنميا دي

خبر تمامېږي، يو په يو ئې ورته شمېري؛

1: The viceroy will have to remain not merely as constitutional Governor General, but as representative of broader imperial aspects of Govt. for a good long time to come.

2: Supposing that Pakistan does come off, there will possibly be two Muslim India (if that doesn't divide itself) and finally at least one important primitive hill tribal area.

ترجمه: ۱. وائسراے به نه صرف يو ايني گورنر جنرل پاتې وي، بلکې د ډېر راتلونکي وخت پورې به د حکومت د وسيع استعماري اړخونو نمائنده هم وي

۲. فرض کړه چې پاکستان منځ ته راشي، نو بيا به ممکنه وه د مسلمانانو علاقې، ټول رياستونه، د هندو برطانوي هندوستان (که چېرې وي بيا ځان تقسيم نه کړي، او په اخبر کېنې تقريباً يوه اهمه عقب مانده غره ايزه قبائلي علاقه وجود ولري

نو چې دا ټول هندوستان داسې وړې وړې ټوټې شي او يو مرکزي وفاقي حکومت نه وي نو بيا خو د دې مختلفو يونټونو د پاره خپل فوځ، بحريه او هوايي فوځ ساتل ممکن کيدے نه شي، نو دوي به بيا پېرنگي ته محتاجه وي؛

There will, therefore, have be someone, in the absence of a Central self governing federal scheme, to take control of these matters.

ترجمه: نو دغه وجه وه چې د يو مرکزي حکومت کوونکي د وفاقي سکيم په عدم موجودگۍ کېنې به څوک لازماً داسې وي چې د چارو کنټرول په لاس کېنې واخلي.

رښتيا رښتيا دي

نو په دې نې بڼه پوهوي چې اول خو تجويزونه داسې دي چې د هغې د قبولولو څه امکان هډو د سره شته نه او چې کانگرس او مسلم ليگ کښې روغه جوړه نه وي شوې، نو د اختيار د ورسپارلو هډو سوال نه پيدا کېږي خوکه هډو دا ناممکن ممکن شي، نو بيا هم دا هرڅه د پېرنگي په ښېگره کښې تمامېږي البته دا ورته هدايت کوي چې دا خبره واوره؛

So whatever you do or agree to, you had better keep in mind the desirability of retaining Delhi and a considerable area around it, as an ultimate federal territory of an eventually United India and not let it pass in to the hands of one of the "Dominions" that may temporarily emerge out of the first experiment in constitution making.

ترجمه: نو ځکه هر څه چې ته کوې يا پرې رضا کېږې، نو دا خبره په ذهن کې وساته، مناسبه به دا وي چې ډيلي او د هغه خواوشا کافي زمکه د يو اخري متحد هندوستان وفاقي علاقې په حيث ځان سره وساتي او مه پرېږده چې د هېڅ يو ډومينين (چې عارضي طور به د ائين جوړونې اوسنۍ تجربې نه پس منځته راشي) لاسونو ته ورشي.

دا د کرپس د مشن حقيقت د. دا منصوبه وه، دا پاليسي وه، برطانوي حکومت دا خوبونه ويني چې که دا منصوبه منظوره او کاميابه هم شي، نو وائسرائه ته دا هدايات دي چې ته مرکز را ټينگ کړي ولې چې دا تقسيم به عارضي وي او اخبر به بيا هندوستان ټول په ټوله د پېرنگي د سامراجي او نو ابادياتي سلطنت يوه حصه شي. وائسرائه وزير هند له دا تسله ورکوي چې د کرپس مشن په دوران کېږي ما خپله رابطه باقاعده جناح صاحب سره ساتلې ده لکه چې د 14/4/1942 نېټې په خط کېږي ليکي؛

However I was set pains without delay and before

رښتيا رښتيا دي

Cripps left, to sound Jinnah through Firoz Khan Noon, who has been a most useful intermediary with the result which I have already reported to you by telegram.

ترجمه: مگر په ډېر تلوار بغېر د څه تاخيره مخکښې له دې چې کرپس بيرته لاړ شي. د ملک فيروزخان نون، چې ډېر زيات فائده مند منځگړې ثابت شوي د. په ذريعه جناح د هغه نتيجې نه چې مخکښې تاته د تار په ذريعه رپوټ کړې و خبر کړه.

نتيجه ظاهره وه چې پېرنگي د تقسيم اصول تسليم کړل، کانگرس نې نه مني، عجيبه حالت دي، تحريک کانگرس چلوي، د حکومت په خلاف قرباني کانگرس ورکوي، جيلخانو له ځي، گولي خوري، وزارتونه پرېږدي، ډاټولي قرباني کانگرس ورکوي او مطالبې د مسلم ليگ منلې شي، چې نه تحريک شو، نه د قرباني جذبه، نه په انتخاباتو کېږي کاميابي او نه څه سياسي قوت، سرسټيفورډ کرپس چې په کوم مقصد پېرنگي رالېږلې و د هغې لکه چې خاطر خواه نتيجه پوره شوې وي او ځکه وائسرائه په وزير هند په 6/7/1942 کال دا زيرې کوي؛

Jinnah's statements in the last few days have brought emphatically the continued reluctance of the Muslim League to see any compromise reached except on their own terms

ترجمه: تير و څو ورځو کېږي د جناح بيانونه د مسلم ليگ پرله پسې عدم امدادگي را په ډاگه کړې وه چې هغه د خپلو شرطونو نه علاوه هېڅ قسمه مصالحت کول نه غواړي.

پېرنگي خپل ذاتي غرض داسې روند کړې و چې هغه هېڅ څه د اصولو او اخلاقي پرواه نه کوله. که يو خوا ته د مسلم ليگ څه سياسي حيثيت نه و

رېښتيا رېښتيا دي

چې هم د دې پېرنګي په کړو انتخاباتو کېنې نې هېڅ څه حيثيت نه و پاتې او نور خو پېرېده چې د مسلمانانو په اکثريتي صوبو کېنې نې هم څه نمائنده حيثيت نه لرلو او د دې باوجود پېرنګي ور له دا تسله ورکوله چې پېرنګي هغه د ټولو مسلمانانو ابادي قابو څلورمه برخه وه، يعنې په څلورېشتو کړورو کېنې څه کم لس کړوره نو چې دا پېرنګي په کوم حساب تسليم کړې و چې دا اقليت دې په اکثريت باندې خپلې مطالبې تسليموي او په دې سوال هم پېرنګي ځان کوڼ کړې و چې که چېرې د غېر مسلمو په اکثريتي صوبو کېنې جناح صاحب خپل حيثيت تسليمول غواړي او پېرنګي نې دغه حيثيت مني او تسليموي

نو ايا جناح صاحب به کانګرس له هم دغه هومره حقوق د مسلمانانو په اکثريتي صوبو کېنې ورکړي؟ او ايا پېرنګي به هم دغه اصول د مسلمانانو په اکثريتي صوبو کېنې تسليم کړي. کوم چې د غېر مسلمو په صوبو کېنې نې تسليم کړې وي؟ ولې حقيقت دا د چې د پېرنګي. نه په مسلمان څه کار و او نه په هندو، هغه خپل غرض اخستې و او هر څه کولو ته تيار و چې هغه پکېنې خپل او د خپل تاج او تخت خبر ليدو او دا څرګنده خبره وه چې که د کانګرس او مسلم ليگ روغه نه کېږي، نو اقتدار به د پېرنګي سره وي نو د پېرنګي خبر هم په دې کېنې و چې مسلم ليگ په دې مجبور او اماده کړي چې د روغې جوړې هېڅ امکان پاتې نه شي عجيبه خو دا ده چې په دې طريقه خو مسلم ليگ ته هم اقتدار نه په حواله کيدو او د هغه د ټولې نارامۍ فائده يواځې پېرنګي ته رسیده؟

د کانګرس د قامي تحريک د مخ نيوي دپاره پېرنګي په هېڅ هم صرفه نه کوله، روا ناروا، حلال حرام، جائز ناجائز هر څه د پېرنګي په بازار خرڅيدل، چونکې کانګرس په خپل مقام ټينګ ولاړ و او په هېڅ قيمت نې هم د هندوستان د ازادۍ او خود اراديت حق پېرنګي ته نه حواله کولو، نو نور

رېښتيا رېښتيا دي

خو پېرېده چې پېرنګي خپل نظرياتي مخالفين او د سر دښمنان هم استعمالول شروع کړل او هر هغه سياسي قوت کوم چې د پېرنګي مرستې ته غاړه کېښوده يا نې خپل سياست په پېرنګي خرڅولو، نو سرکار ورته نيارؤ.

کانګرس سره د جنگ تياري

پېرنګي دغه وخت مطمئن و چې ما ځان سره واليان رياست، اجهوت، مسلم ليگ، هندو مهاسېها او دوي سره ترېلي تنظيمونه ملګري کړل، نو اوس ورته يواځې کانګرس پاتې و چې هغه سره خپل حساب کتاب برابر کړي د کړيس د مشن په وجه د امريکې هم لږه تسله وشوله چې پېرنګي څه لاره راوباسي او د کانګرس او مسلم ليگ مخالفت له پېرنګي دومره اهميت ورکړ چې غوړه نې د خپله سره واړوله او د هندوستانيانو په سر نې وروټېله نو بين الاقوامي طور هم مطمئن شو. وزير هند ايمري ډيمار وائسراي ته ليکي چې دا دې وخت دے ورځه پرې؛ (دليک نيته 24/7/1942ز)

The sooner you pounce in them, the better.

ترجمه: څومره زړ چې په هغوي راغونډ شئ دومره به ښه وي.

ورته وائي «دا مشران ټول د افريقي يونګندا ته جلا وطن کړه، وائسراي ليکي چې ګاندهي جوړ نه دے. ايمري ورته وائي «عدن ته نې ولېږه، خو چې د هندوستان نه نې ورک کړې، وائسراي د دغو ورځو په خطونو کېنې دا زېږه هم لېږل چې قام د ګاندهي نه مايوسه دي، کانګرس ډېر بدنام دے. د وزارتونو په دوران کېنې ترې نه صاحب رائي خلق خفه او مايوسه شوي دي او د تحريک چلولو توان بېخي نه لري. لنډه اوږده دا چې د ورلاندې وتو د پاره حالات بالکل سازگار دي. چنانچه کله د اگست په مياشت کېنې د

ريڻيا رڻيا دي

AICC (ال انڊيا ڪانگرس ڪميٽي) غونڊه پڻ بمبئي ڪنڀي وشوله او هغوي پڻ انگريز غر وڪرو چي (هندوستان پر پرده) Quit India نو پيرنگي خو تيار ناست و، ناست خه و. هغه خود مودونه خيله تياري ڪري وه. د ڪانگرس د ورڪنگ ڪميٽي ٽول مشران گرفتار شول سرڪار پڻ پوره زور د قامي حرڪت د چقلو ڪوشش وڪرو. ترددي چي پڻ ڪلو او جلوسونو بانددي د هوائي جهازونو نه هم بمباري وشوي، گولي وچليدي، جبلخاني ڊڪي شوي. د جهازونو د بمباري پڻ حقله وائسراي پڻ خيله داسي ليڪي (7/8/1942)؛

I am most grateful for your support even the use of air power against saboteurs. I am certain that we ought not shirk from using any of the means at our disposal in dealing with a movement so dangerously revolutionary as the present one.

ترجمه: زه ڏير شڪر گزاريم چي د تخريب ڪارو خلاف د هوائي طاقت استعمالولو ڪنڀي امداد وڪرو. زه پوخ يقين لرم چي مونږ بايد زمونږ پڻ خيل وس ڪنڀي د هري ذريعي استعمال نه ڏڍه وٺه ڪرو. تر خو داسي تحريڪ لکه اوسنه چي دومره خطرناڪ حد پوري انقلابي دے، پري وچقرو.

وائسراي دا خبره تسليموي چي ڪانگرس لاڌ خه تحريڪ چلولو اراده نه وه ڪري. بلڪي خبره ئي خنڊوله او پڻ خوار، ڪنڀي و چي ڪله پڻ پيرنگي نور هم سخت وخت راشي او خه لوه شڪست وخوري نو دلته به دوي هم تحريڪ شروع ڪري او د موقع نه به فائده واخللي لکه چي هم پڻ دي خط ڪنڀي وڻاندي ليڪي؛

We have thus different and far mote Import and reason to be thankful that we have brought on this business at a time when the war position is not such as to offer any immediate threat to India, whether from the west doubt that East, I have not the least

ريڻيا رڻيا دي

doubt that Gandhi's plan was to wait for bad war news before raising the standard of revolt.

ترجمه: مونږ پڻ دي مختلف او زيات اهم سبب بانددي شڪر گزاريم چي مونږ دا معاملہ پڻ داسي وخت ڪنڀي عملي ڪري چي د جنگ پوزيشن داسي نه دے چي د مغرب يا مشرق دواړو خواوو نه هندوستان ته خه فوري خطرہ پڻه ڪري. زه پڻ دي خبره ڪنڀي هيش شڪ نه لرم چي د گاندهي پلان دا و چي تر هغه وخته انتظار وڪري. تر خو چي د جنگ نه بد خبرونه واري او بيا د بغاوت جنڊه پورته ڪري.

اگر چي ڪانگرس لاڌ تحريڪ چلولو اعلان نه و ڪري او زياتر د پيرنگي د طرفه وشو خو قام دومره عظيمه قرباني ورڪله او پڻ داسي جوش، جذبه او ميرانه ئي د پيرنگي مقابلي ته ملا وٽله او دومره بي ڪچه نرتوب زارو. خوانانو او پڻ خصوصيت سره بشخو وڻودو چي پيرنگي پڻ خيله حيران و. هغه ته خو خوشامندگرو او درباريانو دا تسله ورڪري وه چي قام د ڪانگرس نه ويزاره ناست دے ولي ڪله چي تحريڪ دومره زور ونيو و چي خبره د پوليس ملهه او فوخ نه هم پوره نه شوله او نوبت تر هوائي جهازونو، بمباري او گوله باري پوري ورسيدو نو وائسراي پڻ خيله وائي (24/8/1946)؛

I continue to be rather puzzled that our intelligence should not have been able to give us rather mere warnings than it has of the way things were likely to go.

ترجمه: زه حيران او پریشانيم، زمونږ اڻتليجنس بايد د دي قابل وي چي راته ئي مخڪنڀي وارننگ راکري وے چي حالات پڻ ڪوم ڊگر رواندے شي

د بهار د گورنر پڻ حقله وائي چي؛

ريٽيا رينٽيا دي

He and his govt. were taken by surprise.

ترجمہ: هغه او د هغه حکومت ناڅاپي راگير شول

وانسراي گنې نه و خبر چې خوشامدگر دريبيان او لاندې افسران خو ټول عمر مشرانو ته هغه خبرې کوي چې هغوي پرې خوشحاليږي پېرنگي خو په خپله جانبې کانگرس د تحريک چلولو ميدان نه ويستې و او په ډېرو خواوو نه دوامه ډېر حساب تاب لگولې و دا معلومات د پېرنگيانو د وزيراعظم نه چرچل په خپل خط کښې دي قصه داسې وه چې کله په هندوستان کښې قام د کانگرس د مشري لاندې د خپلې ازادۍ د تحريک په سلسله کښې بې انتها قربانۍ ورکړې او پېرنگي ته د دغې جذبې په چلولو کښې مشکلات پېښ وو، نو د چين سربراه چانگ کاي شيک يو وارې بيا د امريکې صدر روزولې ته خپل تشويش ښکاره کړو او په دې نه زور واچوو چې امريکې له پکار دي چې پېرنگي مجبوره کړي چې د بين الاقوامي عالمي جنگ په دوران کښې داسې زور زياتي او ناروا د قام د منتخبو مشرانو سره نه کوي صدر رون ويلې د چانگ کاي شيک دغه خط چرچل ته ولېږه. چرچل واپس روزولې ته ليکي چې؛

The congress party in way represents India and is strongly opposed by over 90 million Mohammadans, 40 million untouchables and the Indian states comprising 90 million The military classes on whom everything depends are thoroughly loyal, in fact over a million have volunteered for the army.

ترجمه: کانگرس په هيڅ وجه د هندوستان نمائندگي نه کوي او هغه د نهو (9) کروړه ابادي لري، سخت مخالف دے پوځي طبقې چې د هر څه انحصار په هغوي باندې دے بېخي وفاداره دي، په حقيقت کښې څه د پاسه يو مليون د ارمي د

ريٽيا رينٽيا دي

پاره رضا کار شوي دي

پېرنگي چې خپل غرض راشي، څنگه نه ځان روند کړي وي؟ وائي ه پېرنگي چې هندوستان نمائندگي نه کوي پېرنگي ته د خپلو کړو اتخاباتو کانگرس د هندوستان نمائندگي نه کوي پېرنگي ته د خپلو کړو اتخاباتو علاج نه ورته چې کانگرس د يوولسو صوبو نه په اتو (8) گڼې وزارتونه گڼي وو او په دې بل اړخ نه ټول د هندوستان مسلمانان د مسلم ليگ په گانه کښې جناح صاحب ته ورتللي وو

سکهستان

پېرنگي د کانگرس دې قامي تحريک کافي وار خطا کړل او چاپېره نه لاس بښي وهل شروع کړل کوشش نه دا و چې د هندوستان په قامي تړون او اتحاد کښې څه نور درزونه پېدا کړي. مسلمانان خو هغه ټول په ټوله په خپله جولي کښې شمېرل هندوانو کښې نه د اچھوتو په نامه د امېدگري په ذريعه کافي کار کړي و، اوس نه په اخبره کښې مخه سپېگهانوته شوله وزير هند د دې خبرې تحقيق وکړي چې د سکهانو خپل څه رياست لکه د مسلم ليگ د پاکستان هسې جوړېدے شي که نه؟ ايمري خو ورته په دې سترگه گوري چې که سکهان هم لکه د مسلم ليگ د خپل رياست مطالبې ته تيار کړي شي نو دا به د کانگرس د پاره يو جدا سر درد وي او د هندوستان يوه بله حصه به جدا کېدو د پاره ځان تيار کړي او د کانگرس د سياسي قوت په کمزوري به تمامه شي. وزير هند خو دې ته ډېر خوشحاليږي، ولې وانسراي چې په موقع ناست و، هغه په يوه وجه په سکهانو کښې د دې تسمه تحريک حوصله افزائي کول به ابغ په نېغه پنجاب متاثره کړي چې هغه کښې د پېرنگي دوه تاوانه دي، اولنې دا چې د دې لانجې اصلي مشکل به پنجاب ته پېښېږي او هلته خو د کانگرس وزارت نه دي هلته خو

رښتيا رښتيا دي

مسلمانان دي او بيا د حكومت تابعدار او وفادار يونينيست دي چې مشر
نې سر سكندر حيات خان دے. نو صوبائي حكومت ته د مشكلاتو پېدا
كولونه علاوه به دا لانجه د سكهانو او مسلمانانو تر منځه وي او كانگرس
به پكښې دومره ښكېل نه وي. نو د پېرنګي مقصد خو صرف د كانگرس
سره مقابله كېښې دي. بله خبره دا ده چې پنجاب د پېرنګي د فوځ برتي
كولو علاقه ده او پۀ دې موجوده وخت كښې هلته د دې قسمه نفاق اچول د
پېرنګي پۀ خبر نه تمامېږي نو ځكه وائسراے د دغسې تجويز مخالفت
وكړو لكه چې پۀ 7/9/1942 كښې ليكي؛

I am certain that if we did show the very slightest
sign of taking "sikhistan" seriously in the least
degree. Not only shall we aggravate communal
tension gravely in the Punjab, but we should never
hear the end of it.

ترجمه: زما باور دے كه مونږ (سكهستان) پۀ مسئله باندې د
سنجيدګۍ د لږ ګوټې اشارې اظهار وكړه، نو پۀ دغه شان نه
صرف پۀ پنجاب كښې فرقه وارانته كړيچ خطرناك حده
پورې شديد كړو، بلكې دغه كړيچ هېڅ اختتام به ونۀ شي.

پۀ يو وخت كښې پېرنګيانو د هندوانو د اكثريت او قوت كمولو پۀ خاطر يو
بل تجويز هم پېش كړے ؤ او هغه د اچھوتو جدا جېښت، ولې هغه د وزير
هند خبره چې؛

Protection of scheduled castes, of course, is
impossible on any geographical basis, such as the
right of non-accession gives the predominantly
Muslim provinces.

ترجمه: واقعيت كښې پۀ جغرافيايي بنيادونو د اچھوتو
حفاظت ناممكن دے، لكه څنگه چې د مسلمانانو اكثريتي

رښتيا رښتيا دي

صوبو د نه شمول حق مسلمانان محفوظوي
وايي چې دا اچھوت داسې خواره واره او تس نس پۀ ټول هندوستان كښې
پرانۀ دي، ګټې نو د يو بل (اچھوتستان) درك پكښې لګېده. البته يوه طريقه
نې شته چې اېمري وايي چې دا اچھوت دې يا مسلمانان شي يا عيسايان.
نويانې د حقوقو د تحفظ مناسب انتظام كېدے شي.

هندو مهاسبها

د وزير هند د دې تجويز مخالفت خو وائسراے وكړو خو هغه نورې لارې
چارې لټولې چې دې فرقه وارانته سياست باندې لږ نور تيل واچوي لكه
څنگه چې ذكر شوي دي چې چين او امريكې دا كوشش كولو چې د
كانگرس سره د روغې جوړې څۀ لاره را وويستې شي نو وائسراے دا لازمي
وګڼل چې فرقه وارانته مخالفت لۀ لږه نوره هوا وركړي. د كانگرس ټول
شران كشران د جبل پۀ تورو تمبو دننه وو او د جناح صاحب بيانونه څۀ
عجيبه پۀ دې لګېدل چې د بل اړخ نه هډو چا ځواب نه وركولو. بله لويه خبره
دا وه چې كانگرس نن د ازادۍ د جنگ د ميدان شاه زلمے ؤ. هغه نن خپل
واره، زاړه، نر، ښځې، ځوانان او پېغلې د ملك د ازادۍ د پاره قربيان
كول، نو پۀ كوم يو هندوستاني كښې به دومره جرات وي چې هغه دې پۀ دې
وخت كښې هم د پېرنګي سره پۀ پره كښې ودرېږي.

ولې پېرنګي خو پۀ خپله لوبه كوله، نو هغه اوس د هندو مهاسبها سره ساز
باز شروع كړو چې هغه د مسلم ليګ د تقسيم هند پۀ مخالفت كښې ميدان
نه وباسي چې د هندو او مسلمان ترمنځه د روغې جوړې امكانات ختم كړي
او دنيا لۀ عموماً او امريكې لۀ خصوصاً دا تاثر وركړي چې مسئله ډېره
سګينه ده. لانجه يواځې د كانگرس هم نه ده. بلكې نور قوتونه هم داسې

رښتيا رښتيا دي

شته چې هغه د مسلمانانو دې مطالبې سره بنيادي اختلاف لري. ولې چې دلته اوس په موجوده حالاتو کښې يواځې جناح صاحب لگياو، خپله نې ډنگوله اکه د پېرنګي هغه نې ډنگوله، او د خواب څوک نه وو. واپسې خواب والا خو ټول د تورو تمبو شاته پراته وو. سياسي مباحثې به چا کولې؟ اېرې به چا وهلې؟ په يوه ډله خو نه کېږي مقابله کښې بل ټيم ضرور پکار وي، نو هم په دې غرض وائسرا په 15/12/1942 کښې ليکي؛

I have endeavored to encourage the Mahsabha etc. by reverting to the topic of the unity of India though I trust in terms sufficiently guarded so far as the Muslims are concerned grievance. But I have also thought it well, for the point is most important one and to the centre of our position, to bring out that the difficulties of this country are not due to our reluctance to transfer power, but to the fact that we have offered to transfer power.

ترجمه: ما د مهاسېها وغېره حوصله افزائي کوشش کړې د دې چې هغوي د هندوستان د وحدت موضوع ته وګرځي، او داسې مې دا په احتياط کړي دي چې مسلمانانو او په تېره تېره جناح ته د جائز خفګان موقع په لاس ور نه شي مګر ما دا هم لازمه ګڼلې وه او دا نکته ډېره اهمه او زموږ د موقف د پاره مرکزي حيثيت لري چې داسې وېنا مې چې د دې ملک مشکلات په دې کښې نه دي چې ګڼې مونږ نه غواړو اقتدار منتقل کړو، بلکې په حقيقت کښې په دې کښې د دې چې مونږ د اقتدار د انتقال پېکش کړې د.

د پېرنګي استاذې ته ګوره چې څنګه دا مختلف او متضاد او د يو بل دښمن قوتونه په خپل خپل ځای د خپلو مفاداتو د پاره استعمالوي.

رښتيا رښتيا دي

وائسرا په د هندو مهاسېها سره د هندوستان د وحدت د پاره تړون کوي او مسلم ليګ او جناح صاحب سره د تقسيم او په دا شان به دا دواړه قوتونه يو بل سره ور لاندې باسي. جناح صاحب هغه نې داسې مقام ته رسولې دے چې هغه د وائسرا خبره چې:

The Muslims will do no business except on their own terms.

ترجمه: مسلمانانو به د خپلو شرطونو نه غېره ېڅ معامله ونه کړي.

او د هغوي شرط هم د هندوستان تقسيم او د پاکستان قيام دے او دې خوا د هندو مهاسېها مشران وائي چې تقسيم هند خو د مقدسې غوا ټوټې کېدل دي. دا دواړه فرقه وارانته تنظيمونه په خپل خپل مقام په ټينګه ولاړ دي. خو د دوي دې ټول حرکت او کوشش نتيجه صرف دا خېږي چې پېرنګې دنيا ته ووائي چې زه خو نن اقتدار حواله کولو ته تيارم خو که دوي پرې په خپل کور کښې جوړ شي. په خپله وائسرا وائي چې جناح صاحب اوس داسې مطالبې شروع کړي چې:

That it is almost inconceivable that the Hindu majority could ever accept then.

ترجمه: تقريباً ناقابل تصور خبره ده چې هندو اکثريت به هغه تسليم کړي.

او چې 1943 کال نوې کېدو نو وائسرا په هند، جناح صاحب د اندر پائي بل پاتکي ته خېږولې و او په داسې مقام نې ودرولې و چې په وزير هند زېري کوي 26/1/1943 د جناح صاحب موجوده رويه داسې ده چې:

..... attitude which might be summed up by saying that if the Congress accepts his terms in full, he be would treat them friendly.

ترجمه: د هغه رويه په دې کښې خلاصه کېږي چې که چرې

رہنمائي رهنمائي دي

کانگرس زما شرطونه مکمل مني، نو زه به هغوي سره د

مهرباني سلوک وکړم.

د پېرنګي دې طنز ته لږ غور پکار دے هغه وزير هند ته وائي چې منې کنډه
دا نن جناح صاحب دومره په بلې بلې سر شوے دے او داسې مقام ته مورا
رسولے چې هغه اوس داسې رويه اختيار کړې ده چې که کانگرس د هغه هغه
مطالبې پوره پوره تسليم کړي نو شايد چې دے ورسره مهرباني وکړي.
يعني دا گنې د منلو خبره ده چې پېرنګي د جناح صاحب او د مسلم ليگ
اصلي قوت او طاقت نه گنې نه و خبر، د 1937ز د انتخاباتو نتېجې هغه نه
نہ دي معلومې او د مسلم ليگ موجوده تړون او اتحاد گنې د واسرائې په
کوشش پورې نه و تړلے؟

د گاندهي جي وفاقي حکومت تجويز

گاندهي جي او د کانگرس ټول مشران دغو ورځو کښې جبل کښې وو
گاندهي جي روژه نيولې وه. هندوستان کښې د گاندهي جي د رهايې د پاره
يو تحريک وچلېدو. گاندهي د جبل نه يو خط کښې حکومت لے دا مشوره
ورکړله چې کانگرس په دې هېڅ قسمه اعتراض نه لري چې حکومت
برطانيه دې اختيار، خبر دے، جناح صاحب ته حواله کړي او هغه دې يو
قامي او نېشنل حکومت جوړ کړي. دې پېرنګيان دېر پرېشان کړل، خو
واسرائې خپل 16/2/1943 خط کښې حکومت برطانيه لے تسله ورکوله چې
جناح صاحب د دغه ليډرانو په غونډه کښې د شاملېدونه هم انکار وکړ.
جناح صاحب او لياقت علي خان دواړو په شريکه د دې قسمه حکومت
جوړولو نه انکار وکړو.

And his (Jinnah) statement and that of Nawab
Litigate Ali Khan, in the assembly, have dealt pretty

رهنمائي رهنمائي دي

effectively with the suggestion that the Muslim are
willing parties either to Gandhi's fast or to his
suggestion that a national govt. can be framed by
them. With his good will in a day.

ترجمه: په اسمبلۍ کښې د جناح او لياقت علي بيانونو د دې
خيال په موثره توگه مخنيوے کړے وے چې گنې مسلمانان
د گاندهي د روژې يا گنې د دې تجويز چې د گاندهي په
مرسته د هغوي يو قامي حکومت په يوه ورځ کښې جوړيدے
شي، طرفداري کوي.

د دې نه زيات کانگرس څه کولے شو؟ د روغې جوړې د خاطره کانگرس
ترکومه پورې لار؟ پېرنګي ته وائي چې اگر چې انتخابات مونږ گټلي دي
حق د حکومت زمونږ دے. خو ته خبر دے اختيار جناح صاحب لے ورکړه.
خو اقتدار هندوستان ته حواله کړه. ولې برگه تماشه ده چې پېرنګي غلے
ناست دے. وفاقي حکومت جوړولو او د دغې مشري جناح صاحب لے
ورکولو مخالفت جناح صاحب او نواب زاده لياقت علي خان کوي. د
نارامۍ هم څه حد وي، هغه د پېرنګي ټوله باداري، بدنامي، بد نېټي،
بدديانتې، دوکه، فريب، ظلم زياتے، تجاوز او د باداري شوق هر څه دېر په
استاذۍ کښې هغه د جناح صاحب او مسلم ليگ په غاړه کښې واچول او د
مسلم ليگ د دغه وخت مشرانو څومره په کلکو سترگو د پېرنګي دغه
پاليسي په ډېره خوشحالي او فخر وړاندې بياني. زه وایم چې اسلام خو دېر
اوچت مقام لري د سپيتوب او انسانيت تقاضې هم په شاپاتي دي. که مسلم
ليگ په حقيقت کښې مسلمان لے حق غوښتو، نو نن ورته د ټول هندوستان
حکومت ورسپارلے کېږي خو دوي ئې نه قبولي. د هندوستان د حکومت
اښتو نه انکار په دې وجه خو نه دے چې گنې دا اقتدار به مسلم ليگ د
پېرنګي نه اخلي او د هغه جگړه خو د پېرنګي سره نه د کانگرس سره ده. څه

رښتيا رښتيا دي

وشو که دغه کانگرس نن د ملک د ازادی په جدوجهد کښې په جېلخان کښې بندېوان پروت دي.

پېرنگيان هم عجيبه مخلوق دي. څنگه چې خپل منځ کښې په خط او کتابت کښې دوي ډېر په بې باکۍ رښتيا رښتيا وائي او چې څنگه په نورو خلکو بونه نه دوړوي، خو داسې ځان هم کله نه کله بادوي. د گاندهي جي د نې پېشکش او د جناح صاحب د انکار نه پس نور څو پرېږده چې هغه شوره اېمري هم پوهه دے، لکه چې په 8/2/1943 کال وائسرائے ته ليکي؛

I don't believe that you will ever get Indian politicians settling down to a reasonable discussion of their own internal problems so long as they can shirk them by putting the blame on an alien govt. To that extent there is really something in Gandhi's plea that Indians can only agree once we are out of their way.

ترجمه: زه باور نه کوم چې ته به کله هم هندوستان ته سياستدانان د خپلو مسئلو د حل د پاره يو معقول بحث، تمحيص ته تيار کړي. ترڅو چې کېدے شي هغوي به د دغه مسئلو د حل نه ډډه کوي او الزام به په اجنبي حکومت اچوي. تر دغه اندازې د گاندهي په دې دعوي کښې وزن شته چې هندوستانيان هغه وخت په خپلو کښې جوړېدے شي چې مونږ ډانگريزان د هغوي د لارې نه ووځو.

مسلمانان وزيران

لکه څنگه چې مخکښې ذکر شوه دے. کله چې گاندهي جي په جېل کښې دننه روژه ونيوه او حکومت هند په هغې غوږونه کاڼه کړل، نو د وائسرائے د

رښتيا رښتيا دي

خپل کونسل څو ممبرانواستعفي گانې ورکړې دا ټول غېر مسلم وو وائسرائے لکه چې د غېر مسلمو د دغه روڼې نه مايوسه شو، نو د دې وجې نه ښې مسلمانانو ته مخه کړله ولې چې دائي لکه چې تسله وي چې دوي به د دومره خوددارۍ او عزت نفس مظاهره نه کوي، او هم دغسې وشوه د هغه په حقله وائسرائے وزير هند له تسله ورکوي چې اميد دے چې د دې وزير نه به دغه مخکښېنو هسې د شکايت موقع نه وي چې بيا په دنيا کښې مونږ بدنام کړي، ولې چې دا د کونسل ممبران خو منتخب دي هم، دا خو وائسرائے په خپله خوښ کړي دي او نامزد دي. وائسرائے د 2/5/1943 په خط کښې وائي؛

I was him (Aziz u hiq) yesterday and gave him a talking to. I told him I would own the food deptt. Myself, though not publicly, for the time being, and he readily accepts that public responsibility will, of course. Be entirely with him and he will have to defend the action of the deptt. In public and of course keep in touch with what's going on inside. As regards commerce, Industries and civil Supplies I begged him not to make the mistake of immersing himself is a great deal of detail, that was properly to be handled or to slow down action by frequent interference from his high level He took all this very well and expressed himself ready to play.

ترجمه: ما پرون عزيزالحق وليدو او ورته مې خبرې وکړې، ما هغه ته ووې چې د خوراک محکمه به د موجوده وخت د پاره اصلاً ماسره وي خو اعلانيه طور به د خلقو په مخ کښې تاسره وي، او هغه په بېرته دا ومنله چې بې شکه د دغه محکمې بېلک ذمه واري به د هغه وي او هغه به د عوامو په وړاندې د

رہنیا رہنیا دي

رہنیا رہنیا دي
منظوري ڪري بلڪي نور هم ڪوشش وڪري ڪڏهه داسي غير مسلم افسران وي
چي پنه هغوي لڙ هم خه شڪ د دي جذبي ڪهد ڇي شي چي دوي ڪانگرس سره
همدري لري، نو پنه مخه ڏي نو ڪري نه وباسي

جناح صاحب او د پاکستان تشریح

د سر سکندر حيات خان د مرگ نه پس سر خضر حیات توانه د پنجاب نو ڇي
وزير اعلي مقرر شو. دغلته ده سره پنه يونينسٽ پارٽي ڪنبي هندوان او
سکھان هم وو او وزيران هم، چونڪي د مسلم ليگ د طرفه د پاکستان د
مسئلې مختلف تاويلونه ڪيدل، نو دغه غير مسلمو پنجابيانو پنه خپل
وزير اعلي زور وڇولو چي حڪومت لڙ پڪار دي چي پنه جناح صاحب زور
اچوي چي هغه د پاکستان تشریح وڪري. ولې چي پنه لاهور ڪنبي پاس
شوي قرارداد ڪنبي د (يو رياست) نه، بلڪي د (رياستون) ذکر و اوس
پڪنبي جناح صاحب دا شوشه هم پرېنبي ده چي د مشرقي او مغربي
پاکستان ترمنځ يوه گزرگا (corridor) وي چي هغه به د مسلمانانو وي
وغېره وغېره. نو پنه دي سلسله ڪنبي خضر حیات توانه د وائسرا ڇي هند نه
نپوس وڪړو چي جناح صاحب دا كوم تاويلونه بيانوي. د دي نه خو نوره
گڏوڏي پيدا ڪبري. نو ښه به دا وي چي جناح صاحب پنه دي مجبور ڪري
شي چي هغه د پاکستان د منصوبي پوره تشریح او وضاحت وڪري، ولې
چي مون ته پنه پنجاب ڪنبي مشڪلات پېنڀري. بله دا چي د دغې وضاحت
به ڙا ڪنبي به مسلمانان هم خپله فصله وڪري شي. وائسرا ڇي دا ڪله
منله، هغه ڪله يوه بهانه او ڪله پنه بله بهانه وخت لڙ ديکه ورکوله. د
وائسرا ڇي دلچسپي خو د پاکستان پنه وضاحت ڪنبي نه وه، نه ئي پنه
مسلمانانو، هندوانو، سکھانو او نورو غير مسلمو خه ڪار و هغه خو د

دغه محڪمي د عمل دفاع ڪوي او ورسره به خان خبروي چي د
محڪمي دننه خه روان دي ما ترې نه خواهش وڪړو چي خان
پنه زيات تفصيل ڪنبي د غرقولو غلطي ونه ڪري، ڪومه چي
به د سبڪتريانو لڙ خوا سر ته رسي. خان باندې زيات بار وانه
چوي يا د لوڙي سطحې نه درگاري مداخلت پنه ذريعه ڪار
سست نه ڪري هغه پنه دي هر خه امن او صدقنا ووي او لوبي
لوبولوته ئي امادگي ظاهره ڪري.¹⁵

دا پرېڪون او خلاصي ورسره وائسرا ڇي د مخڪنبي نه ڪري دي. دي ته هم لڙ
غور پڪار د ڇي دغه غير مسلم وزيران هم وائسرا ڇي خوڻ ڪري وو. او
دا مسلمانان هم وائسرا ڇي خوڻ ڪري دي. د دواړو پنه ڪردار، عمل او
خودداري ڪنبي دي واضحه فرق ته چي سره ڳوري نو گنبي پهرنگيان گرم
وو چي هغوي خپل ٽول اعتماد صرف پنه مسلمانانو ڪولو. ڪه هغه سرڪاري
افسران او وزيران وو او ڪه سياست دانان. پنه دغو ورځو ڪنبي وزير هند
ايمري دا هدايات راولپورل چي د گاندهي جي د روڙي پنه سلسله ڪنبي چي
ڪومو غير مسلم سرڪاري افسرانو استعفي گانې ورکري. هغه سمدستي

¹⁵ سردار شوکت حيات د جناح صاحب نزدي باوري ملڪه خپل ڪتاب 'مگ گشته قوم' خبرونه
1995ز ڪنبي د دي عزيز الحق په حواله ليکلي دي چي د 1947ز پبل ڪنبي جناح صاحب ما ته د
سياست پرېنودلو او د پسي گٽلو مشوره واکره ما ورته خواب ورکړو چي نه د جنگ دوران زه
ډگر پرېږدم او نه راته د ډېرو پسي گٽلو چل راخي نو جناح صاحب خپل پراڻيو پنه سبڪتري ڪي اچ
خورشيد راوغوڻشو چي د وائسرا ڇي ڪونسل ايگزېڪٽو غري عزيز الحق سره پنه فون زما تماس
وينوه. هغه چي نمبر ملاو ڪړو نو خبري ئي ورسره وڪري چي شوکت درلېږم او د ڇي ئي ولېږلو عزيز
الحق چي د خوراڪ محڪمه ورسره وه، هغه د ډرامد ڪنٽرولر مسٽر مهته او د ډرامد چيف ڪنٽرولر
ميا امين الدين راوغوڻشل او سردار شوکت حيات ته ئي پري د يو ڪروڙ نه زيات پرمٽونه جوڙ ڪرل
دي نه پس چي د جناح صاحب ته راغلو نو هغه د ممبي مشهور سېٽه احمد ته ولېږلو د چا چي پنه
يورپ تجارت و د هغه پنه ذريعه ئي ورله يورپ ڪنبي ارڊرونه بک ڪرل. يعني پنه يوه پهره ئي ورله
د لو ڇي لاس وهلو سرڪاري طريقه وڻودله

ریتیا ریتیا دی

ریتیا ریتیا دی

محصولاتو، دفاع او د بندرگاه استعمال وغیره پورې به تعلق ولري را او چتي نه کړي
پېرنګې خو لا خوشحاله دے چې څومره دعوي جناح صاحب کوي، دومره به دروغې جوړې گنجائش ختمېږي. د پېرنګي څه خر خټه کښې نښتے دے چې هغه دې د پاکستان د منصوبې د وضاحت او تشریح زور به جناح صاحب واچوي ولې د دې حقيقت نه هم انکار نه شي کېدے چې تر دغه وخته پورې لا جناح صاحب او د مسلم ليک نور مشران په خپله هم په خپل ذهن کښې واضحه نه وو چې مونږ څه غواړو. د مثال په طور دا د گزرگاه مسئله به واخلو چې يواځې دې ته سرے وگوري نو جېرانه شي چې دا به څنگه وي چې د لاهور نه واخله تر دکلکتې پورې دا گزرگاه، هندوستان په منځ وشلوي. دا به د مسلمانانو وي، په کوم حق؟ د دې دومره پنځلس سوه ميله اوږدې گزرگاه پلنوالے به څومره وي؟ د دې د حفاظت د پاره به څومره فوځ پکار وي؟ هم په شمال او هم په جنوب او داسې ورپسې، نو په سوونو سوالونه ذهن له راځي، نو دا صرف يوه خبره ثابتوي چې د مسلم ليک د مشرانو په ذهن کښې قطعاً څه واضحه نقشه د پاکستان نه وه او پېرنګې گټې په دې نه و بوه چې نور خو پرېږده دا د گزرگاه دا تجويز څومره نامعقول څه چې د خدا او توقې دے. وزير هند ايمني په خپله مني؛
The practical case, indeed. Against Pakistan seems to me overwhelming.

(د 6/5/1943 خط)

ترجمه: د پاکستان خلاف عملي دعوي زما په خيال ډېره قوي

ده

نو گټې د دې خبرې د ثابتولو د پاره څه ډېر زيات عقل او منطقي دليل پکار دے چې بيا ولې پېرنګي دا ټوله لوبه جوړه کړې ده.

پاکستان د منصوبې په جوړولو او مشتھري کولو کښې صرف يو غړی چې د مسلم ليک او کانگرس روغه جوړه په هېڅ شان ونه شي، د پېرنګې خبر خو هم په دې کښې و چې څومره دا شے مبهم وي، او چې څومره هم مبهم وي نو دومره به خطرناک وي او د مخالفه ډله به ترې نه وېرېږي. خضر حیات توانه کښې وائسرای هر څه وي، ولې وزير هند ته خو صفا ليکي؛
4/5/1943

From his (Jinnah) I own point of view held the strength of his position is that he has refused to define it (Pakistan) this I have no doubt that the famous corridor by which he proposes to link North west Pakistan with North East Pakistan, a corridor which would presumably run via Delhi, Luck now, Allahabad and Patna, cutting off the area north of the corridor from the Hindu majorities in the South of it, would almost inevitably figure and he would be a fool if he did not sate all sorts of excessive demands in respect of tariffs, defence, the use of ports and the like.

ترجمه: د جناح د خپل نظر مطابق د هغه د موقف نیم زور په دې کښې پروت دے چې هغه د پاکستان د تعریف کولو نه انکار کړے دے ... دغه شان هېڅ شک نه لرم چې د کومې مشهورې گزرگاه په ذریعہ چې هغه غواړي شمال مغربي پاکستان او شمال مشرقي پاکستان سره وتړي او کومه به چې د ډیلي، لکهنو، الہ اباد او پټنه نه تېرېږي. دغه د گزرگاه شمالي علاقہ به د جنوب هندو اکثریتی علاقونہ جدا کوي، دغه د گزرگاه مسئلہ به هغه (جناح) راپورته کړي او هغه به احمق وي کڅ چرې هغه دې سره نورې اضافي مطالبې چې

د گاندهي جي خط جناح صاحب ته

ڪلهه جي د گاندهي جي د هغه اولن خط خه خاطر خواه نتيجه را ونه ورتي. ڇي هغه حڪومت هند ته ليڪل و ڇي اقتدار تاسو جناح صاحب ته حواله ڪري او د هغه جواب حڪومت هند نه بلڪي جناح صاحب او نواب زانو لياقت علي خان ورڪرو او دغه د قامي حڪومت تجويز ئي نامنظور ڪر ورتو بيا گاندهي جي ايج پنه نبعه جناح صاحب ته د جبل نه خط وليڪو ڇي هند خط حڪومت هند بند ڪرو. نور خو خه ڪوي، ڇي د برطانيي وزير اعظم سرونستن چرچل دغه ورخو ڪنبي د امريڪي پنه دوره و ڇي د گاندهي جي خط نه خبر شو، نو دومره پري سخته وه ڇي د هلته نه ئي سوال خواب وڪرو؛

Winston telegraphed from America urging that there should be no communiqué and the letter simply suppressed.
(25/4/1943)

ترجمه: وينسٽن دامريڪانه تار وواهه ڇي هيڄ اعلان دې ونه شي او خط دې منع ڪري شي.

پنه لندن ڪنبي پيرنگيان وپر بدل ڇي د گاندهي جي د قامي حڪومت د جناح صاحب پنه مشري ڪنبي انڪار جناح صاحب ڪافي بدنام ڪري دے، نو ڪڏ گاندهي دا خط ور له ورڪري شي، نو شايد ڇي د روغي جوڙي گنجائش پيدا شي، ولې د وائسراي خيله رايه دا وه ڇي دا خط بندول نه دي پڪار وائسراي پوهه و ڇي جناح صاحب اوس پيرنگي دومره اوچت خپزلو دے ڇي د هغه خاے نه راڪوز بدل به هغه ته هم گران وي. او دې خوا کان گرس هم خه ڪمے نه دے ڪري ولې ڇي ڪڏ د ٽول هندوستان حڪومت هغوي جناح صاحب ته پيش ڪري دي نو د هغه نه نور زيات خه ڪبدے شي ڇي گاندهي

رڻسٽيا رڻسٽيا دي

ڇي به ئي جناح صاحب له ورڪري نو د وائسراي دا يقين و ڇي د روغي جوڙي او مصالحت گنجائش بيخي نه دے پاتي نو خط دې بيا ولې پيرنگي اڀال ڪري او غوره دې پنه خپل سر واخلې پيرنگي خو دنيا ته دا خبره ڪوله ڇي مونڇو نن اقتدار حواله ڪولو ته تيار يو خو ڪڏ هندوستان مشران پري

پنه خپلو ڪنبي رضا شي. جناح صاحب پنه دې خبره بد وگيل ڇي ولې د گاندهي جي خط هغه له ور نه ورڪري شو. تر دې ڇي حڪومت ئي چيلنج هم ڪرو. د خواهه ناظم الدين پنه حقه وائسراي ليڪي ڇي هغه دلته پنه ڏيلي ڪنبي پنه ڏاڪه ووي ڇي پنه دې مسئله ڪنبي مونڇو جناح صاحب سره ملگري يو او تر استعفي ورڪولو پوري تللو ته تيار يو. د خط پنه بندولو خو جناح صاحب پيرنگي ته پنه قار و او دڙي مڙي هم پڪنبي وشولي خو بيا ئي يو ڏير عجيبه شان بيان ورڪرو ڇي د هغه پنه حقه وائسراي پنه 1/2/1943 ڪنبي ليک:

Meanwhile he fact that Jinnah has wholly associated himself and in his public statement on Gandhi's letter, with the principal that there can be no communication with Gandhi so long as the Mahatma does not call off the policy of last August, is a very valuable advance.

ترجمه: پنه دې دوران ڪنبي جناح د گاندهي جي پنه خط باندې پنه خپل مطبوعاتي بيان ڪنبي خان دې اصل سره ٽولي دي ڇي تر هغه وخته پوري گاندهي سره هيڄ رابطه نه شي ڪبدے ترڇو ڇي مهاتما وٽر اگست پاليسي پري نه ڊدي وايو زيات فائده مند پيشرفت وي.

يو خوا خو د خط پنه نه ورڪولو اعتراض و او پنه دې خوا وائي ڇي گاندهي سره د خط وڪتابت خو تر هغه سوال نه پيدا ڪڀري ڇي ترڇو گاندهي د تهر

رہنمایا رہنمایا دي

رہنمایا رہنمایا دي

پريڊو. وٺي وزير هند ايمري د جناح صاحب د دي بيان پڻ حقله څڅه ليکي؟
(2/6/1943)

I confess I admire the skill with which Jinnah has taken advantage of your deflation of Gandhi over this business of deflating him once further, while at the same time adroitly saving his own face by making it clear that the only letter which would have satisfied him and which he dared you not to forward, was one abandoning the whole congress policy (i.e. to the extent making his condition identical with yours).

ترجمه: زه اعتراف كوم او جناح مهارت ستايم، څنگه چې هغه ستا د گاندهي جي د سپکولو نه پڻ دې معامله کښې فائده واخسته او نور ئې سپک کړو او پڻ عین وخت کښې پڻ داسې ماهرانه رول خپل مخ بچ وساتو چې دا خبره ئې واضحه کړه چې صرف يو خط هغه مطمئن کولې شو او کوم چې هغه گاندهي ونه کړې شو، تاسو ته راوړلې، هغه دا ؤ چې د کانگرس ټوله پاليسي پرېږدي (تر دې پورې لاړ چې خپل شرط ئې تاسو وائسراي، هغې سره مشابه کړو).

مطلب د پېرنگي دادے چې گاندهي جي سپک deflate کړي او هلته پس ته به ورسره خبره کوي چې اول پرې دغه تحريک واپس واخلي، کومې چې د پېرنگي پڻ خلاف د هندوستان د ازادۍ د پاره چلېږي، نو ايمري خو ځکه وائي چې جناح صاحب هم گاندهي سپک کړو او دوهمه خبره هم جناح صاحب د پېرنگي وکړله او د پېرنگي او جناح صاحب يو شرط دے چې اول د ازادۍ تحريک واپس واخله نو هلته پس ته به نورې خبرې کېږي چې دا نسمه واقعاتو ته سره پڻ غور گوري، نو دا خبره ځان ته بيا رايادول

اگست د مياشتې خپله پاليسي بدله نه کړي. د گاندهي جي د اگست د مياشتې مطالبه دا وه چې پېرنگيان دې هندوستان ازاد کړي. تحريک د هندوستان د ازادۍ د پاره چلېږي. گاندهي جي جناح صاحب له د خبرو اترو دعوت ورکړے دے چې عالمي جنگ شروع دے، ملک کښې اډے گډے دے، جرمني او جاپان دنيا را پڻ مخه کړې ده. چې مونږ هم سره کښېنو او د خپل مستقبل پڻ حقله شريک سوچ وکړو. گاندهي جي د ملاقات درخواست کوي. جناح صاحب د ملاقات درخواست پڻ دې شرط قبولي چې اول دې گاندهي جي د (هندوستان پرېږدي) Quit India تحريک د واپس کېدو اعلان وکړي يعني گاندهي جي دې دا اول ومني چې مونږ د ملک د ازادۍ مطالبه پرېښودله، د هغې د پاره مو خپل تحريک او خپل جدوجهد بند کړو، نو هغې نه پس ته به جناح صاحب هغه سره خبرو اترو ته کښېني تېوس دا پکار دے چې دا تحريک خود نوآبادياتي او سامراجي بادار پېرنگي پڻ خلاف د ملک د ازادۍ د پاره او د خپل حق خوداراديت د پاره چلوو. نو چې جناح صاحب او مسلم ليگ ته پڻ دې کښې څه تکليف ؤ، دا کار خو د پېرنگي ؤ چې هغه گاندهي جي ته دا شرط پېش کړي وي. دا څومره د زړه چاودون خبره ده چې نن مسلم ليگ هم هغه ذمه واري پڻ خپل سر اخستي ده کومه چې د پېرنگي وه. پڻ داشان جناح صاحب د حکومت هند فېصلي له هم جواز پېدا کړو چې هغوي گاندهي جي خط بند کړے ؤ. دا خو هغه د مړه سپي خبره شوله، يو سړي خپل يو اشنا له لار. ورته ئې ووي چې د اوږي د فصل د سمبالۍ ورځې دي. زه به څو ورځو له پڻ مېره غنمو ته ډېره يم نو که تا خپل سپي ما له څو ورځې راکړو چې هلته ماسره څوکی کوي. اشنا ورته ووي چې زما سپي خو مړ دے که دغلته ولاړ وي خو بيا هم خبر ؤ، بيا ئې ورته وې که ژوند دے ؤ، نو هم مې تالنه درکولو خو زه ئې خواب ورکوم او خواب هم د پېرنگي خواب د وائسراي د خوشحالي هغه خو به

رښتيا رښتيا دي

رښتيا رښتيا دي

rude to govt. (& to his political opponents) as he thinks he dares. I doubt if anyone jakes it very seriously. his threats do not cause me any sleepless nights. As I have consistently felt and said both to Zetland and you, Jinnah would be quite as bad a master as Gandhi. But Jinnah is not as strong a position as to be in the near future, since he represents a minority and a minority that can effectively hold it's won with our assistance. Nor, of course, is his organization as deep rooted as is that of the Congress. I would expect him to be likely to continue to be not merely non constructive, but positively destructive, and to Endeavour to play his hand so as to get the maximum in the way of commitments favorable to his community and the maximum in the way of hurdles to be taken by the Hindus, but without cacing a showdown with the Govt.

ترجمه: د جناح د روڼې په باب ستاسو تبصره په حقله بايد ووايم چې زما په خيال هغه د لندن نه ممکنه ده لږ زيات وروڼکي و ښکاري، په نسبت ددې ځاي، ليکن زه فکر نه کوم چې هغه حکومت سره شخړه کول غواړي اگر که بل طرف ته (لکه د بدقسمتي نه د دې ټولو ليډرانو غوندې، د هغه بقا په دې کښې ده چې حکومت سره او خپلو سياسي مخالفينو سره دومره بدتميزه اوسي څومره چې جرات نې ولري زه په دې کښې شک لرم چې څوک هم دارو په سنجيدگۍ سره اخلي او د هغه گواښونه زما د پاره د بې خوبه شپو باعث نه گرځي لکه چې ما همېشه محسوسه کړې ده او وزير زیتلینډ او تا ته مې وئيلي دي جناح به دومره بد بادار وي څومره چې

غواړي چې ايا ددغه وخت د مسلم ليگ لېډرانو په دې خپله رويه او پاليسۍ چې د دې اړخه هم سوچ کړي و چې زمونږ په دې رويه د مسلمان په کور کښې کوم خبر پريوځي که نه؟ هغوي هم په پټو سترگو په پېرنگي پسې نيت تړلي و چې څه هغه کول غوښتل، هغه دوي ورله په خوشحالي او فخر سرته رسول.

د جناح صاحب مقام او حيثيت د پېرنگي په نظر کښې چونکې تر دغه وخته پورې لا پېرنگي د هندوستان د پرېښودلو اراده نه و کړې او هلته په لندن کښې ناست وزير هند سره به کله کله دا وېره شوله چې وائسراي کومه طريقه د جناح صاحب سره شري ډېر امکان لري چې دا جناح صاحب بيا دومره په سر وڅېړي چې بيا سبا له دې پېرنگي د پاره سر دردي شي او بيا چې وقتاً فوقتاً وائسراي دا هم ليکي چې زما حتي الوسع دا کوشش دے چې په مسلم ليگ کښې دې انتشار او نفاق پيدا نه شي، نو دې وزير هند نور هم وويړاو چې ډله ورله هم ته مضبوطه کړي او سړي هم دومره ناحقه مطالبې کوي، نو سبا له به دې زمونږ د پاره د گاندهي او کانگرس نه هم لومړ سر دردي شي. اخبر وائسراي هند لښتگو دا فيصله وکړه چې د وزير هند ايمري ټولې وېرې خورې کړې. د جناح صاحب د سياسي حيثيت تجزيه، د مسلم ليگ د قوت ټول او بيا د دې موازنه د کانگرس سره په تفصيل سره او په ډېر سپينه او بې باکه ژبه کښې وکړې - په 10/6/1943 کښې د خپل يو رپورټ په ترڅ کښې ليکي؛

Your comment on Jinnah's attitude. I think he probably looks a little more alarming from London that he does here. I don't, however, think he wants a row with the govt. though on the other hand (like unfortunately all these leaders) he exists on being as

وڻتيا وڻتيا دي

به گاندهي وي. ليڪن پڻ دومره مضبوط پوزيشن ڪنهن نه ڏي ٿو. ٻيو ڪم ڪنهن جي گاندهي او کانگرس دي او امڪان نه لري ڇي هغه پڻ نڙدي مستقبل ڪنهن مضبوط شي. ڇڪه ڇي هغه د اقليت نمائندگي کوي او داسي اقليت ڇي هغه زمونڊ پڻ مدد پڻ خپلو پڻو وڌيڪ شي نه پڻ واقعت ڪنهن د هغه تنظيم دومره ٿوري ڇري لري ٿو. ٻيو ڪم ڪنهن جي گانگرس لري، زه به د هغه نه دا توقع و لرم ڇي خپل ڪار جاري وساتي، خو صرف غير تعميري نه بلڪي تعميري طور ڪار وڪري او ڪوشش وڪري داسي لويه وڪري ڇي د خپلي برادري د پاره زيات نه زيات وعدې ترلاسه ڪري او زيات نه زيات رکاوٽون د هندوانو لاس ته ورشي، ليڪن پڻ ڇنگ ڪنهن حڪومت سره د ڊگري اخستونه خان بچ ڪري.

بس دے. وشوه، ڪه نور ڇه گنجائش پڪڻي شته. پهرنگي تسليموي ڇي جناح صاحب نه ڇه خپل قوت لري او نه ڇه قومي تنظيم. تر دي وائي ڇي پڻ زاتلونڪي مستقبل ڪنهن هم د هغه د قوت د زياتي هيڄ امڪان نه شته. هغه د اقليتي فرقې ليڊر دے او دغه اقليتي فرقو صرف زمونڊ پڻ امداد خپل حيثيت قائم ساتل شي. نو ڇڪه خو هغه وزير هند له تسله وركوي ڇي مه وهرپڙه هغه د حڪومت سره د مقابلې نه دي. ددي نه زيات پڻ واضحه ٿڪو ڪنهن وائسراي ڇه ووائي؟ هغه برطانوي حڪومت له تسله وركوي ڇي جناح صاحب نه ڇه حيثيت لري او نه ڇه قوت. هغه خو مونڊ د دغه حيثيت خاوند ڪري دے ولي سوال دلته دا پيدا ڪيري ڇي د وائسراي هند د وينا مطابق جناح صاحب نه ڇه نمائنده حيثيت لري او نه سياسي قوت او قومي او منظمه ڍله، نو دے به د مسلمانانو د حقوق تحفظ ڇنگه وڪري؟ دے خو پڻ خپله هم پوهه دے ڇي د دهر ڇه طاقت او قوت د پهرنگي پڻ لاس ڪنهن

وڻتيا وڻتيا دي

دے او ڪنڊن پهرنگي ووائي ڇي چونڪي ما پڻ دي هندوستان ڪنهن پڻ خپله انتخابات ڪري دي نو خبره ڇرگنده ده ڇي هندوستانيانو پڻ چا اعتماد ڪري دے نو زه به صرف د قام د منتخبو نمائندگانو او هغه سياسي پارٽي سره د هندوستان پڻ مستقبل مشوره كوم كوم ڇي قام دي د پاره منتخب ڪري دي نو بيا به د مسلم ليگ او جناح صاحب حيثيت ڇه وي؟ دا نه ڇي گڏي يواڻي وائسراي پڻ دي پوهه ڇي جناح صاحب خپل ڇه قوت او حيثيت نه لري. جناح صاحب پڻ خپله هم دا محسوسه ڪري وه او نور خو بربرڙه ڇي پڻ لاهور ڪنهن ئي پڻ هغه اجلاس ڪنهن د مسلم ليگ ملگرو ته وي ڇي كوم ڪنهن د پاڪستان تجويز پاس شوه ڇي اوسه پوري خو وائسراي به د گاندهي نه بل ڇوڪ منل نه خو بس گاندهي، او گاندهي ڇي ليڪن ڇي ڪله پڻ يورپ ڪنهن جنگ وڻتو، نو وائسراي زه هم وبللم دا ئي الفاظ دي؛

After the war (began) I was treated on the same basis as Mr. Gandhi. I was wonderstruck why all of a sudden I was promoted and given a place side by side with Mr. Gandhi.

ترجمه: د جنگ د نڀتونه پس ما سره د گاندهي غونڊي يو شان سلوک وشو، زه حيران شوم ڇي ولي ناڻاڀي زما ترقي وشوه او گاندهي سره ڇنگ پڻ ڇنگ ڇاهي راکري شو.¹⁶ جناح صاحب پڻ خپله حيران دے ڇي زما (ترقي) ڇنگه وشوله او ما له

16 خپله جناح صاحب سره دا احساس ڇي پڻ شخصي توگه باندې هغه ٿوهره اوبو ڪنهن دے، ڇڪه ڇي ڪله ورله د دوهم ترڙيال لام نه پس ته انگريزانو زيات ارزڻيت وركرو نو يو دوه ڪنهن حيران شو. بي ڪي مهنن پڻ ڪتاب "انتقال اقتدار" ڪنهن د جناح صاحب خپله وينا ليکي ڇي "ڪله ما سره د گاندهي غونڊي سلوک وشو نو حيران شومه ڇي دا ناڻاڀه ولي زما رتبه دومره بره شوه ڇي د مستر گاندهي ترڇنگه ئي ڇاهي راکري لو."

ريٽياريتيا دي

واٽسرا ۽ د گاندهي سره د مساوي حيثيت خٽگه راکه؟ نو لنډه اوږده ئې دا چې واٽسرا ۽ هم د جناح صاحب پۀ حقيقت، حيثيت او قوت خبر دے او جناح صاحب هم خبر دے چې نۀ ما استخبارات گټلي دي. نۀ مې خپل سياسي تنظيم داسې قوي او محکم دے نو بيا پېرنگي مالۀ دا دومره لوړ مقام ولې راکوي. نو د دې لازمي نتيجۀ يوه او صرف يوه کېدے شي چې د جناح صاحب دې همېشه دا کوشش وي چې د پېرنگي دغه ورکړے حيثيت او مقام د هغه د گوتوونه وځي. جناح صاحب پۀ دې هم پوهه ؤ چې د پېرنگي سره د کانگرس د مقابلې د پاره بې د هغه نۀ بل څۀ درک نۀ لگي نو هغه به هم هر وخت دا کوشش ؤ چې د دغې مجبورتيا نه د زياتې نه زياته فائده واخلي خو دا به ئې هم همېشه مد نظر ؤ چې چرې خبره دومره لرې لاړه نۀ شي چې پېرنگي سره اېچ پۀ نېغه مقابلې ته نويت ورسې ولې د وزير هند ايسري تسلي نۀ کېده، نو پۀ بل خط کېنې ورته واٽسرا ۽ لنلتگو د مسلم ليگ پۀ حقله مونډيزه خبره کړې ده. ورته ليکي چې د هغوي پۀ اخباري بيانونو پسې تلل نۀ دي پکار لکه چې پۀ 4/10/1943 کېنې ليکي:

But I believe as I have often said to you in these matters that the Muslim (Jinnah) though they are bound to abuse us in the interest of keeping their place in the public eye and so safeguarding their reputation as good nationalists, have nothing to gain from the disappearance of the British connection of from a further weakening of that connection, and do not want any such.

ترجمه: بلکې زما عقیده ده لکه چې ما همېشه تا ته د دې معاملو پۀ حقله وئيلي دي چې مسلمان جناح مجبوره دے چې مونږ ته کنځلې وکړي او دغه شان خپل ځاے د خلقو پۀ نظر کېنې خوندي وساتي او د هغه قام پرستانو پۀ شان د

پېنځارېنځيا دي

خپل شهرت حفاظت وکړي البته هغوي ته د برطانوي رابطې د غېږېدو يا د دغې رابطې د نورې کمزورې کيدو نه څۀ پۀ لاس نۀ ورځي او دغه رابطه کمزوري کول نۀ غواړي. واٽسرا ۽ وائي چې جناح صاحب مونږ پسې بد رد ځکه وائي چې قام لۀ ناوړه کړي چې هغه قام پرسته ليدو دے او پۀ دې طريقه هغه صرف اولس کېنې ځان لۀ اعتماد پېدا کوي، گنې نو حقيقت دا دے چې د مسلمانانو خبر پۀ دې کېنې دے چې انگرېزي دلتۀ د حاکم پۀ حيثيت کېنې موجود وي. دوي د پېرنگي سره خپل تعلق شلول نۀ غواړي او شلول خو پرېږده. هغوي د دغه تعلق کمزوري کول هم نۀ غواړي.

صوبه سرحد او پېرنگي

د پېرنگي دې ټولې پاليسۍ ته کۀ پۀ غور وکتل شي، نو ده چې د فرقه وارانۀ سياست د رادوساره کولو او د مذهبي جذباتو د راپارولو او د مسلمان او غېر مسلمو پۀ منع کېنې د نفاق او بې اعتمادۍ فضا پېدا کولو پۀ ذريعه د کوم نفرت او بېلتون بنياد کېنودو پۀ هغې کېنې د صوبه سرحد خدائي خدمتگارو تحريک ډېر لوع ځنډ ؤ. دغه تنظيم نۀ د پېرنگي پۀ داخلي پاليسۍ کېنې ځانيدو او نۀ ئې د پېرنگي د خارجه پاليسۍ سره مرسته کوله او پېرنگي ته لوع تکليف او مشکل دا ؤ چې پۀ صوبه سرحد کېنې د مسلمانانو ابادي قابو پۀ سلو کېنې دوه نوي وه چې هغه د ټول هندوستان پۀ ټولو صوبو کېنې د مسلمانانو د تناسب نه زياته وه او غټ مشکل دا ؤ چې دا صوبه پۀ هغه مقام پرته وه کوم ته چې پېرنگي خپل سرحد وے، داسې خو د پېرنگي سلطنت پۀ هغه وخت کېنې دومره غزیدلے ؤ چې هغه د چا خبره چې د هغې نمر نۀ پرېوته ولې پېرنگي دې صوبې ته

رښتيا رښتيا دي

رښتيا رښتيا دي

صوبه سرحد ځکه وې چې دلته د پېرنگې خپل حقيقي دښمن يعني شوروي اتحاد سره مخامخ کېدو او دا د سامراج او نو ابادياتي نظام د نمانځنه تاج برطانيه داسې سرحد و چې دلته ورته مخامخ شوروي اتحاد پروت و چې اول پکښې زار شاهي وه او د هغه زار شاهي په دوران کېنې خپل سرحد افغانستان پورې د امو درياب غاړې ته رارسولې و، ولې د 1917ز د روس د اشتراکي انقلاب نه پس خو پېرنگي سره ورو ورو نوره هم خطره پېدا شوله او امو درياب چې تر دغه وخته پورې يو جغرافيايي سرحد و، د دغه انقلاب نه پس هغه د جغرافيايي سره سره يو نظرياتي سرحد هم شو او د دغه نظرياتي يلغار نه د بچ کېدو د پاره پېرنگي هم يو نظرياتي قوت پېدا کړو مونږ وليدل چې په اولني عالمي جنگ کېنې پېرنگي خپل قوت د مسلمان اتحاد او طاقت د ختمولو د پاره استعمال کړو پېرنگي د هندوستان حکومت د مسلمانانو نه اخستې و. پېرنگي د سمندر په لاره هندوستان ته راغلې و. پېرنگي وليدل چې د يورپ د بلقان د رياستونو نه راواخله تر د چين د سرحد پورې دا ټوله خطه د مسلمان وه او هلته د شمالي افريقې نه را واخله تر مشرق وسطې پورې دا يو ډېر لوی عظيم قوت د مسلمان و او بيا په تېره د ترکي خلافت عثمانیه يو دروند او مضبوط حکومت و. نو زه په هندوستان کېنې په غزیدلو پښو خوب نه شم کولې او نه دا بې حساب دولت هضمولې شم نو چې اولني جنگ عظيم خلاصېدو، پېرنگي د ترکو خلافت درې وېرې کړې و او هغه لوی اتحاد او تړون ئې درې وېرې ټوټې کړې و او د خپل لاس گوډاګي ئې هلته کېښولې وو.

چې جنگ خلاصېدو نو پېرنگي ايله ساه واخسته چې د مسلمان نه مې ځان بې غمه کړو او د اسلام دا بين المللي تړون مې د منځه يوړو، ولې چې د دغې جنگ په دوران کېنې روس کېنې يو اولسي انقلاب راغی. اول خو پېرنگي او نورو سامراجي قوتونو کوشش وکړو چې دغه انقلاب په کچه

چې جنگ خلاصېدو نو پېرنگي ايله ساه واخسته چې د مسلمان نه مې ځان بې غمه کړو او د اسلام دا بين المللي تړون مې د منځه يوړو، ولې چې د دغې جنگ په دوران کېنې روس کېنې يو اولسي انقلاب راغی. اول خو پېرنگي او نورو سامراجي قوتونو کوشش وکړو چې دغه انقلاب په کچه

په هندوستان کېنې د فرقه وارانته نفرت او دښمنۍ بنياد هم په دې غرض کېښودې شوې و او هم د دې بين الاقوامي سامراجي مقصد د حاصلولو د پاره پېرنگي دا ضروري وگڼله چې دا تيزندۍ به هله پوره مضبوطه او

مکمله شي چې د اسلام په نامه يوه حصه د هندوستان قطب ته د شوروي اتحاد سرحد ته مخامخ راجدا شي چې د ترکي. ايران سره سره د چين تر سرحد پورې د اسلام په نامه يوه مضبوطه او محکمه کلا جوړه شي چې دا شوروي اتحاد برخلاف د پېرنګي د سلطنت د بچ کولو او د هندوستان د غلام ساتلو د پاره يوه ذريعه او وسيله شي. پېرنګي ډېر هوښيار او چالاک و. هغه ځان لۀ داسې ملګري کتل چې هغه د پېرنګي دا مقصد ترسره کړي. نو چې دې ته ښۀ په غور وکتل شي. نو باچا خان او د هغه ځداني خدمتګاران د پېرنګي په دغه پاليسۍ کښې په هېڅ شان نه ځانګډل اندروني پاليسي د پېرنګي دا ده چې هغوي د هندو او مسلمان په منځ کښې د نفرت، کرکې او دښمنۍ په حق کښې وو او ځداني خدمتګار دغه شي مخالف وو. بله دا چې پېرنګي اسلام د خپل سامراجي او نو ابادياتي شهنشاهيت د بچ کولو د پاره استعمالول غوښتل او ځداني خدمتګاران دغې ته قطعاً تيار نه وو. بلکې مطالبه، کوشش او جدوجهد ئې دا و چې پېرنګي دې د هندوستان د ازادۍ اعلان وکړي او کډه دې په سر کړي چې هندوستان ازاد شي او د هندوستان واک اختيار دې اولس ته په حواله شي چې د دولت او وسائل د قام د وږو، تږو او بربندو لغړو او بې وسه غريبانو په ښېګړه راشي او هم د دې غرض د پاره ئې ځان په هندوستان کښې هغه قوتونو سره ملګرې او اتحادي کړې و چې د ملک د ازادۍ د پاره ملا تړلې وه او هغه او انډين نېشنل کانګرس يعني هغه د ملک د ټولو اوسېدونکو يو قام پرسته تنظيم و چې پکښې هندوان، مسلمانان، سکھان، عيسايان او پارسيان ټول شامل وو او هندوان پکښې ډېر وو، ولې چې هندوستان کښې اکثريت د هندوانو و او د کانګرس بنيادي مقصد د ملک ازادي وه او د پېرنګي کډه بارول د کانګرس په هېڅ شان هم د پېرنګي د پاره شوروي اتحاد سره مقابله ته غاړه نه کېښوده، بلکې هغه څو

قوميت ده چې هغه د علامه اقبال خبره:

مذهب نهين سکھانا آپس مين بير رکھنا

هندي هين، هم وطن هين. هندوستان همارا

ترجمه مذهب په خپلوکښې د دښمنۍ ساتلو درس نه ورکوي، هنديان يو هم وطنه يو، هندوستان زموږ دے

او د پېرنګي دښمن شوروي دے نو د پېرنګي نظر بازو او هوښيارو سترګو سمدي داسې محسوسه کړه چې کۀ يو خوا اسلام پېرنګي د خپل غرض د پاره د يوې نظرئې په توګه د شوروي اتحاد برخلاف استعمالولې شي، نو په بل اړخ هم دلته پېرنګي هم دغه اسلام د کانګرس په خلاف استعمالولې شي نو د هغه مشکل اسان شو يعني چې يو اسلام راټينګ کړي، نو دلته په هندوستان کښې دننه به ئې د فرقه وارانۀ نفاق، نفرت او دښمنۍ د پاره په خپله ښېګړه راولي او په بين الاقوامي ميدان کښې ئې د يو نظرياتي قوت په توګه د شوروي اتحاد د انقلابي اشتراکي نظرئې برخلاف استعمال کړي او هم دغه پاليسي وه چې پېرنګي راټينګه کړه، ولې په دې پاليسۍ کښې د ټولو نه لومۀ څنډ د صوبه سرحد ځداني خدمتګاران وو چې نه د هندو مسلمان د نفاق او نفرت په خاطر هغوي د هندوستان د قامي او اولسي تحريک نه ځان جدا کړو او نه د شوروي اتحاد برخلاف د پېرنګي د دغه نظرياتي مقابله د پاره د اسلام نوم هغوي استعمالولو ته غاړه کېښوده پېرنګي ته دا هم يو مشکل و چې دې صوبه کښې مسلمانان په ډېر زيات اکثريت کښې وو، بله دا چې صوبه سرحد سره تړلې قبائلي علاقه وه او ور ډورې افغانستان و چې دا لر او بر پښتانه پېرنګي د ډيورنډ د کرښې په

رښتيا رښتيا دي

برکت د يو بل نه راشلولي وو او اگر چې ډېر جنگونه شوي وو، نو بيا هم پېرنګي د پښتنو د علاقه نه مجموعي طور مطمئن نه و نو په داسې حالاتو کې چې د پېرنګي د خېټې لاندې صوبه سرحد کېنې دا يو قامي تحريک راپورته کېدل د پېرنګي د پاره يوه خطر وه او د هغه د مفادو د تحفظ په لاره کېنې زبردست خنډ و، نو په دې اړخ د دې قامي تحريک د هندوستان د قامي ډلې کانګرس سره تړون، واقعي چې د پېرنګي د ټولې پاليسۍ د پاره د ټولونه لويه خطر وه او د پېرنګيانو ټوله پاليسۍ دا وه چې دا تحريک د کانګرس نه وشلوي، د دې وچقوي ختم شي کړي. ولې چې دا صوبه يو څو ډېره حساسه منطقه وه بل د هندو او مسلمان د نفرت او بېلتون تحريک پکېنې نه و بله لويه خبره دا وه چې دا خدائي خدمتگاران، دا په قام مټين او تنگيالي داسې وو چې د پېرنګي د بې پناه ظلمونو، تشدد، وهلو، ټکولو، کورونو تالا کولو، جېلخانو، د هغې تکليفونو، جائيدادونو ضبطولو داسې د هر قسمه حربې چې پرې پېرنګي استعمال کړې دا تور زن او بهادران پېرنګي د خپلې وانه ډول.

خانان او مليان

ولې پېرنګي که يو خوا په وهلو او جبر و تشدد صرفه نه وه کړې، نو په دې بل اړخ کې د دې قامي تحريک په خلاف ټول خپل اثر او رسوخ، مال او دولت استعمال کړو او هغه ټولې حربې چې استعمال کړې چې د هغه په اختيار کېنې وې حقيقت دا د دې چې د پېرنګي خو اول دا خيال څه چې يقين و، چې زه به حکومتی زور او تشدد دا تحريک وچقوم، بيا ئې خپل ټول قوتونه راټول کړل، سران، نوابان، خان بهادران، خان صاحبان، جاگېرداران، انرري مجسټريټان او خپل ټول گوداګيان راټول کړل په

رښتيا رښتيا دي

زنگونو خلې په جېلونو کېنې واچول شول، د خانانو زامنو د پېرنګي د پاره ډنډه ماران بهرتي کړل، د خدائي خدمتگارانو کورونه تالا شول، بچي نه خوار شول، د هرې پور د جېلخانې نه بهر د غازيانو مقبره جوړه شوله خو نه خوار شول، کچه نرتوب او د بهادري مظاهره وکړه چې دنيا ورته حېرانه قام دومره بې کچه نرتوب او د خدائي خدمتگارو د دې عظيمو قربانو په نتيجه پاتې شوله ولې کله چې د خدائي خدمتگارو د دې عظيمو قربانو په نتيجه کېنې پېرنګي مجبور شو او صوبه سرحد له ئې د هندوستان د نورو صوبو سره مساوي حيثيت ورکړو او چې بيا کله د 1935ز ايکت د لاندې دلته په اول ځل انتخابات وشول، نو اگر چې دغه وخت کېنې د ټول اولس بالغ راني اول ځل ووت نه و، اندازه دا وه چې د بالغ راني دهندگانو په قول څه (50.40)، هې ووت نه و، اندازې هم پېرنګي وليدل چې د هغه ټول غټان يو په يو فيصده ووتړان وو، مګر بيا هم پېرنګي وليدل چې د هغه ټول غټان يو په يو قام راځملول اگر چې خدائي خدمتگارو په دغه اولني انتخاباتو کېنې فطري اکثريت حاصل نه کړو، بلکې د (50)، ممبرانو په اسمبلۍ کېنې ئې (19)، سيټونه وگټل، خو دې اليکشن دوه خبرې واضحه کړې يو خو دا چې ئې د خدائي خدمتگارو د ډلې نه بل يو هم منظم تنظيم نه و چې په دې انتخاباتو کېنې ئې جماعتي حيثيت باندې برخه اخستې وې او دويمه اهمه خبره دا ده چې خدائي خدمتگارو په دغه انتخاباتو کېنې کومو کومو شخصيتونو له ماتې ورکړه، د پېرنګي د اړخه د ټولونه عبرتناک شکست د نواب سر صاحب زاده عبدالقيوم و چې د زېدي کلي د يو خدائي خدمتگار عبدالعزيز خان نه ئې شکست وخوړ، دې بل اړخ د هوتي نواب سر محمد اکبر خان د خپلې کورنۍ د يو خدائي خدمتگار امير محمد خان چې په خان لالا مشهور و، د لاسه شکست وخوړ، داسې د تهکال د نوابۍ د کورنۍ ارباب شېر علي خان هم د خپلې کورنۍ په يو کشر خدائي خدمتگار ارباب عبدالغفور خان بابلله هم دا شان د کوهاټ په ضلعه کېنې د پېرنګي يوه بله مضبوطه ستن خان بهادر قلبي خان د يو خدائي خدمتگار د لتمبر

رہنمیا رہنمیا دي

کڻي د محمد افضل خان د لاسه راپورزیده. د خدائي خدمتگارو په مقابله کڻي چې کوم ممبران کامياب شول، هغې کڻي درې نوابان، دوه نواب زاده گان، دوه خان بهادران او څلور خان صاحبان وو. داسې په هندوانو کڻي په شپږو ممبرانو کڻي څلور رائي بهادران او دوه رائي صاحبان وو تفصيل نه ددے.

- نواب سر صاحب زاده عبدالقيوم (ده خپله حلقه کڻي خواتخاب بائيلاو خو دے لار او د هزارې د خان پور د راجگانو په حلقه کڻي ودریدو او هلته نه وگتله،
- نواب باز خان د تيري (کوهاټ)،
- نواب محمد ظفر خان (بنو)،
- نواب زاده الله نواز خان (دېره اسماعيل خان)،
- نواب زاده محمد سعيد خان
- خان بهادر سعد الله خان (لېلي لار)،
- خان بهادر محمد زمان (هزاره)،
- خان صاحب اسد الله خان (دېره اسماعيل خان)،
- خان صاحب عبد المجيد خان (هزاره)،
- خان صاحب راجه عبد الرحمان (هزاره)،
- خان صاحب محمد عطائي خان (هزاره).

د دې انتخاباتو نه پس سمدستي پېرنگي د صوبه سرحد په سياست نظر واچولو هغه پوهه شو چې دا نوابان، خان بهادران، جاگيرداران، ذيلداران که په خپلو خپلو ځايونو هر څومره قوي او تکره وي، خو چې ترڅو دلته يو مضبوط او منظم تنظيم او سياسي جماعت نه وي، نو پېرنگي د خدائي خدمتگارو سره مقابل نه شي کولے. دا دېره د جېرانتيا خبره ده چې که څومره پېرنگي کوشش وکړو چې دا خپل گوداگان په يو مزي راغونډ

رېنميا رېنميا دي

کړي، خو خبره څه دېره مخکښي نه نلله دې خبرې ته هم لږ فکر پکار دے چې تر دغه وخته پورې په دې صوبه سرحد کڻي د مسلم ليگ نوم قدرې نه و او نه ئې د دې وجې نه په اسمبلۍ کڻي يو ممبر و دا ټول ممبران د خدائي خدمتگارو نه غېر ازاد ممبران وو او د هېڅ يوې سياسي ډلې غړي نه وو. پېرنگي په دې پوهه و چې پښتون دوه مشران لري: يو ديني او بل دنياوي تراوسه پورې پېرنگي په د نياوي مشرانو ملا تړله هغه د دېر تکل او کوشش نه پس په دې نتيجه رسيدلے و چې پښتون دېر خودداره او تورزن کوشش نه ولې ده کڻي د هغه وخت د معاشري د قبائلي ژوندون د سردرای قام دے ولې ده کڻي د هغه وخت د خان خاني او انفراديت لري، البته نظام د لاندې اجتماعيت تصور نه شته، خان خاني او انفراديت لري، البته خپل خانان او ملکان، مشران او سپين ډېري لري، مگر فصيلې د سرداري نظام په شان سردار نه کوي، بلکې قامي جرگه ئې کوي او چونکې دغه نظام په شان سپين ډېري د قام درائي او مشورې تابع وو، خو په دې د پېرنگي مشران او سپين ډېري ته دا ووتل شو چې په پښتنو کڻي دې دغه زړې سې نه راتلونو پېرنگي ته دا ووتل شو چې په پښتنو کڻي دې دغه زړې د مشري کورنۍ او قامي خانان يو طرف ته وديکي او خپلې خانۍ دې قائمې کړي. د هغوي په ژبه خپل بوتي دې نال کړي چې د دوي د لاسه کرلي وي د دوي د لاسه اوبه خوري او هم پېرنگي ئې د سوري لاندې په ارام ناست وي او د دې خانانو، ملکاتو او مشرانو په دا مجبور وي چې دوي ټول په ټوله په پېرنگي پورې تړلي وي. د دوي ټول دولت، قوت، اثر او رسوخ، عزت او درناوے به د سرکار په کرسۍ وي نو دوي به چېرې هم دا جرات ونه کړے شي چې د پېرنگي پر خلاف څه قدم واخلي. ولې چې په داشان به د هغه مراعاتو، دولتونو او سفارشونو نه محروم شي د کومو په ذريعه چې معتبرې اوچت مقام ته پېرنگي خېژولي وو. دا خطاب يافته سران، بې راسه نوابان، بې بهادري خان بهادران، خان صاحبان، ذيلداران، جاگيرداران او د دوي دا کورنۍ چې د پېرنگي په شتو شته او د هغه په

وېنټيا رېنټيا دي

انعامونو او منصبونو مړې وې او د دوي د بچو د پاره په فوځ او سول کېنې نوکري حاضري وې. دا يوه طبقه پېرنګي داسې جوړه کړې وه چې د دوي په دې قام کېنې يو سرکاري حيثيت و سفارشونه ئې منظورېدل. انزېري مجسټريټان وو مقدمې به ئې په خپله فېصله کولې. د دفعه 40 سرحدې قانون د لاندې به هم دوي د جرګو ممبران وو چې د قتلونو فېصلې به ئې اورولې ترل پرانستل به ئې کول. د پېرنګي د وړاندې هم دا مشران وو د دوي نه غېر هغوي نه دا درنې زړې کورنۍ تسليمولې او نه ئې د قام خوږې او غوره سپين ږېري.

د پېرنګي چونکې د دې پاليسۍ سره سره دا هم يوه قطعي فېصله وه چې څنگه هغه دا پښتون قام ټوټې ټوټې کړو. څه په افغانستان، څه په ياغيستان، څه قبائلي علاقې، څه ايجنسۍ او څه ئې رياستونه کړل او څه ئې د خپلې خېټې د لاندې د صوبه سرحد په نامه رالاندې کړې. هم دغه شان يوه لويه برخه ئې د دې هر څه نه جدا د بلوچستان سره ملګرې کړله نو دغه شان ئې بيا کوشش دا و چې د پښتنو نه اجتماعي ژوند تصور بالکل ورک کړي او دې کېنې پېرنګي دومره تکلي او غرضي و چې هغه هم په دې خپلو جوړ کړو خانانو او نوابانو کېنې هم يو قسمه اتفاق ته غاړه کېښوده. بلکې د پېرنګي غرض دا و چې څومره د دې مختلفو کورنيو او قبيلو او د دې د مشرانو خپلو کېنې ورانه وي، نو د يو بل د ضد نه به دوي د سرکار په تابعدارۍ کېنې مخکېنې کېږي او د هر يو به دا کوشش وي چې د هغه بل په مقابل کېنې ځان د سرکار اصلي خدمتګار او تابعدار څه چې مرلي ثابت کړي. دې څه وخته پورې خو د پېرنګي کار ډېر ښه وويستو. خو چې کله د خدايي خدمتګارۍ تحريک شروع شو، نو هغې کېنې د قام محرومي حصې او په خصوصيت سره غريبانان شامل شول. نو اول خو سرکار هم د دې خانانو په مرسته د دې تحريک د چلولو انتظام وکړو، ولې د انتخاباتو نه

وېنټيا رېنټيا دي

پس پېرنګي پوهه شو چې يو په يو يعني انفرادي طور که د دې د منظمې ډلې په حيثيت يو ځای په يو تنظيم کېنې کار کولو ته غاړه کېنې نه ږدي. نو تر هغې د دوي د دې قامي تحريک مقابل نه شي کولې او بيا په خصوصيت سره چې کله نواب د سر صاحب زاده عبدالقيوم غوندي سرکاري سړي او نواب سر محمد اکبر خان هوتي غوندي د يوسفزو دکورنۍ قامي سړي سره وښتل. نو بيا خو پېرنګي پوهه شو چې د دې دواړو سرکاري نوابانو اختلاف د پېرنګي مفادو ته نقصان ورسولو.

سرکاري نوابانو د هندوستان د تجربې نه پېرنګي دا زده کړه وکړه چې په دې بل اړخ د اسلام په نامه په سياست کېنې ترسره کېږي اوس د پېرنګي غرض ده چې د مسلم ليګ بنياد په ستمبر 1937ز کېنې په نو دا هم د تعجب خبره ده چې د لاسه کېښودې شو. ډېره د حيرانتيا خبره دا ده ايټا اباد کېنې د مليانو د لاسه کېښودې شو. ډېره د حيرانتيا خبره دا ده چې د جمعيت العلماء د صدر مولانا شاکر الله د نونښار په مشرۍ کېنې د مسلم ليګ بنياد کېښودې شو او دا د جمعيت العلماء صدر ئې اولنۍ صدر او هم د دغه جمعيت العلماء سکريټري مولانا محمد شعيب د مردان ئې د صوبائي مسلم ليګ سکريټري شو. دې ته لږ فکر پکار دے چې په اپريل 1937ز کېنې د سر صاحب زاده عبدالقيوم په مشرۍ کېنې کوم وزارت جوړشۍ و. هغه په ستمبر 1937ز کېنې په اسمبلۍ کېنې د عدم اعتماد د تحريک په وجه پرېوت.

وروسته چې بيا وزارت يوکال تېر شو او د خپلو محدودو اختياراتو باوجود د صوبې وزارت د ډاکټر خان صاحب په مشرۍ کېنې څه انقلابي اصلاحات وکړل يعني:

1. جاگيرونه ضبطول
2. انزېري مجسټريټۍ ماتول
3. نوېنې څوکۍ بندول

رښتيا رښتيا دي

دا داسې فېصلې وې چې د دې نېغ په نېغه اثر د پېرنگي په هغه ملائزو پېرېوت چاته چې پېرنگي ټول قام مو تازه کېښنولې ؤ او پېرنگي دې سرانو، خان بهادرانو، خان صاحبانو، ذيلدارانو او د خپل لاس جوړ کړي خانانو ته په ډاگه ووې چې تر څو تاسو يو قوت نه شئ او د يو منظم جماعت د جنې لاندې راغونډ نه شئ، نو تاسو د خدائي خدمتگارو مقابله نه شئ کولې لکه چې تېرو انتخاباتو دا خبره څرگنده کړله، نن غريب خان د ملک حاکم گڼي. ولې چې حکومت د اولس د ووت په ذريعه جوړ شو او غريبانان ډېر دي په هر حال، نوموړو اصلاحاتو پېرنگي او د هغه گوداگان وروړول دي سرکاري خانانو سره د خپل مستقبل فکر شو او پېرنگي هم د دې موقع نه فائده واخسته چې په دواړو مورچو د قامي تحريک مقابله وکړي. نو چې د ستمبر 1938ز کېښې خان بهادر سعد الله خان د مولانا شاکرالله د نوښار په ځای د صوبه سرحد د مسلم ليگ صدر مقرر کړ شو. په دا شان مسلم ليگ د نوښار، سرانو، خان بهادرانو، ذيلدارانو او انرېري مجسټريټان په خپل اختيار کېښې واخستو. دا د پېرنگي د پښتنو د پاره دنيواي ډله شوله ولې د دې سره نې د مليانو يوه ډله منظمه کړله چې د هغې تفصيل د صوبې د هغه وخت گورنر سرجارچ کننگم په خپلو ذاتي ډانرو کېښې ډېر په تفصيل سره موجود دے. يعنې پېرنگي د خپله جانبه د پښتنو لکه د مغلو د اکبر باچا په دواړو دنيواي او ديني مورچو خپلې ډلې منظمې کړلې.

د سر جارج کننگم ډايرۍ

چونکې د پېرنگيانو د ټولې پاليسۍ دارومدار صرف په اسلام ؤ يو د دې وجې نه د سر جارج کننگم دا رپورټ زه لږ په تفصيل سره رانقل کول ضروري گڼم چې قام ته پته ولگي چې کافر پېرنگي څنگه په مختلفو ذريعو

رښتيا رښتيا دي

او ذريقو د مسلمانانو ديني مشران او په حقيقت کېښې د رسول اکرم (ص)، د مصلي (مصلا)، وارثان او د هغه د محراب او معبر تابعداران د خپل کافرانه غرض د پاره استعمال کړي دي او څومره په ارزانه نې استعمال کړي دي زه انوس کوم چې دې کېښې بعضې نومونه داسې دي چې د هغې په ظاهرولو منم چې د دغه علماء دين نه وروستو پاتو ته به تکليف رسي نو خبردار کړم. کوم چې يو کافر اقا او د نوښادييني او سامراجي قوت علمبردار د خپل تاج او تخت د پاره استعمال کړي دي او چې څنگه د مسلمانانو دا ديني مشران هم دغه پېرنگي د خپل غرض د پاره استعمال کړي دي چې قام خبرداره شي او وېښ او بهدار اوسي، سترگې وغړوي سبا له بل يو قوت د قام حق د اسلام په پاک او سپيڅلي نوم غصب نه کړي او دا دين څرخي مليان په گوته کړي چې نور راتلونکي ترې نه عبرت واخلي.

د سر جارج کننگم دا د خپل لاس ليکلي ډايرۍ چې سرے لولي، نو هېران شي چې څومره څومره درانه، خوش شکله، فرشته صورت، د ديني مدرسو فارغ التحصيل عالمان هم د پېرنگي د پاره لگيا، وو او د خداے قران په لاس د رسول اکرم (ص) احاديث په غاړه د کافر پېرنگي د حکومت د پاره او د خپل ملک، وطن او مسلمانانو د غلامولو د پاره نې خپل ايمان، ضمير

او سړيتوب په سرو سپينو څرخ کړے دے. د سر جارج کننگم دا ډايرۍ د هغه په ذاتي کاغذونو کېښې د پېرنگيانو د لندن په لائبريري کېښې موجودې دي څوک که ثبوت غواړي او لا په دې سلسله کېښې نور لټون کول غواړي، نو هغوي نې کتلے شئ ما د دغه ډايريو مکمل نقل د لائبريري نه سرکاري طور راوړے دے.

هسې خو د پېرنگي د نمائندگانو د وخت د سره نه دا کوشش ؤ چې هغوي په هندوستان کېښې د مختلفو فرقو ترمنځه نفاق پېدا کړي او دغه نفاق د خپلې فائدي د پاره استعمال کړي ولې په صوبه سرحد کېښې پېرنگي ته دا

وښتيا رښتيا دي

مشکل ؤ چې دلته مسلمان په دومره ډېر زيات اکثريت کښې ؤ چې هغه غېر مسلمو د غلبې نه وپريږدو. بله دا چې پښتون هسې هم په خپلو متو دومره باور لرلو چې هغه د چا بل د غلامۍ تصور هم نه کولو او چې کوم قام د پېرنگي غوندې جابر، ظالم او قوي طاقت سره ډغرې ته تيار ؤ، نو هغه به د نور چا نه چا وپورولې ؤ؟ ولې په دې علاقه کښې عموماً او په قبائلو او افغانستان کښې خصوصاً پېرنگي مليان خان سره ملګري کړي وو چې هغوي د روس او بيا شوروي اتحاد په خلاف د پېرنگي په حق کښې اواز پورته کوي او بيا چې کله په خصوصيت سره روس کښې په ۱۹۱۷ز کښې انقلاب راغې، نو پېرنگي پوه شو چې اوس د زار روس د فوخي قوت سره سره د اشتراکي انقلاب يو نظرياتي قوت هم ملګرې شو چې د هغې تاييا هم ضروري وه او د دغه نظرياتي قوت د مقابلې د پاره د پېرنگي نظر بازو سترګو اسلام غوره کړې ؤ، او د دغه پېرنگي په دغه سلسله کښې کافي خاوري او ستړي کړي وه او بيا چې کله امير امان الله خان د جانبې پېرنگي ته په حقيقت کښې خطر پېښه شوله، نو هلته پېرنگي هم دغه اسلام د يو اسلامي ملک افغانستان د مسلمان او پښتون باچا په خلاف څومره په کاميابۍ سره استعمال کړې ؤ ولې کله چې په يورپ باندې د هټلر د جرمني د اړخه د جنگ ګوري ورځې راخوړې شوې، نو پېرنگي سره بيا د خپلو غزېدلو سرحداتو خطر پېدا شوله. دا څو مونږ وکتل چې څنگه اسلام پېرنگي د خپل غرض د پاره په هندوستان کښې په سياسي ميدان کښې په خپله ښېګرځه راوستو او دا مو هم کتلي دي چې هم دغه اسلام د شوروي اتحاد د نظرياتي مقابلې د پاره د هغه پکار راغې نو چې کله حالات هنګامي شول، نو په صوبه سرحد کښې هم پېرنگي خپله مخه بيا ټول په ټوله اسلام ته کړله. که يو څو نې نوابان او جاګيرداران د اسلام په نامه په مسلم ليګ کښې راغونډول، نو دې بل اړخ ته نې مکمله توجه مليانو ته کړله چې دلته

وښتيا رښتيا دي

په صوبه سرحد کښې او ور پورې قبائلي علاقه چې ان تر د افغانستان دننه پورې خپله دغه د اسلام مورچه راتينګه کړي

Kuli Khan at once arranged secret meetings with tribal Mullahs and others who would not 'come out into the open. With some Mullahs he had to establish relations through certain persons in Hyderabad stare.

ترجمه: قلي خان ډېر زړ قبائلي مليانو او نورو سره چې ځانونه ښکاره کول نه غواړي رابطه قائمه کړه ځينو سره هغه د حيدرآباد په رياست کښې د بعضو افرادو په ذريعه تعلقات جوړ کړل.

کنګم داسې گويانه دے چې دا د مليانو سره د رابطې کار مونږه خان بهادر قلي خان ته په حواله کړو چې هغه دې د دې قسمه مليانو سره په پټه رابطه قائمه کړي. څوک چې په څرګنده د پېرنگي سره تعاون او ملګرتيا ته نه راوځي، خبره بالکل واضحه ده چې مونږ څو دا هر څه صرف د اسلام د خدمت د پاره کوو او صرف د اسلام د دښمنانو په خلاف يوه مورچه قاتلول غواړو او د اسلام دښمن څو صرف يو ؤ يعنې بالشويک کنګم ليکي چې اولنې ملا چې قلي خان بهرتي کړو نو هغه ملا مروت ؤ چې هغه اول د ځاکسار تنظيم سره تعلق لرلو. اول ورته هغه د اسلام خدمت ښکارېدو. څو اوس قلي خان په دې مطمئن کړو چې د اسلام خدمت اوس صرف د جهاد،

په اعلان کېدے شي چې د اسلام د دښمنانو پر خلاف نې پورته کړي Through Mullah Marwat, Kuli Khan established relations with the office bearers of the jamiat.ul. Ulema Sarhed and their supporters in India. These Mullahs many of whom had consistently been anti-British, began to speak and write against the Russians and Germans on the, platform and in the

رہنمیا رہنمیا دي

press. Subsidies were paid to all these Mullahs through Muslim Marwat.

ترجمہ: ملا مروت پٽ ذريعه قلي خان د جمعيت العلماء سرحد عهديدارانو او پٽ هندوستان ڪنڀي د هغوي حمايتيانو سره تعلقات قائم ڪرل. دغه ملايانو ڇي زيات پڪڻڀي پهرنگي دشمنه وو د ممبر د پاسه او پريس ڪنڀي روسانو او جرمنيانو خلاف تقريرونه ڪول او ليكل شروع ڪرل. د ملا مروت پٽ لاس دغه ٽولو ملايانو ته پيسې ورڪري شوي.

د ملا مروت پٽ ذريعه قلي خان د جمعيت العلماء سرحد سره رابطه قائمه ڪرله (اگر ڇي دا هغه علماء وو ڇي ٽول عمري د پهرنگي بر خلاف وو او پٽ قامي تحريڪونو ڪنڀي وړاندې وو) ڪنگم وائي ڇي دې مليانو لٽ پيسې هم قلي خان د ملا مروت پٽ لاس ورڪولي. د دې مليانو پٽ ذمه دا ڪار و ڇي دوي قام ته ووائي ڇي پهرنگي چونڪي اهل ڪتاب دے او نور خو پربرده ڇي ده سره نڪاح هم روا ده او پٽ دې بل اڀرخوسي بالشويڪ دي ڇي هغوي خو اهل ڪتاب نه دي، بلڪي د پهرنگي پٽ وينا خو هغوي هڏو د سره خدا نه مني، نو د دې وجي نه نن د پهرنگي او اسلام مقصد يو دے ڇي د دغه بي دينه نظام مقابلو وڪري نو دوي مجبور دي ڇي قام ته پٽ مخه دا خبره راياده

¹⁷ يعني شاکر الله مولانا د نونبار، مفتي مدرار الله د مردان، شاد محمد مولانا د صوابي، خادم محمد اکبر مولانا د چارسدي، محمد شعب مولانا د مردان۔ مفتي مدرار الله د سميع الحق گروپ د اکرام الله شاهد تهر دپتي سپيکر پلار و پٽ دې خدماتو ورله کوم ڇي نه انگرېز د پاره ڪري وو، وروستو د تحريک پاکستان د سرو زرو تمغه ورڪري شوه مفتي مدرار الله د مسلک پٽ لحاظ 'رضا خانے برہلوی' و وروستو نبي با د باجا خان خلاف يو ڪتاب هم ليکله و. د ڪتاب نوم او مندرجات ڪنڀي شوي علمي خيانت نه بوي خوا ته، پٽ دي ڪتاب د مفتي مدرار الله برہلوي زوي هم 'اضافي' ڪول ضروري ڳڻلي دي ڇي دې نه نه د تاريخي واقعيت د کم ترين درجي انداز ڪېدي شي

رہنمیا رہنمیا دي

ڪري ڇي نور خو پربرده ڇي د پهرنگي پٽ فوخ ڪنڀي بهرتي ڪېدل او د پهرنگي د پاره جنگ ڪول هم د اسلام خدمت دے

ڪنگم ليکي ڇي ما د جمعيت العلماء سرحد مشران پٽ دي راضي ڪرل ڇي هغوي وزيرستان ته پٽ فقير ايبي پسې لار شي او دا ورته ووائي ڇي اوسه پورې خو هغه د پهرنگي بر خلاف جهاد ڪولو، ولې ڇي دا د اسلام خدمت و ولې اوس خو پهرنگي د جرمن او اتلي سره پٽ جنگ دي، نو پٽ داسي وخت ڪنڀي خو فقير ايبي لٽ پڪار دي ڇي اوس خو دې پهرنگي نه تنگوي ولې ڇي پهرنگي د كفر پٽ خلاف جنگ ڪنڀي نڀسته دے. نو دا هم پٽ يو رنگ د اسلام خدمت دے.

پهرنگي دا هر ڇٽ پٽ داسي پٽه طريقه ڪول ڇي د پهرنگي مخالفين پٽ هيڄ رنگي هم خبر نه شي ڇي گڻي دا وفادونه لېبل او دا تقريرونه، وعظونه او پٽ خطبو ڪنڀي د پهرنگي مرسته هم د هغه پٽ نبودنه اشاره او امداد ڪېري او ڏک ڪنگم خوشحاله دے. ليکي ڇي د فقير ايبي د نائب، محمد وارث خط جمعيت العلماء سرحد مشرانو لٽ راغے، نو د هغې نه دا خرگنده شوله ڇي لهجه نه دوستانه وه يعني تسله پٽ دي وه ڇي د فقير ايبي او د هغه د ملگرو داشک نه و ڇي گڻي دا ڪار دې مليانو د پهرنگي پٽ وينا او خواهش ڪري وي

ديورپ د جنگ شروع ڪېدو نه پس دلته پٽ هندوستان ڪنڀي د کانگرس او پهرنگي تر منځ اختلاف راپورته شو. د کانگرس د اتو صوبو وزارتونو

"نو دا هم خو بيا ڏک مسلم ليکي شاعرانو به انگرېزانو د پاره جنگي تراني هغه وخت ليکلي لکه د پاکستان تراني جو وونڊي نو موري شاعر حفيظ جالندهري دا سندره خو دويم نړيوال لام ڪنڀي زبانه مشهور وه ڇي رڊيو به پاره نه ڪښلي وه 'مين تو چهورے کو بهرتي ڪرائي رے' حفيظ جالندهري ڇي کله قومي ترانه ليکله نو د زېد اے بخاري سر نه شخړه هم راغلي وه هغه غوڻتل ڇي د هغه ليکله بند دي هم د قومي تراني سرنامه ڪري ششي، ده نه منل بيا هغه دا وړاندو ڪرے و ڇي سورة الفاتحه دي ترانه ڪري شي

رېښتيا رېښتيا دي

استعفي گانې ورکړلې او حالات ورو په ورو محاذ ارايې طرف ته روان وو. نو دلته د صوبې گورنر دا ضروري وگڼله چې د قبائلي علافو او افغانسان نه علاوه دلته په صوبه کېښې دننه هم ملين منظم کړي او خپله رابطه ورسره قائمه کړي

بله دا چې چونکې جنگ کېښې اوس صرف جرمني او اتلي وو. نو پېرنگي دا بهتره وگڼله چې د شوروي اتحاد په حقله خپله مخالفه پروپېگنډه د قدرې سسته کړي او زور جرمني او اتلي له ورکړي کښم د مليانو درې ډلې ټاکلې وې. دا واره واره مليان ئې د علافو خانانو او اعتباري خان بهادرانو ته په حواله کړي وو د هغوي نه چې کوم لږ د اوچتې درجې وو. نو هغوي سره ئې رابطه د ډېتي کمشنرانو په ذريعه وړه چې کوم ډېر کړا وو. نو هغوي نېغ په نېغه گورنر سره خپله سلسله برابره کړې وه. شروع به د ورو مليانو نه وکړو.

I have not been in touch with any of the smaller Mullahs myself. I have done it through the following agents with whom practically all my connections have been verbal: as little is put on paper as possible. Ghulam Haider of sherpao: He told me that he thought he could work through about 9 or 10 Mullahs including those of the following villages: Razzar, Kot, Tar nab, Tangi, Utmanzal and Umarzai (later prang and Charsadda).

ترجمه: زه يو هم وړوکي ملا سره په رابطه کېښې نه يم. ما دغه رابطه د لاندې اېجنټانو په ذريعه ساتلې وه. هغوي سره زما رابطې عملاً ټولې زباني دي او په کاغذ باندې ډېرې کمې ليکل شوي دي

رېښتيا رېښتيا دي

د شېرپاو غلام حېدر 19 هغه ما ته ووي چې هغه د لاندنيو کليو په شرکت د نهو يا لسو مليانو په ذريعه کار کولې شي: رخړ، کوټ، ترناو، تنگي، اتما نزي، عمرزي، وروستو پړانگ او چارسده.

کننگم وائي چې ما د شېرپاو، خان ته ووي چې ته به هر يو ملا بېل بېل او خان خان له راغواوې او د اسلام خدمت ته به ئې تياروي خلوېښت 40 يا پنځوس 50 روپۍ به ورله ورکړي ورته به ووائي چې بيا به خلور 1 مياشتې پس راځي او خپله ټوله کارگزارې به بيانوي چې څه څه دې کړي دي پېرنگي خان بهادر صاحب ته وائي چې داسې ئې په اشارو کېښې يوه کره چې که کار دې تسلي بخش وکړو. نو نوره وظيفه به درته ملاو شي خان بهادر صاحب په خواب کېښې گورنر ته وائي چې دا بعضې مليان ډېر اعتباريان نه دي. نو بڼه به دا وي چې زه دوي مياشت په مياشت راغواوم دا خيال به البته ساتلې شي چې رقم هم مناسب ورکړم شي يعني مطلب دا که د خلورو 4 مياشتو د پاره خلوېښت 40 روپۍ وي نو خو لس 10 روپۍ مياشت شوه کنه کننگم وائي چې ما د شېرپاو خان له شېرپاو سره 600 روپۍ ورکړې دا شان د نوښار او پېښور تحصيل د مليانو فهرست د ضلع ډېتي کمشنر سکندر ميرزا ته په حواله ئې چې د هغې فهرست موجود د ۷:

" غلام حېدر خان شېرپاو خان بهادر د تېر گورنر حیات شېرپاو او د تېر وزير اعلي او د خزان مشرف په رژيم کېښې د داخله چارو وزير مېجر رېښتيا، افسان احمد خان شېرپاو، چې د امير نېشنلزم داعي او د قومي وطن گوند مشر د ۷، والد محترم د ۷ وېش نه پس ئې د وزير اعظم نوادره لياقت علي خان په درناوي کېښې چارسده کېښې غونډه جوړه کړې وه چې دې دوران کېښې پرې دره دوره راغله او هم دغلته ئې د منحرف خدائي خدمتگار ملا محمد اکبر خادم په خوا کېښې سادوونه

د خدائي خدمتگار غورځنگ په نځر ئې د انگرېزانو د پاره ډېر ټبر خدمتونه ليکه د عالي قلعي خان، بابا گل او شيخ محبوب تر سره کړي وو او د خان بهادري منصب باندې غاړه و

رہنما رہنما دي

رہنما رہنما دي

My arrangement uptil now with him (Maulana Barkatullah. Of Samar) has been that he comes to see me once or twice a year. Barkutullah said he duuld also do a good deal through perhaps 10 or 12Maulvis in different places throughout Bajaur and Mohmand country. I paid him Rs. 1000/

ترجمہ: تراوسہ پورے زما د هغه اسمار مولوي برکت الله، سره ترتيب داسې پاتې شوی دے چې هغه کال کښې يو يا دوه ځله زما د ليدو ته راځي. برکت الله ووي چې هغه د باجوړ او مومندو علاقې په مختلفو ځايونو کښې شايد د لسو 10 مليانو په واسطه ډېر څه کولې شي. ما هغه ته زر 1000 روپۍ ورکړې.

د اسمار، د مولوي برکت الله سره د کنگم رابطہ لکه چې د کاني وخت نه وه کنگم ليکي چې ما هغه ته ووي چې بيا ما دوه درې مياشتې پس خبر کړي کنگم بيا د دې مليانو د کارگزارۍ او په خصوصيت سره د خان بهادر رقلي خان د کار تفصيل بيان کړې دے. خان بهادر صاحب لکه چې خپل ټول کار په جمعيت العلماء سرحد ويستلې دے. کافي تفصيل دے چې هغوي څومره غونډې کړي دي تجويزونه ئې پاس کړي دي پمفلټونه ئې چاپ کړي

د لته د کتابت تېروتنه (typo-mistake) شوي ده د "اسمار" په ځای "اسموس" ليکلې شوي و خو دا اسمار دے، ځکه چې برکت الله ملا د اسمار په ماعت کښې ملاتړتوب کولو نوميال اديب او مبارز کاکاجي صنوبر حسين مومند هم غلنې، گنداو کښې د برکت الله ډلي سره يو ځای جهاد کولو. هم د دغه امير المجاهدين مولوي برکت الله په سرپرستۍ کښې به چمرکنو نه د کاکاجي رساله "شعله" وتله دا خبره قمر راهي هم خپلې مقالې کښې زبادلې ده او د انور خان ديوانه کتاب کاکاجي کښې هم شته

The Wazir.i.Azam sent me a list of Mullahs through whom he is working he is paying them on an average about Rs.15/. P.m. each.

(Sir George Cunningham's Diaries, Appendix B). ترجمه وزير اعظم ما ته د مليانو يو لسټ راولېږه د چا په ذريعه چې هغه کار کوي هغه ورته اوسطاً د مياشتې پنځلس 15 روپۍ د سړي په سر ورکوي (د B ضميمې نه)

د سوات، بونير، مردان او راني زي مليان د هغه وخت د سوات وزير اعظم حضرت علي ته په حواله وو کنگم وائي چې وزير اعظم ما ته مکمل فهرست د مليانو رالېږلي دي چې هغوي له هغه سړي سر پنځلس روپۍ د مياشتې ورکوي. د کوهاټ دغه مليان د هغه ځای د پتي کمشنر شيخ محبوب علي ته په حواله وو.

د بنو د ضلع د پتي کمشنر مليان دوو تنو ته په حواله کړي دي چې يو نواب ظفر خان او بل تاج علي خان د خان بهادر غلام حيدر خان زوی، د ډېره اسماعيل خان د پتي کمشنر محمد اسلم له کنگم شپږ سوه 600 روپۍ ورکړې چې هغه ئې درې ديني مشرانو له ورکړي؛ اماخېلو فقير، پير موسي زي او پير زکوري يعني دوه سوه 200 روپۍ سړي سر. دا وعده ورسره وشوه چې که د هغوي کار تسلي بخش وي نو مال به نور هم ورکړې شي. د سيتانې د سيد عبدالجبار شاه په حقله کنگم ليکي چې د هغه رابطہ د حيدر اباد دکن سره وه. ده له دغه رياست وزير اعظم سړا کبر حيدري رقم ورکړو. د کنگم دا خيال و چې دا بخت به وکړي چې کار به په سيد صاحب د پېرنگي کوي او وظيفه به ورله حيدر اباد نه راځي. کنگم وائي چې څو ورځې پس ما ته عبدالجبار شاه خبر وکړو چې ما په صوابۍ کښې انتظام برابر کړې دے او باجوړ ته مې هم خپل تربور ولېږلو.

د خيبر د اپريدو مليانو سره رابطہ د پولتيکل ايجنټ بيکن Bacon په ذريعه

رېښتيا رېښتيا دي

دي دورې ئې كړي دي او په مختلفو علاقه كېښې ئې رابطې قائمې كړي دي
د كنگم په دې دساتويز كېښې په اول ځل د يورپ د جنگ نه علاوه
كانگرس پر خلاف د تقريرونو ذكر هم راغلي دے

Maulana Mohd.shuaib toured Mardan District
condemning Satyagraha. Pamphlet by Maulana
Madaullah 'war situation' anti.congress.

ترجمه: مولانا محمد شعیب د مردان ضلعې دوره وکړه او
ساتیاگراها ئې وغندله د مولانا مداء الله (؟) جنگ حالت
كانگرس مخالفه پمفلټ.

بل پکښې د مولانا مداء الله د پمفلټ ذکر دے چې د يورپ د جنگ په
سلسله كېښې ئې د كانگرس خلاف هم ليكلے دے.

پېرنگې خو ډېر وین او بېدار ؤ كنگم سره دا فكر شو چې رقم خو مونږ
چاپيره په سمه او غر خور كړو. ملك مو د مليانو په ذريعه خان سره ملگرے
كړل خو چې پته ولگوو چې دا مليان واقعي د پېرنگي د پاره پروېښه
كوي او كه نه؟ نو كنگم وائي چې مونږ خپل جاسوسان په مليانو پسې
جوماتونو ته ولېږل چې پته ولگوي چې مليان دغه خپله وظيفه حلالوي. كه
هسې د سرکار پېسې خوري؟ چې رپورټونه راغلل نو كنگم مطمئن او
خوشحاله شو چې مليان ډېر په ايماندارۍ او اخلاص لگيا دي. د پېرنگي
خدمت د اسلام په جذبه او لس 10 پنځلس 15 روپۍ مياشت په عوض
خرځوي.

Hazrat Ali, Waziri.Azam of Swat, is doing
excellently in Swat & Buner: he uses Pir Baba Ziarat
- Also Ghulam Haider of sherpao in his area
Hazrat Ali now covers the whole of swat, Buner and
Mardan border.

ترجمه: د سوات وزير اعظم حضرت علي په سوات او بونير

رېښتيا رېښتيا دي

كښې ډېر ښه كار كوي - هغه د دې مقصد د پاره د پير بابا
زيارت استعمالوي د شيرپاو غلام حيدر هم په خپله علاقه
كښې ښه كار كوي حضرت علي اوس ټول سوات، بونير او
د مردان پوله كښې اړم دے

د ډېره اسماعيل خان د اماخيلو د فقير او د موسي زو د پير نه كنگم
خوشحاله دے او وائي چې دغه پير خو دغه پير خو زما ملاقات له په خپله
پېښور ته تشریف راوړے ؤ. دوي سره رابطه د شېر علي وه. هغه لكه چې د
تجوري پير هم بهرتي كړے دے.

كنگم وائي چې شېر علي د تونسې پير پورې هم خان رسولے ؤ. خبره ئې
خلاصه كړې وه خو بدبختي دا شوه چې دغه پير صاحب په اخلاقي مقدمه
كښې گېر دے.

معلومېږي چې كنگم لا هغه شان د فقير ايبي د لاسه په عذاب دے وائي
چې مونږ د (شوې) د فقير، اما خېلو فقير، كربوغي ملا او حاجي اخوند زاده
په ذريعه فقير ايبي ته خطونه وليكل چې هغه د پېرنگيانو نه قنار كړي
په خيبر كښې پولتيكل اېجنټ خپل ټول كار عبد الباقي ملا ته حواله كړے
دے. وائي چې هغه ډېر زيات بې اعتباره دے. خو د كار سړے دے. وائي
چې ملا صاحب له مو زر (1000)، روپۍ وركړې.

كله چې په يورپ كښې جنگ ونستو او هټلر ټول يورپ را په مخه كړو او
پېرنگے په هرې خوا ماتې خوړلې، نو پېرنگي سره دا فكر پېدا شو چې
ممکنه ده شوروے اتحاد د دې موقع نه فائده واخلي او دې خوا د
هندوستان طرف ته رامنځه كړي

روغې پېش بندۍ د پاره ئې نور خو پرېږده په جمعيت العلماء په خپل سالانه
اجلاس يا غونډه كښې دا تجويز پاس كړو چې كه چېرې شوروي اتحاد په
افغانستان راغے نو دا به د ټولو مسلمانانو فرض وي چې هغه د شوروي

رېښتيا رېښتيا دي

اتحاد خلاف په جهاد کښې شريک شي خو چې کله د پېرنګي تسله وشو له چې د شوروي اتحاد د طرفه دغه خطر نه شته نو بله فتوي کنگم صاحب جاري کړله

I advised kuli khan to moderate his anti Bolshevik propaganda and to concentrate more on propaganda against Germany and Italy.

ترجمه: قلي خان ته مشوره ورکړه چې بالشويک مخالفه پروپېگنډه اوس لږه غلې کړي او د جرمني او ايتلي خلاف پروپېگنډه باندې زور واچوي

دا شان چې څنگه دلته د کانګرس او پېرنګي تعلقات خرابېدل خو هم دغه ملېان بيا پېرنګي د کانګرس په خلاف استعمالول شروع کړل حقيقت دا دے چې مشکله خو دا وه چې څنگه به يو عالم دين يا عالم سوچ مسلمان په مذهبي جذبه د پېرنګي مرسته وکړي شي پېرنګي د مسلمانانو ازلي دښمن و. د سلطان ايوبې د وخت نه ئې راواخله تر سلطنت عثمانيه پورې د ترکيې د تباھ کولو ذمه وار هم دا پېرنګي و. په عربستان کښې څه چې په خانه کعبه ډزې هم د دې پېرنګي هندوستانی فوځ وکړې. دلته په خپل ملک کښې دننه د هندوستان باچائي د مغلو د مسلمانانو بادشاهانو نه هم دې پېرنګي واخسته هم دې پېرنګي چې د ډيلي د اخبري تاجدار بهادرشاه ظفر سره او د هغه د بچو سره څه عمل وکړو، هغې نه هم دنيا خبره وه او بيا دلته د پښتنو د خپلو سترگو د وړاندې دې پېرنګي په افغانستان کښې د پښتنو مسلمانانو سره څه سلوک وکړو؟ د امير دوست محمد خان نه راواخله. په امير شېر علي خان او اخبري سر ئې په امير امان الله خان ولگېدو. دا ټول مسلمانان د پېرنګي د لاسه تباھ او برباد وو، کله د شوروي اتحاد، جرمني يا ايتلي د لاسه؟ او لږې به نه خو پرون چې دلته د (1930)، کال نه راواخله. دا په کلونو پېرنګي په دې خدائي خدمتگارو کوم ظلمونه او

رېښتيا رېښتيا دي

ناروا کړي وو. نو هغه گنې دې ملایانو ته نه وو معلوم؟ يا چې کوم جنګونه او بمباري د پېرنګي د لاسه په دې قبائلي مسلمانانو وروڼو کيدلې. نو د هغې نه هم دا ملایان نه وو خبر؟ په وزيرو، مسیتو، اپريدو او مومندو مسلمانانو دا لام بندي د پېرنګي د طرفه نه وه، کله د شوروي اتحاد، جرمني او ايتلي د طرفه؟ دا د حاجي صاحب د ترومزو او فقير ايبي غوندې مجاهدينو او حقيقي وارثانو د پيغمبر په خلاف جنګ هم دې پېرنګي کولو، خو د ملا نه په دين څه کارو، نه په مسلماني، نه په قران او نه د رسول اکرم (ص) په مصلې (مصلأ)، دغه دين خرڅي خو د لسو او پينځلسو روپو د مياشتې په پېرنګي خرڅ وو. هغوي له به فتوي پېرنګي ورکوله. د هغوي مفتي او قاضي پېرنګي و. هغه د پښتو متل دے چې 'مونيا خو به هرڅه وائي، خو که ملا فاروق ئې هم ومني کنه دغه ملایانو خو د اسلام توره را اخستي وه، د پېرنګي سترگو ته ئې کتل. د هغه د حکم تابع وو. کله پېرنګي وې چې روس کافر دے ملا صاحب وې دے کله پېرنګي وې چې نه، اوس روسي ښه شوي دي جرمني کافر دي. نو جرمني کافر دي اگر چې هغه هم د پېرنګي په کتاب ايمان راوړي و او اهل کتاب کښې داخل و. نو ملا صاحب ته د پېرنګي فتوي منظوره وه، او چې بيا لا وار د ايتلي د کفر راغی نو ايتلي خو د عيسايت مرکز و او داسې مقام ئې لرلو لکه د مسلمانانو د پاره خانه کعبه هلته خولات پادري يا پاپاي روم په خپل خان وسېدو، ولې زمونږ د ملا خو اهل کتاب سره تعلق و او نه ئې په هغوي څه کار و هغه خو د پېرنګي فتوي ته ناست و او چې کله پېرنګي ته بيا د اسلام او د دغسې ملا ضرورت د خپل اندروني يعني ملکي سياست د پاره پېښ شو نو د اولسو پينځلسو روپو د مياشتې نوکران ملایان هغه بيا د دغې خپل سياسي غرض د پاره استعمالول شروع کړل ولې دلته په صوبه سرحد کښې خو د پېرنګي مخالف خدائي خدمتگار و چې هغه خو قابو ټول په ټوله

رښتيا رښتيا دي

مسلمانان وو. مشر ئې باچا خان و چې حاجي و مونځ گزاره و اسلامي مدرسي ئې جوړې کړې وې د مسلمانانو خدمت ئې کولو. ولې بده دا وه چې د کافر پېرنګي نه ئې خپل ملک او خپله خاوره ازادوله نو هم دا دين غرنی ملا د کافر پېرنګي د پاره خدائي خدمتگارو مقابلې ته راووتو. ماته خاني پۀ دې خبره څۀ بدې نۀ ښکارېدو کۀ دا عالم دين پۀ سياسي جامه کېنې مېدان ته راوتي دي. ولې چې دا د هر يو بنيادم انساني حق دۀ خو دلته دغه ملا د کافر پېرنګي د پاره د ملک د ازادۍ د مجاهدينو او غازيانو پۀ خلاف د اسلام د پاک او سپيڅلي دين پۀ نامه راپورته شو. لکه چې کتنګم ليکي چې؛

Jamiat-ul-Ulema toured in Kohat District in June 1942 and in Peshawar and Mardan July. doing intensive propaganda: 1. Ant.Axis, on the Islamic theme generally and, 2. Anti.congress, particularly on the Pakistan theme. Mullahs in Peshawar and mardan intensified their anti.congress propaganda, July.August 1942.

ترجمه: جمعيت العلماء پۀ جون 1942ز کېنې د کوهاټ ضلعې او جولائي کېنې د مردان او پېښور دوره وکړه او شديد پروپېگنډه ئې وکړه؛

الف. محوري طاقتونو مخالف. عموماً اسلامي موضوع باندې. ب. کانګرس مخالف. خصوصاً د پاکستان موضوع باندې پېښور او مردان کېنې مليانو د کانګرس پروپېگنډه تېزه کړه (جولائي. اګست 1942ز).

يعني اوس پېرنګي دغه مليان د مسلم ليګ د سياسي کار د ملاتړ د پاره ديني مېدان ته راوويستل دې خوا لږ فکر پکار دۀ چې څنگه د عالمي جنگ حالات بدلېدل. نو دغه شان دلته د دې مليانوته پېرنګي د وخت د

رښتيا رښتيا دي

ضرورت مطابق خپل کار اخستو دغه مليان تر دغه وخته پورې بيا پېرنګي داسي جوتي کړي وو. چې هر هغه څۀ پېرنګي غوښتل. دې مليانو د هغې د پاره به اسلام کېنې جواز پېش کولۀ شو

Wazir.i. Azam of Swat is now employing is Mullahs in Mardan and 2 at pir Baba Ziarat paying Rs.30/- P.m. Each.

ترجمه: د سوات وزير اعظم اوس پۀ مردان کېنې اتلس (18) او پېر بابا زيارت کېنې د وو (2) مليانونه کار اخلي هر يوه ته د مياشتې دېرش (30) روپۍ ورکوي

هو. کله چې د شوروي اتحاد د اړخه د حملې نه پېرنګي مطمئن او بې غمه شو نو هغه بيا دا مليان ټول پۀ ټوله د خدائي خدمتگارو مقابلې ته راوويستل يعني چې اګست 1942ز راتلو. نو کتنګم ليکي چې وزير اعظم د سوات پۀ مردان کېنې (18) مليان نوکران کړي دي او (2) پۀ پېر بابا زيارت کېنې او (20) شل روپۍ مياشت ورله ورکوي

Maulana Mohd shuaib and Maulans Midrarullah came to see me at Nathigalli on 26th August, and produced a long draft in Urdu of their pamphlet which they propose to issue both in the districts and in T.T all gooey anti.Congress, anti.Japanese and axis stuff. They were extremely friendly.

ترجمه: مولانا محمد شعيب او مولانا مدرارالله پۀ (26) د اګست تنهياګلۍ ته زما د ليدو لۀ پاره راغلل او د اردو د يو پمفلټ يوه اوږده مسوده ئې راوښوده کوم چې هغوي پۀ ضلعو او قبائلو پۀ علاقه کېنې خورول غواړي ډېر ښۀ د کانګرس خلاف. جاپانيانو خلاف او محوري طاقتونو خلاف مواد ئې لرل هغوي ډېر خواږۀ وو

د دې نه نور واضحه ثبوت بل څه کېدې شي چې دا مليان د اسلام خدمت کول غواړي او د کفر په خلاف د قلم جهاد کوي او اسلامي فتوي جاري کوي خو دغه فتوي اول د منظوري د پاره پېرنگي له وړي.
يره، پېرنگي د نريچي خو دا يو خدمت د اسلام کېدې دې چې دغه مليانو نومونه ئې سره د هغوي د پتو پوره پوره ليکلي دي. د پېښور تحصيل څلېرويشته (24) مليان دي چې پکښې شېر د پېښور ښار دي. ديارلس (13) د تحصيل چارسدې دي، درې (3) د تحصيل نوبار دي، اتلس (18) د مردان او د صوابي دي. او دا سلسله هم داسې جاري ده چې (1946) پورې بيا کنگم جا، چالۀ د چالۀ لاس څومره رقم ورکړې دې د هغې اېجنټانو نومونه يو په يو په دغه دستاوېز کېښي درج دي چې سړي ئې لولي. نور شم ورځي چې څنگه زمونږ عالمانو او ځانانو خپل دين، ايمان، غېرت او پښتو په پېرنگي د کفر د غرض سرکولو د پاره په سرو پېسو خرڅ کړي دي او څنگه دې مليانو د پېرنگي د مفادو د تحفظ د پاره د ملک د ازادۍ په غاښانو او مجاهدينو د کفر فتوي لگولي دي. دا شاباشه پېرنگي له د ورکولو دې چې هغه د خپل سامراجي او نو ابادياتي راج د قائم ساتلو د پاره په مسلمانانو کېښي داسې ډله پېدا او منظمه کړله چې هغوي نه د جنگ د ازادۍ د پاره د پېرنگي نه مطالبه قدرې نه کوله بلکې هغوي اپوټه د پېرنگي په مرسته کېښي ولاړ د ملک د ازادۍ د تحريک په خلاف په اسلامي جذبه او دنياوي قوت کلک ټينگ ولاړ وو.

د پېرنگي کوشش دا ؤ چې هغه کورنيو کېښي ځان له ملگري پېدا کړي کومې چې د پېرنگي په خلاف جنگيدې د پېرنگي په خلاف په جهاد کېښي د فقير ايبي سره سره دوه ډېر نامتو ديني مشران وو چې يو د مسيدو ملا پاونده ؤ او دويم يۀ مومند کېښي حاجي صاحب د تورمزو، او دا د پېرنگي کوشش ؤ چې هر څنگه چې وي دا دواړه مورچې فتح کړي او زما په خيال د

هغه د ټولو نه لويه کاميابي هم دا وه چې د دغه شان غاښانو زامن د خان په خوا دروي.
چې د دغه ورځو حالاتو ته سړې چاپېره کوري. نو په ضلعو او قبائلي علاقه کېښي به داسې کم کوز بااثره ملا، پېر، فقير، اخوندزاده او د دارالعلوم مشروي چې هغه پېرنگي ځان سره ملگرې کړې نه وي د حاجي صاحب د تورمزو او د ملا پاونده د وفات نه پس خو بيا صرف يو فقير ايبي داسې غازي او مجاهد پاتې ؤ چې هغه په پېرنگي نه خرڅېدو. يوه دلچسپه واقعۀ په دې سلسله کېښي دا وشوه چې د يورپ د جنگ د شروع کېدو نه پس پېرنگيانو د افغانستان په حکومت زور واچولو چې هغوي دې جرمينان د خپل ملک نه وباسي. په افغانستان د زور راوړلو په خاطر يو شامي پېر پېرنگيانو راوست چې هغه په قبائلي علاقه کېښي د افغانستان د حکمراني کورنۍ په خلاف خلق راپورته کړي. پېرنگي چې کله د افغانستان د حکومت د طرفه مطمئن شو. نو هم دغه شامي پېر ئې په وزيرستان کېښي د واني چاونۍ ته راوبللو او ورسره په پنځويشت زره پونډه (25000)، فېصله وشوه شامي پېر چې څنگه اول نه ؤ. داسې بيا غيب شو چې دا کاروشو نو په لندن کېښي وزير هند له ئې خوند ورکړو. وانسراي ليکي چې کوشش

11 "د ملا پاونده زوۀ فضل دين او د حاجي صاحب ترمرزو زوۀ باجا گل هم لکه د قاسم نانوتوي د زوي قاري طيب غونډېد انگرېز د پاره کار کولو احمد کاکا خپل کتاب 'خداني خدمتگار تحريک' کېښي د مومندو د جنگونو ډېره ښه تجزيه کوي چې دا څنگه نه په حاجي صاحب باندې باجا گل کول او مطلب ئې سرک جوړول وو چې گند او سرک جوړ شو او انگرېز د افغانستان بولي نه ورسېدو نو سپين توغ ئې پورته کړو چې ناسو وگټله
باجا گل د وېش په وخت هم خداني خدمتگار تحريک بې اثره کولو د پاره لمرۀ د بنسټونستان خبره کوله، بيا ئې وېش نه پس د علي قلي خان څنگ او قيوم خان په اشاره جهاد کشير مهم پېل کړو چې دې کېښي ورسره خپل بالکي نعت خوان حاجي محمد امين او مولانا عبدالله ښه نشهري وکړو

رشتيا رشتيا دي

وکره چې داسې يوه سودا د فقير ابيبي سره هم وشي. د هغې په خواب کېږي
واټسرا ۷ په خپل خط کېږي ليکي (14/7/1937):

There is, I fear, no possible chance of dealing with him (Faqr Api) I on the same lines as the Shami Pir. He is not only implacable but also completely uncorrupt able.... Who would rid me of this turbulent priest.

Page 125

ترجمه: فقير ابيبي سره د شامي پير رنګين سودا نه کېږي. د هغه نه صرف زمونږ لارې له نه راځي، بلکې په هېڅ شان هم خرڅېږي نه. ما به کله څوک د دې سرکش ملا نه خلاص کړي؟²²

مليان، خانان او مسلم ليگ - او وزارت جوړول

دا خو مونږ ليدلي دي چې د مسلم ليگ بنياد په دې صوبه کېږي اول اول مليانو کېښودو. د جمعيت العلماء سرحد صدر مولانا محمد شعيب د دغه مسلم ليگ صدر او د جمعيت العلماء سرحد سکريټري مولانا مدارار الله نې سکريټري شو. دوي دواړو مليانو براه براست تعلق د صوبي د گورنر سرجارج کتنګم سره و (څنگه چې هغه د خپل لاس ليکلو ډاټرو نه ثابت ده) ولې بيا ورو ورو پېرنگي دا بهتره وگنله چې دا دواړه مورچې جدا کړي. سياسي او دنيوي مورچه خان بهادرانو او جاگېردارانو ته حواله کړي او ديني و اسلامي مورچه مليانو او پېرانو ته حواله شي. او کۀ په غور ورته وکتل

²² شامي پير چې ورته 'بغدادی پير' هم ونيلى کېږي، دا يو انگرېز جاسوس ډېود جونز و. د پښتو فکشن نوميالي ليکوال نصير احمد احمدي دغه کردار په تاريخي بنياد کنگالولو نه پس يو شاندار ناول 'ډېود جونز' ليکلى دے چې لوستلو باندې اړوي

رشتيا رشتيا دي

شي، نو هم دغه د کتنګم 'ايجنټان' بيا دلته د مسلم ليگ مشران شول خان بهادر فلي خان، خان بهادر غلام حيدر خان د شېرپاو، نواب ظفر علي او تاج علي خان د بنو او دغه شان دا څه پېران او مليان خو اېڅ په نېغه مسلم ليگ ته راغلل لکه پير صاحب د مانېکي شريف او پير صاحب د زکوري او دا نور مليان هم په هغه خپله طريقه د پېرنگي د هداياتو د لاندې نې د سرکار د پاره سياسي لوبه د مذهبي مورچې نه کوله د مليانو په ذريعه کارکولو کېږي پېرنگي ته لويه ښېگړه دا وه چې دوي په قبائلي علاقه کېږي هم سرکار له کارکولې شو. ولې چې نور سياسي کارکنان خو دغه علاقه ته تللي هم نه شول او نه د اخبار وغېره په ذريعه هلته چا خپله خبره رسولې شوله.²³

کتنګم په دې خبره پوه و چې دا مليان اوس داسې مقام ته رسېدلي دي چې پېرنگي هرڅنگه، هرځای او په هره مورچه دوي استعمالول غواړي، نو ډېر په اسانه نې استعمالولې شي نو ځکه هغه اوس د دوي نه د خداني خدمتگارو په خلاف د کارکولو کارواختو او ځکه خو په خپله ليکي:

As a result of this propaganda the Yusufzai of Mardan, who used to be professionally anti-Govt became first anti-Russia and anti-German, then anti-Japanese and so by natural consequences anti-Hindu and anti-Congress, that the Muslim League successes in these byel-ections are generally accepted as being a victory for the British Govt over the subversive element in the country.

(Governor's Report 24/8/1943).

²³ انگرېز استعمار له مخه قبائلي سيمه کېږي په سياسي هلوځلو باندې بندېز و. ځکه هلته هم ملا د ښه کار ايستل شو او تر اوسه پورې دغه حال دے د افغانستان د نوم تر حده جهاد کېږي هم د دغه انگرېز پاللي مليانو درېم نسل خپل مقصد د پاره سرمايه داره نړۍ پکار راويستو او پښتنه سيمه نې د وېرې ترهې نمونه جوړه کړه

ترجمہ د دی پروپگنڈی پئے نتیجہ کنبی مردان یوسف زی
چپ ہمیشہ بہ مسلکی طور د سرکار مخالف وو۔ اول روس
مخالفہ او جرمن مخالفہ شو او بیا د جاپان خلاف شو او دغہ
شان قدرتی طور ہندو مخالفہ او کانگرس مخالفہ شو پئے دی
ضمنی انتخابات کنبی د مسلم لیگ کامیابی عموماً پئے
ملک کنبی پئے تخریب کارو عناصرو باندی د برطانوی
حکومت کامیابی گنل کبری

پہرنگی تہ چونکے دلہ خدائی خدمتگارو نور مشکلات ہم پیش کری وو
چپ ہغوی د سول نافرمانی د تحریک سرہ سرہ دلہ د صوبی وزارت نہ ہم
استعفی ورکری وہ او دلہ گورنر راج و۔ پئے دی پہرنگی خفہ و۔ ولی چپ دا
صوبہ د مسلمانانو د بولو نہ زیاتہ اکثریتی صوبہ وہ او دلہ پئے تہرو
انتخابات کنبی مسلم لیگ ہلو سرہ موجود نہ و۔ نو خکے نی یو ممبر ہم نہ
و۔ نو دا د پہرنگی دہرہ لویہ ناکامی وہ وائسرائے پئے خپل خط کنبی پئے
16/1/1940 نپتہ لیکي چپ جناح صاحب زما ملاقات لہ راغے، نو ما ورتہ
وو چپ پئے صوبہ سرحد کنبی د ڈاکٹر خان صاحب وزارت استعفی نہ پس
د بل وزارت جوہدو خہ امکان شتہ؟ ہفہ ورتہ وپ چپ زہ خم خپلو
ملگروسرہ بہ مشورہ وکرم نویا پئے دی خبر کرم خو بیا ورتہ جناح صاحب
وی چپ بنہ بہ دا وی چپ گورنر تہ ووئیلی شي چپ ہم پئے دی سلسلہ کنبی
خہ دلچسپی واخلی

قابو میاشت پس جناح صاحب د وائسرائے سرہ پئے ملاقات کنبی ہفہ تہ
وو چپ ما خپل مسلم لیگ مشرانو سرہ خبرہ وکرہ، ہغوی وائی چپ مونہ
خان لہ پئے صوبہ سرحد کنبی د وزارت جوہولو جوگہ نہ یو، خو کہ گورنر
کننگم ہغوی سرہ مرستہ وکری نو بیا بہ کار وشي بیا ورتہ جناح صاحب د
وزارت جوہولو خوبی بیانوی وائی چپ زہ پئے دی کنبی دہر غرضی ہم ولی

چپ بو واری دا وزارت جوہو شي، نو دا پئے د کانگرس پئے مخ خبیرہ وی او بلہ
ہنگرہ پئے دا وی چپ پئے دا شان بہ دا خبرہ ہم د ملک دتہ او ہم بھر بولی
ہنیا تہ خرگندہ شي کہ د مسلمانانو د بولو نہ لویہ اکثریتی صوبہ کنبی شہر
کانگرس وزارت جوہو شي، نو د دی اثر بہ دا وشي چپ د ہندوستان د
سیاسی حیثیت پئے بہ خرگندہ شي نو خکے خو زہ پئے دی کنبی د حدہ بہ
اور نہ غرضی ہم

وگوری د دی کتاب د (67) مخ انگریزی متن او ترجمہ نی
ہنایلی جناح زیانہ کرہ چپ ہفہ زیات

د ہندوستان د سیاسی حیثیت وضاحت خو صرف داسی کبری چپ مسلم
لیگ او پہرنگی دوارہ دا غواری چپ کانگرس یو اخی د ہندوانو تنظیم و او
مسلم لیگ د بولو ہندوستان د بولو مسلمانانو واحد نمائندہ جماعت دے
لڑمی خبرہ وہ چپ د صوبہ سرحد خدائی خدمتگار وزارت چپ غیر مسلم
لیگی دے د پہرنگی او مسلم لیگ دوارو دغہ بنیادی نکتہ ردولہ او خکے
دوارہ پئے شریکہ غرضیان دی چپ پئے ہرہ لڑ چپ وی، صوبہ سرحد د مسلم
لیگ پئے جولی کنبی ورواچوی

وائسرائے جناح صاحب لہ تسلہ وکرہ چپ زہ اوس خہ نہ شم وئیلے او چپ زہ
گورنر کننگم سرہ خبرہ وکرم، نو بیا بہ مو خبر کرم
پئے دی سلسلہ کنبی نورہ قیصہ د سکندر میرزا وہ چپ ہفہ پئے دغہ وخت
کنبی د پشپور دپتی کمشنر و۔ ہفہ پئے خپلہ سوانح عمری کنبی یوہ واقعہ
بیانوی چپ زہ نواب بھوپال د زمرو ہیکار لہ مہلمہ کرے و واپسی کنبی
زہ نواب زادہ لیاقت علی خان لیدو لہ لارم ہفہ زہ قائد اعظم لہ ولہرلم دا
د مارچ (1943)، واقعہ دہ سکندر میرزا وائی چپ زہ ورغلم نو اول خو
قائد اعظم زما د مور سرہ د پھزندگلو و غیرہ تعلقات قائم کرل بیا نی

رښتيا رښتيا دي

زمانه تپوس وکړو چې ته مسلمان ئې؟ ماوې چې صاحب مونږ درسره کريم (صلي الله عليه وسلم) د زمانې مسلمانان يو بيا جناح صاحب تپوس وکړو چې ته ما د هندوستان د مسلمانانو سربراه منې؟ ماوې او صاحب جناح وې چې په هندوستان کښې په يوه صوبه کښې هم د مسلم ليگ وزارت نه شته، ولې ما ته وئيلي شوي دي چې که ته کوشش وکړې نو په صوبه سرحد کښې د مسلم ليگ وزارت جوړيدے شي ما ورته ووي زه خو يو ډيتي کمشنر يم او دا کار صرف يو د صوبې گورنر کولے شي سکندر ميرزا وائي چې دا مې هم ورته ووي چې په هغه صوبه کښې مسلم ليگ سره شته نه، او بله دا چې په صوبه سرحد کښې د مسلم ليگ سربراه اورنگ زيب خان دے چې هغه خو يو بې کاره او بدديانته سرے دے جناح ما ته ووي د سردار اورنگ زيب خوبۍ او قباحتونه به پرېږدو او د مسلم ليگ تنظيمي حالت چې هر څه وي، هغه يوخوا، خو د هندوستان د مسلمانانو خاطر ه زما فرض دي چې دغلته د مسلم ليگ وزارت جوړشي په دې سلسله کښې بيا مخکښې ليکي چې د صوبې گورنر سر جارج کنگم د کابل په دوره تللے و او چې څنگه هغه واپس راغے نو ما پسې ئې سمدستي سوال خواب وکړو. زه لا ناست هم نه وم چې گورنر گويانه شو چې حکومت هندوستان په ما زور راوړے دے چې سمدستي دې نوے وزارت جوړ شي ولې چې حکومت دا ثابتول غواړي چې دا صوبه د کانگرس ډلې سره نه ده دغه ورځو کښې زمونږ د صوبائي اسمبلۍ اکثر ممبران د هندوستان پرېږدئ Quit India د تحريک په سلسله کښې په جېلونو کښې پراته وو بې مقدمې بې عدالته، اووه د اسمبلۍ خدائي خدمتگار ممبران په جېل کې وو او اووه (7) نور ممبران لا وو او لا لرې کړے شوي وو، نو گورنر ته لاره ازاده وه. هغه سردار اورنگزيب خان را وبللو او د صوبائي وزارت د جوړولو بلنه ئې ورکړه. ولې سکندر ميرزا وائي چې زما په اورنگزيب خان

رښتيا رښتيا دي

اعتماد نه وې ئې چې زما نظر دغه وخت کښې صرف په يو سړي پرېوته چې هغه د پېښور ښار سردار عبدالرب نشتر و، خو هغه دغه وخت په احرار تحريک کښې و او احرار د مسلم ليگ سخت مخالف وو او په دا شان کانگرس ته نژدې و. سکندر ميرزا وائي چې د نشتر جناح صاحب څه ډېر خوښ نه و، بلکې کال مخکښې ئې په مهابت خان جومات کښې په جناح صاحب پسې ډېر کنځل ويل کړي وو، خو ما نشتر را وغوښتو او د اسلام په نامه مې هغه ته اپيل وکړو او هغه زما په وينا د احرار تنظيم پرېښود او په مسلم ليگ کښې شامل شو او داسې د اورنگزيب وزارت کښې وزير واخستي شو سکندر ميرزا ليکي چې دا اورنگزيب و چې دے به راغے، ما ته به په زمکه کښېناستو او هم زما د کوشونو په برکت وزيراعلي شو. د اورنگزيب په حقله کنگم په خپلو ډايرو کښې ليکي چې زه د ده نه دومره تنگ وم چې هره مسئله به پېښه شوله، نو دے به ما له په منډه راغے او تپوس به ئې کولو چې د دې مسئلې په حقله ستا څه رائي ده او ما له څه کول پکار دي؟

Aurangzeb is extremely amenable and anxious to do as I want. He seems to have forgotten that the function of a minister is to advise the Governor. Nearly every file comes from him with a note: "I solicit the advice of H.E. the Governor".

(Cunningham's Diary 19.7.1943)

ترجمه: اورنگزيب ډېر زيات اطاعت کوي او فکرمند وي چې هغه څه وکړي چې زه ئې ووايم معلومېږي هغه دا هېر کړي دي چې د وزير کار دا وي چې گورنر ته مشوره ورکړي تقريباً د هغه نه هر قابل د دغه يادداشت سره ما ته راځي زه د جناب گورنر د مشورې درخواست کوم (دکنگم ډائري 19/7/1943) حقيقت هم دا و چې اورنگزيب خان دې په دې پوه و چې دا وزارت هم د

رښتيا رښتيا دي

پېرنګي د لاسه جوړ دے. په داسې اسمبلۍ کېنې چې يو ممبر هم مسلم ليگ په نامه نه وي منتخب شوی. د مسلم ليگ وزارت جوړول صرف د پېرنګي گورنر او د هغه د ډپټي کمشنر کار و. په دغه ممبرانو کېنې په خپله دومره ذاتيات او پرې جمې وې او هم د دې وزارت په مشرۍ د اورنگزيب خان او د مسلم ليگ د صوبائي صدر خان بهادر سعد الله خان په خپل منځ کېنې سخته ناچاقي وه. گورنر چې د وزارت کار گزاری ته وکتل نو په دې خبره مجبور شو چې که دا وزارت هم په دا شان پاتې شي. نو وزارت خو پرېږده. هغه بنيادي قوت يعني مسلم ليگ ډلې ته به نقصان رسېدے شي لکه څنگه چې کنگم په خپله ډاټري کېنې په (27/5/1944) نېټه ليکي:

There is no doubt that the name of the Muslim League administration is sim mud nowadays owing. To the scandalous in which buy votes.

ترجمه: په دې کېنې بېو هېڅ قسمه شک گنجائش نشته چې د مسلم ليگ حکومت په دې خبره خان د کاسيري کړي چې خان سره اسمبلۍ د ممبرانو ساتلو د پاره هغوي څومره په ناروا طريقه کاروبار شروع کړي دي.

دا د مسلم ليگ د وزارت قابو کال شوی و کنگم کوشش شروع کړو چې خدائي خدمتگار ممبران د اسمبلۍ وار په وار راپرېږدي.

په دې بل اړخ په مسلم ليگ دننه دومره سختې پرې جمې شروع شولې چې مسلم ليگ په څرگنده دوه ډلې شو. يو د اورنگزيب خان حکومتي ډله او بله ډله د سعد الله خان چې د هغه سره هغه څوک ملګري وو چې هغوي ته په حکومت کېنې څه نه وو رسېدلي. خبره تردې ورسېدله چې په نومبر 1944 کېنې سعد الله خان جناح صاحب ته خط وليکه:

These skirmishes continued. In November 1944 Saadullah Khan informed Jinnah that he could no longer support the ministry and that if a

رښتيا رښتيا دي

non-confidence motion was tabled. He would vote in favors of it. (India, Pakistan or pukhtoonistan by Errand Jansen, p.12)

ترجمه: دا نښتې جارې وې. نومبر 1944 کېنې سعد الله خان جناح خبر کړو چې هغه نور وزارت حمايت نه شي کولې او که چېرې په وزارت د عدم اعتماد تحريک پېش شو نو هغه به يې حمايت وکړي.

گورنر د خپله جانبه کافي کوشش کولو چې وزارت ټينګ شي او د دې خاطره يې د 1944ز د مني اجلاس په دې وجه را ونه بللو چې د اسمبلۍ د پاره څه کار نشته. د کانګرس پارليماني پارټۍ سکريټري گورنر له د شلو ممبرانو په دستخط ياد داشت ورولبړه چې اسمبلۍ دې را وغواړي چې د اورنگزيب وزارت په خلاف د عدم اعتماد په تجويز بحث وشي خو گورنر دغه يادداشت نامنظور کړو. اخبر د 1945 په سپرلي کېنې چې کله اسمبلي مجبوراً راولېدلې شوله نو د اورنگزيب وزارت په خلاف تحريک پاس شو خان بهادر سعد الله خان په خپله هم د مسلم ليگ د وزارت په خلاف ووټ ورکړو.

گورنر کنگم او د هغه د لاندې افسران په دې پوهه وو چې د اورنگزيب وزارت اثر د مسلم ليگ په تنظيم پرېوځي او دا سودا هغوي ته ډېره گرانه بربوټله. ولې چې د وزارت په وجه مسلم ليگ نور بدنامه شو او نورې ډلې پرې پکښې راپېدا شولې ولې حالات په داسې طرف روان وو چې پېرنګي به هېڅ شان هم دا تاثر ورکولو ته نه شو تياريدے چې دا صوبه دې د خدائي خدمتگارانو او د کانګرس په ملګرتيا کېنې پاتې شي. د سرکار پاليسي واضحه وه اوس حکومت په خپله د خپلو سرکاري افسرانو په ذريعه هم په صوبه کېنې او هم په قبائلي علاقه کېنې کار شروع کړو.

رہنمائی رہنمائی

رہنمائی رہنمائی

سندھ او صوبہ سرحد کنہی نہی یو ممبر ہم نہ و ہول وائی چہ ما د جناح صاحب نہ تپوس و کرو چہ اخیر تہ غوارہی خہ؟ و چہ ستا پہ کونسل کنہی خومرہ مسلمانان وزیران دی؟
They must all be nominated by the League and must all be leaguers. (P. 149)

ترجمہ: ہفہ صرف پہ خپلہ د مسلم لیگ د مشر پہ حبشیت مسلمانان نوي کونسل تہ نامزد کولے شي

یا وائی چہ کہ چرہ پہ دی کونسل کنہی پہ یوہ مسئلہ مسلمانان اعتراض وکری، نو ہفہ بہ پہ (2/3) اکثریت فیصلہ کبری و ہول وائی:
In fact a kind of communal veto.

ترجمہ: چہ دا پہ حقیقت کنہی یو قسمہ فرقہ ایزہ ویتودہ د مسلمانان وزیران د انتخاب اولہ دعوی د پنجاب یونینسٹ وزیر اعلیٰ خضر حیات خان وکریہ کانگرس پہ خپل فہرست کنہی د دوو مسلمانانو نومونہ ورکول ولہ چہ یو خو صوبہ سرحد ہغوی سرہ و او بل پہ سندھ کنہی الہ بخش د قام پرستہ دلہ وزارت و ولہ عجیبہ تماشہ دا دہ چہ و ہول پہ خپلہ لیکہ چہ جناح صاحب د نورو دلو سرہ مساوی نمائندگی غوارہی:

If he really meant this, it shows that he had never at any time as intention of accepting the offer, it is difficult to see why he came to simla at all. (page 155)

ترجمہ: کہ چرہ ہفہ پہ رہنمائی داسی غوبنٹل نو دا بنائی چہ د ہفہ ہیخ کلہ پیشکش منلو ارادہ نہ وہ مشکلہ دہ ووايو چہ ہفہ ولہ شملہ تہ راغہ او بیا و ہول نتیجہ ہم بیانوي

The root cause of the failure was, of course, Jinnah's intransigence and obstinacy.

واٹسراے توب پہ دوران کنہی د هندوستان د سیاسی قسمت فیصلہ تقریباً کچی وہ او چہ کلہ پہ جون 1945 کنہی لارہ و ہول د هندوستان د سیاسی لیڈرانو یو کانفرنس پہ شملہ کنہی پہ دی خاطر راوبللو چہ د دی سیاسی لانجہی خہ حل راوباسی، نو حسب معمول د پیرنگی پالیسی قطعی واضعہ وہ چہ پہ دی طریقہ هندوستان تہ او پہ خصوصیت سرہ دنیا تہ خپل رخ رونہ کچی چہ پیرنگی خو غوارہی چہ فیصلہ دی وشي، خو چہ مسلمانان او هندو پہ خپل منع کنہی نہ رضا کبری، نو پیرنگی اختیار او اقتدار چاہتہ و سپاری؟ یعنی کانفرنس یا غونڈہ پیرنگی د دی د پارہ نہ رابللہ چہ خہ روغہ جوہ وشي بلکہ راغونڈہ بدل بہ صرف پہ یو غرض و و چہ دا لیڈران یو بل تہ مخامخ کچی او روغہ جوہ خو پیرپردہ چہ لانجہ بہ خہ نورہ ہم خرابہ کچی

د شملہ کانفرنس اولہی تجویز دا منظور کرل چہ هندوستان دی یو مرکزی وفاقی وزارت یو کونسل جوہ کچی و ہول دا اعلان مخکنہی لا کھے و چہ پہ دی کونسل کنہی بہ د مسلمانانو او غیر مسلمو نمائندگی برابرہ و جناح صاحب حسب معمول پہ دی نسبت چہ بل ہیخ خوک د دی حق نہ لری چہ ہفہ لا د مسلمانانو د نمائندگی دعوی وکری او دا پیرپردہ چہ ہیخوک دا حق ہم نہ لری چہ دی کونسل تہ دی د مسلمان وزیر انتخاب وکری مطلب دا شو چہ د مسلمانانو او غیر مسلمو نمائندگی برابرہ و یو خوا جناح صاحب و بل خوا د ٲول هندوستان ٲول نور اوسیدونکی ہندوان، سکھان، عیسایان، پارسیان وغیرہ د هندوستان آبادی دغہ وخت ٲلو ٲنسٹ کروہ وہ چہ پکنہی لس کروہ مسلمانان وو کانگرس سرہ اتہ صوبہ و دی د مسلمانانو پہ اکثریتی صوبہ کنہی ہم مسلم لیگ سرہ خہ نہ وو، د بنگال د یوسلو اوولس (117)، سیتونو نہ مسلم لیگ صرف ٲلو ٲنسٹ (40) گتلی وو، پنجاب کنہی د ٲلور اتیا (84)، مسلم سیتونو نہ مسلم لیگ یو گتلی و پہ

رښتيا رښتيا دي

ترجمه د ناکامۍ اصلي وجه يې شکه چې د جناح سر زوري او ضد و.

د جناح صاحب نه دا تپوس هم پکار دے چې کانگرس خو اوس بې کچه قرباني ورکړي دي؛ په زرگونو خلق نې په تحريک کښې قرباني کړل او په لکونو جېلونه وځړل خو د هغوي خو نه شو؛ خو چې هغوي گټه وکړله. نو ته بوجۍ په لاس راغلې وائي ما ته ترې نه خپله څه بردي برخه هم راوتله متل دے چې تورې دې لالا وهي او مړۍ دې گوپالا وهي.

وېول په خپله خدا ليکي او د جناح صاحب دا رويه ورته ناجائزه او نامناسبه ښکاري. خو عمل په څه کوي؟ د پنجاب د صوبې د منتخب نمائنده خضر حیات حبثيت ته تسليموي د سندھ د منتخب وزيراعلي او له بخش سرمرو حبثيت ته تسليموي.

د صوبه سرحد د منتخب وزيراعلي ډاکټر خان صاحب حبثيت ته تسليموي او د جناح صاحب په ناجغه ضد او بې اصوله او بې بنیاده دعوي دغه کانفرنس ناکامه ملتوي کوي؛ نو د دې نه گټې بل څه ظاهري ثبوت پکار دے چې ټوله لوبه د پېرنگي د لاسه جوړه وه او مسلم ليگ صرف د دې د پاره نارامي کوله او ناروا او بې بنیاده مطالبې ئې کولې چې پېرنگي له بهانه ورکړي چونکې روغه نه کېږي نو اقتدار دې د پېرنگي سره بدستور پاتي وي. نور خو پرېږده چې د مسلم ليگ د سياست مداح او د کانگرس دښمن انگرېز هارسن H.V Hodson په خپل کتاب The Great Divide کښې په دې لېکلو مجبور شو چې؛

A minority party with insupportable claim had been allowed to veto the whole project for advancing India's self.Govt. (Page 125)

ترجمه: د يو ناقابل برداشت دعوي لرونکي اقليتي پارټۍ اجازت ورکړے شو چې د هندوستان د خود اختياره حکومت

رښتيا رښتيا دي

وړاندیز بوتللو د پاره ټوله منصوبه ونيو کړي او غرض او مقصد ئې په خپله مخکښې بيانوي؛

Some observers thought that Lord Wavell's sudden abandonment of his plan was the decisive move which made the partition of India inevitable. (Hodson, P.127)

ترجمه: د ځينو مبصرينو خيال و چې د لارډ وېول له خوا ناڅاپي خپل پلان پرېښودل يو فيصله کوونکې حرکت و چې د هندوستان تقسيم ئې حتمي کړو.

نو هم دغه خو د پېرنگي او وېول غرض و. نو دې نه وړاندې چې کله کانگرس Sir Stafford Cripps کوم تجويزونه د دې نه وړاندې چې کله کانگرس Sir Stafford Cripps کوم تجويزونه پېش کړي وو، نو هغې کښې ئې دا خبره کړې وه چې د جنگ د خاتمې نه پس کله د هندوستان د ائين سازه اسمبلۍ کښې ائين جوړېږي نو؛

Any province would be free to keep itself out of the proposed Union and to retain its prevailing constitutional position. If such non-accepting proposed Indian Union.

ترجمه: هر صوبه به اختيار ولري چې د مجوزه يونين نه بهر پاتې شي او خپل روان ائيني پوزېشن برقرار وساتي. که چېرې دغه شان نه منونکي صوبې خواهش ولري، نو هغوي د دغه مجوزه هندوستانني يونين شا به خپل جدا يونين جوړولې شي. دغه د پاکستان د مطالبې د منظورولو اوله پاوړۍ او دا ئې هغه اخبري فيصله.

د شملي کانفرنس وائسراے هند لارډ وېول دغه شان ختم کړو او ناکامه شو.

رہنمیا رہنمیا دي

وہول پٺه دٻي ٽينگ ۽ چي کانگرس دٻي مسلم ليگ د ٽول هندوستان د ٽولو مسلمانانو واحد نمائنده تسليم ڪري. پٺه دغه کانفرنس ڪنٻي د صوبه سرحد وزير اعلي ڊاڪٽر خان صاحب هم موجود ۽ هغه د وائسراءِ نه پوئسته وڪري چي زٽه د هندوستان پٺه ٽولو صوبو ڪنٻي د مسلمانانو اڪثريتي صوبي منتخب وزير اعلي يم او زٽه مسلم ليگ ڪنٻي نه يم نو زما پٺه حقله دٻي خٽه خيال دے؟ لارڙه وٻول پٺه دٻي خبره بيخي سترگي پٽي وٻي چي پٺه دٻي هندوستان ڪنٻي پيرنگي (1937)، ڪنٻي صوبائي انتخابات ڪري وو او د هندوستان پٺه يوولسو (11) صوبو ڪنٻي يوه ڪنٻي هم د مسلم ليگ حڪومت نه ۽ د مسلمانانو اڪثريتي صوبو ڪنٻي هم د مسلم ليگ هيڄ درڪ نه لڳدو. د سندھ او سرحد پٺه اسمبلو ڪنٻي ئي يو ممبر هم نه ۽ د پنجاب پٺه اسمبلي ڪنٻي ئي يو ممبر ۽، نو مطلب دا چي د پيرنگي پٺه خپلو ڪرو انتخاباتو ڪنٻي د مسلم ليگ حيثيت صرف پٺه هغه صوبو ڪنٻي ۽ چي کوم خاے مسلمانان پٺه اقليت ڪنٻي وو. د مسلمانانو پٺه اڪثريتي صوبو ڪنٻي مسلم ليگ هٿو د سره خٽه حيثيت نه لرلو. وٻي پيرنگي پٺه دٻي ٽينگ ۽ چي ترڻو کانگرس دا خبره تسليم نه ڪري چي مسلم ليگ د ٽول هندوستان د ٽولو مسلمانانو واحد نمائنده دي. نو تر هڻي د روغٻي جوڙي هيڄ امڪان نه شته دا خبره به کانگرس خنڱه منله؟ خبر پٺه کوم حساب؟

کانگرس پٺه دغه انتخاباتو ڪنٻي عظيمه گهٽه ڪري ده؛ د يوولسو (11) صوبونه پٺه اتو (8)، ڪنٻي د هغوي وزارتونه وو وٻي پيرنگي خپل غرض روند ڪري ۽ هغه د پڻتو مثل دے چي حق به هم حق وي خو زور هم حق دے. پيرنگي خپل مطلب را پٺه مخه ڪري ۽ هغه مسلم ليگ د خپل غرض د پاره استعمالو. نه ئي مسلمان خٽه ڪار ۽ او نه پٺه مسلم ليگ. هغه خو مسلم ليگ د کانگرس پٺه مري ڪنٻي د دٻي د پاره اچولو چي دنيا لڙه دا تاثر ور ڪري چي پيرنگي خو اقتدار حواله ڪولو ته تيار دے، خو هله چي د هندوستان

رہنمیا رہنمیا دي

مٿي پٺه خپلو ڪنٻي رضا شي او ٽوله لوبه ئي دا جوڙه ڪري وه چي مسلم ليگ دومره پٺه سر وڃي وي او دومره ئي اوچت ڪري چي د هغه هر ناروا ته روا او ناچار ته جائز ووائي او سڀا لڙه بيا مسلم ليگ ڪڙه رانڀڪته ڪول غواڙي. نو هم چي نه شي رانڀڪته ڪهڙي نو د دٻي غرض د پاره د پيرنگي دا ڪوشش ۽ چي پٺه هر حلاله حرامه لار چي وي خو چي مسلم ليگ را ٽينگ ڪري د ڪنٻي پٺه هر ڪانفرنس ڪنٻي د پيرنگي صرف دا غرض ۽ چي هغه د 1945 پٺه ڪانفرنس ڪنٻي دا خبره واضع ڪري چي سرڪار ئي د هندوستان ٽولو مسلمانانو باندئي دا خبره واضح ڪري چي سرڪار ئي د مسلم ليگ بل ڇوڪ د مسلمانانو نمائنده تسليمولو ته تيار نه دي نو ڪڙه مسلم ليگ بل ڇوڪ د حڪومت هند خان تسليمول غواڙي. نو هغه لڙه پڪار دي چي مسلم ليگ ته لار شي او زٽه دا خبره پٺه دعوي سره ڪول غواڙم چي ڪڙه د پاڪستان منصوبه وه هم نو دا پيرنگي خٽه د مسلمان د ٻيڳري د پاره نه وه وٻاندئي ڪري د پاڪستان پٺه نامه د يو مسلمان ملڪ پيرنگي ته پٺه خپله ضرورت ۽ وٻي چي هغه د اشتراڪي شوروي اتحاد نظرياتي مقابلي د پاره د ترڪو نه را واڃه تر د چين د سرحد پورې، يوه د اسلام ڪلا مڪمل ڪول غوڻتل د پاڪستان پٺه ذريعه تقسيم هند نه، بلڪي تقسيم مسلمان ڪهڙو، نو د پيرنگي پري خٽه؟

هغه خو خپل سامراجي او نوآبادياتي شهنشاهيت د استحڪام د پاره لگيا ۽ او ڪڙه دا ڪار ورله مسلمان خٽه، ڪڙه مسلم ليگ ڪولو نو د پيرنگي د پاره بله د نٿي او خوشحالي خبره خٽه ڪيڏي نه شوله

د وٻول نوي منصوبه

(د پاڪستان ضرورت، پيرنگي ته)

ڪله چي د يورپ دوهم جنگ ختم شو او ڪلاره ڪلاري شوله نو پيرنگي بيا

رېښتيا رېښتيا دي

کېښاست او د نوو حالاتو په رڼا کېنې نې په خپله پالیسی غور شروع کړلو. د هغې نه مخکېنې څه وخت چې په یورپ کېنې جرمني په شوروي اتحاد حمله وکړه او شوروي اتحاد نې شا ته په مخه واخستو تر دې نول ملک نې ورله لتاړ کړو او ماسکو ته صرف یو څو مهله پاتې وو نو پېرنګي د شوروي اتحاد د خطري د اړخه بې غمه شو او چې کله دې خوا د جاپان د طرف نه پېرنګي یو په یو د خپلو ابادو نه وځغلولې شو او چې کله بیرامه جاپان قبضه کړله او په کلکته نې بمباري شروع کولې. نو د پېرنګي ټوله مخه بیا جاپان ته شوله. هم دغه ورځو کېنې پېرنګي په هندوستان کېنې دا کوشش شروع کړو چې اوس چونکې د شوروي اتحاد قوت ختم دے نو که نور هندوستان د پېرنګي د گوتو وزي. نو دا نې مناسب وگڼل چې د افغانستان حکومت سره خپله لاره چاره برابر کړي او دا د پښتنو علاقې چې د ۱۸۹۳ د دېورنډ د کرښې په رانېکو د افغانستان نه را شوکولې شوې وې دا به بېرته هغوي ته په حواله کړي مطلب دا چې که جاپان لا جرمني اخلي. نو د هغې نه په افغانستان ولې احسان نه کوي د حکومت افغانستان سره خط و کتابت روان ؤ او دې خوا د کنگم صاحب اېجنټانو لکه د حاجي صاحب د تررمزو د زوي باچاگل په ذریعه د افغانستان په حق کېنې پروپېکنډه شروع کړله لا پېرنګي ناست دے او د دې خبرې اجازه ورکوي چې دلته دې د جمعې په ورځ د افغانستان د باچا ظاهر شاه خطبه ولوستلې شي.

ولې کله چې شوروي اتحاد په جرمني را وگرځېدو او د هتله فوځونه هم په هغه شان تېاه او برباد شول. لکه څنگه چې د فرانس د نیولین فوځونه په مخ کېنې صدې کېنې تېاه شوي وو او شوروي اتحاد داسې جرمني راواخت چې د برلین د ښار پورې نې ورسولو. نو دلته پېرنګي بیا پوه شو چې د شوروي اتحاد هغه خطر خه هندوستان ته بدستور قائمه پاتې شوله ولې

رېښتيا رېښتيا دي

اگر چې د شوروي اتحاد ټول ملک لتاړ ؤ ښارې نې لوتې لوتې وې قاپو دوه کروډه روسيان د ملک د سره قربان شول ولې د دې هر څه باوجود هم شوروي اتحاد کېنې دومره قوت شته چې جرمني نې په کور ولگوو نو پېرنګي ته بیا هغه د اسلام کلا Military crescent را ياده شوله ولې اول سر کېنې خو پېرنګي په دې پوهه ؤ چې نور باقي هندوستان کېنې خو هسې هم د کانګرس زور دے او کانګرس خو به هېڅ شان هم د پېرنګي غلامي نوره نه قبولي نو په ځای د دې چې دا ټول د هندوستان حکومت کانګرس ته پرېږدم. نو د دې نه دا ښه ده چې دا د پښتنو علاقې واپس افغانستان له ورکړم په دې کېنې نې دوه خبره خپل گڼل: یو خو دا چې په دې طریقه به هندوستان د خپل شمال غربي سرحد د غریزي علاقونه محروم شي او یو طبیعي او قدرتي جغرافیایي سرحد به نې د گوتو وزي. پېرنګي د تاریخ نه او د خپلې تجربې نه په دې نتیجه رسیدلې ؤ چې هندوستان تر هغې په آرام په غځېدلو پښو خوب نه شي کولې. ترڅو پورې چې دغه د شمال غربي هند دغه درې د حکومت هند په خپله قبضه کېنې نه وي: نو چې دا د پښتنو دا همه علاقې افغانستان ته لاړې شي. نو په دا شان به هندوستان یو گونه کمزوري پاتې شي او د دغه اړخه به هر وخت ناقلاره او بې ارامه وي دویمه دا چې کله پېرنګیان دغه علاقې افغانستان له ورکړي. نو افغانستان به ټول عمري د پېرنګي ممنون او مشکور وي او د دوستی او ملګرتیا د پاره به پکېنې زیاتې گنجائش پاتې شي ولې د شوروي اتحاد دغه کامیابی دغه فېصله په بېرته وگرځوله او پېرنګي بیا په خپله نیکی او لوظ سترومانه شو. افغانستان په ځای پاتې شو او یو وارې پېرنګي بیا په دې مجبور شو چې د نوو حالاتو په رڼا کېنې څه داسې لاره راوباسي چې د اشراکي شوروي اتحاد د خطري مقابلې پرې وکړي شي د وېول خپلې لیکلې ډایري. دا ټوله مسئله بهېخي په ډاگه څرگندوي حقیقت دا دے چې

رښتيا رښتيا دي

رښتيا رښتيا دي

د:

If we are forced to an extreme position, we should hand over the Hindu provinces, by agreement and as peacefully as possible to Hindus rule withdrawing our troops, officials and nationals in an orderly manner and should at the same time support the Muslim provinces of india.

(Wavell, the viceroy's journal, page 485 30/5/1946)

ترجمه: که چېرې مونږ یو انتهايي حالت سره مخامخ شو نو مونږ له پکار دي چې د معاهدې په ذریعې او تر ممکنه حده په امن ناک ډول هندو صوبې د هندوانو حکمرانۍ ته حواله کړو او خپل فوځونه، افسران او شهربان په منظمه طریقه بیرته کړو او ورسره ورسره د هندوستان مسلمانانو حمایت وکړو.

او بڼه په ډاگه څه چې بریتیه هدايات ورکوي. خپل سکرتر ته وائي چې چونکې د کانگرس او مسلم لیگ ترمنځ د هېڅ قسمه روغې جوړې امکان نشته نو چې کله دا تعطل پېدا شي نو حکومت برطانیه به ما وغواړي بیا به زه دغه تجویز هلته پېش کول غواړم، نو خپل سکرترې ته ئې دا هدايات دي چې زه دا کوم تجویزونه پېش کوم تاله پکار دي چې د دې د تفصیلاتو د پاره د پینځو او چتو افسرانو یوه کمېټې مقرر کړې چې هغوي ماله یو خفیه رپورټ مرتب کړي چې دا منصوبه به څنگه ترسره کېږي.

د وېل خپله تجزیه او تحلیل داده چې د مسلم لیگ او کانگرس جگړه په داسې علاقه ده چې د هغې تعلق د هندوستان د سرحداتو سره د د پاکستان د منصوبې دوه برخې دي یو په شمال مغربي کښې او بل په شمال شرق کښې چې دغه د مسلمانانو د اکثریت علاقي دي. وېل تجویز کوي او منصوبه داده چې کومو صوبو کښې د کانگرس اکثریت وي هغه دې کانگرس ته وسپارل شي. مکمله ازادي دې ورله ورکړې شي او پېرنگې

چا د وېل دغه ډایری نه وي لوستي نو هغوي د پاره دا مشکله شي چې د هغه وخت د هغه پالیسیو پوره جاج واخستې شي. نور خو پېرېده چې د مولانا ابوالکلام ازاد غوندې وېش، بېدار او مردم شناس هوښیار هم د وېل په ظاهري لباس تېروتنو ولې زما په خیال لښکر چې کومه لویه روانه کړې ده، وېل هم په ډېره استاذۍ او کمال مهارت هغه منصوبه سر ته د رسولو پوره پوره کوشش کولو بلکې زه وایم چې د دې خپله منصوبه کښې نور هم وړاندې تللې د ولې کمال ئې د منافقت دا د چې د کانگرس صدر او بې کچه قابل او زاغ مولانا ازاد هم په دې د ایماندار او مخلص گمان راپېدا شو د لکه څنگه چې هغه په خپل کتاب India Wins Freedom کښې لیکي.

وېل چې د هندوستان د وائسرای په حیثیت اختیار واخیستو، نو د هغې نه وړاندې هغه د هندوستان د فوځ سر لښکر Commande.in.chief و. هغه کانگرس د پېرنگي ازلي دښمن گڼلو ولې چې کانگرس د یورپ د جنگ په دوران کښې پېرنگي ته مشکلات پېښول تحریک ئې چلولو او کوبښ ئې دا و چې د پېرنگي د جنگ په تیاریو کښې خلل واچوي او د ټولو نه لویه خبره دا چې کانگرس دا کوشش کولو چې پېرنگې د دې ملک نه خپله کډه ونغاړي نو د دې وجې نه کانگرس د هغه ازلي او مونډیز دښمن و. نور د کانگرس د تنظیم نه علاوه دلته د قام پرسته تنگیالو مسلمانانو یوه ډله وه او دوي سره د هغه باعمله عالمانو د دین ډله وه چا چې د خپلې د ازادۍ د پاره د کافر پېرنگي گروان ته لاس اچولې و.

د وېل په خپلو ډایرو کښې د لسم اگست 1946 یو خط خپل پرائیویټ سکرترې ته لیکلې دي چې هغه د هغه د چاپ شوي کتاب The Viceroy's Journal په (332-330) مخونو کښې درج دي. دې کښې هغه په تفصیل سره د خپلې نوې منصوبې "د ټوټې کولو پلان" The Break.down ذکر کړی

رښتيا رښتيا دي

رښتيا رښتيا دي

پاکستان درسي او بيا په دغه علاقه کښې ورته پېرنگي سره د خپل ټول
فوخ او قوت ديره شي او هندوستان د اوسېدونکو په دفاع څنگه کېږي؟

I pointed it out that Pakistan issue affected not only
India, but the whole Empire.

(Wavell, The Viceroy's journal. P.218)

ترجمه: ما په گوته کړه چې د پاکستان مسئله نه صرف
هندوستان باندې اثر غورځوي بلکې ټول سلطنت باندې اثر

اچوي

د دې منصوبې نه دا خبره هم ډېره په برېښه څرگندېږي چې پېرنگي کد
مسلم ليگ سره څه مرسته او کومک کولو. نو هغه څه د مسلمان د ښېگړې
پاره نه و، بلکې دې کښې د پېرنگي خپل غرض و او هغه د خپل سلطنت
اوسېشاهيت د پاره دا ټوله لوبه توده کړې وه په دا شان پېرنگي د مسلمان
نه بلکې د خپلو مفاداتو د تحفظ غرضي و ولې د پېرنگي په سياست،
چالونو، سازباز، فوخي او علاقائي ضرورياتو خو سړې پوهېدې شي خو
جېراتيا خو د مسلم ليگ د مشرانو کردار ته ده چې دا دوي د چا د پاره
لگيا دي؟ منم چې مسلم ليگ چېرې هم د ملک د ازادۍ د پاره نه د
راپورته شوه او نه ئې د پېرنگي د غلامۍ نه د ځان ازادولو د پاره څه
حرکت او جدوجهد کړې وي، ولې دا هم سړې قطعاً نه شي هيرولې چې که
چې د کانگرس او د مسلمانانو او علماء دين د قربانو په نتيجه کښې
پېرنگي په دې مجبوره کولې شي چې هغه دې د هندوستان نه کډه وکړي. نو
چې دا ازادي دې يواځې د کانگرس په برخه کښې ورسې او نور هندوستان
او په خصوصيت سره مسلمانان دې بدستور د پېرنگي په غلامۍ کښې
پاتې شي، هغه د بل گټلې ازادۍ او د پېرنگي شکست څنگه د پېرنگي په
فتح او گټه تمامولې شي يعني مطلب دا چې د هندوستان د ازادۍ جنگ د
دې مسلم ليگ د مشرانو په برکت به صرف د غېر مسلمو اکثريتي صوبو د

دې سره د خپل فوخ، سرکاري افسرانو او باله بچه هغې صوبو ته واوړي
کومو کښې چې د مسلمانانو اکثریت دے، وېول چونکې يو پېشه وړ
فوخي دے، نو هغه په دې ښه پوهه دے چې د هندوستان د شمال مغرب او
شمال مشرق علاقې د هندوستان نه جدا شي او دغه علاقې پېرنگي په
خپله قبضه کښې وساتي نو چې د دې به د هندوستان په دفاع څه اثر
پرېوځي، علاقې هم بيانوي په مشرق کښې بنگال او اسام او په مغرب
کښې صوبه سرحد، پنجاب، سندھ او تر ډيلي پورې دا علاقې به پېرنگي
سره قبضه کښې پاتې شي او نور کانگرس پوهه شه او د هغه باقي ماند،
هندوستان پوره تفصيل هلته موجود دے. په اخر کښې د مطلب خبر
ليکي. د مسلم ليگ په حقله وائي چې هغوي به شايد چې په دې اعتراض
ونه کړي بلکې يو قدم مخکښې شي او وائي چې:

In fact The Muslim league would presumably
welcome the plan.

(Wavell, The Viceroy's journal. P.332)

ترجمه: په حقيقت کښې مسلم ليگ غالباً د پلان هرکله
وکړي

وائي چې وېول سر فېروز خان نون را وبللو او د دې منصوبې په حقله ئې د
مسلم ليگ د مشرانو رائي د هغه نه وغوښته. وائي چې هغه واپسې ځواب
يورو چې مسلم ليگ ته په دې اعتراض نه شته.

دې ټولې منصوبې ته چې سړې گوري او په بېل بېل اړخ ئې سوچ کوي نو د
هغه د حکومت هند د وائسرای او لويو لويو انگرېز افسرانو دې ذهنيت ته
حېران شي. کانگرس له دې پېرنگي د ښمنۍ دا سزا ورکېدې شي چې هغه
دې د خپلو ټولو طبعي او جغرافيايي سرحداتو نه محروم کړې شي، يو خوا
ته شوروي اتحاد او په دې بل اړخ چين، بله دا چې د هندوستان تقسيم
داسې د ښمنۍ او تربگنۍ په ماحول کښې وشي او دا دواړو سرحدونه د

رښتيا رښتيا دي

رښتيا رښتيا دي

کېښت مشن او د شملې دويم کانفرنس

برطانيه کښې د جنگ د خاتمې سره انتخابات وشول انتخابات کنزروټيو پارټي، بايلل او لبر پارټي، وگتل او د چرچل په ځای ايتلي د برطانيې وزير اعظم شو. دلته په هندوستان کښې وېول هم د عام انتخاباتو اعلان وکړو دا نې اميد و چې د سرسټيفورډ کړس د اعلان او د شملې کانفرنس د نتيجې په سلسله کښې پېرنګي کوم حيثيت مسلم ليګ ته پېدا کړي. د هغې نه فائده واخلي غرضيان او اسره باز په دې پوهه وو چې پېرنګي فېصله کړې ده چې د پاکستان مطالبه تسليموي او بې د مسلم ليګ نه د بل مسلمان هېڅ حيثيت نه تسليموي او چې انتخابات د جداګانه نښت په ذريعه وي (چې مسلمان به مسلمان او غير مسلم به غير مسلم له ووت ورکوي)، نو بيا خو مسلم ليګ ته لاره بيخي صفا ده نو هر يو سوداګر، کارخانه دار او شته من په مسلم ليګ رامات شو.

مسلمانان واليان رياست به د خپل تحفظ د پاره مسلم ليګ سره مرسته کوي داسې سرکاري افسران خو په ډاګه لګيا وو. ولې چې وېول په خپله دا خبره واضحه کړله چې خپلې داخله سکرټري ميوډي Sir Francis Mudie ته نې وويل:

..... and told him (Mudie) to impress on everyone that to appease Congress at the expanse of the Loyalists was not my

(Wavell, The Viceroy's journal, P.177)

ترجمه او ميوډي ته مې ووي چې هر چا باندې دا خبره واضحه کړي چې زما پاليسي دا نه ده چې د تابعدارانو په قيمت کانګرس د لاسه کړم

وېول هم صرف دوه ډلې تسليموي: يو کانګرس او بل تابعداران Loyalists

ازادي جنگ شي او مسلمان دې هم هغه غلام پاتې شي درېمه خبره چې دې منصوبې نه په ډاګه واضحه کېږي چې اوس سره پوهېدې شي چې ولې پښتانه، صوبه سرحد او خدائي خدمتګار د پېرنګي د سرګو ازدي وو ځکه چې د هندوستان په ټولو مسلمانانو کښې من حيث القوم صرف خدائي خدمتګار هغه ډله وه چې د پېرنګي په سياست او سازشونو پوهه وو او هم دا خدائي خدمتګار وو چې د پېرنګي د غلامۍ نه د ځان خلاصولو په خاطر نې د کانګرس سره په شريکه ملا ترلي وه. پېرنګي ته په دې سلسله کښې دوه مشکلات وو چې يو خو دا صوبه د مسلمانانو اکثرتي صوبه څه چې قابو په سلو کښې درې نوي (93%) مسلمانان وو او د مسلم ليګ سر نه وو، بلکې د پېرنګي خلاف وو، او درېمه دا چې دا صوبه په داسې مقام پرته وه چرته چې پېرنګي د شوروي اتحاد په خلاف خپله د اسلام مورچه خپل غرض د پاره جوړوله نو په دې خبره سره ډېر په اسانه پوهېږي چې ولې پېرنګي خپل ټول قوت او زور هم د دې خدائي خدمتګار تحريک په ختمولو پسې استعمالولو او ولې هغه يو خوا نوابان، سران، خان بهادران او دنيايي مشران نو په دې بل اړخ نې خپل تنخواخواره ملیان، پېران، فقيران، باباګان، اخونزاده ګان او د ديني مدرسو مشران راجمع کړي وو چې يو خوا د مسلم ليګ د سياسي پلېټ فارم او په دې بل اړخ د اسلام په نامه د ديني ممبر نه د خدائي خدمتګارو په خلاف يو مسلسل جدوجهد جاري وساتي. غرض او مقصد نې صرف يو و چې دا د پېرنګي مخالف قوتونه د منځه يووړي شي او دا صوبه هم د مسلم ليګ دې مشرانو ته وسپارل شي چې پېرنګي نې هم د ملک په اندروني سياست کښې او هم په خپله خارجي پاليسي کښې د خپل سامراجي مفاداتو د تحفظ د پاره استعمال کړي شي

مسلم لیگ، ہفتہ و تابعدا رانو پے فھرست کینہی شامل کرے دے
کلہ چہ انتخابات خلاص شول نو د حکومت برطانیہ د طرفہ کینہیت مشن
راغے یو پے خیلہ سرکریٹری اف سٹپٹ Lord pethick Lawrence وزیر
ہند، بل ور سرہ ہماغہ زور کرپس Sir Stafford Cripps او درہم
الیکزینڈر A.V. Alexander دوی د رارسیدو سرہ سمدستی پے خیل کار
پہل وکرو او تجویز پیش شو چہ پکار دی چہ جناح صاحب او جواہر لال
ملاقات دے وکرمے شی ویول لیکی؛

Cripps and the other ministers thought that there
ought to be a meeting between Jinnah and Nehru,
not with any hope of agreement, but purely for
publicity value, to show that we had done our best to
secure agreement.

ترجمہ: د کرپس او نورو وزیرانو خیال و چہ د جناح او نہرو
تر منخ ملاقات ضروری دے پے دی امید نہ چہ گنی خٹہ
معاهدہ وشي، بلکہ صرف د مشتہری پے خاطر دی دا
وہنودل شی چہ مونہ خیل تول توان نہ کار واخست چہ روغہ
جوہر دی وشي.

د دی خاے نہ ئی شروع کوی، د دی نہ د وہول د دغہ منافقت او ایمانداری
جاج پے اسانہ اخستے کھدے شی، روغہ بہ خنگہ کہری او چا سرہ بہ کہری؟
دی دوہم شملہ کانفرنس تہ سرکار صرف د مسلم لیگ او کانگریس ممبران
راوبلل. خلور خلور تنہ کانگریس پے خیل وفد کینہی مولانا ابوالکلام آزاد،
جواہر لال نہرو، سردار ولہ بھائی پتہل او باچا خان وٹاکل او مسلم لیگ
جناح صاحب، نواب زادہ لیاقت علی خان، نواب محمد اسماعیل او سردار
عبدالرب نشتر نومونہ ورکول کانفرنس کینہی دوہ ہندوان او شپہ
مسلمانان وو. وہول لیکی چہ جناح صاحب خو شروع د کانفرنس داسی

وکرلہ چہ کلہ مولانا آزاد جناح تہ د جور نازہ د بارہ لاس ورائدی کرو، نو
جناح صاحب ہفتہ تہ د لاس ورکولو نہ انکار وکرو وائی ہسم لہ او دا د یو
مسلمان بل مسلمان سرہ اخلاق، کافر پیرنگی سرہ خو پے تہہ سلام علیک
او لاس ورکوی ہندوانو لہ لاس ورکوی خٹہ چہ د پیرنگیانو ہنخو سرہ
لاس ملاووی جناح صاحب خو د شعلی کانفرنس د اندر پائی سر تہ خہڑولے
و ہفتہ تہ پتہ وہ چہ چونکہ ہفتہ نہ رضا کھدو، نو دغہ کانفرنس سرہ
ناکامہ شو نو اوس بہ ہفتہ خوک راکوزوی؟ د پاکستان نہ لاندی خبرہ ہفتہ نہ
منلہ او د پاکستان مسئلہ کانگریس نہ قبولہ دغہ کانفرنس ہم پے دغہ خبرہ
ناکامہ شو چہ مسلم لیگ پے دی تینگ نہتے و چہ ہفتہ دی د تول
ہندوستان د تولو مسلمانانو واحد نمائندہ تسلیم کرے شی

کینہیت مشن دا اعلان کرے و چہ کھ چری کانگریس او مسلم لیگ سرہ پے
خیل منخ کینہی متفق شی، نو بیا بہ مشن د خیلہ خانہ اعلان کوی چنانچہ د
(1946) کال د می پے شپارسمہ مشن د خیل ارخہ دا اعلان وکرو چہ
ہندوستان بہ یو یونین (وفاق) وی او دی یونین سرہ بہ صرف درہ محکمہ
وی؛ دفاع، امور خارجه او مواصلات، بیا ئی د ہندوستان تولی صوبہ پے
درہ گروپونو کینہی تقسیم کرے وی، مسلم او غیر مسلمو پے حبشیت؛

- گروپ (بی) کینہی پنجاب، سندھ، سرحد او بلوچستان،
- گروپ (سی) کینہی بنگال او اسام،
- گروپ (اے) کینہی باقی پاتہ شپہ صوبہ لکھ بمبی، مدراس،
بہار، اریسہ، سی پی او یوپی

تجویز دا و چہ دا نوے منتخب صوبائی اسمبلی بہ د مرکزی ائین سازی
اسمبلی د پارہ ممبران منتخب کوی چہ ہغوی د یونین او د دی درہ
محکو د پارہ ائین او قانون جوہ کرے او د حکومت برطانیہ سرہ د ملک د
ازادی او اختیار خپولو د پارہ نمائندہ ادارہ وی د صوبہ د پارہ بہ قانون

رہنما رہنمائی

صوبائی اسمبلی جو روئی او کھ چری صوبی غواړي، نو د دې گروپونو په شکل کښې یو اتحاد هم کولې شي او درې گروپونو د پاره د ائین سازي ادارې شکل هم اختیارولې شي او هرې صوبې له دا اختیار هم ورکړې شوې دے چې کله لس کاله پس هغه مناسب گڼي نو د گروپ نه بهر ته وتل شي.

که دې تجویزونو ته په غور وکتل شي نو دې د دواړو ډلو قابو مطالبې منظوري کړې کانگرس د هندوستان اتحاد غوښتو، نو دغه وفاقي حکومت قصور هلته د کمزوري مرکز په حیثیت موجود ؤ. مسلم لیگ د غیر مسلمو د گڼ شمېر (عددي برتری) نه وېرېده. نو د گروپونو په شکل کښې د دغې هم علاج راوتی ؤ. اختیار هم قابو ټولو صوبو ورکیده شول، ماسپو د دغو دریو محکمو نه.

کېښت مشن دا اعلان هم وکړو چې د وائسرائے هند د مشرۍ د لاندې دې یو عبوري حکومت جوړ کړی شي. دا هم اعلان وشو چې د ائین سازي اسمبلی د انتخاباتو سره به عبوري حکومت په مرکز کښې جوړېږي. خو چې کومه ډله د مشن د (16) می دا تجویزونه نه قبلوي نو هغه به په مرکزي حکومت کښې نه شي اخستې.

مسلم لیگ ته بنیادي مشکل

د مسلم لیگ مشرانو ته یو بنیادي مشکل سمدستي دا پېښ شو چې د هغوي د سر ټول لیډران خو د هغه صوبو اوسېدونکي وو چې هغه د غیر مسلمو اکثریتی صوبې وې نو هغوي به د گروپ (اے) په اسمبلی کښې پاتې کېدل نور خو به کېده، خو جناح صاحب په خپله او نواب زاده لیاقت علي خان اخوا پاتې کېدل. وېل وائي چې اولني وضاحت مسلم لیگ دا

رہنما رہنمائی

غوښتو چې ایا د یوې صوبې اسمبلی سره به دا اختیار وي چې هغه دې د خپلې صوبې نه بهر د بلې صوبې سره انتخاب کړي؟ وېل وې "هو" نو په داسان د مسلم لیگ دغه لیډران او مشران د بنگال د صوبې د طرفه د ائین سازي اسمبلی ممبران منتخب کړے شول اگر چې نمائندگي د بمبې او یو بې کوله په مختلفو گروپونو کښې د ائین سازي اسمبلی د ممبرانو تعداد:

(A)

صوبه	غیر مسلم	مسلم
مدارس	45	4
بمبې	19	2
یو پي	47	8
بهار	31	5
سي پي	16	1
اړيسه	9	0
ټول ټال	167	20

گروپ بي (B)

پنجاب	8	16 سکھان څلور
سرحد	0	3
سندھ	1	3
	9	22 څلور سکھان

گروپ سي (C)

بنگال	27	33
اسام	7	3
	34	36

رښتيا رښتيا دي

مسلم ليگ ته سمدستي دا خبره څرگنده شوله چې په گروپ سي کښې دا تناسب 62 مسلمانان او 34 غېر مسلم خو څه خطرناک غوندې دي که چېرې غېر مسلمو يو دوه مسلمانان هم وغولول. نو خبره خلاصه ده. دې خوا په پنجاب کښې څه حده پورې دغه مشکل و. 16 مسلمانان وو او 12 غېر مسلم ولې دې سره د پنجاب يو بل مشکل هم و مسلم ليگ ته چې هلته خوا انتخابات يونيسټ پارټي گټلي وو او هغه کښې مسلمان، هندوان او سکھان ټول شامل وو ولې اصلي مشکل مسلم ليگ ته دې ځل له دا پېښ و چې مشن دا اعلان په ټينگه کړې دے چې که چېرې کومې ډلې دا تجويزونه نا منظور کړل نو هغه به حکومت کښې نه شي اخستې او بس پاتې به وي مسلم ليگ په دې بڼه پوهه وو چې که د حکومت نه بهر پاتې شو، نو پاتې به وي او ملگري ترې تښتي د پاتې کېدو نه دي.

مسلم ليگ د پاکستان د مطالبې نه لاس اخلي

د ال انډيا مسلم ليگ کمېټي راغونډه شوله. د مشن په تجويزونو ئې غور وکړو او د 1946 کال د جون په شپږمه ئې دا منصوبه منظور کړله او په دا شان د متحده هندوستان د وفاق حبثيت ئې تسليم کړلو او د پاکستان د مطالبې نه ئې لاسونه ووينځل.

مسلم ليگ کلک په طمع و چې کانگرس به دا تجويزونه نامنظور کړي. د گروپونو په تشکيل او په هغې کښې په جبري شموليت باندې به ضرور اعتراض کوي خو په 25 د جون 1946 د جون په خپلې ډايرۍ کښې ليکي

چې:

The worst day yet.....congress has accepted the statement of may 16 Now Cripps having assured me categorically statement of May 6th.

رښتيا رښتيا دي

(P. 305)

ترجمه تر ټولو نه خرابه بله ورځ. کانگرس د مې د شپاړسمه بيان منظور کړو. زه خو کړپس په واضحه ډول ډاډه کړې وم چې کانگرس به هېڅ کله د مې د شپاړسمې بيان منظور نه کړي.

ډول خو د کانگرس په دې منظوري ډېر مايوسه او خواږه شو د هغه خو دا پوځيقي و چې کانگرس به دا تجويزونه ونه مني. د هغه خو په خپل ذهن کښې هم هغه د ټوټې کولو پلان Breakdown Plan گرځېده او په هغه ذهن ئې سوچ کولو. دلته ورله کانگرس ټوله لوبه وړانه کړله په خپله تسليموي چې:

Congress man oeuvres have now put us in a very difficult position, both with Mr.Jinnah and the formation of an intetim govt

(Wavell, The Viceroy's Journal, p.303)

ترجمه: د کانگرس چالونو خو اوس مونږ په يو مشکل صورت حال کښې راگېر کړي يو، جناح سره هم او د يو عبوري حکومت د جوړولو په بابت هم.

ډول سره يواځې خپل غم دے. د جناح صاحب غم هم وائسراے سره دے چې د کانگرس دې منصوبې منظورولو مونږ ته او جناح صاحب دواړو ته مشکلات پېښ کړل وډول دا کوشش شروع کړو چې په هره لاره وي د کانگرس دا منظوري نا منظوره کړي چې دا په بدديانتۍ شوې ده.

Unless we decide that the Congress is dishonest, as it is in fact, and refuse to regard it an acceptance.

(Wavell, p.304)

ترجمه: ترڅو چې مونږ فيصله ونه کړو چې کانگرس بدديانته دے. لکه حقيقت چې دے هم او د دې نه منکر نه شو دا

رڻتيا رڻتيا دي

منظوري، منظوري نه ده، نو خبره خرابه ده.

وہول پڻ خپله ډېر مجبور ؤ او د هغه چې څه زړه غوښتل او د هغه پڻ خپل ذهن کښې چې کومه منصوبه وه، پڻ هغې کښې ورته مشلات دي برطانوي وزيرانو پېش کړل. پڻ دوي ئې وس نه رسېدو ولې چې هغه حاکمان وو وزير هند پڻ خپله موجود ؤ. د وېول دا مشورې او رائي هغوي ته غېر معمولي ښکاريدلې. هغوي خپلې فېصلې پڻ خپله کولې او دغه فېصلو باندې وېول خوابدې ؤ خو بې وسه ؤ. ولې پڻ دې طمع ناست ؤ چې دا مشن به اخير برطانيې ته پڻ بيرته لاړ شي. او زه به يو وارې بيا خپلې فېصلې د خپلې منصوبې مطابق کوم. مسلم ليگ چې د پاکستان د مطالبې نه دستبرداره شو. ځکه چې مشن پښه ټينگه کړه. نو وېول خو پڻ ډاگه وائي چې د پاکستان د منصوبې اثر پڻ ټول سلطنت پريوځي. نو د دغې علاج به څه کېږي؟ تراوسه پورې خو وېول مسلم ليگ له دا تسله ورکړې وه او دا ئې ثابته کړې وه چې که مسلم ليگ نه رضا کېږي. نو روغه جوړه به نه کېږي او چې روغه جوړه نه کېږي. نو حکومت به کانگرس ته نه سپارلې کيږي ولې اوس خو مشن پڻ کلکه دا خبره وکړه چې کومه ډله دا فېصله نه منظوروي. نو هغه به حکومت کښې نه شاملېږي. وېول پڻ دې فېصله ډېر خوابدې ؤ او يو ځل نيم خو تر دې لاړ چې د مشن مشرانو ته ئې ووي چې که چرې د مسلم ليگ نه بغير د کانگرس سره سجهوته وشوله، نو زه به استعفي ورکړم.

The Viceroy was not prepared to carry on if they gave way to congress demands.

(Hodson, The Great Divide, p.151)

ترجمه: که چرې هغوي د کانگرس مطالبې منلي وې نو وائسرائے نور کار کولو ته تيار نه ؤ.

وېول پڻ خپلو ډايرو کښې دا خبره بار بار کړې ده چې کانگرس دا منصوبه پڻ منافقت منلې ده. د زړه ئې نه مني. دې کښې ئې هم څه چل دے. ولې وېول ته

رڻتيا رڻتيا دي

مشکله دا وه چې کانگرس ونيلي وو چې مونږ ئې منو او د وېول دا خبره چې خط ئې دومره پڻ استاذي ليکله ؤ او چې ټول پېرنگيان او د هغوي ماهرين کښې ناستل، نو هيڅ څه داسې گنجائش ئې پکښې پېدا نه کړه شو:

We then discussed the congress letter of acceptance which is really a dishonest acceptance, but is so cleverly worded that it had be regarded as an acceptance.

(Wavell, the Viceroy's journal, p.305)

ترجمه: بيا مونږ د کانگرس د منظوري پڻ خط باندې بحث وکړو چې هغه پڻ رښتيا يو بدديانته منظوري ده ولې خط دومره پڻ استاذي ليکل شوی دے چې بله چاره نشته چې دا منظوري ونه گڼل شي.

د وېول خو اول تجويز مشن ته دا ؤ چې مسلم ليگ غېر مشروط طور د پاکستان د مطالبې نه دستبرداره شوي دي خو مونږ له پکار دي چې عبوري حکومت هغوي ته يواځې پڻ حواله کړو. ولې چې کانگرس دا منظوري پڻ منافقت کړي ده خو چې کله پڻ هغه خط کښې هغوي څه گنجائش پېدا نه کړه شو. نو بيا وېول دا تجويز پېش کړو چې زه به سمدستي اوس سرکاري حکومت جوړکړم او د دې سياسي حکومت پڻ روغونه به پڻ قلاړه بيا سوچ او غور وکړو خو دغه تجويز هم سرکار ونه منلو. لارډ وېول اخير ډېر پڻ مات زړه د (1946)، کال د جولائي پڻ 22 جناح صاحب او جواهر لال نهرو ته خطونه وليکل او د عبوري حکومت تجويز ئې ورته پېش کړلو.

عبوري دور

پڻ مجوزه مرکز کښې به څوارلس (14)، وزيران وي. شپږ (6)، د کانگرس چې يوه پکښې هريجن ؤ، پينځه (5)، د مسلم ليگ او درې (3)، به وائسرائے هند

رښتيا رښتيا دي

نامزدول چې يو به پکښې سکه و. کانگرس په دې څو اعتراضونه کول يو خو دا چې دا کابينه دې مکمل طور خود مختاره وي او وائسرائے ته دې دا حق نه وي حاصل چې هغه دې د دې فېصلې رد کړي يعنې د وائسرائے حېثيت د يو ائيني سربراه وي بلا اعتراض د نورو دا چې د اقليتونو دا نامزدگي هم مناسب نه ده ولې زمانه خيال اصلي جگړه او لانجه لکه چې په دې پېښه شوې وي چې کله دا درې گروپونه جوړېږي، نو دې کښې دې هرې صوبې ته انفرادي طور (يعنې ځان ځاني) فېصله کول وي يعنې گروپ سي (C)، کښې دې اسم حق لري چې خپله فېصله ځانه له، او په گروپ بي (B)، کښې دې سرحد او سندھ خپلې فېصلې په ځان ځاني کوي، ولې چې که چېرې بنگال او اسم په شريکه فېصله کوي، نو د اسم د ووت څه حېثيت پاتې کېږي؟ هم دارنگې چې په گروپ بي (B) کښې د پنجاب اته ويشت (28) ممبران وو. څلور د سندھ او درې د سرحد وو، نو چې دوي په شريکه ووت کوي، نو د ورو صوبو د پاره ترې نه څه مطلب ولاړېږي؟ مسلم ليگ په دې خبره ټينگ و چې نه، گروپ به په شريکه فېصله کوي.

جناح صاحب د مسلم ليگ ټول هندوستان کونسل په بمبې کښې راوبلولو او هغه ته ئې بيا د سره په ټوله معامله د غور کولو ووي. مسلم ليگ د (1946) کال د جولاي په (27) دا تجويز پاس کړو چې چونکې کانگرس به په مرکزي ائين سازه اسمبلۍ کښې قطعي اکثريت لري نو د دې وجې نه به هغوي د دغې اکثريت په زور خپلې ټولې فېصلې کوي. بيا ئې د مشن په وزيرانو ډېر اعتراضونه وکړل. د گيلو شکو کولو نه پس ئې دا اعلان وکړو چې مسلم ليگ هغه خپله د ايجاب او قبول کړې فېصله واپس اخلي او اوس د 16 مې هغه پلان هغه ته منظور نه دي. دغه کونسل خپلې مجلس عاملي له دا اختيار ورکړو چې د خپل سياسي مقصدو د حاصلولو د پاره دې د

رښتيا رښتيا دي

واست اقدام Direct Action منصوبه تياره کړي معلومېږي داسې چې کله د راست اقدام يا حکومت وخت سره نېغ په نېغه د مقابلې فېصله وشوله نو چې جناح صاحب چاپېره وکتل، نو هغه نه اخوا دې خوا ټول سران، نوابان، نواب زاده گان، خان بهادران، خان صاحبان او جاگيرداران راتا و و. نو دا فېصله هم وشوله چې د پېرنگيانو ورکړي شوي ټول خطابات او القاب به واپس کېږي.

د عبوري حکومت په رغونه کښې جناح صاحب اعتراض وکړو چې يو خو د مسلم ليگ ته د کانگرس سره برابره نمائندگي نه ده ورکړې شوې. دويمه دا چې کانگرس باندې دا بنديز نه دے لگېدلی چې هغه به د خپله طرفه يو مسلمان وزير نه شي نامزد کولے، درېمه دا چې د فرقه واران ووت وضاحت نه دے شوه، يعنې چې د کومې فرقې په حقله فېصله کېږي نو د هغې اکثريت به دا فېصله کوي. دا اعتراضات به چا څنگه منل؟ د کانگرس او مسلم ليگ مساوي نمائندگي په کوم تناسب مسلمانان په ټول هندوستان کښې لس کروړه وو او غېر مسلم دېرش کروړه. د انتخاباتو نه پس مسلم ليگ صرف دوه صوبې سندھ او بنگال وو.

پنجاب کښې يونينسټ وواو نورې ټولې پاتې صوبې د کانگرس سره وې بله دا مطالبه چې کانگرس د خپلې برخې نه مسلمان وزير نه اخلي. دا په کوم دليل؟ يعنې د مسلم ليگ د خوشحالولو د پاره دې کانگرس دا ومني چې گټې هغه صرف د غېر مسلمو نمائندگي کوي او که جناح صاحب په رښتيا د مسلمانانو غمخور و، نو که د کانگرس د اړخه يو مسلمان وزير راشي نو ده ته څه تکليف و؟

حقيقت دا دے چې مسلم ليگ ډېر په سخت مشکل کښې و. د شملې اولني کانفرنس نه پس مسلم ليگ د وېولو په زويه او ډاډ دا تاثر پيدا کړے و چې د پاکستان جوړولو فېصله وشوله. او بله دا چې پېرنگي ئې د مسلم ليگ نه

رښتيا رښتيا دي

علاوه د نورو مسلمانانو نمائنده حيثيت نه تسليموي نو ځكه خو په دې انتخاباتو كې شته منو، كارخانه دارو، تاجرانو، جاگيردارانو، مسلمانانو واليان رياست او مسلمانانو سرڪاري افسرانو او پېرنگيانو او د هغوي ملگرو په شريكه كوشش كړې و او مسلم ليگ ئې كامياب كړي و اوس چې دغه خلقو وليدل چې دا خو بيا يو متحده هندوستان او وفاق به ځاې پاتې شو او مسلم ليگ د خپل ټول عمري سياست يعني د پاكستان د قيام نه لاس وويځل نو هغوي سره غم پېدا شو. دې خود غرضو خو ځان له د پاكستان په حساب يو مقام پېدا كړې و. كارخانه دارو او تاجرانو خود خپلو تېلو خولې ازادې كړي وې چې خو به پاكستان ته او هلته به كارخانې جوړوو، بې مقابلي تجار به وي. سرڪاري افسران كله بې واړه ترقي كوي؟ چې دلته پرې دا ډز وشو چې د پاكستان مطالبه خو مسلم ليگ پرېښوده. نو په دوي خو رښتيا چې پر غز راغې ولې مسلم ليگ ته هسې هم گرانه وه د 1940 نه را واخله، دا تېر څو كاله خو مسلم ليگ بې د پاكستان نه بله خبره نه كوله او دا ئې يو اڅې په سياسي حيثيت نه بلكې دې له ئې يو مذهبي رنگ وركړې و چې دا د اسلام د خاطرې كېرې نو چې د پاكستان مطالبه ئې پرېښودله، نو يو گوند ئې د خپلې مذهبي فريضي نه هم انكار وكړو. د عقيدې نه وگرځېدل. پرې د پاسه هغه د دوو قومونو نظريه "نظريه پاكستان" هغه بې شمېره تجويزونه، ترميمونه، هغه صدارتي خطبې او تقريرونه هر څه ئې هضم كړل او د كلونو خپل سياست او نظريه ئې يو واړې د سودا بازۍ نه قربان كړله. مسلم ليگ ته د خلقو دا خوله هم جوړه شوله چې تاسو خود دا تېر انتخابات د پاكستان په نامه گټلي وو او مسلمانانو ته مو دا د جنت ټوټه د خپلې مذهبي ذمه واري په حيثيت وړاندې كړې وه نو اوس تاسو چې دغه مطالبه پرېښودله، نو قام له به څه ځواب وركوئ؟

حقيقت دا د چې چې مسلم ليگ خپل څه بنيادي سياسي او اولسي حيثيت نه

رښتيا رښتيا دي

لرلو هغې كېنې ټول د پېرنگي د طرفه خطاب یافته او مراعات یافته مشران وود هغوي ټول قوت د انگرېز ملاتړ و. هغوي د پېرنگي په ډانگورو اوچت اوچت كېدل خو چې كله ترې نه د مشن مشرانو ډانگوري رابښكلې نو دوي بيا پرې پراته وو خپل قوت ئې نه لرلو.

دې خوا پېرنگي ته هم دا مشكل پېښ و. هغه دا تېر څو كلونه په دې تېر كړي وو چې يوه او صرف يوه خبره به ئې كوله چې چونكې د هندوستان مختلفې نړۍ په خپل منځ كېنې نه رضا كېږي، نو مونږ مجبور يو چې اقتدار ځان سره وساتو.

ولې اوس خو دغه بهانه وركه شوله او كېښت مشن منصوبه دواړو ډلو ومنله نو اوس پېرنگي په كومه بهانه اختيار هندوستانيانو ته نه حواله كوي؟ نو دا په پېرنگي هم يو ډېر سخت سياسي غوزار و. بله دا چې پېرنگي نو ځان له د وائسراي هند لارې وېول په ذريعه خپل Break down plan جوړ كړې و نو چې دا د مسلم ليگ او كانگرس روغه وشي، نو دا خو دغې هرڅه سرخوږو.

د مشن د روانېدو نه پس سمدستي لارې وېول د سرڪاري افسرانو يو مركزي حكومت كار چلولو په خاطر جوړ كړو. نيت ئې دا و چې اوس به بيا خپله زړه لږه روانه كړي او د دواړو ډلو سره به خبرې اترې شروع كړي. ولې حكومت برطانيه په دې ټينگ و چې چونكې مسلم ليگ دغه منصوبه نا منظور كړې ده نو د دې وجې نه به اوس د وزارت دعوت صرف كانگرس له وركېدې شي. وېول داسې وليكل چې زه كانگرس له دعوت وركوم خو كه هغوي بيا د مكملو اختياراتو مطالبه وكړله. نو زه به ورته صفا ووايم چې زه د كانگرس د ټول هندوستان نمائنده نه گڼم، نو د دې وجې نه زه كانگرس ته څنگه اختيار و سپارم؟

I would say that H.M.G. have the fullest intention of

رښتيا رښتيا دي

handing over power to Indians, and wish a United India. But they do not recognize Congress as representing of handing over power to Congress alone.

(Wavell, the Viceroy's Journal p.323)

ترجمه: زه خو وایم چې برطانوي حکومت هندوستانیانو ته د اقتدار منتقلولو پوره اراده لري او متحده هندوستان غواړي. مگر هغوي کانگرس د ټول هندوستان نمائنده نه تسليموي او صرف کانگرس د اقتدار حواله کولو اراده لري.

پېرنګه هم عجیبه شے دے. چې خپل غرض ئې نه وي، نو بیا دې ائین، قانون، انصاف، عدالت او جمهوریت هر څه مني، خو چې خپل غرض پیدا شي نو ځان په برغوړوند کړي. نن ئې دوه گزه را اخستي دي، کانگرس نه پر او مسلم لیگ ته ئې په بل گز وهي. دا کوم اعتراض چې نن دے په کانگرس کوي، داسې اعتراض ده چې په مسلم لیگ کړے و؟ او تجربې څه وښودل؟ خو چې یو ځل پېرنګي پښه ټینګه کړه نو نور خو پرېږده چې مسلم لیگ ورته د سره هډو هغه پاکستان ور پرېښودو ولې دې خوا هندوستان کښې د ائیني تعطل په خلاف حرکت شروع شو. هرتالونه، نوټسونه او احتجاجونه وو. پېرنګه پوهه شو چې اوس به یوې ډلې سره روغه ضروري وي. د دې نه پس وېول جواهر لال نهرو راوغوښتو چې د عبوري حکومت خبره ورسره وکړي. دائې هم ورته ووي چې د مسلم لیگ سره د روغې جوړې څه لارې را ایستل پکار دي بلکې تردې لار چې د مسلم لیگ د پاره په وزارت کښې څو چوکۍ پرېښودل پکار دي چې د راتلونکې وې وي. اوس وېول مجبور دے. د زړه د پاسه کانگرس حکومت ته رابلې؛

I dislike intensely the idea of having an interim govt. dominated by one party, but I feel I must try to get congress in as soon as possible.

رښتيا رښتيا دي

(Wavell, the Viceroy's Journal p.326)

ترجمه: زه شديدا د يوې پارټۍ تر اختيار لاندې د يو عبوري حکومت نظريه نه خوښوم ولې زه محسوسوم چې بايد څومره زړه ممکنه وي چې کانگرس را دننه کړم.

Secretary of state cabled approving my proposed approach to Nehru. I don't like it.

(Wavell, the Viceroy's Journal p.329)

ترجمه: وزير هند تار راكړو او زما روش ئې له نهروسره منظور كړو. زه پرې خوشحاله نه یم.

خو مسلم لیگ هم دا څرګندوي چې که اوس هم وزارت ته رانه غللي، نو زه د حکومت برطانیې د لاسه مجبوره یم چې دغه شان پر مخ لاړ شم.

د مسلم لیگ راست اقدام (Direct Action)

مسلم لیگ د یو سیاسي تنظیم په حیثیت د خپلو مطالبود منلو د پاره د پالیسی رفع کولو اختیار ضرور لرلو. د "راست اقدام" د فیصلې کولو نه مخکښې باید چې هغوي په دې خبره فکر کړي و چې د هغوي په تحریک او د کانگرس په تحریک کښې یو بنیادي او ډېراهم فرق و. کانگرس د خپل ملک د ازادۍ او د وطن د خود مختاری د پاره د حاکم انګرېز په خلاف تحریک چلولو. دلته د مسلم لیگ راست اقدام خو د پېرنګي په خلاف نه و. د هغه د ټول جدوجهد مخه خو صرف کانگرس ته وه او کانگرس ته هم د یو قامي ډلې په حیثیت نه، بلکې د هندوانو د ډلې په شکل کښې ئې د هغې برخلاف خپل زور او قوت استعمال کړي او ټول تقریرونه، بیانونه، پروپېګنډې هر څه ئې په دې شکل کښې وې چې لکه دا ټول اختیار او

رہنمایا رہنمایا دی

رہنمایا رہنمایا دی

اقتدار د هندو سرہ وی او ہغہ ئی مسلمان لہ نہ ورکوی۔ پیرنگی خوتری نہ مسلم لیگ د منجہ ایستہ و نو لازمی خبرہ دہ چہ دغہ قسمہ راست اقدام بہ د هندوستان د مختلفو فرقو تر منجہ وی او چونکہ مسلم لیگ کانگریس یو داسی قامی جماعت نہ تسلیمولو چہ ہغہ د هندوستان د تہلو فرقو نمائندگی کوی، بلکہ جناح صاحب بہ کانگریس تہ وی ہم ہندو کانگریس نو لازمی خبرہ وہ چہ د دے راست اقدام مخہ بہ ضرور ہندو تہ وی او پہ دا شان بہ پہ ہندوستان کنبہ د پیرنگی د کلونو خواری او پالیسی پہ منطقی نتیجہ کنبہ نن ہندو او مسلمان پہ سیاسی مورچہ نہ بلکہ پہ راست اقدام یو بل تہ مخامخ شی او دا تہل عمل بہ د خانہ جنگی پہ مقام تمام شی²⁴

د 1948 کال د اگست 16 د راست اقدام د پارہ و تاکلے شول۔ نور خاے بہ مسلم لیگ خہ کری وی، ولہ پہ بنگال کنبہ د مسلم لیگ حکومت و او حسین شہید سہروردی د ہغہ صوبہ وزیراعلی و۔ نو ہلتہ ہغہ پہ حکومتی سطح د راست اقدام اعلان وکرو او مہربانی ئی دا ہم وکړلہ چہ پہ دغہ ورخ ئی پہ تہلہ صوبہ کنبہ د عام تعطیل یعنی د چہتی اعلان وکړو چہ د مظاہرو انتظام پہ سرکاری توگہ وشي۔ چہ سړی ور تہ گوری، نو پہ دے منطق نہ پوہیری چہ اخبار د صوبہ حکومت تہ د دے خبرو خہ ضرورت و چہ پہ راست اقدام کنبہ دے پہ خپلہ حصہ واخلی؟ دا خو د خان پہ خلاف د امن امان خرابولو کوشش و۔ دے نہک بختو دا ہم اندازہ نہ لگولہ

²⁴ اہس کے مجمدار خیل کتاب جناح اور گاندھی کنبہ لیکلی دی چہ د راست اقدام جلوس د حسین شہید سہروردی پہ مشری کنبہ وتلے و۔ دے جلوس د ہغہ مسلمانانو دکانونہ مارکیتونہ ہم ولولتل، سامانونہ ئی ورلہ بھر رالہ کړل، گادی او ترامونہ ئی پہ اور پسے کړل چہ ہڑتال او تالہ بندی کنبہ ئی برخہ نہ وہ اختہ بنکارہ دے وی چہ مجمدار د گاندھی ہندو ناقد او د جناح پلوال لیکوال دے

Whole streets were strewn with corpses – men, women and children all communities. impossible to count, let alone identify. If the Muslims gave the provocation and started the holocaust, they were in minority in the city.

ترجمہ: تہلہ لاری کوخہ د تہفو فرقو سرہ تعلق لرونکو سړو، بنخو او ماشومانو د لاشونو نہ دکی وی۔ شناخت خو پیرپردہ، شمیرل ئی گران وو۔ یو خوا مسلمانانو (مسلم لیگ) اشتعال وکړو او تباہی ئی شروع کړہ۔ نو بل خوا ہم ہغوی د دے تباہی زیات بنکار شول۔ خکہ چہ ہغوی پہ بنار کنبہ اقلیت وو۔

لکہ چونکہ یو تجارتی او صنعتی مرکز و، نو د تہل ہندوستان د تہلو

رہنمیا رہنمیا دي

صوبو نه پڻ لکھونو مزدوران او کاروباري خلق دلته موجود وو پڻ خصوصيت سره ورپورې د بهار د مقابلتا غريبې او پسمانده صوبې ډېر خلق دلته د روزگار پڻ سلسله کښې موجود وو چې پکښې اکثریت د غېر مسلمو ؤ او چې کله د کلکتې د فساداتو پڻ نتيجه دغه خلق وټښتېدل او خپلو خپلو علاقتو ته لارل او د مسلم ليگ راست اقدام پڻ نتيجه کښې ئې د وژلو ترلو، سپڅلو او ښځو ټښتولو قيصې څه حقيقت او څه پڻ ډېره مبالغه هلته ورسولې نو دې د يو داسې فرقه وارانته نفرت، کرکې او دښمنۍ داسې اور ولگولو چې د هغې مړه کول بيا دومره اسان نه وو او هغه کارونه پڻ دې دوران کښې وشول چې د انسانيت او سړيتوب سر ورته ټيټه شو.

دا خبره خو څرگنده وه چې د دې قسمه فساداتو نه ئې د پېرنگي نه بل هيچاته هم فائده نه رسېده. د پېرنگي د قابو سلو کالو فرقه وارانته پاليسۍ اخبر رنگ راوړو او دومره حد ته ورسېد چې اوس خو مسلمانانو او غېر مسلمو د يو بل پڻ مړيو چرې ولگولې.

عبوري حکومت

هم دغه د 1946، کال د اگست 16 ؤ يو خوا سهروردي صاحب د کلکتې پڻ ښار کښې د هندو مسلم فساد اور ولگولو او هم دغه ورځ وه چې جواهر لال نهرو کوشش وکړو چې د عبوري حکومت پڻ جوړولو کښې جناح صاحب هغه سره تعاون وکړي. د نهرو تجويز دا ؤ چې پڻ مرکز کښې به 14 وزيران وي.

شېر د کانگرس، پينځه د مسلم ليگ او درې د اقليتي فرقو، يعني يو سکھ، يو عيسائي او يو پارسي خو جناح صاحب هم پڻ هغه خپل مقام ولاړو چې د مسلم ليگ نه غېر به بل مسلمان پڻ مرکزي وزارت کښې نه وي

رہنميا رہنميا دي

او که نهرو د دغې تسله جناح صاحب لږ نه ورکوي نو بيا د روغې جوړې درک نه لگي او هم پڻ دې يوه او صرف يوه خبره ټولې فيصلې ماتې شولې. دا عجيبه منطق ؤ چې جناح صاحب ورسره نښتې ؤ. اخبر پنجاب هم د مسلمانانو اکثريتي صوبه وه او هلته د مسلم ليگ وزارت نه ؤ او دې خوا د صوبه سرحد دا حال ؤ چې ټولو نه ډېره ابادي يعني (93%) مسلمانان وو او د هغې نمائندگي مسلم ليگ نه بلکې خدائي خدمتگارو کوله نو د دغې صوبې نمائندگي به پڻ مرکز کښې جناح صاحب څنگه کوي؟ ولې بنيادي خبره خو دا ده چې که مسلم ليگ ته پڻ مرکز کښې خپله برخه يا د خپلې برخې نه زياته نمائندگي ورکېدې شي نو ده لږ دا حق چا ورکړو چې دې پڻ کانگرس دا بنديز ولگوي چې هغه به بل مسلمان لږ د خپلې برخې نه نمائندگي نه ورکوي او داسې که چېرې کانگرس دا دعوه کړې وي چې چونکې مسلم ليگ پڻ دوو صوبو کښې اکثريت لري بنگال اوسنده، نو د پنجاب او سرحد نمائندگي به مسلم ليگ نه کوي او د دغو صوبو نمائندگي به غېر مسلم ليگيانو لږ ورکيدې شي، خو د جناح صاحب وکيلانه او قانوني ذهن به دا دليل منلې ؤ؟ چې سړې ورته پڻ غور وگوري. نو د جناح صاحب پڻ مخ کښې خو لکه چې د مسلمان د نمائندگۍ او پڻ مرکز کښې د اکثريت سوال نه ؤ، بلکې ټول زور د مسلم ليگ د جمعدارۍ او د مسلمان د واحدې ټيکه دارۍ ؤ، ولې پڻ حقيقت کښې ډېر تنگ خو وېول ؤ چې د هغه د ټوټې کولو پلان Breakdown plan قيصه خرابېده. هغه اول نهرو ته ووي چې د مسلمانانو د نامې پينځه وزارتونه خوشې پرېږده، که مسلم ليگ رضا شي. او چې نهرو دا ومنله، نو بيا وېول چې زه پڻ خپله جناح صاحب سره پڻ دې حقله خبره وکړم چې سرکار اعلان کړې ؤ چې کومه ډله چې دا منصوبه نه مني، نو هغه به حکومت کښې برخه نه اخلي. خو چې کله جناح صاحب دا اعلان وکړو چې د نورو خبرو گنجائش نه دې پاتې، نو هله

رڻتيا رڻتيا دي

پس ته وٻول ڦلار ڪٿيناست
ڪله ڇي د وٻول دغه لوبه نا ڪاميابه شوله، نو بيا ئي گاندهي جي او نهرو را
وغوڻتل او د راتلونڪي ائين سازي اسمبلي د غونڊي پڻ حقله ئي لانجه
واچوله ڪوشش ئي دا و ڇي پڻ يوه بهانه او بله بهانه داسي لاري چاري
وگوري ڇي د ڪانگرس را نتوتلو ته مخه ونيسي، خو اخبر حڪومت
برطانوي ڊپر پڻ سختي منع ڪرلو. نو اخبر پڻ 24 د اگست 1946 کال د
هندوستان د اولني قامي عبوري حڪومت اعلان د جواهر لال نهرو د مشري
د لاندې وشو.

جواهر لال د خپل وزارت اعلان وڪرو او دوي د مسلمانانو چوڪي ئي خالي
پرڀنڊي ڇي د مسلم ليگ د دوو صوبو بنگال اوسنده نمائندگي وڪري
ولي عجيبه خو دا وه ڇي ڪله به هم پڻ دغه 24 اگست 1946 ڪٿي وٻول قام
ته پڻ ريڊيو خطاب ڪولو، نو پڻ هغي ڪٿي ئي يو واري بيا مسلم ليگ ته
بلنه وڪري ڇي اگر ڇي دا عبوري حڪومت نن قائم شولو، خو ڪڏه ڇي مسلم
ليگ راتل غواري نو د هغوي د پاره هم هغه زار ه فيصله موجوده وه او هم
هغه خپل مقام د جواهر لال نهرو د حڪومت قائمولو سره خو ڇي لک د لاره
وٻول خبر بيخي تمام شوع وي او هغه بالڪل اوس پڻ برڻيه او ڊاگه د
مسلم ليگ د پاره برطانوي حڪومت سره نڀسو، سپرڪري آف سٽهٽي لاره
پيتيڪ لارنس پڻ زرها د ده د تجويزونو مخالفت ڪولو او اڪثر به ئي
راڻڪلو هم خو وٻول خپلي پوري کلڪ نڀستو.

بله خبره ڇي ڪومي پوري وٻول پڻ ٽينگه نڀستو. هغه د هندوستان ائين
سازي اسمبلي راغونڊ بدو ته بيخي نه پرڀنڊله او ڪڏهر ڇومره ڪانگرس دا
مطالبه گوله ڇي د عبوري حڪومت د قيام نه پس د هندوستان سرڪار پڻ دي
مجبور دے ڇي دغه منتخبه ائين سازي اسمبلي را ويلي، خو وٻول پڻ هيڄ
شان نه رضا ڪيدو. هغه پڻ دي پوهه و ڇي ڪڏه يو واري د هندوستان دغه

رڻتيا رڻتيا دي

منتخبه ائين سازي اسمبلي را وٻلله شي، نو دا خوبه د ڪيڀيٽ مشن پلان
هغه اخبري حصه مڪمله ڪري او بيا پيرنگه مجبور دے ڇي اقتدار او
اختيار هم دغه ائين سازي اسمبلي ته وساري او ڇي يو حل دغه د
هندوستان د مختلفو صوبو منتخب شوي ائين سازي اسمبلي ناسته وي، نو
بيا خوبه پيرنگي د هندوستان وحدت او وفاق تسليم ڪري وه ڇي ڪڏه ڪانگرس د ائين
ڪله منله هغه خو د خپله جانبه دا فيصله ڪري وه ڇي ڪڏه ڪانگرس د ائين
سازي اسمبلي پڻ راتللو بيخي ٽينگيري نو بيا وٻول ته د ڪانگرس د تعاون
هم ضرورت نه شته او دوي به هم رخصت ڪري.

.....the Viceroy who was being pressed by the
Congress to call the Constituent Assembly, felt he
would rather lose their cooperation that go ahead
with constitution. Making on a one party basis.

(Hodson, The Great Divide, p.169)

ترجمه: وائسراءِ باندې ڪانگرس زور وا چولو ڇي ائين سازي
اسمبلي را ويلي، لڳن هغه پڻ دي خيال و ڇي پڻ خاے د دي
ڇي د يو پي پارٽي پڻ بنياد ائين جوڙ شي. د ڪانگرس د تعاون
نه لاس وٺڻ بله به وي.

وٻول پڻ مسلمان او مسلم ليگ ڇڻ ڪار نه و. هغه د تاج او تخت برطانيي
نڀگره پڻ تقسيم هند ڪٿي گنله او پڻ هغه خپل پلان پوري نڀستو. د هغه
ڪوشش دا و ڇي پڻ هندوستان ڪٿي يو سياسي بحران پيدا ڪري ڇي د يو
ائيني تعطل شڪل اختيار ڪري، نو بيا به حڪومت برطانيه مجبوراً وٻول ته
واڻي ڇي خپل د ٽوٽي ڪولو پلان عملي ڪري. وٻول پڻ خپلو ڊاير وڪٽي
ليڪي ڇي د ڪومي وڊي ڪمٽي پڻ رپورٽ دوي دا منصوبه جوڙ ڪري وه،
خو دغه منصوبه ده پڻ خپله برطانوي حڪومت ته ولڙله. هلته د لندن
حڪومت پڻ دي ڊپر بد وگنل او وٻول ته ئي پڻ واضحه ٿڪو ووي ڇي ڪڏه ڇي

رښتيا رښتيا دي

پېرنگيان په دې مجبور شول چې هندوستان کښې نه شي پاتې کېدې، نو بيا به هغوي په بېرته خپل وطن ته راځي او د مسلمانانو صوبو ته به نه اړي.

(Wavell's) proposals greatly perturbed them and they concluded that they could not justify to parliament so drastic a policy and that no this ground alone his plan was impossible. They said that if withdrawal from India became unavoidable. Then withdrawal should take place from India as a whole. (Wavell, the Viceroy's journal, p.345)

ترجمه: د وېل تجویزونو هغوي زیات پرېشانه کړل او هغوي دې نتیجې ته ورسیدل چې هغوي پارلمنټ کښې د یوې داسې شدیدې پالیسۍ جواز نه شي پېش کولی او هم یواځې په دې سبب د هغه پلان ممکنه نه دې هغوي چې که چېرې د هندوستانه بېرته تګ حتمي شو، نو بیا پکار دي چې د ټول هندوستان نه انخلا وشي.

ولې وېل کله قلابده هغه دواړه کوششونه جاري ساتل چې یو خو هر څنګه چې وي، مسلم لیګ دې عبوري حکومت ته رانښاسي چې کانګرس له مخه ووهي او بله دا چې حتی الوسع کوشش دا وکړي چې د هندوستان ائین سازه اسمبلۍ درانه بللې شي. دا دواړه کوششونه د وېل داسې وو چې دا ترې نه په ډاګه څرګندېده چې هغه د کېپینټ مشن پلان هغه همه ورکړه نه د هندوستان خلقو له نه ورکول او که د لندن نه به هر څه حکومت وي، ولې وېل پرې ځان کوټ کړی و.

که یو خوا لارې وېل تنګ و چې مسلم لیګ هغه د ګوتو ووت چې د کانګرس سره پرې اوس په حکومت دننه مقابله وکړي، نو دې خوا مسلم لیګ ته هم ګرانه وه. هغه سره ټول مشران مراعات یافته او القابو او

رښتيا رښتيا دي

خطابونو خاوندان، جاګېرداران او سرمایه داران وو او دا داسې یوه ډله وه چې دوي مخکښې خو صرف خپل ذاتي فرض و، ګڼې پېرنگي څه د دوي رښته دار و چې د هغه نه دواړه خدمتونه کول؟

چې هغه ورله دا خطابونه او جاګیرونه ورکول، نو د داسې قسمه خلقو بیا چې هغه نه وي معلوم. دغه د اقتدار تابعداران وي او د خپل ذاتي دین او ایمان نه وې پاره که پروڼ هغوي د پېرنگي تابعداري او فرمانبرداري غرض د سرکولو د پاره که په حقیقت دا خلق د پېرنگي او مسلم لیګ نه کوله، نو وېره وه چې که په حقیقت دا خلق د پېرنگي او مسلم لیګ نه مایوسه شي او اختیار هم داسې د کانګرس سره وي، خو د دوي یوه فېصله ده چې چا سره کار وي هغه سرکاروي بیا خو به هم دا د مسلم لیګ ممبران د کانګرس په دروازه ناست وي.

نو چې کله وېل بیا د مسلم لیګ سره خبرو د پاره جناح صاحب راوبللو نو وېل لیکي چې د جناح صاحب هغه اولنې زور نه و او زما د توقع نه زیات خبرو کولو ته تیار و؛

Jinnah was less aggressive and aggrieved than I had expected and easier to talk to.

(Wavell, The Viceroy's journal, p.351)

ترجمه: جناح لږ جارج او خفه و. څومره چې زما توقع وه. او خبره ورسره په اسانۍ کېدله.

دا اوس ډېره عجیبه څکه وه چې کله کانګرس وزارت قبولولو، نو د وائسرائے سره دا فېصله شوې وه چې هغه به د وزارت په معاملو کښې بې ځایه مداخلت نه کوي، تر دې چې کله وېل برطانوي حکومت ته په کلکه وړې چې یواځې کانګرس ته حکومت نه دي سپارل پکار، نو سکرټري اف سټېټ ورته ولیکل چې 'چونکې مسلم لیګ د مۍ 16 د تجویزونو نه خپل ایجاب او قبول واپس اخستې دے، نو د دې وجې نه هغوي اوس وزارت ته نه شي تللې منیا خو به هر څه وائي، خو که ملا فاروق نه وي هم ومنې کنه وېل

رېسٽيا رېسٽيا دي

کله فلارېډو، وروسته په دسمبر کښې نهرودا خبره د برطانيې د کابينې په مخ کښې څرگنده کړله چې وېول صاحب مسلم ليگ له په عبوري حکومت کښې د شاملېدو بلنه د هغه د مشورې څه چې اطلاع نه بېرې کړې ده:

(Nehru) complained that the approach to the Muslim League to join the interim Govt. had been made over his head.

(Wavell, the Viceroy's journal, p. 290)

ترجمه نهرودا شکایت وکړو چې مسلم ليگ ته دا وېنا چې عبوري حکومت کښې شامل شي، د هغه سر د پاسه شوې ده.

خبر، خود وېول د ملاقاتونو او گفت و شنيد په نتیجه کښې فېصله دا وشوله چې مسلم ليگ به عبوري حکومت ته په دې شرط راتنوخې چې هغه کومه فېصله د دې د مشن د منصوبي د نا منظوري کړې وه، هغه به واپس واخلي او د مشن هغه د 16 مې منصوبه د هندوستان د وحدت او وفائي په بيا منظوره کړې يعني په مرکزي عبوري حکومت کښې د وزارتونو قبلولو په خاطر مسلم ليگ هغه خپلې توکلي لارې بيا په خولې کړلې. د پاکستان مطالبه بيا پاتې شوله او د يو متحده هندوستان په وفاقي حکومت کښې کېنناستل. يو بل د عمرونو او کلونو د جگړې مونږ ئې بېخي ډېر په بې تکلفۍ خورکړو چې په دې به نښتي وو چې په مرکزي حکومت کښې به ئې د مسلم ليگ ته بل يو مسلمان هم نه وي نو دغه دعوي ئې هم پرېښوده بيرسټر اصف علي بدستور په مرکزي کابينه کښې وزير پاتې شو، البته مسلم ليگ يو بل ډېر اصولي کار وکړو چې د مسلمان وزير په ځای په خپلو پينځو نومونو کښې يو هندو له هم نمائندگي ورکړله چې د هغه نوم جوگندرناتھ منډل و (او هغه هندو څه کوي چې هغه اچھوت يعني هريجنر و چې د به د يو مسلمان په ځای په مرکزي حکومت کښې د مسلم ليگ نمائندگي کوي چنانچه مسلم ليگ د 1946 کال د اکتوبر په 15 په عبوري

رېسٽيا رېسٽيا دي

حکومت کښې شامل شو، د نهرودا وزارت درې ممبرانو سرت چندرا بوس، مر شفاعت احمد خان او سيد علي ظهير استعفي ورکړه او نواب زاده لياقت علي خان، مستر آي آي چندريگر، راجه غنښتر علي خان، سردار عبدالرب نشتر وزيران مقرر شول.

عبدالرب وېول دومره په برېښه لگيا و چې هغه مسلم ليگ په هر رنگه چې وائسراي حکومت ته راننښايي چې هغه په مسلم ليگ شرط هم مخکښې ونه وي، حکومت چې هغوي وعده کړې وه چې هغوي به د جولاي هغه خپله منلو، د څه چې هغوي وعده کړې وه چې هغوي به د جولاي هغه خپله فېصله واپس اخلي او د 16 مې د متحده هندوستان منصوبه به يو وارې نېلوي او وائسراي هغوي له وزارت کښې شموليت هم په دې شرط ورکړه و چې اول به دغه خپله فېصله واپس اخلي، وېول جواهر لال نهرودا دا تسله ورکړې وه چې مسلم ليگ به خپله ورکنگ کمېټې رابلي او دا فېصله به پرې کوي، وېول جواهر لال نهرودا ته ووي چې:

Jinnah had undertaken, in reply to call a meeting of the Muslim League Council and to reverse its decision against the statement of May 16th The Working Committee meeting was not summoned until more than three months later, and then declined to call the League Council to reconsider the decision of July 1946.

(Wavell, the Viceroy's journal, p. 174)

ترجمه: په ځواب کښې جناح وعده کړې وه چې هغه به د مسلم ليگ کونسل غونډه را غواړي او د شپاړسم مې د بيان خلاف فېصله به اپوټه کوي د ورکنگ کمېټې مټينگ دريو مياشتو نه زياته موده پس را وبلل شو او د مسلم ليگ د کونسل چې د جولاي 1946 فېصلې باندې سر دوباره غور وکړي، رابللو نه ډډه وشوه.

رښتيا رښتيا دي

رښتيا رښتيا دي

ضرورت هندوستان ته پېښېږي او هله خو به د وېول منصوبه کارگره شي چې پېرنگي دې خپل ډول ډېلي، واخلې او د مسلمانانو اکثریتي صوبو يعني پاکستان ته دې کډه يوسي. اخوا مسلم ليگ هم د دې خبرې ثابتول ضروري گڼل چې د هندو او مسلمان دا پټيو کور او سېدل اوس ورځ په ورځ غوښتې او علاج نې صرف دا دے چې هندوستان دې تقسيم شي ځانگرس د خپله جانيه کوشش کولو چې که 16 امی د منصوبې په سلسله کې د کانگرس او مسلم ليگ ترمنځه څه اختلاف وي، نو په پکار دي چې دغه د گروپونو او صوبو د حقوقو دا فېصله دې فيډرل کورټ ته وسپارل شي، ولې جناح صاحب دا تجويز هم نامنظور کړي، لکه چې وېول په خپله ليکي:

They (congress) are apparently prepared to agree that the question of whether the sections make the constitution for the provinces, of the provinces make their own, should be referred to the federal Court but this Jinnah would not accept.

(Wavell, the viceroy's Journal, p.371)

ترجمه: کانگرس ظاهراً دې خبرې منلو ته تيار دے چې دا سوال وفاقي عدالت ته وړاندې شي چې ايا گروپونه دې د صوبې، د پاره ائين جوړ کړي يا صوبې خپل ائينونه په خپله جوړ کړي، لېکن جناح نې نه مني.

ځانگړنې خبره ده چې انساني تاريخ دې بد ترينه فساداتو کېنې پاچا خان خپله د بهار او بنگال مسلمانانو د مرستې او ملاتړ د پاره هلته اوسېدو او ورسره د کانگرس ملگري هم وو چې هندوان به نې له احترامه مخې ته نه راتلل تفصيل نې زما ژوند او جدوجهد کېنې شته دے خو دې دوران مسلم ليگي مشرانو او يا جناح صاحب چرته هم د يوې فسادې سيمې روغتون يا مهاجر کيمپ په ډېره د خپلو هغه مسلمانانو تېوس پوښتنه نه کړې چې دوي نې د مشرتابې دعوي بازي کوله هم دغې به وېش کېنې د پينځلس لکهه مسلمانانو د لوه چر او باوجود هم بابا ے قوم په شاهانه انداز کېنې جلوس کېنې د گورنري حلف اخلي.

يو خوا په دې وائسراے سترگې پټې کړي وې بله اهمه خبره دا وه چې مسلم ليگي لاهغه شان د ترست اقدام تحريک کېنې نښتے و او دې خوا د ملکر په مرکزي حکومت کېنې کښيनाستو، نو وائسراے دومره هم کول مناسب ونه گڼل چې مسلم ليگ ته مخ واريو خو تاسو د هندوستان حکومت کېنې کښيناستے خو اوس خو دا د خپل ترست اقدام دا تجويز واپس واخلې ولي چې دا خو به د خپل حکومت په خلاف ترست اقدام وي.

د کانگرس د ائين سازې اسمبلۍ د رابللو په مسئله باندې سمدستي جناح صاحب بيان ورکړو چې دغه منتخبه ائين سازه اسمبلۍ دې في الحال نه شي رابللې چې دا عبوري حکومت لږه ساه واخلې. وېول صاحب به ايله ساه اخستې وي چې اوس به اېن په نېغه د کانگرس سره نه مخامخ کېږي د مسلم ليگ او پېرنگي مفاد لکه چې مشترک وو ځکه نې د يوې مورچې نه ډزې کولې.

ولې د زړه دردېدو خبره خو دا وه چې دې خوا خو کانگرس او مسلم ليگ په وزارتونو او محکمو وېشلو کېنې نښتې وو او اخوا هندوستان د ترست اقدام نه د لگيدلي اور په لمبو کېنې سوځيدو. دا واره فسادات خو کېدل خو په اکتوبر کېنې د بنگال په مشرقي حصه (نوا کلي) کېنې د مسلمان او هندو په منځ کېنې فساد وشو. په زرگونو بې گناه بنيادمان مړه او ژوبل شول. د کلکتې او نوا کلي قيصې خورې شولې که په نواکلي کېنې هندوان گېر وو. نو ورسره په خوا کېنې صوبه بهار کېنې د مسلمانانو نرو، ښځو او بچو قتل عام وشو. دا فساد د نومبر په مياشت کېنې وشو او داسې تباهي وشوله چې په اورېدو نې د بنياد د زړه نه وينې را جدا شي. ټول هندوستان د فرقه وارانته تعصب، نفرت، کرکې او دښمنۍ په سيند کېنې لاهو روان و. پېرنگے خو به ضرور خوشحاله و ولې چې د وېول خپله انداز ده او چې څومره دا د فرقو ترمنځه دښمني کلکېږي، نو هغه هومره به د پېرنگي

رېٽيا رېٽيا دي

نو مطلب څرگند دے چې جناح صاحب وائي چې زه بهې د خپله خانه بل مېن څوک نه منم او وائسراے هند ورسره په دې کلک او ښه په نړه ولاړ دے په هندوستان کښې فرقه وارانہ فسادات ورو ورو خورېدل د مرکزي حکومت او کانگرس سره ډېر تشويش شو، نهرو وائسراے هند وپول ته په کلکه ووي چې اخوا په ټول هندوستان کښې د فرقه وارانہ فساداتو او لگېدلے دے او د يو ځاے نه بل ځاے نه او د هغې په نتيجه کښې بل ځاے ته خورېږي او دې خوا مسلم ليگ په عبوري حکومت کښې ناست د مساوي نمائندگۍ دعوي کوي او د خپل حکومت برخلاف د تر است اقدام سياست چلوي، نو کانگرس وپول ته کرښه راکښله چې يا مسلم ليگ مجبور کړي چې د 16 مۍ د پلان منظوري ورکړي او ائين سازي اسمبلي ته راشي که داسې نه کوي، نو بيا مسلم ليگ مجبور کړي چې حکومت نه ووي، او که نه دا نه کوي، نو بيا کانگرس مجبور دے چې هغه استعفي ورکړي او هندوستان وپول او جناح صاحب ته په حواله کړي. دا ئې هم مطالبه وکړله چې وائسراے دې سمدستي دغه د هندوستان منتخبه ائين سازه اسمبلي راوبلي.

د وپول بله لار نه وه. د 1946 کال د نومبر په 20 نې د 1946 کال د دسمبر د 9 د پاره د هندوستان ائين سازه اسمبلي راوبلله. جناح صاحب سمدستي اعلان وکړو چې مسلم ليگ به د دغه اسمبلي په غونډه کښې شاملېږي ورسره ئې دا هم زياته کړه چې مسلم ليگ يو وارې بيا د کېمينټ مشن منصوبه نه مني. بيا خو وپول ته گرانه شوله. ولې چې د دې اعلان نه پس نو بيا مسلم ليگ په هېڅ شان هم په عبوري حکومت کښې نه شو پاتې کېدے او دا هم عجيبه وه چې وپول په دې هم خوابدے کيدے نه چې جناح صاحب خو هغه سره وعده کړې وه چې عبوري حکومت لږ به په دې شرط خو چې اول دغه خپله کړي فېصله واپس کړي.

رېٽيا رېٽيا دي

ولې وپول په خپله پورې نښتے و هغه ملک د حالاتو په حقله يو مکمل ديورټ برطانيې ته ولېږدے دا ئې ووي چې که د کانگرس خبره ومنلې شي. نو په ملک کښې به خانه جنگي شروع شي او نور ئې څه کوي چې د هندوستان فوځ به هم په منځ کښې دوه شي او چاپېره به افراطي شي وغېره وغېره.

If he (Wavell) argued, they (H.M. Govt) surrendered to the Congress point of view. The result would be something approaching civil war, threaten the break up of Indian army and chaos throughout India.

(Wavell, the viceroy's Journal, p.176)

ترجمه د وپول دليل دا و چې که چېرې هغوي برطانوي حکومت، د کانگرس نقطه نظره تسليم شول. نو نتيجه به ئې خانه جنگي وي چې د هندوستان فوځ به مات شي او ټول هندوستان کښې به اړے گرے خور شي.

وائسراے دا تجويز پېش کړو چې د مسلم ليگ او کانگرس نه دوه دوه تنه مشران لار شي چې د حکومت برطانيې سره مخ په مخه خپلې فېصلې وکړي.

جناح صاحب او نواب زاده لياقت علي خان دواړو دغه دعوت قبول کړو خو کانگرس انکار وکړو. وې چې دا هسې وخت ضائع کول دي پېرنگي د مسئلې حل نه غواړي. بلکې چټي د يوې ډلې د خوشحالولو د پاره د ملک مستقبل سره لوبې کوي. کله چې د برطانيې وزيراعظم خبر شو چې نهرو د راتلو نه انکار کړے دے. نو وزيراعظم ورته ذاتي خواست وکړو چې په فغې نهرو لار. ولې د کانگرس دوهم غړي سردار پټېل بيا هم نه لار. دلچسپه خبره دا ده. وپول وائي چې کله جناح صاحب خبر شو چې جواهر لال نهرو انکاري شوے و، خو د وزيراعظم برطانيې په ذاتي خواست روان شو. نو

رښتيا رښتيا دي

جناح صاحب هم اخبري وخت خپل قبول کړي دعوت بيا په بهرته واخست
دې ماته وې هم وزير اعظم په خپله ووايي؛

Perhaps (Jinnah) thought that as Nehru has had a personal appeal from the P.M. it behooved his dignity to have one too.
(Wavell, the viceroy's Journal, p.385)

ترجمه: شايد چې د جناح خيال دا ؤ چې چونکې نهرو ته
وزير اعظم ذاتي اپيل کړې دے نو د هغه وقار هم د دغه شان
اپيل تقاضا کوي.

ظاھر ده چې وېول دا ټوله لوبه د دې د پاره کوله چې مسلم ليگ د عبوري
حکومت نه ونه ځي. اگر چې جناح صاحب د بيان نه پس د مسلم ليگ د پاره
په وزارت کښې د پاتې کېدو هېڅ جواز نه ؤ. ولې وېول خو دا هر څه خپلو
مفادو د پاره کول. هغه خو هغه خپل زور مطلب په موټي کښې نيولې ؤ چې
کله دې وائسراے مقرر شو او د سابق وزير اعظم چرچل ليدو له ولاړو. نو
چې د هغه نه را رخصتېدو نو اخبري نصيحت ورته چرچل دا کړې ؤ چې
Keep a bit of India (لږ غونډې هندوستان ځان سره وساته). د وېول په
غوږونو کښې لکه چې دغه اواز هغسې کړنگيدو او چې لکه د دې په رڼا
کښې ئې دغه خپله د Breakdown منصوبه تياره کړې وي.

دا ليدران سره د وېول په درېمه د دسمبر لندن ته ورسېدل. وېول سمدستي
خپل يو مفصل نوټ کابينې ته پېش کړو. د ټولو مسئلو په مختلفو اړخونو
د رڼا اچولو نه پس وائسراے هند په دې نتيجه رسيدلې دے چې کانگرس
سره روغې جوړې سوال نه پيدا کېږي او خبره به اخبر محاذ ارايې ته رسي
او د دې مقابله د پاره بله لاره نه شته، ماسوا د دې نه چې د وېول په هغه
Breakdown منصوبه عمل وشي، د کانگرس اکثريتي صوبي ازادې شي
او پېرنگي د فوځ، نوکر شاهي او باله بچه د مسلمانانو اکثريتي علاقه

رښتيا رښتيا دي

They (Congress) are ready yet for an open break with H.M.G. Such a break is however a possibility, and we can only face it if we have a definite policy and a Breakdown plan.

(Wavell, the viceroy's Journal, p.388)

ترجمه: کانگرس د برطانوي حکومت سره برېښ شلون ته تيار
دے، دغه شان شلون امکان لري او مونږ ورسره فقط په هغه
صورت کښې مقابله کولې شو چې يوه مشخصه پاليسي او د
ټوټې کولو پلان ولرو.

د وېول د روڼې نه خو صرف يوه خبره څرگندېږي چې ده د مسلم ليگ او
کانگرس دا مشران تردې رارسولي دي چې دے اول په نوي حکومت دا
خپله منصوبه ومني او بيا دغه منصوبه دې ليدرانو ته واوري چې دلته په
لندن کښې پرې مخامخ بحث وشي. وېول ته خبره هم اسانه ښکارېده. هغه
خو پېرنگيانو له يوه حصه د هندوستان ورکوله او هغه حصه چې هغه يو
خوا د شوروي اتحاد د سرحداتو مخنيوي او بله د چين اړخ ته سرحدات
قاو کول وو. په نتيجه کښې به ئې هندوستان کمزورې کړې ؤ او چې
مسلم ليگ په دې رضا ؤ، نو بيا خو هېو د سره خبره خلاصه وه. د مسلم
ليگ او کانگرس منځ کښې خو په دې حالاتو کښې د روغې جوړې نه سوال
نه پيدا کېدو. جرگه ناکامه شوله. ليدران را رخصت شول وېول د خپلې
منصوبې په سلسله کښې د زياتې وضاحت د پاره د پاتې کېدو کوشش
وکړو، خو حکومت برطانيې هغه ولېږلو. وېول چې را روانېدو نو خپل
سکرترې جارج ايل ئې پرېښودو چې هغه حکومت سره خبره په تفصيل
وکړي او وېول خبر وساتي. اخبر سکرترې خبر وکړو چې حکومت برطانيه
دغه منصوبه قطعي طور نامنظوره کړله. ايله وېول قلاز کښيناستو.

George Abell telegraphed to say that the Cabinet at

home has gone back completely and refuses to have anything to do with the "Breakdown plan" so he is returning at once.

(Jan. 8, p.408, the Viceroy's journal)

ترجمہ: جارج اہل د تار پٽ ذریعہ ووی چي د ملک دنتہ کابینہ پٽ بشپړه توگه پٽ شا شوې ده او د توتی کولو د پلان سره د سروکار لرلو نه انکار کوي. نو پٽ دې وجه هغه واپس راروان دے

د دې مذاکراتو پٽ نتیجہ کنې حکومت برطانیې دومره وکړل چي اعلان ئې وکړو او د گروپونو د کار گزاری پٽ حقله ئې د مسلم لیگ مطالبہ منظورہ کړل. د صوبو انفرادي حیثیت ئې ختم کړلو. وضاحت وشو چي گروپونه به خپلې فېصلې اجتماعي طور کوي یعنی لنډه او اوږده ئې دا چي د گروپونو (B) اختیار ئې پنجاب لټ وړ کړو سندھ او سرحد پکښې هسې طفیلیان شو. هارنگ پٽ مشرق کنې ئې اختیار بنگال ته و سپارۍ اسام د منځه ووت.

د پروگرام مطابق د 1946 کال د دسمبر پٽ نهمه د هندوستان د ائین سازي اسمبلی غونډه وشوه مسلم لیگ پکښې شمولیت ونه کړو دې اسمبلی یو خپل قرارداد مقاصد پاس کړو چي هغه کنې ئې خپل رهنما اصول بیان کړل او بیا ئې د صوبو او ریاستونو پٽ حقله خپله پالیسي واضحه کړل. د درې مرکزي محکمو نه علاوه ئې ټول اختیار صوبو ته وسپارلو. بیا ئې د مختلفو شعبو د پاره کمېټې وټاکلې خو پکښې د مسلم لیگ د ممبرانو د پاره ځایونه خوشي پرېښودے شول.

د 1947 کال د جنوري پٽ پینځمه د ال انډیا کانگرس کمېټې غونډه وشوله هغې د حکومت برطانیې دغه اعلان هم قبول کړو چي پکښې اختیار د صوبو پٽ ځای گروپونو ته منتقل کړے شوه وو. اوس مسلم لیگ ته بل مشکل پېښ شو، ولې چي دغه د صوبو او گروپونو بهانه هم ورکړه شوله.

مسلم لیگ خپله د ورکنگ کمېټې غونډه کراچی کنې د جنوري پٽ 29 راولپنډه ډېرې اوږدې قيصې ئې بیان کړلې شکوک او شبهات پٽ گوته شول. فېصله واورول شوه چي چونکې کانگرس د کپینټ مشن پلان د زړه نه نه دے تسلیم کړے. نو د دې وجې نه مسلم لیگ هم د هغې منلو ته تیار نه دے او د دې وجې نه مسلم لیگ د حکومت برطانیې نه دا مطالبه وکړل چي چونکې د مشن دغه منصوبه ناکامه شوله. د دې وجې نه دې د دغې د لاندې ټوله شوې کارروائي ختمه کړے شي او دغه د هندوستان متخبه ائین سازه اسمبلی دې ما ته کړے شي.

نماشه خو دا وه چي مسلم لیگ د مې د شپاړسمه د کپینټ مشن منصوبې د منلو نه انکار وکړو چي دا اسمبلی هیو د سره ما ته کړي او دا مطالبه ئې هم وکړه چي د دغه منصوبې د لاندې هم کار گزاری ختمه کړئ ولې د دغې منصوبې د لاندې پٽ عبوري حکومت کنې هم بڼه پٽ کلکو سترگو ناست دي او وائسرای وېول هم سترگې پټې کړي دي.

دلارې وېول برطرفي او د لارې ماونټ بېټن تقرري

د مسلم لیگ د دې اعلان نه پس کانگرس بیا پٽ ټینګه دا مطالبه وکړل چي اوس خو دې وائسرای د مسلم لیگ د دې وزیرانو استعفي گانې واخلي. ګڼو بیا کانگرس مجبور دے چي پٽ دې ټوله مسئله بیا د سره غور وکړي برطانوي حکومت چي د دې حالت نه خبر شو. نو هغوي وېول لندن ته د شورې د پاره وغوښت ولې وېول کله وزگار و. هغه خو خپله کټوۍ باندې کړې وه او که د لندن حکومت هر څه وې. ده پٽ ځان غوږونه را اچولي وو. اخیر د 1947 کال د فروري پٽ څلورمه د یو خاص استازي پٽ ذریعہ وېول لټ د وزیراعظم برطانیې خط راغے. هغه ئې برطرف کړو او د هغه پٽ ځای ئې

د متحدہ ہندوستان د مرکزی حکومت د پارہ د دی شرط نہ خو لکھ چي
مسلم لیگ مخکینې نہ خبر و او ځکه هغه د دغه متحدہ ہندوستان پټ
مرکزي ائین سازه اسمبلی کښې د شرکت نه انکار کړے و مطلب دا شو:
کټ مسلم لیگ پټ حقیقت کښې د ہندوستان تقسیم غواړي، نو بس ائین
سازې اسمبلی ته دې نه ځي: نو پاکستان ئې کره دے. دا فېصله خو ډېر پټ
اسانہ او بې کړاوہ وشولہ. اوس پاتې شو دا دویم قدم چي ہندوستان خو بہ
تقسیم شي خو اقتدار بہ چا ته سپارلے شي، نو د هغې د پارہ ہم پېرنګي لارہ
نېدلې ده چي اختیار بہ صوبو ته سپارلے شي نو دا مسلم لیگ ته واضعہ
اشارہ وه چي تاسو کومو کومو صوبو کښې پاکستان جوړول غواړئ. نو
هلته حکومت او اختیار تر ګوتو کړئ، چي پېرنګي خپلہ فېصلہ مسلم لیگ
ته واورولہ چي کټ پاکستان کښې غرضیان یئ، نو پټ پنجاب کښې د
یونینستو وزارت مات کړئ او اختیار تر ګوتو کړئ او پټ صوبہ سرحد کښې
د ځدائي خدمتګارو دا اعلان حکومت برطانیې د 1947 کال د فروری پټ
شلمه وکړو.

د دې نه پس د مسلم لیگ او د هغه د ملاتړو ټولہ توجه دې دواړو صوبو ته
شولہ چي پټ هرہ طریقہ وي خو چي د دې دواړو صوبو حکومتونہ خپل کړي
مسلم لیگ خو ہم پټ پنجاب کښې او ہم پټ صوبہ سرحد کښې انتخابات
بابلي وو او د دې وجې ئې قانوني او جمهوري حق خو نه و چي پټ دغه
صوبو حکومت وکړي ولې چي پټ انتخابات وټہ شولہ اوس د مسلم لیگ د
نورو غېر جمهوري لارو پټ تکل کښې شو. د پنجاب قيصہ دومره مشکله
هم نه وه ولې چي کټ هلته د هندو، سکھ او مسلمان پټ نوم فسادات وشي او
هندوان او سکھان وځغلولے شي، نو بیا خو بہ دغه مسئلہ د مسلم لیگ پټ
حق کښې فېصلہ شي؛ ولې خواري خو د صوبہ سرحد وه، ځکه چي کټ د هغه
ځای نه هلو ټول هندوان او سکھان ممبران وځغلولے شي نو ہم پټ

لارہ ماونټ بیټن د هندوستان لوی وائسرائے پټ حبث مقرر کړو او دې سره
حکومت برطانیې دا خپل تاریخي اعلان هم وکړو چي حکومت دا فېصلہ
کړې ده چي د 1947 تر جون پورې پوره اقتدار ہندوستان ته وسپاري او
ځان د دغې ذمہ واری نہ بې غمہ کړي. دویمہ نکتہ د ہندوستان د مستقبل
پټ حقلہ وه چي کټ د ہندوستان دا منتخبہ ائین سازه اسمبلی یو غېر منقسم
ہندوستان د پارہ اخستے شي خو ښه؛ بیا بہ پېرنګي اختیار هم دې اسمبلی
ته وسپاري. خو کټ چري ہندوستانیان پټ یوہ ائین سازه اسمبلی او یو ائین
متفق نه شولو، نو؛

H. Majesty's Govt. will have to consider to whom
the powers of the Central Govt. in British India
should be handed over on the due date whether as a
whole to some form of central Govt. or in some
areas to the existing provincial Govts. or in such
other way as may seem most reasonable and in the
best interests of the Indian people.

ترجمہ: برطانوي حکومت ته بہ پټ دې خبرہ غور کول دي چي
پټ برطانوي پټ ہندوستان کښې د مرکزی حکومت اختیارات
پټ ټاکلي وخت چا ته وسپاري؟ ایا مکمل طور یو قسم مرکزی
حکومت ته یا پټ ځینو علاقو کښې موجودہ صوبائي
حکومتونہ، یا بل شان چي زیاتہ معقولہ او د ہندوستان د
خلقو پټ بہترینو مفاداتو کښې معلومېږي.²⁶

²⁶ د جہاد ہم دغه کلیہ وروستو کشمیر کښې ہم پټ قبائلي پښتنو وزمائیلي شوه ځکه قبائلي
سیمہ بې ائینہ بې قانونہ ساتل او دې ته د ټورزني مټې وئیل د باباے قوم او د هغه د ملاتړ د
اوبډې منصوبې برخہ وه د کومې تر مخہ چي امریکائي صدر روز وېلټ، برطانوي وزیر اعظم
ونستن چرچل ته وائي چي روسي کمیونزم ته بہ دلته پهاټک تړو او د کومې تر شا چي د بان
اسلامزم مفکورہ وه

رېښيارېښتيا دي

مسلمانانو ممبرانو کښې اکثریت د خدائي خدمتگارو سره و.

وېول چې د کومې منصوبې تيارې په مرکزي حکومت کښې کوله او انگرېز افسران يې په دې قائله کول چې د هغه Breakdown منصوبې نه بله لاره کاميابي شته او د صوبه سرحد دا موجوده گورنر سر اولف کېرو په دغه دوران کښې په ډيلي کښې په مرکزي حکومت کښې خارجه سکرتر و او د حکومت هند د خارجه سکرترې يو او صرف يو کار و چې هغه د هندوستان د شمال مغرب سرحد نه اورته د افغانستان په اړخ د شوروي اتحاد په سرحداتو نظر ساتي؛ ولې د پېرنگي په وېنا خو هندوستان نه صرف يو اړخ نه خطر کېدې شوه او هغه د شوروي اتحاد وه او د شوروي اتحاد په حلقه د پېرنگي پاليسي واضحه وه چې په هر شان چې وي، شوروي اتحاد دې د امو درباب نه پورې په خپل جغرافيايي او نظرياتي سرحد کښې دننه وساتل شي او چونکې اوس اوس شوروي اتحاد د جرمني بر خلاف په جنگ کښې خپله شوې و او د پېرنگي د طرف نه څه د حملې خطر نه محسوسوله، نو ټوله توجه دغه نظرياتي سرحد ته وه او چونکې د شوروي اتحاد نظرياتي انقلاب د مقابلي د پاره پېرنگي د اسلام نوم استعمالولو، نو دغلته مشکل پېښ و؛ ولې چې د افغانستان په اړخ د شوروي اتحاد طرف ته خو د هندوستان هم دا زمونږ صوبه وه. دلته د جنګي اهميت ټولې درې وې او چې تر څو په دې صوبه د پېرنگي پوره او مکمله قبضه نه وي، نو د هغه دغه پاليسي سر ته نه رسي. دا رنگې د وېول دغه منصوبه هم تر هغې سر ته نه شوه رسيدلې چې تر څو د مسلمانانو د ټولو صوبو نه اهمه صوبه چې په دومره حساسه منطقه کښې پرته ټول په ټوله د پېرنگي د اثر لاندې نه شي. انتخاباتو کښې ډېر زور ولگول شو، خو بيا هم دغه صوبه مسلم ليگ قبضه نه کړې شوله. يو بل بنيادي مشکل پېرنگي او مسلم ليگ ته په دې صوبه کښې دا و چې دلته د خدائي خدمتگاري تحريک قام

رېښيارېښتيا دي

کښې دومره سياسي بيداري پېدا کړې وه چې د پېرنگي سران، نو اېان، خان بهادران او جاگيرداران دلته قام د سياسي ميدان ته خغلولي وو په حقيقت کښې د نادارو، غريبو او بې وزلو خلکو اثر او رسوخ دې تحريک راپورته کړې و.

خو دا صوبه مسلم ليگ ته سپارل ضروري وو لکه څنگه چې ذکر شوه په دې صوبه کښې مسلم ليگ کافي زور ولگولو، الېکشن کار ونه دے، په دې صوبه کښې مسلم ليگ کافي زور ولگولو، الېکشن کار ونه کړو فرقه وارانۀ فسادات وشول خو د جناح صاحب دا خيال و چې کار د کېدو نه دے، نو هغه يوه بله خطرناکه منصوبه جوړه کړه چې د هغې تفصيل سکندر ميرزا په خپل سوانح حيات کښې ليکي د سکندر ميرزا د صوبه سرحد نه تبادله شوې وه او په دغو ورځو کښې په ډيلي کښې د مرکزي حکومت په محکمه دفاع کښې جانتې سکرترې و دے ليکي چې د 1947 کال په فروري کښې قائد اعظم ما ته تېلفون وکړو چې زه درشم او هغه ووينم وائي چې قائد اعظم شروع ددې نه وکړه چې زما نه ئې تېوس وکړو چې ته ما هندوستان د مسلمانانو لپېر منې؟ او چې که زه تا ته حکم وکړم، نو ته به ئې منې؟ سکندر ميرزا وائي چې په دغه حالت کښې به ما د هو نه بغير څه خواب ورکولو.

He then went on to say that he was afraid he was not going to get Pakistan until some serious trouble was created, and the best place to do this was on the N.W. Frontier with tribes. In his View it was important to demonstrate Muslim anger before the British handed the country over to the Congress. If Pakistan was not conceded by negotiations, we must fight he wanted me to resign from the service, go into the tribal territory and start a Jihad. ترجمه: جناح بيا زياته کړه چې هغه سره وېره ده چې تر هغې

رښتيا رښتيا دي

رښتيا رښتيا دي

هم پوهه وم چې په دې طريقه خو به د صوبه سرحد په کلو حملې کېږي؛ خلک به پکښې مري په خصوصيت سره هندوان. خو د دې هر څه باوجود هم زه دې کار کولو ته تيار شوم

This could only take the form of raids on border villages in the settled areas... yet I decided to fall in with Quid-i-Aram's plan I had no desire to be branded as a man who was found wanting when the time of action came.

ترجمه: داسې صرف په رعيت شوو علاقه کونکې په سرحد کېدو باندې د حملو شکل اختارولې شي ... بيا هم ما د قائداعظم د منصوبې سره د تللو فيصله وکړه. ما نه غوښتل چې راباندې د داسې سړي ټاپه ولگي چې د عمل په وخت کې په شام شوم.

ما وې کړه د مسلمانانو د دې ليدو دا رانې وي چې د مسلمانانو د مستقبل پاره يوه لاره روري ده. نو زه څوک يم چې په هغې اعتراض وکړم او سبا له دې په دې نامه ياد شم چې د مطلب او ضرورت په وخت کې ما د مسلمانانو سره بې وفائي وکړه. سکندر ميرزا مخکښې وائي؛

With a liberal expenditure of money I would be able to cause some trouble in Waziristan, Tirah and Mohmand country. I gave my estimate of the sum of money as one crore

ترجمه: که ما له کار هم په گوتو راغی، نو زه په وزيرستان، تيراه او مومندو کې کار ويستم شم. ما ورته د رقم اندازه څه يو کروړه روپۍ وښودله.

بيا مې ورته وې چې اخبر زه د ډيلي نه داسې غيږېم، نو د هغې د پاره خو به هم څه نه څه لار جوړول غواړي. سکندر ميرزا مخکښې ليکي چې

پورې پاکستان نه شي حاصلولې ترڅو چې واقعي کړې پر پېدا نه شي د دې غرض د پاره مناسب ځای صوبه سرحد کېږي قبائل دي. د هغه په خيال دا اهمه وه چې مخکښې تر دې چې برتانيه کانگرس ته ملک په حواله کړي، مسلمانانو د غصې اظهار دې وکړي شي. که چېرې پاکستان د مذاکراتو د لارې رانه کړي شو، نو بيا مونږ بايد وځنګېږو ... هغه زما نه وغوښتل چې زه د ملازمت نه استعفي ورکړم قبائلي علاقه ته لاړ شم او جهاد شروع کړم.

دې خبرې ته لږ غور پکار دے چې دا د فروري مياشت ده. وېول برطرفه شوی دے او برطانوي حکومت اعلان کړی دے چې د 1947 کال تر جون پورې به هغوي اختيار هندوستانيانو ته ورکوي. د وېول تلو رښتيا چې جناح صاحب سره دا وېره په ځای پېدا کړې وه چې اوس به څه کېږي؟ دا هم معلومه وه چې اگر چې فرقه وارانته فسادات کېدل. مگر جناح صاحب هغې نه هم څه زيات خطرناک قدم اخستل ضروري گڼل او دغه قدم هم د صوبه سرحد په علاقه کېږي. جناح ډېر په بېباکۍ سکندر ميرزا ته وائي چې زما اطلاع دا ده چې ته دا کار کولې شي، خو که کوشش دې وکړو؛

He (Jinnah) said according to his information, I could achieve this if I really tried.

ترجمه: جناح ووي چې د هغه د اطلاع مطابق دا کار کولې شي، که چرته ته کوشش وکړي.

د دې نه پته لگي چې څنگه جناح صاحب د سرکاري افسرانو سره خپله رابطه ساتله او دا هم ترې نه څرگندېږي چې په قبائلي علاقه کېږي څنگه کړې پر پېدا کېدې شي او پېرنگي افسران څنگه د 'جهاد' انتظام کولې شي. سکندر ميرزا وائي چې ما د دې مسئلې په مختلفو اړخونو غور وکړو. په دې

رښتيا رښتيا دي

معلومېده داسې چې جناح صاحب په دواړو مسئلو د مخکښې نه غورکړه وکړه، ولې چې ته به د ډيلي نوکري پرېږدې او هيز هائيس خان قلات نوکري له به لاړ شي او خزانه به در له هيز هائيس نواب بهوپال درکوي؛

Mr. Jinnah had already anticipated these requirements: he had the cover and the money ready. The cover was an appointment with H.H. the khan of Kalat, and treasure was provided by H.H. the Nawab of Bhopal.

ترجمه: ښاغلي جناح دا ضروريات د مخکښې نه پېش بيني کړي وو. هغه سره پوښ او رقم تيار پراته وو. پوښش والا حضرت خان قلات سره نوکري وه او خزانه د نواب بهوپال له خوا ورکړې شوې وه.

سکندر ميرزا وائي چې بله نوکري او خزانه تياره وه. سکندر ميرزا مخکښې وائي چې زه هم په دغه ورځ نواب بهوپال له ورغلم. هغه ما له د سمدستي خرڅ د پاره شل زره روپۍ راکړې. ميرزا صاحب وائي چې قائد اعظم ما له دا تسلي هم راکړه. که ما ته څه راپېښ شول، نو هغوي به زما د خاندان خيال ضرور ساتي.

سکندر ميرزا وائي چې ما سمدستي کار شروع کړو. يو څو خپل اعتباري دوستان مې د ډېره اسماعيل خان او پېښور نه راوغوښتل او د قبائلي علاقه نو مې هم خپل اشرنايان راوبلل. د کافي بحث مباحثې نه پس مونږ يوه منصوبه جوړه کړه. چې ما کوم خلق ډېرو نژدې نه پېژندل چې هغوي سره په شريکه په وزيرستان، تيرا او په مومندو کښې رابطې قائمې کړې شي؛ خو ميرزا صاحب مخکښې ليکي چې د مۍ په مياشت کښې زه بيا قائد اعظم راوبللم چې چونکې پاکستان مونږ له راکوي، نو ته دغه خپله منصوبه پرېږده.

But early in May, the Q.A. sent for me again and

رښتيا رښتيا دي

told me that, as Pakistan would conceded, the plan would be abandoned.

ترجمه: ولې د مۍ په اوائلو کښې قائد اعظم بيا زه راوغوښتم او راته ئې ووي چې چونکې د پاکستان راکول منل شوي دي نو ځکه دغه منصوبه به دې پرېښودل شي.

په دې سلسله کښې سکندر ميرزا خپله رانې ظاهر وي چې جناح صاحب په دې ليدو چې هغه به هر کار په خپله مخه کولو. د بل چارائي او مشوره داسې ليدو او ثبوت کښې ميرزا صاحب وائي چې کله بيا قائد اعظم گورنر به ئې نه منله او ثبوت کښې ميرزا صاحب وائي چې کله بيا قائد اعظم گورنر جنرل شو نو ما ورته يوه ورځ ووي چې مونږ له پکار دي چې د دې مسلم ليگيانو څو څه نه څه خيال وساتو ولې چې دا پاکستان خو دوي جوړ کړه.

....That we must try to be considerate to the M. Leaguers as after all they have brought in Pakistan Jinnah immediately replies: "who told you the M. League brought in Pakistan. I brought in Pakistan - with my stenographer"

ترجمه: مونږ بايد د مسلم ليگيانو خيال وساتو؛ ځکه هر څه چې دي هغوي پاکستان جوړ کړي. جناح ډېر زر ځواب ورکړو. چا ورته وئيلي دي چې پاکستان مسلم ليگ منځ ته راوړ؟ ما پاکستان جوړ کړو. د خپل سټينوگرافر سره يوځای.

د سکندر مرزا د دې خپل بيان نه که يو خوا دا خبره ثابتېږي چې څنگه د پېرنگي ډير اوچت او لومۍ لومۍ افسران د مسلم ليگ د پاره کار کولو ته بالکل تيار وو نو په دې بل اړخ دا هم ثابتوي چې د خدائي خدمتگارو د وزارت د غورځولو د پاره جناح صاحب په قانوني، ائيني او جمهوري لارو د ناکامۍ نه پس اوس کوم حده پورې تللو ته تيار دے چې د دغه وزارت

دښتيا رښتيا دي

ماتولو په خاطر هغه په هندوستان د حملې تياري کوي او د قبائلو په ذريعه د جهاد اعلان کولو ته تيار دے او درېمه دا اهمه خبره دا هم ثابتوي چې څنگه د پېرنگي افسران د قبائلو ملکاتو او مشرانو سره خپلې رابطې لري او که وغواړي، نو د داسې خلقو کمې هم پکښې نه شته چې د دې سرکاري افسرانو په وينا هغوي په دې خپل ملک حملې وکړي. داسې دې بل اړخ ته هم لږ غور پکار دے چې دا واليان رياست څنگه لگيا وو په کروړونو روپۍ ئې څومره په خلاص مې ورکولې او کروړونه هم د هغه وخت کروړونه د خضر حيات د يونيسټ وزارت ماتول دومره څه ډېر گران کار نه ؤ. يو خوا مسلم ليگ د دغه وزارت په خلاف د سول نافرمانۍ تحريک شروع کړو او دې بل اړخ ئې د فرقه وارانۀ فساداتو اور لمبه کړو. په ډېر مقدار کښې وسله د صوبه سرحد د قبائلي علاقه نه يوړلې شوله. د مسلم ليگ جبل ته تلل هم يوه مېله وه مثلاً د پنجاب د مسلم ليگ صدر ميا افتخار الدين له نه يواځې دا چې د خپلې خوښې خوراک به جبل ته تللو او دعوتونه به کېدل، ولې تر دې چې هغه به د جبل نه بهر دعوتونو ته تلو او کور به ئې شپې هم تېرولې. خو لنډه اوږده دا چې يو خوا د فرقه وارانۀ فساداتو په وجه هندوان، سکھان ممبران د اسمبلۍ د مخې لرې شو او بل خوا د سول نافرمانۍ د تحريک په بنياد خضر حيات په دې مجبور شو چې د 1947 کال د مارچ په درېمه د خپل وزارت استعفي ورکړي. ولې دې خوا چونکې مسلم ليگ د دې جوگه نه ؤ چې خپل وزارت جوړ کړي، نو د دې وجې نه د صوبې اختيار پېرنگي گورنر د دغه 93 د لاندې تر لاسه کړو. ولې دې خوا چې کله هندوان او سکھان په دې پوهه شول چې دا خو پېرنگيان په دې چل ول د مسلم ليگ د پاره لار ازادوي، نو هغوي هم په مظاهرو شروع وکړله او د فرقه وارانۀ فساد داسې بنياد کېښودے شو او دومره ناروا ظلمونه وشول چې هغه وهل، سپڅل او ټلاکول خو څه کوي چې په زرگونو زنانۀ پکښې وښتولې شوې.

دښتيا رښتيا دي

په داسان اوس مسلم ليگ ته يوه او صرف يوه منصوبه د سرحد پاتې شوله چې د هغې د وزارت ماتولو انتظام وشي دلته هم د فسادونو اور ولگولې شوترې چې د هزارې د قبائلي علاقې نه په سلا حملې هم وشولې مطلب دا ؤ چې که د صوبې حکومت په صوبه کښې امن امان نه قائموي، نو بدنامي ده او په کار دي چې استعفي ورکړي او که دا امن قائمولو د پاره قدم پورته کوي نو د مسلم ليگ ليدران او اخبارونه به دا ملک په سر واخلي صوبه سرحد وزارت په مقابلۀ کښې سرحد کښې دا فرق ؤ چې د خضر حيات يونيسټ صرف يوه وزارتې پارټي وه، نور ئې څه سياسي جرړې نه هلته خو يونيسټ صرف يوه خدمتگارو حکومت ؤ چې هغه منظم او تورزن لري ولې دلته خو خدائي خدمتگارو حکومت ؤ چې هغه منظم او تورزن تنظيم ؤ، مسلم ليگ خپلې ټولې لوبې استعمال کړې. د هندوستان د سرسر ليدران په صوبه سرحد را خلاص شول د هندوانو د فساداتو حقيقي او انساني قيصې بيان شولې. په خصوصيت سره د بهار د فساداتو په نامه د پښتو مذهبي جذباتو راپارولو کوششونه وشول دولت بې حسابۀ خرڅ شو. د پنجاب او عليگره طالب علمان راورسېدل. د پنجاب يو فوځي افسر بهر خورشيد انور دلته په صوبه سرحد کښې گرځيدو. دې سړي د فوځ نه استعفي ورکړې وه، دا اول ځل ؤ چې د صوبه سرحد په سياسي تحريک کې د تخريب کارۍ مسئله پېښه شوله. اوسه پورې خو خدائي خدمتگارو په کمال بهادري او جرات د عدم تشدد په ذريعه د حکومت بر خلاف تحريک چلولے ؤ؛ ولې د مسلم ليگ دې تحريک کښې د بمونو خلاصولو اوغېر مسلمو وژلو ذريعې هم استعمال شولې. د دغه تحريک په حقله بعضې خلقو خپل اقبالي بيانونه کړي دي چې هغه اپرلينډجينس په خپل کتاب انډيا، پاکستان يا پښتونستان India, Pakistan or Pukhtunistan by Erland Janson کښې رانقل کړي دي چې څنگه به نورر خو پرېږده چې

رښتيا رښتيا دي

د هنگو د پوليس سکول چيف انستريکټر به بمونه ورکول او د هغې د خلاصولو چل به ئې هم ورته ښودو. عالم خان، جينس ته وائي چې د هغې د څه د پاره به رقم د مانکي پېر صاحب ورکولو. د صوبې سرکاري افسران په دې ټول تحريک کښې د مسلم ليگ په مرسته ولاړ وو. هم دې جينس ته د طالب علمانو د فيډريشن صدر په خپله وې چې د پوليس يو کپتان فيض الله خان زمونږ سره اېغ په نېغه رابطه وه او چې کله به په سرکاري غونډو کښې د تحريک په حقله څه فېصلې وشولې، نو د هغې نه به ئې مونږ ته وخت خبرولو. تر دې چې په جلوسونو وېستلو کښې به ئې چېرې مونږ ته وهلو؛ لا به ئې کوټک مخکښې لار چولو او لا به ئې خپلې لارې وهلې. د سول نافرمانۍ د تحريک په سلسله کښې چې کوم مسلم ليکيان جېل ته ولاړل؛ د دفعه 144 ماتولو په سلسله کښې به درې مياشتې قيد بدل او بس، جېل کښې د هغوي خپله باچائي وه. هلته دومره ازادي وه چې نور خو پرېږده چې قيديان به د ورځې راووتل. بازارونو کښې به ئې سيلونه او سوداگانې کولې او چې د چا به ضرورت ؤ، نو شپه به ئې هم کور تېروله زما يو دوست زمانه موټر قرض بوتلې ؤ د يوې شپې د پاره وروسته پته ولگېده چې د هغه يو اشنا د مردان يو خان هم زما دغه موټر کښې کور ته د جېل نه تللې ؤ. شپه ئې هلته تېره کړه او په سبا له چې جېل ته په بېرته راغې نو زما موټر ئې واپس راولېږو.

هم په دغو ورځو کښې د سرحد اسمبلۍ غونډه وه. دغه مېجر خورشيد انور دا انتظام وکړو چې يو جلوس په اسمبلۍ ور وخېژوي چې دغه اسمبلي غونډېدو ته پرې نه ږدي. طالب علمان هم وو او د مانکي د پېر صاحب مريدان هم. خورشيد انور دې طالب علمانو ته وې چې تاسو وروسته ځئ او د پېر صاحب مريدان مخکښې کړئ. سرکاري افسرانو کرښه رابښکلې وه چې د دې نه به څوک اوږي نه. طالب علمانو پرې د پېر صاحب مريدان ور

رښتيا رښتيا دي

واچول کله چې گولۍ وچليدې او يو څو تنه پرېوتل، نو خورشيد انور وې بې دے راځئ چې څو او؛

The mission is complete. We wanted to shed Muslim blood. Now it has been done.
(Erland Janson, India, Pakistan or Pukhtunistan, p.169)

ترجمه: مشن پوره دے مونږ غوښتل چې د مسلمانانو وينه توښې شي هغه کار وشو.

د خورشيد انور او داسې نور تحريک کار په ملک کښې گرځېدل سرکاري افسرانو ورته لاس نه اچولو، د هندوانو او سکھانو دوکانونه او کوټۍ تالا کېدلې؛ د هغوي کورونه لوټلے شول؛ هغوي قتلولے شول؛ ولې حکومتي نوکرانو کښې دوه عملي وه، تخریب کاروته چا څه نه ويل بلکې هغوي کښې لومے حکومتي افسران د انگرېزانو او مسلم ليکيانو سره يو ځای په دې کوشش کښې وو چې هر څنگه چې وي او په هره لار چې وي خو چې دا وزارت مات کړے شي. د کپرو صاحب په حقله خو نور پرېږده چې وائسرای وېول په خپله ليکي چې کپرو دې خبرې ته ځان بالکل نه شي تيارولے چې پېرنگے دې هندوستان ازاد کړي؛

Caroe has never yet reconciled himself to the idea of our leaving India.
(Wavell, the Viceroy's Journal, p.329)

ترجمه: کپرو لا تر اوسه پورې دې خيال سره موافق نه دے چې مونږ هندوستان پرېږدو.

کپرو صاحب خو لا هغه شان د وېول صاحب د "ټوټې کولو پلان" يا Breakdown منصوبې پورې نښته معلومېږي او د هغه منصوبې د منځ کړي خو دا صوبه وه چې د هندوستان سره په پوله پرتة وه. بل خوا قبائلي علائقې ئې لرلې چې افغانستان سره ئې خصوصي اړيکې وې او ورته خوا

رښتيا رښتيا دي

کښې شوروي اتحاد پروت ؤ، نو پېرنگي خو دلته د خپل سلطنت، تاج او تخت د خدمت د پاره ناست ؤ. نن هغه لېدل چې د پېرنگي دغه مفادات صرف د مسلم ليگ په ذريعه حاصلېږي کېږو صاحب او د هغه ملګري افسران چې پوهه شول چې نه په فرقه وارانۀ فساداتو او نه په سول نافرمانۍ د ډاکټر خان صاحب وزارت وځغلولي شو نو بيا پېرنگي بله لويه شروع کړله

د ماونټ بېټن په وړاندې د تقسيم په حقله مختلف تجويزونه

څرنگه چې ماونټ بېټن ډيلي ته ورسيدو، نو سمدستي د سياسي مشرانو سره خبرو اترو ته وړلاندې وتو. اولنۍ ملاقات يې د ګاندهي جي سره وکړو. ګاندهي جي ورته ووي چې د کانګرس په حقله د جناح صاحب يوه بدګمانې وه، د دغې بدګمانۍ د لرې کولو د پاره زما يو تجويز دے: هغه دا چې، دا موجوده عبوري حکومت مات کړه او د نوي حکومت جوړولو اختيار جناح صاحب ته ورکړه، هغه چې څوک مناسب ګڼي خپل وزارت کښې دې واخلي مونږ صرف دنيا ته دا بنودل غواړو چې هندو او مسلمان په خپل کور کښې فېصله وکړه او د خپل تعاون او ملګرتيا په خاطر په شريکه اوسېدو ته تيار دي. عجيبه ئې ورته دا ووي چې د پېرنگيانو او ستا به دا ذمه واري وي چې د اقليتي فرقې د حقوقو د تحفظ په ځاے اوس د اکثريتي فرقې د حقوقو تحفظ وکړئ.

د دې نه پس چې کله ماونټ بېټن جناح صاحب وليدو او د ګاندهي جي دا تجويز ئې ورته بيان کړو، نو جناح صاحب ووي چې د هندوستان دا مرض اوس دومره زيات شوے دے چې د دې بې د اړېشن نه بل څۀ علاج نه شته. د جناح صاحب د روپې د سختېدو يوه بله ظاهري وجه هم وه. هسې خود

رښتيا رښتيا دي

وېول د تللو نه پس جناح صاحب سره دا وېره پېدا شوې وه چې ګڼې ماله پېرنگې پاکستان ته راکوي خو په دې دوران کښې يوه بله واقعۀ د ذکر قابله ده. هر چا ته دا خبره څرګنده ده چې کله په هندوستان کښې د کانګرس او پېرنگي تر منځ اختلافات پېدا شول او خبره تحريک چلولو ته ورسېده نو په هغه وخت کښې د امريکې د حکومت د طرف نه بار بار برطانوي حکومت ته ووييل شول چې هغه د کانګرس سره د روغې جوړې لاره راوباسي يعني

امريکې د هندوستان په دې مسئله کښې دلچسپي اخستله. امريکې د دې دلچسپۍ په لړ کښې د 1947 کال د مۍ په اوله د جناح صاحب د ملاقات د پاره دوه امريکن ذمه وار افسران د هغه کور ته بمبۍ ته لاړل. د يو نوم رانلډ اے هېر Ronald A. Hareem Dead of the Division, of South Asian, Affairs ؤ چې د امريکې په حکومت کښې د جنوبي ايشيا د معاملاتو د ډوېژن مشير ؤ بل ورسره په هند کښې د امريکې د سفارت خانې دوهم سکريټري تهامس اي ويل Thomas E. Weil ؤ. د دې ملاقات تفصيلي حال د امريکن سفارت خانې ناظم الامور په سباله يعني د 1947 کال د مۍ په دوهمه د امريکې سکريټري اف سټېټ مارشل ته ليکلي دي. ليکي چې جناح صاحب وائي: زه به په هېڅ قيمت هم د متحده او وفاقي هندوستان منصوبه قبوله نه کړم ولې چې د مسلم ليگ دا فېصله ده چې پاکستان به قائموي. بيا ئې دې دواړو امريکنو ته د پاکستان خوبۍ بيان کړې دي چې د 'ازاد او خود مختاره پاکستان قيام د امريکې په مفادو کښې دے ولې چې پاکستان به يو مسلمان ملک وي او مسلمان ملکونه به د شوروي اتحاد د جارحيت بر خلاف يوه ډله وي. د دې وجې نه هغوي د امريکې نه د تعاون او امداد اميد لري.

He (Jinnah) Sought to impress on his Visitors that the emergence of an independent, sovereign Pakistan would be in consonance with American

رېښتيا رېښتيا دي

interests. Pakistan would be a Muslim country. Muslim countries would stand together against Russian Aggression in that Endeavour they would look to the united states for assistance, he added.

(American Role in Pakistan by Venkatarameni p.1)

ترجمه هغه په خپلو ملاقاتيانو باندې د دې اثر اچولو تلاش وکړو چې د يو ازاو او خپلواک پاکستان منځ ته راتگ به امريکن مفاداتو سره مطابقت کوي پاکستان به يو مسلمان ملک وي مسلمان خلقو نه به د روسي جارحيت خلاف يو ځای ولاړ وي. هغه زياته کړه چې په دغه کوشش کېښې هغوي امريکې ته د امداد د پاره گوري.

دا هم هغه د پېرنګي هغه منصوبه ده چې غوښتل شې د شوروي اتحاد نه چاپېره د اسلام يو تېزندی راتاوکړي. دويمه مسئله چې کومه جناح صاحب دې امريکنو ته بيان کړه. هغه هم د پېرنګي د دې منصوبې يوه حصه وه چې که پېرنګي سباله د دې منطقي نه کړه وکړي او دلته د هندوستان اتحاد قائم شي او اختيار کانګرس ته وسپارلي شي. نو کانګرس خو چونکې د انګريزانو او مغربي طاقتونو دښمن دے. نو په مشرق وسمي او خليج کېښې به هغه چرې هم د دغې حکومتونو د مفاداتو تحفظ ته غاړه کېښې نه ږدي. نو د دې وجې نه جناح صاحب د شوروي اتحاد د خطري نه علاوه دغې بلې خطري ته هم اشاره وکړله څه ته چې هغه هندوسامراج وائي. نو هغه دامريکې دې شرانو ته دا ظاهروله چې مشرق وسمي باندې د هندوسامراج د قبضې د مخنيوي د پاره هم د پاکستان قائل ضروري دي

Jinnah coupled the danger of "Russian aggression" with another menace that the Muslim nations might confront. That was "Hindu imperialism" "the establishment of Pakistan was essential to prevent the expansion of Hindu imperialism to the Middle

رېښتيا رېښتيا دي

East", he emphasized.

(Venkatarameni, The American Role in Pakistan, p.1)

ترجمه جناح د روسي جارحيت خطره يوې بلې خطري سره کومه به چې مسلمانانو قامونو ته ورپېښه وي. ملګري کړه. هغه د هندو سامراج خطره وه مشرق وسمي ته د هندوسامراج غزیدو د مخه نيولو د پاره د پاکستان قائل ضروري دي

مطلب دا دے چې که د امريکې په دې کېښې دلچسپي وي چې د شوروي اتحاد خلاف د اسلام يوه قلعو مضبوطه کړي. نو پکار دي چې هغه د پاکستان جوړولو کېښې امداد وکړي او د دې نه علاوه د مشرقي وسمي او خليج په علاقه کېښې د مسلمانانو ملکونو اتحاد او تړون په دې غرض ضروري دے چې د ترکي نه را واخله تر د چين د سرحد پورې د مسلمانانو ملکونو مرسته وشي. نو که هندوستان متحد پاتې شي او پاکستان جوړ شي نو دغه کار به نیمګړے پاتې شي. نو د دې وجې نه جناح صاحب دامريکې حکومت ته د هغوي د استازو په ذريعه دا سوال ځواب ليکي چې د امريکې د مفاداتو د تحفظ د پاره هندوستان تقسيم او د پاکستان قيام ضروري دے.

داسې معلومېږي چې کله چې د امريکنو سره په دې ملاقات کېښې خبره سر نه رسېدلې وي ولې چې لوستونکو ته به ياد وي چې سکندر ميرزا په خپل کتاب کېښې ليکلي دي چې ما ته په هندوستان کېښې د حملې کوم کار را په واله شوه و، د هغې نه زه جناح صاحب منع کړم؛ ولې چې ما له اوس پاکستان راګوي، نو ته به هندوستان د قبائلي جهاد دا منصوبه پرېږده او ميرزا صاحب په خپله هم د مې مياشت ياده کړې ده؛ نو لکه چې امريکنو سره سودا سر ته رسيدلې وي او د وېول د تللو هغه نیمګړتيا پوره شوې وي

جدا کول شي؟ جناح صاحب سمدستي ډرکه وکړه چې نيا خو به زه داسم د موټي يو ضلع سلهټ هم غواړم. ماونټ بيټن ووي چې دا جايزه ده او کانگرس پرې اعتراض نه لري. جناح صاحب د دې منطق خو ومنلو. خو ماونټ بيټن ته ئې خواست وکړو چې ما له بزو وهلي پاکستان مه راکوه يا ئې ماونټ بيټن ته ووي چې کانگرس ما د بنگال او پنجاب په نقشه وپروي چې زه د پاکستان د مطالبې نه واورم خو زه دومره په اله اسانه نه وېرېم؟

Mr. Jinnah admitted the apparent logic of this but begged Lord Mountbatten not to give him a moth-eaten Pakistan. The demand for partitioning of Bengal and the Punjab was all a bluff on the part of the congress to frighten him off his claim for Pakistan. But he was not easily frightened.

(Hodson, the Great Divide, P. 227)

ترجمه: ښاغلي جناح صاحب د دې خبرې ظاهري منطق ومنلو خو لارډ ماونټ بيټن ته ئې زاري وکړه چې ما ته بزو وهلي پاکستان مه راکوه. د کانگرس له خوا د بنگال او پنجاب تقسيمول مطالبه فقط يوه ډرکه وه چې وپروي او زه د پاکستان د دعوي نه لاس واخلم، ولي زه دومره په اله اسانه نه وېرېم.

ماونټ بيټن کوشش دا معلومېدو چې هغه د خپله جانيه ښه زور ولگوي او جناح صاحب کم از کم د کيبيټ مشن دغه د گروپونو منصوبي له راولي او ځکه هغه بار بار هغه مختلف مشکلات جناح صاحب ته بيانول: چې د هندوستان د تقسيم په سلسله کښې به هغه ته پېښ شي او هغه ئې د راتلونکي تباهي او بربادي نه د خبرولو کوشش کړي. دې. ماونټ بيټن اخبر دې نتيجې ته ورسيدو چې جناح صاحب د دې خپلې منصوبي په يو

حقيقت دا دے چې د لاره نلتگو نه را واخله تر وېول پورې. دې دواړو وائسرایگانو دې فرقه وارانہ مسئلې له داسې رخ ورکړي و چې اوس د ټول هندوستان د قسمت فېصله لکه چې د جناح صاحب په اختيار کښې وي. د هغه د وړاندې درې لارې ازادې وې يا متحده هندوستان. دويم د کيبيټ مشن منصوبه چې پکښې درې گروپه وو. او دريم پاکستان. او دا فېصله دومره اسانه هم نه وه. بايد چې جناح صاحب او مسلم ليگ دا خبره هم په ذهن کښې ساتلې وي چې څه داسې لار راوباسي چې د غېر مسلمو د اکثريتي صوبو د مسلمانانو د حقوقو هم تحفظ وشي.

ولي چې تکليف خو په اصل کښې هغوي ته و؛ بله دا چې ټول ليدوران خوم دغه د اقليتي صوبو مسلمانانو د خپل تحفظ د پاره منتخب کړي وو خو خبره صرف په دې مقام ودرېده چې اوس فېصله د مسلم ليگ او جناح صاحب وه چې؛

لوی او عظيم پاکستان؟ خو د کم اختياره سره؛
او که وړوکه پاکستان؟ له مکمل اختياره سره.

ځکه چې کله مسلم ليگ په اخبري حل د کيبيټ مشن پلان نا منظور کړو او د تقسيم هند مطالبه ئې وکړله، نو بيا هغوي ته وويلي شو چې که هندوستان تقسيمېږي نو د مسلمانانو دوه اکثريتي صوبي يعني بنگال او پنجاب به هم تقسيمېږي. او چې جناح صاحب ترې نه تپوس وکړو چې دا په کوم منطق؟ نو ماونټ بيټن ورته په خواب کښې ووي چې هم ستا په منطق او ستا په دليل. تا چې دا اووه کاله څومره په کلکو ثبوتونو اومدللو بحثونو دا د هندو او مسلمان د تقسيم بنياد ايښی دے، نو هم دغه د تقسيم اصول به په دغه صوبو حاوې کيږي.

ولي چې صوبي خو انتظامي واحدونه (Administrative Units) دي. دې دې صوبو هغه علاقې چې کوم ځای د غېر مسلمو اکثريت دے، هغه به ترې نه

رېنٽيا رېنٽيا دي

Calcutta. They had much better remain united and independent.” (Hodson, the Great Divide, p.246)

ترجمه: د تردد او تذبذب نه بغير جناح خواب ورکړو زه به په دې خوشحال شم ځکه چې د کلکتې نه بغير د بنگال څه فائده ده، بهتره ده چې هغوي متحد او خپلواک پاتې شي.

دا تاريخي واقعات چې سره لولي او دې سرکاري دستاويزاتو ته گوري نو واقعي چې سره په دې سوچ کولو مجبور شي چې دا د مسلم ليگ دې مشرانو څه کول؟ نو د دې غرض رېنٽيا د غريب او مظلوم مسلمان خدمت و، که په څه بل څه جذبه دوي دا سودا بازه کولي؟

د صوبه سرحد لانجه

ولې د دې ټولې لانجې د ټولو نه مشکله مسئله د صوبه سرحد وه؛ ولې چې هلته ابادي 93% د مسلمانانو وه او هغوي اوس 1946 کښې د مسلم ليگ سياست او د پاکستان مطالبه رد کړي وه او د پېرنگي دلچسپي هم په دغه صوبه، دغه قبائلي علاقه، دغو درو او د افغانستان په لاره د شوروي اتحاد سره په سرحد کښې وه. نو د دې علاج به څه شي؟ د صوبې گورنر کپرو مرکزي حکومت ته تجويز پېش کړو چې هغه دلته کال مخکښې کوم انتخابات شوي وو، هغه په ځاي پاتې شي او دلته يو وارې بيا انتخابات وشي چې دغه نوي ممبران د صوبې د مستقبل فېصله وکړي شي. ماونټ بېټن د هغه وخت د صوبې چيف سکرټري ډي لا De La farque را وغوښتو، هغه په چټي انگلېنډ ته روان ؤ.

هغه نه ماونټ بېټن دوي پوښتنې وکړې يو خو ئې ځان پوهولو چې که دوباره انتخابات وشي نو د هغې نتيجه به څه وي؟ او دويمه دا چې د

رېنٽيا رېنٽيا دي

صوبې د موجوده گورنر نه د هغه وزيران ډېر شکايت کوي تر دې چې وزيراعلي ډاکټر خان صاحب ماونټ بېټن ته د کپرو صاحب په وړاندې ووي چې ته د مسلم ليگ د صدر سره د ملاقات ډېر خواهش لري نو د دې صوبې د مسلم ليگ صدر خو ستا دا گورنر کپرو دے د اولني سوال په خواب کښې ورته چيف سکرټري ووي چې که په صوبه سرحد کښې دوباره انتخابات وشي او د گورنر د اختيار لاندې وشي نو هم به ئې کانگرس گټي د گورنر کپرو په حقله ئې ووي چې هغه د کانگرس د وزارت پر خلاف دے او تر دې مخکښې لاړ چې د گورنر د دې روئې په وجه د پېرنگيانو وقار ته نقصان رسېږي.

Lt. col. De La Farque, Chief Secretary to the N.W.F.P Govt held the belief that a free and clear election in the province was more likely to return the congress to power than the League, even if Section 93 Govt. had been interposed. That the Governor, though having great knowledge of the Frontier, was biased against his congress Govt. and that his continuance in office was a menace to British prestige.

(Hodson, the Great Divide, p.283)

ترجمه: صوبه سرحد حکومت چيف سکرټري لفتننټ کرنل ډي لافارک په دې عقیده ؤ چې ازاد او پاک انتخابات به کانگرس اقتدار کښې راولي نه چې ليگ. سره د دې چې دغه 93 هم حکومت نافذه کړي وي گورنر اگر چې د سرحد په باره کښې زيات معلومات لري د کانگرس حکومت خلاف تعصب لري او د هغه په کرسۍ پاتې کېدل برطانوي وقار ته خطره پېښوي

د چيف سکرټري د دې خفيه اطلاع نه پس ماوونټ بېټن په صوبه سرحد

رښتيا رښتيا دي

رښتيا رښتيا دي

کښې د نوو او سر دوباره انتخاباتو کولو اراده پرېښودله. د صوبه سرحد د مسلمانانو افسرانو د ذهن او وسچ اندازه د دې يوې واقعي نه لگي چې د ماونټ بېټن سکريټري کمپبل جانسن Campbell Johnson په خپل کتاب Mission with Mountbatten کښې بيان کړې ده. هغه ليکي چې دې د ماونټ بېټن سره پېښور ته تللې و نو د شپې د گورنر په کور کښې وې وې چې "ما سره خوا کښې د پېښور د هغه وخت د پټي کمشنر ايس بي شاه صاحب ناست و. هغه ټول وخت ما سره په دې کلک نښتې و چې پېرنگيانو له هندوستان بالکل نه دي پرېښودل پکار وغيره وغيره. جانسن وائي چې دا ما ته ډېره عجيبه او ناشونې ښکارېدلې چې زه او ماونټ بېټن دواړه پېرنگيان يو او حاکمان، نو مونږ خو وايو چې هندوستان دې ازاد شي او دلته دا هندوستان په دې پورې کلک نښتې دي چې پېرنگي له دا وطن پرېښودل نه دي پکار.

د گورنر کېږو د سر دوباره انتخاباتو کولو په تجويز خو د ماونټ بېټن سمه رانه غږې. ولې چې د هغې په نتيجه کښې به بيا اختيار د خدائي خدمتگارو سره پاتې کېده، نو اوس به نورې لارې چارې لټولې شي چې د هغې په ذريعه اختيار مسلم ليگ له ورکړې شي.

د گورنر کېږو او کانگرس تر منځ اختلاف يوې بلې مسئلې هم راپېدا کړلو. چې کله د هندوستان د عبوري حکومت مشر جواهر لال نهرو داراني ظاهره کړله چې هغه د صوبه سرحد په دروه راځي او غواړي چې دې مختلفو اېجنسو ته لار شي او د خپلو قبائلي وروڼو سره د هندوستان د مستقبل او په هغې کښې د هغوي د مقام په حقله جرگه وکړي، دا خو يو دومره خطرناک قدم و چې کېږو صاحب دې ته څنگه تيارېدې شو؟ هغه خو مرکزي حکومت له دا تاثر ورکولو چې قبائل ټول په ټوله د کانگرس خلاف او د پاکستان په حق کښې دي. د دې خبرې د ثابتولو د پاره خو به څه ډېر لومړی دليلونه نه وي

پکار چې د دې قبائلي علاقه دا کوم مشران چې سرکار لخوا راځي، نو دا د قام مشران نه وي؛ نه ئې قام خوښوي. دا خو د پولتيکل اېجنټ د لاسه جوړ شوي ماحب خواره ملکان وي. د هغوي چې څومره د سرکار د اختيار د لاندې وي، د هغې يوه نمونه خو مونږ د سکندر مرزا په خپل کتاب کښې لوستلې ده چې هغه دا ذمه واري اخستو ته تيار و چې که جناح صاحب وغواړي، نو هغه د قبائلي لښکر په ذريعه د وزيرستان، تيرا او مومندو د اړخه په هندوستان حمله هم کولې شي. د پېرنگي نوکرانو په خپله طريقه او پېرنگيانو د خپلو تخواه خورو مليانو، پيرانو او باباگانو په ذريعه په دې قبائلي علاقه کښې کافي کار کړې دې او کولو ئې مثلاً د مسيدو ملک کلاب خان د 1946 کال د اپرېل په شلمه يو خط جناح صاحب ته ليکلی و:

Dear Quid.e.Azam!

I on behalf of all the Masuds of S.Waziristan Agency beg to assure you of our armed help for the achievement of Pakistan whenever so ordered by the Muslim League High Command. We have full faith in your leadership in the critical time Wish you long life and health. I am also ready to send Masud armed escort as your bodyguard if so ordered. Pakistan Zind abad.

(Erland janson, India, Pakistan or pukhtunistan. (P.175)

ترجمه گرانه قائد اعظم

زه د جنوبي وزيرستان د ټولو مسيدو له طرفه تاته د پاکستان د حاصلولو د پاره د مسلح امداد څه وخت چې ئې د مسلم ليگ هائي کمان وغواړي، يقين درکوم مونږ ډېر نازک وخت کښې ستا په لېږد شپ باندې اعتماد لرو تا ته اوږد ژوند او صحت غواړو. که چېرې ته حکم وکړي نو زه د مسيدو مسلح

رہتیا رہتیا دي

حفاظتي دستہ ستا د پارہ ډبر گارډ پټه ځيټ در استولو ته
تياريم
پاکستان زندہ باد

دا ملک صاحب د پاکستان د پارہ مسلح جنگ ته تيار دے. جنگ به چاره
کوي؟ دلته د پېرنګي حکومت دے. نو دا به څوک ومني چې د جنوبي
وزیرستان يو ملک به جناح صاحب ته بمبۍ ته خط ليکي چې زه ستا د
سياست د پارہ پېرنګي سره جنگ ته غاړه ږدم. دا بې د سرکاري افسر د
بنوونې او د پولتيکل اېجنټ د وېنا نه بغير هډو سره هېڅ هغه څوک نه شي
تسليمولې څوک چې لږ ډېر هم د دې ايجنسو او د هغې د ملکانو او
پولتيکل ايجنټانو د تعلقاتو نه خبر وي ولې تماشه بله ده. جناح صاحب بيا
د دې خط ځواب هم ورکړې دے. د قائد اعظم ځواب؛

Dear sir!

I am in receipt of your letter of the 20th April and
thank you very much for your sympathies and your
confidence in my leadership. With regard to my
staff, I for your kind offer, there is no need just
(Efland Jonson, India, Pakistan or pukhtunistan.
(P.176)

ترجمه: گرانہ جناب عالي

ستا پټه شلم اپرېل ليکل شوه خط ما وصول کړو او ستا د
همدردي او زما پټه ليدږشپ باندې ستا د باور نه ډېره زياته
مننه، زما د خپل ستاف پټه حقله بايد ووايم چې زه خپل
انتظامات لرم. ستا د مهرباني نه ډک پېشکش نه شکر گزار
يم. اوس دغه شان ضرورت نه شته چې تکليف ورکړم.

ملک گلاب خان د دې نه چا خبر کړو چې جناح صاحب ته به قائد اعظم
ليکله شي وغېره بې شمېره سوالونه پېدا کېږي؛ ولې د ټولو نه د جبرانتيا

رہتيا رہتيا دي

خبره دا ده چې د جنوبي وزیرستان يو ملک د هندوستان يو سياست دان
برهبر ملا سازباز کوي او هغه ته خپل څه چې د ايجنسی د همه مسيدو د
طرفه د تسله ورکوي چې هغه د پاکستان د قيام د پارہ مسلح جنگ کولو ته
تيار دي او نه ترې نه پولتيکل او نه د پېرنګي يوه اداره خبره شوله او د
جناح صاحب خط هم واپس راغے. د دې پټه مقابله کښې زمونږ د بنو ضلعي د
خدائي خدمتگارو سالار يعقوب خان پټه دې وجه پټه چېل کښې پروت و او د
پانسی ډرکې پرې کيدې. الزام دا و چې ده ته د فقيرايي يو خليفه خط
ليکله دے چې نه خط موجود و او نه گواه.
او خبره يواځې د وزیرستان نه وه. دلته د خيبر ايجنسی شينواري ملک
باور خان د کښينټ مشن ممبرانو ته تار وواھے چې؛

Khyber Agency Tribes have full confidence in
accept anything except Jinnah. Muslims cannot
Pakistan.

(Khyber Mail 5.6.1946)

ترجمه: د خيبر ايجنسی قبائل پټه جناح باندې مکمل اعتماد

لري، مسلمانان د پاکستان نه علاوه بل هېڅ څيز نه قبليوي

هغه د وزیرستان ملک گلاب خان خو به خط پټه پټه لاره ليرلې وي. ولې د
شنوارو ملک باور خان خو تار وهلې دے او تار د پېښور پټه انگرېزي اخبار
خيبرميل کښې چاپ شوه دے. نو پېرنګي خو پټه دې بد ونه گڼل.
دا مثالونه ما د دې د پارہ ورکول چې کېږو صاحب ولې د جواهر لال نهرو
قبائلو ته پټه راتلو پرېشانه و. يو خوا کېږو صاحب کوشش و چې پټه سرکاري
طور جواهر لال منع کړي او پټه دې بل انځ د مسلم ليک دا کوشش و چې
جواهر لال قبائلو ته را نه شي. د مانځکي شريف پېر صاحب پټه خپله د مختلفو
اېجنسيو دوره وکړله. مليان ولېږل شول چې هندو جواهر لال د راتلو نه منع
کړي ولې چې هغه د دې غرض د پارہ راځي چې ستاسو ازادي ختمه کړي او

رښتيا رښتيا دي

رښتيا رښتيا دي

ملک گلاب خان ورته وې :
Malik Gulab Khan paid Rs.200/- to snipe at Nehru's plane when it lands at Razmak. The Asstt. political officer, one Abdul Masian, was particularly helpful and would ensure and guide them secretly.

(Efland Jonson, India, Pakistan or pukhtunistan, P.185)

ترجمه ملک گلاب خان د دې د پاره دوه سوه روپۍ ورکړې چې د نهرو په جهاز باندې هغه وخت ډزې وکړي څه وخت چې په رزمک راکوز شي. خصوصاً اسستېنټ پوليتیکل افسر عبدالمنان ډېر مددگار ؤ. هغه به هغوي ته په پټه لار گودر وښايه.

ولې د خيبر په حقله دې سړي د فرید الله شاه سره کومه مرکه کړې ده نو هغه د امثله بالکل صفا او واضحه کوي فرید الله شاه په دغو ورځو کې په خيبر کې اسستېنټ پوليتیکل افسر ؤ د خيبر پوليتیکل اېجنټ کرنل خورشید ؤ. اوس د فرید الله شاه خپل بیان واورئ:

At that time Cal. Khurshid was the political Agent of Khyber Agency. Two or Three days before Nehru's arrival. Khurshid sent for me told me Nehru was coming to Khyber. He said that if the tribals should receive him in a docile way, all Musalmans of this part of the country will go under the suzerainty of the Hindus. As a Musalman I should do something, but at the same time he warned me not to tell him of the action I would take. Do you know why? He was a religious man and if he was asked anything, he would say he did not know. I went straight to Jamrud. I contacted a certain Kukikhel Malik called Swatai Khan. The only question he asked was as to what would be the reaction of the political Agent.

تاسو د هندوانو غلامان کړي. گورنر کېرو چې کوم هفته وار رپورټ مرکز ته لیکلې دے. نو په هغې کېنې په تفصیل سره د دې دورو ذکر دے چې پر صاحب د ماڼکي خيبر. مهندو او د ملاکنډ په دوره تللې ؤ. دلته په پېښور کېنې مسلم لیگ جلسه وکړله. بېرستریوم پکښې تقریر وکړو:

The Hindu Congress is on the war path. In the tribal belt we have an immeasurable reservoir of strength. You must organize and unite from Gilgit to Quetta. The hour of trial is coming. Be prepared. Islam in India needs your help in this hour of trial. Tell Pundit Nehru that if he wants to talk. He must go to Mr. Jinnah. There is no sense in talking to the tribals.

(Dawn 13.10.1946)

ترجمه: هندو کانگرس د جنگ په لاره روان دے. قبائلي علاقه کېنې مونږ د طاقت بې کچه ذخیره لرو. تاسو له پکار دي چې د گلگت نه واخلئ تر کوټې پورې ځانونه منظم کړئ. د امتحان وخت راروان دے. ځانونه تیار کړئ. په هندوستان کېنې اسلام په داسې امتحاني وخت کېنې ستاسو امداد ته ضرورت لري. پندت نهرو ته ووايئ چې که چېرې هغه خبرې اترې کول غواړي نو جناح له دې ورشي.

قبائلو سره د خبرو کولو هیڅ تعلق نشته.

ولې چې کله جواهر لال نهرو د گورنر د مشورې پر خلاف د صوبه سرحد په دوره راغی نو دلته بیا پېرنگي او د هغه ماتحتو افسرانو چې څه کړي دي. د هغې حال مونږ ته څو چا نه وې خو دا ایرلېنډ جنېس په خپل کتاب کېنې د مختلفو ملکاتو او سرکاري افسرانو بیانونه را نقل کړي دي چې هغوي څه ويلي دي. ایرلېنډ چې جنوبي وزیرستان ته تللې دے. نو هم دغه د مسیدو

And I told him "Don't worry". I very strongly told him that "nobody was to be killed. They should resort to heavy sniping" on return from Jamurd He had then a lot of disciples among Shinwaris and Mullagoris. So he also went on tour to Landi kotal and Mullagori area.
(Errand janson, India, Pakistan or pukhtunistan. (P.186)

ترجمه: دغو ورځو کښې کرنل خورشيد د خيبر ايجنسي پولتيکل ايجنټ ؤ. د نهرو د راتگ نه دوه يا درې ورځې مخکښې خورشيد ما ته سوال ځواب وکړو چې نهرو خيبر ته را روان دے. هغه ما ته ووي چې که چېرې قبائلو هغه ته په منونکي ډول هرکله ووي، نور ملک د دې حصې ټول مسلمانان به هندوانو واک اختيار د لاندې راشي. د مسلمان په حېث ته بايد څه وکړي. ولې دې سره سره ئې ما ته خبردارے را کړو چې زه هغه ته ونه وایم چې زه به څه کارروائي وکړم. خبر ئې چې ولې؟ هغه مذهبي سرے ؤ او که چېرې هغه نه څه تپوس پوښتنه وشي نو هغه ته به وويل شي چې زه خبر نه یم. زه ښخ خبرو ته لارم. ما د سواتي خان په نوم د کوکي خېلو يو ملک وليد. صرف يو تپوس هغه وکړو چې د پولتيکل ايجنټ به څه رد عمل وي؟ ما ورته ووي پروا ملره. ما ورته په سختۍ سره واضحه کړه چې هيڅوک ونه وژل شي. هغوي بايد زياتې ډزې وکړي. د جمرود نه په واپسۍ کښې ما د مانکي شريف پير وليد. دغه وخت په شينوارو او ملاهورو کښې د هغه زيات مريدان موجود وو. نو هغه هم لنډي کوتل او ملاهورو علاقې ته په دوره ووتو.

زما په خيال د قبائلو او پولتيکل افسرانو د تعلق په حقله او د سرکاري افسرانو او مسلم ليگيانو د رابطې په حقله دا ټولې مسئلې فريد الله باچا صفا کړي دي. پولتيکل ايجنټ صاحب هدايات ورکوي. د هغه نائب ئې يو قبائلي ملک ته اوروي او ملک هم د اپريدو ملک دے، نو دغه ملک يو او صرف يو تپوس کوي چې ته ووايه چې د پولتيکل صاحب به څه رد عمل وي؟

ډومېنين سټېشن او دولت مشترکه

Dominion status and Commonwealth

هلته په ډيلي کښې مسلم ليگ هم هغه ناډامه را اخستې وه او جناح صاحب يوه خبره هم نه منله. د پېرنګي د عمرونو ځواکي اخبر رنگ راوړو. دا د وائسراے لښکرگو د وخته د وزير هند ايمري پاليسي وه چې څومره د هندو او مسلمان دې مسئلې له مونږ زور ورکولو او چې هر څه د دوي اختلافات زياتېږي، نو د دوي ټولې لانجې د حل کولو به صرف يوه لار پاتې شي. چې پېرنګي د دواړو ډلو د اړخه درېمګرے شي او خپل حل به پېش کړي. معلومېږي چې هغه مقام اوس را رسيدلے ؤ. دلته د دې خبرې وضاحت ضروري دے چې په عبوري حکومت کښې د مسلم ليگ په شرکت اصرار په هندوستان کښې کافي خلق په دې سوچ مجبور کړل چې پېرنګے په هرشان چې وي، د مسلم ليگ په مورچه کښې ولاړ دي او د هندوستان د تقسيم فېصله ئې قطعي کړې ده او چې څومره وخت تېرېږي. نو دا د فرقه واران دښمنۍ او نفرت دا فضا به نوره هم خرابېږي. د فساداتو اور ټول هندوستان کښې خور ؤ. د دې نه علاوه چې کله مسلم ليگ په وفاقي عبوري حکومت کښې راغے. نو چې د محکو تقسيم کېده. نو مسلم ليگ ته پکښې د فنانس Finance محکمه ورکړې شوله. په دغه وخت کښې دوه

رښتيا رښتيا دي

قابل او هوښياران مسلمانان د هندوستان په فنانس محکمه کښې وو. يو ملک غلام محمد او بل چوهدري محمد علي، دوي په دې خبره خبر وو چې د هندوستان په صنعتي او تجارتي دولت د غېر مسلمو قبضه ده نو دوي چې د لياقت علي خان د پاره اولنې بچې تيارولو، نو داسې ټيکسونه نې ولگول چې د هغې اثر په دغو شته منو سيټانو او کارخانه دارو پرېوتو کانگرس چې ټول عمري د خپل سياست بنياد د غريب اولس د حالت نه کولو په نامه چلولې ؤ. هغه د پاره دا مشکله شولې چې هغه په دغه بچې اعتراض وکړي. د دې نتيجه دا شولې چې دغه شته من، سيټان، کارخانه دار هم اوس په دې مجبور شول چې دا مطالبې وکړي چې ښه به دا وي چې دې لانجې د غوڅولو کوشش وشي. دا د روغې ورځې کيولي او غورځې پرېزې دې ختمې شي او د مسلم ليگ مطالبه دې ومنل شي او پاکستان دې ورکړې شي. حساب کتاب والا دې چې د پاکستان جوړېدو سره به حکومت هند د شمال مغرب د سرحداتو د حفاظت د ذمه واري نه خلاص شي او دا په کروړونو روپۍ چې په قبالو او هغې سره په تړلو ضرورياتو لگي، دا به بچ شي. دغو خلقو دا هم وې چې که مسلم ليگ په دې رضا دې چې بنگال دې تقسيم شي، کلکته دې هندوستان ته پاتې شي د بنگال اوسپنه او کويله دې هندوستان ته پاتې شي او مسلمانان دې صرف د مشرقي بنگال ډنډونه، سيلابي زمکې او شارپې شويديارې واخلي؛ نو هندوستان په دې ولې اعتراض وکړي؟

دا شان په مغرب کښې مسلم ليگ د نيم پنجاب نه هم لاس اخلي هغه خو تقسيموي نو بيا په دې هندوستان ته څه اعتراض کېدې شي نو په دا شان ورو په ورو د هندوستان دننه راټي عامه هم د تقسيم هند طرف ته په مجبوري ديکلي کېده. د اخبري فېصلي مقام اوس رارسيدلې ؤ. د تقسيم فېصله خو شوې ده. اوس د پېرنگي غرض پاتې ؤ چې دا دواړه مملکتونه

دښتيا رښتيا دي

هغه څنگه خان سره د ډومينيونونو Dominions په حيثيت په برطانوي دولت مشترکه کښې وساتي. د پاکستان د طرف نه خو په دې هيڅ قسمه اعتراض کولو خو هېو سوال نه پېدا کېدو، په حقيقت کښې جناح صاحب کافي وړاندې ماونې پېښ ته دا کونډه وراچولې وه چې کله نې هغه د پاکستان په خوبو قائله کولو. نو جناح صاحب ورته ونيلي وو چې پاکستان به د يو ډومينين په حيث په برطانوي دولت مشترکه کښې شاملېږي ماونې پېښ په هغې پورې توکه هم کړې وه، وې چې جناح صاحب ډېر حيران شو چې ما پکښې نه يواځې دا چې څه دلچسپي ښکاره نه کړله، بلکې دا مې ورته وې چې کله د دې موقع راشي، نو ستا دا تجويز به بيا حکومت برطانيې ته پېش کړې شي. د جناح صاحب خو دا خيال ؤ چې گټې دا زه څه ډېر لومړۍ احسان په برطانيه کوم، ولې پېرنگي په اصل کښې غرضي په هندوستان کښې ؤ او په دې سلسله کښې يو مشکل پېښ هم ؤ. چې کله د هندوستان دغه منځبه ائين سازه اسمبلۍ راغونډه شوله، نو په هغې کښې هندوستان ځان له د ريبليک حيثيت غوره کړې ؤ، ډومينين نه؛ ولې په دې بل خوا د هندوستان دا رايې وه چې د هندوستان حکومت په حقيقت کښې د برطانوي هندوستانې حکومت وارث دے نو د دې وجې نه هغه دغه تسلسل جاري ساتل غوښتل. دې کښې نې غرض دا هم ؤ چې پاکستان خو د هندوستان نه جدا کېږي، نو په دا شان دا د بېلتوب secession په تعريف کښې راځي. هندوستان ته يو بل مشکل هم پېښ ؤ او هغه او د هندوستان څه د پاسه شپږ سوه رياستونه وو. چونکې د دغه رياستونو معاهدې هم د تاج برطانيه سره وې نو چې ترڅو د هندوستان نوي حکومت د تاج برطانيه وارث تسليم نه شي، د دې رياستونو د مستقبل فېصلي به گرانې وي او چې هندوستان هم په دولت مشترکه کښې د شاملېدو فېصله وکړه، نو اوس پېرنگي ته مخه ازاده شوله. مشکل ورته صرف دا ؤ چې اوس به د دولت

رېسټيا رېسټيا دي

مشرکه هئيت بدلېږي چې د ډومينين نه علاوه پکښې رېسپبلېک هم شاملېدې شي چې د هندوستان د پاره د شموليت گنجائش پېدا شي²⁷ پېرنګې خوشحاله شو چې د هغه د فرقه وارانې سياست اخېر خپلې منطقي نتيجې ته ورسېدې او که تر اوسه پورې د هغه پاليسي دا وه چې تفرقه واچوه او حکومت وکړه، Divide and rule. وه نو اوس چې هغه په هېڅ قيمت هم دلته نوره حکمراني نه شي کولې نو قامپرستو او سامراج دښمن قوتونو له هغه د دې نه لويه سزا نه شي ورکولې. چې د مذهبي عقيدې په بنياد ئې ټوټې ټوټې کړي؛ بلکې په ملک دننه د مذهبي جنون او فرقه وارانې لېونتوب داسې فضا پرېږدي چې په لکھونو بې گناه مخلوق خدا پکښې تباھ او برباد، لوتلې، خپلې او په وينو ولمبولې شي او چې د دې اثر به په څومره راتلونکو نسلونو پريوځي.

د جون د دريمې د منصوبي اعلان

د ملک حالات اوس داسې وو چې د پېرنګې د لاس کرلي تخم اوس مېوه نيولې وه د فرقه وارانې لېونتوب دا پرغز دې حد ته رسيدلې ؤ او د مسلمان او غېر مسلمو تر منځ دا کرکه اوس د دښمنۍ د حد نه اوږدېدلې. مرګ ژوبلې ته رسيدلې وه چې علاج ئې اوس د جناح صاحب په وېنا ئې د اپريشن

²⁷ نو دا هم ځکه 1956 پورې پاکستان په بشپړه توګه يو نو ابادياتي هېواد ؤ او د ملک ډرومنې گورنر جنرل د برطانيه د وفادارۍ سوګند خوري پاکستاني ترانې کښې د 'قوم ملک و سلطنت' په مصرعه کښې 'سلطنت' نه مطلب انګرېزي بادشاهت د ځکه چې نه پاکستان سلطنت د ځه او نه دلته څوک سلطان شته د ځه - دا څو جمهوري هېواد يادېږي نو سلطنت ته ځه مطلب؛ ولې د 1956ز د ائين سازۍ نه پس ترانې کښې يو بدلون دا وکړه شو چې د 'جان استقلال' چې مطلب ترې برطانيه وه، وباسلې شو او د دې ځای 'جان استقلال' وليکله شو خو تر اوسه پورې دا ملک د کامن ويلټه غړې يا برطانوي ډومينين د ځکه برطانيه کښې قانوني لحاظ سره اېمپي هم نه لري او په هائي کمېشن باندې گزاره کوي

رېسټيا رېسټيا دي

نه بل څه نه وو چې د هندوستان او هغه هندوستان چې دا په سوونو کلونو پکښې مسلمانانو او غېر مسلمو بڼه د انسانيت او شرافت د ملګرتيا او خوشحالي ګډ ژوند سره تېر کړې ؤ چې په دې دورن کښې په سوونو کلونو مسلمانانو په هندوستان حکومت هم کړې ؤ. هم هغه هندوستان ته نن انګرېز قصاب چاره تېره کړې وه او دغه وجود ټوټې ټوټې او بڅرې بڅرې کوي مونږ چې ورته کتل، نودا د هندوستان تقسيم نه، خو د مسلمانانو تقسيم بېکارېده.

د جون په دويمه ماونټ بېټن د کانګرس او مسلم ليګ درې درې ممبران او سکھانو نه ئې يو ممبر سردار بلديو سنگھ راوبلل، نهرو ماونټ بېټن ته دا خبره په گوته کړې وه چې هسې خوزه او سردار پټېل دې کانفرنس له درتللو خو اوس چونکې د کانګرس نوي قامي انتخابات شوي دي او اچارېه کر پلاني نوے صدر منتخب شوي د ځه نو چونکې د جماعت ذمه واري صرف هغه اخستې شي نو چې کله وائسراے خپله منصوبه پېش کوي نو هغه دې هم موجود وي. جناح صاحب چې د دې نه خبر شو نو هغه هم ټول تراوز ته کښېناست او د درېم غړي مطالبه ئې وکړله او خان او نواب زاده لياقت علي خان سره ئې د سردار عبدالرب نشتر نوم هم ورکړو. د دې نشتر صاحب دا مسئله هم عجيبه وه، د د ځه نوم چې کله مسلم ليګ په عبوري حکومت د يو وزير په حېث ورکړو، نو هغه وخت په د ځه اعتراض کانګرس وکړو چې د ځه په کوم حېثيت د صوبه سرحد د نمائندګۍ دعوي کولې شي ولې چې اوس د 1946 په صوبائي انتخاباتو کښې ځه د ځه خپله کورنۍ حلقه يعني پېښور ښار کښې اليکشن بايللې د ځه نو چې يو سره د صوبې په اسمبلۍ کښې د خپلې حلقې د نمائندګۍ دعوي نه شي کولې نو هغه په مرکز کښې د ټولې صوبې نمائندګي په کومه خوله کوي اخېر وائسراے سره په دې

رېسټيا رېسټيا دي

رېسټيا رېسټيا دي

فېصله وشوله چې وائسراے به د خدائي خدمتگار د مشر خان عبدالغفار خان نه تپوس وکړي. که هغه پرې اعتراض کوي، نو بيا خو به حقيقت دے د صوبه سرحد د نمائندگۍ دعوي نه شي کولې؛ چنانچه د باچا خان نه تپوس وشو، ولې باچا خان وې وزير دې شي. زه پرې هېڅ اعتراض نه کوم، نو هله پس ته نشتر صاحب په مرکز کښې وزير پاتې شو. وائسراے د برطانوي حکومت د طرف نه د خپلې منصوبې تفصيلات دې جرگې ته وړاندې کول؛ بنگال او پنجاب به تقسمېږي، داسام په سلامت ضلع کښې به راښاري کېږي او دغه رنگ صوبه سرحد کښې به هم رېفرنډم کېږي چې د بنگال او پنجاب د صوبو د تقسيم د پاره به يو Boundary Commission

اباوندېږي کميشن، مقررېږي چې هغه د صوبو د تقسيم کرښه راکاږي. د هغې فېصله به قطعي وي او يوه ډله به هم د هغې د نه منلو انکار نه شي کولې. دې سره سره دا اعلان هم و چې اکر چې پېرنګيانو د 1947 کال د جون نېټه مقررېږي ده خو کوشش به دا وي چې دا اختيار د دغې نه مخکښې وسپارلې شي.

ماونټ بېټن چې دا پلان دا تجويزونه پېش کړل، نو ورسره ئې دا هم ووي چې اوس سمدستي ځواب نه غواړم. تاسو خپلو خپلو ورکنګ کمېټو سره جرگه شئ او بيا ما د خپلو فېصلو نه خبر کړئ. جناح صاحب پکښې دا سوال پورته کړو چې د مسلم ليگ ورکنګ کمېټۍ د دومره اهمې فېصلې کولو اختيار نه لري. بلکې د دې د پاره به ال انډيا مسلم ليگ کونسل رابلل ضروري وي. چونکې کانګرس دا خبره مخکښې ماونټ بېټن ته کړې وه چې د جناح صاحب طريقه دا ده چې دې د خپلې فېصلې اورولو نه ډډه کوي او په انتظار وي تر څو چې ده ته د کانګرس د فېصلې پته ولگي نو دے بيا د هغې په رڼا کښې خپلې فېصلې کوي نو دا ځل کانګرس ماونټ بېټن سره په

راورسوم
ماونټ بېټن وائي چې جناح صاحب نيمه شپه راغی او ما ته ئې ووي چې زه خو د مسلم ليگ يو ائيني سربراه يم او د فېصلې اختيار خو صرف د مسلم ليگ کونسل لري ماونټ بېټن ليکي چې ما ورسره ډېر سرخوږ کړو چې دې ځل له کانګرس بېخي دا خبره په هېڅ قيمت هم نه مني او د مسلم ليگ قطعي ځواب غواړي، خو جناح صاحب يوه خبره هم نه منله ماونټ بېټن اخبر مجبور شو. جناح صاحب ته ئې مخ راواړولو چې زه تا له قطعاً دا اجازه نه شم درکولې چې دا کومه فېصله مونږ دومره په کړاو او تکليف کړې ده، دا دې ته تباہ او برباد کړې او که جرې ته د مسلم ليگ د طرف نه د قبولولو ذمه واري نه اخلي، نو زه به ئې د مسلم ليگ د پاره قبوله کړم د هغوي نمائندگي به زه په خپله وکړم.

Mr. Jinnah I do not intend let you wreck all the work that has gone into this settlement. Since you will not accept for the Muslim League, I will speak for them myself.

(Campbell Johnson, Mission with Mountbatten p.103)

ترجمه: ښاغلي جناح! زه نه غواړم چې څومره خوارۍ دې فېصلې ته د رسېدو د پاره شوي دي هغه ته بربادې کړې. چونکې ته ئې د مسلم ليگ د طرفه نه شي قبولې، نو زه به په خپله د مسلم ليگ په نمائندگي خبرې وکړم

وايسراے په دې ځایه ونه درېدو مخکښې جناح صاحب ته وائي چې سبا

رښتيا رښتيا دي

له سحر دغه مشران راغونډ شي نو زه به اعلان وکړم چې ما له جناح صاحب تسلي را کړې ده او زه ترې نه مطمئن یم او ته به د دې تردید نه کوي بلکې د دې اعلان نه پس چې زه تا ته وگورم نو ته به سر وړقوې مطلب دا چې وائسرای خه وائي، دا رښتيا دي. وائسرای ليکي چې ما دا خبره جناح صاحب ته وکړه نو په خوله ئې خه ونه وې خو دلته ئې هم ما ته سر وړقولو مطلب خو واضحه ده چې د تقسیم هند دغه فیصله چې د جون د دریمې د منصوبې په نامه یادېږي، مسلم لیگ او جناح صاحب په خپله نه ده منظوره کړې. بلکې دا ایجاب و قبول د مسلم لیگ او جناح صاحب د طرف نه وائسرای هند لارډ ماونټ بیټن په خپله کړې ده. په دې دعوي چې د مسلم لیگ د طرفه د هغوي د نمائندګۍ او خبرو کولو اجازه ما سره ده. نه پوهېږو چې د مسلم لیگ دا اختیار ماونټ بیټن له ورکړې وکړه نه هغه په بد معاشۍ دا اختیار تر ګوتو کړې و. خو دا حقیقت د هغه سرکاري دستاويزاتو نه معلومېږي چې د هغوي د لاس لیکلي خوندي پراته دي.

رېفرنډم

د رېفرنډم د اعلان سره سم د صوبې د طرف نه د هغې مخالفت وشو. مونږ دا خبره کوله چې که د استصواب نه غرض د اولس رائي معلومول وي نو هغه خو څرګنده ده ولې چې کال مخکې په صوبائي انتخاباتو کې خدائي خدمتګارو نه يواځې دا چې د صوبې د ټولو اوسېدونکو په سطح بلکې د سلمانانو ممبرانو په شمېر کې هم مسلم لیگ له شکست ورکړې ده. دا کال پس بيا د خه خبرې حال معلوموي چې د هغې د پاره د رېفرنډم اعلان وشو. د صوبې د مرکزي جرګې د دې فیصلې په رڼا کې د کانګرس مرکزي مشرانو هم دا خبره ومنله چې هغوي به د رېفرنډم مخالفت کوي. نو ورځو کې ماونټ بیټن شملې ته لاړ او هلته ئې جواهر لال نهرو سره

رښتيا رښتيا دي

هم مېلمه و. د هلته نه چې دوي واپس راتلل نو اعلان وشو چې په صوبه سرحد کې به رېفرنډم کېږي. جواهر لال ورسره دا خبره منلې وه جواهر لال وې چې ما دا ټوله خبره د صوبې د وزير اعلي ډاکټر خان صاحب سره په تفصيل کړې وه او هغه راسره منلې وه. د خدائي خدمتګارو په رېفرنډم هم اولنې اعتراض دا و چې کله کانګرس او مسلم لیگ دواړه په تقسیم متفق شول او ان دا چې مرکزي ورکنګ کمېټۍ هم د دې تقسیم توثیق وکړلو او چې هر کله مونږ خدائي خدمتګارو ځانونه د کانګرس د فیصلې پابند ګڼو ولې چې په دغه ورکنګ کمېټۍ کې زموږه نمائندګي هم په ځان باچا خان کوي او چې مونږ تقسیم منو او دا تسليمو چې صوبه سرحد دې د پاکستان حصه وي نو د دې رېفرنډم بيا ضرورت خه پاتې شو؟ د خه د پاره ئې کوي؟ او چا سره ئې کوي؟ نتیجه به ئې بله هېڅ نه وي ماسوا د دې نه چې د محاذ ارايۍ يوه فضا پېدا کړې شي او هغه هم په داسې وخت کې چې حالات ډېر خطرناک او دهماکه خېز دي ولې د پېرنګيانو او مسلم لیگ په دې رېفرنډم کې خپل غرضونه وو. د مسلم لیگ اول غرض خو دا و چې مسلم لیگ دا تاثر ورکول غوښتل چې پاکستان صرف او صرف د هغوي په غوښتنه او مطالبه ګټلې شوی ده او دا ئې د ثابتولو کوشش و چې دا تاثر ورکړي چې خدائي خدمتګارو د يو اسلامي مملکت د جوړولو مخالفت کړې ده او ځکه خو نوبت استصواب ته ورسېدو. د دې غرض د پاره د صوبه سرحد سره جدا رويه اختيار کړې شوې. د ټول هندوستان د مسلمانانو په اکثریتي صوبو کې د صوبائي اسمبلو نه رائي واخستلې شوې. د بنگال او پنجاب اسمبلو د تقسیم منصوبه منظوره کړله چې صوبې دې تقسیم شي. د سندھ اسمبلۍ نه هم د پاکستان په حلقه تېوس وشو نو د سرحد اسمبلۍ نه ولې نه کېدو؟ خبره خو بيخي څرګنده وه چې دلته د صوبې په اسمبلۍ کې د خدائي خدمتګارو

رہنمائی رشتہ دہ

اکثریت و، نو چي دې اسمبلی پښتو پاکستان کښې د شمولیت فیصله کړې وے نو دا فیصله به د خدائي خدمتگارو وه او دا پوزیشن نه مسلم لیگ قبولولو او نه پېرنگي دې ته غاړه کېښوده.

دوهم غرض د مسلم لیگ دا و چې دا خو ورته معلومه وه چې خدائي خدمتگار پښتو رېفرنډم کښې حصه نه اخلي نو بیا به رېفرنډم ازموړو د پاکستان پښتو حق کښې فیصله کېږي. نو خو چې کله د رېفرنډم د نتیجې اعلان وشي نو مسلم لیگیان به دا چغې سورې شروع کړي چې مونږ نه وې چې قام پښتو خدائي خدمتگارو اعتماد نه لري؟ ولې چې اوس د صوبه سرحد سیاست بالکل اړخ بدل کړے دے او پښتو دا شان به دا رېفرنډم پښتو صوبائي وزارت د عدم اعتماد طرف ته را کاري او مطالبې به شروع شي چې اوس دې وزارت له پکار دي چې د قام فیصله ومني او استعفی دې ورکړي او کډا وزارت استعفی نه ورکوي نو بیا گورنر جنرل له پکار دي چې دا وزارت پر طرف کړي او پښتو دا شان دا صوبه د خدائي خدمتگارو نه واخلې مسلم لیگ ته ئې ډالۍ کړي.

دلته چې کله خدائي خدمتگار دې نتیجې ته ورسېدل چې پېرنگے پښتو رنګه چې وي دا رېفرنډم کوي نو بیا هغوي دا فیصله وکړه چې کډا رېفرنډم د پاکستان او هندوستان پښتو مسئله کېږي نو دا خبره خو فیصله شوې ده چې صوبه سرحد به د پاکستان حصه وي نو د رېفرنډم ضرورت قطعي نشته ولې کډا پېرنگے خامخا د رېفرنډم خپل شوق پوره کوي نو بیا پکار دي چې د حقیقي حق خودارادیت د اصولو د لاندې د دې صوبې خلقو له دا اختیار هم ورکړے شي چې کډا هغوي هندوستان او پاکستان سره تلل نه غواړي نو چې هغوي ته دا اختیار وي چې دلته دې د پښتنو خپله یوه ازاده صوبه قائمه شي يعني د هندوستان او پاکستان سره دې د ازاد پښتونستان دا نکتہ هم پښتو رېفرنډم کښې شامله شي.

رہنمائی رشتہ دہ

دې درېم شق دا مطالبه ماونې پښتنو نامنظوره کړله نو د دې وجې نه خدائي خدمتگارو بیا اعلان وکړو چې چونکې پښتو دغو دوو مسئلو فیصله شوې ده نو پښتو رېفرنډم پښتو مطالبه دے. نو د دې وجې نه خدائي خدمتگار به د دغه رېفرنډم بانيکات کوي

دلته یوې خبرې ته فکر پکار دے؟ د انګرېز دوه عملي او د پاکستان د مشرانو بې اصولي دا خو څرګنده ده چې کله د تقسیم بنگال مسئله پېښه شوله او هلته نه د مسلم لیگ وزیراعلي حسن شهید سهروردي دا تجویز پېش کړو چې بنگال دې متحد پاتې شي او ازاد دې پاتې شي نو جناح صاحب خو پښتو دغه تجویز ډېر خوشحاله و او سمدستي ئې منظور کړو ولې دلته پښتو دې صوبه کښې هم هغه مطالبه چې خدائي خدمتگارو وکړله نو هغه د اسلام دښمنان او د پاکستان غداران شول؟ او بیا دې ته هم لږ فکر پکار دے چې پښتو متحده بنگال کښې خو د مسلمانانو او غیر مسلمو د ابادۍ تناسب 54 او 46 و، هلته خو مسلمانانو ته یوه خطرہ پېښېدلې شي چې کډا چېرې غیر مسلم کوشش وکړي او یو څو مسلمانان خان سره ملګري کړي نو د هغې صوبې وزارت به د مسلمان پښتو ځای غېر مسلم هم خپلولې شي ولې دلته پښتو صوبه سرحد کښې خو د دغې قسمه د هېڅ اړخه گنجائش نه و چې گڼې دې صوبه کښې به چېرې هم د غیر مسلمو وزارت جوړ شي ولې چې دلته د مسلمانانو تناسب 93 فیصده و، بل د ازاد بنگال وزارت به ټول عمري غیر مسلمو ته مواتزه و، دلته خو دا مجبوري هم نه وه ولې هغه د پښتنو خبره چېرې چېرې نو ابازو له به راځي د هر اړخ نه چې ورته سرے گوري نو خبره هم پښتو هغه یو ځای تمامېږي چې پېرنگي د اسلام یوه نظریاتي تیزندی د شوروي اتحاد د اشتراکي نظام پښتو غاړه کښې اچول غوښتل او خدائي خدمتگار خو څه کوي. پېرنگي د هېڅ قسمه خنډ پښتو دغه لاره کښې پرېښودو ته تیار نه و، د هغه دا فیصله وه چې تر څو زه قام پرسته او سامراج

رېښتيا رېښتيا دي

دېښمنه قوتونه د مخې نه لرې نه کړم نو زما بين المللي دغه منصوبه سر ته نه رسي.

حقيقت دا دے چې په دغه وخت کېښې د خدائي خدمتگارو د مشرانو دا پوخ يقين ؤ چې د مسلم ليک دې مشرانو چې په خان دا داسې د ناتاره پرغز راوستے دے او تر مرگ ژوبلې پورې تلو باندې ايله نه کوي نو دا صرف د پاکستان د جوړېدو پورې ده او چې دغه پاکستان جوړ شي نو بيا به دا دومره ليونتوب او چټي په چټي ور لاندې وتل نه کوي گنې نو که په حقيقت کېښې خدائي خدمتگارو په دغه وخت کېښې د مقابلې فيصله کړې وے نو د هغې د پاره لاره موجوده وه. بلکې ما په خپله د دې لارې ښوونه کړې وه. خبره واضحه وه چې که خدائي خدمتگار ازاد پښتونستان غواړي او د پېرنگي د اړخ نه پکښې دا حق د دې صوبې اوسېدونکو له نه دے ورکړے شوے نو د هغې نه د وتو لاره خو ډېره اسانه وه دغه وخت خو د هندوستان په ائين سازه اسمبلۍ باندې د کانگرس مکمله قبضه وه نو که خدائي خدمتگارو د دغه د هندوستان په اسمبلۍ دا تجويز پاس کړے وے، چې که په راتلونکي رېفرنډم کېښې د صوبه سرحد خلق هندوستان سره د شموليت اعلان وکړي نو هندوستان به دغه صوبې له مکمله ازادي ورکړي او د دغې ازادي د تحفظ ذمه واري به قبوله کړي او بيا د دې لوظ او ضمانت په رڼا کېښې به خبره رېفرنډم ته ووځي او قام ته به ووايي چې که خان له ازاد پښتونستان غواړي نو هندوستان سره د شموليت په حق کېښې ووت ورکړي او بس. ولې زما دا خيال ؤ چې د هغې وخت مشران د مسلم ليک د مشرانو په سړيتوب، انسانيت او اسلامي جذبه، مروت او وړورولۍ تېروتل.

په دغو ورځو کېښې زما يو اشنا مسلم ليکي ما پسې راغے، وې منې که نه؟ پچو څنگه مو وتړلئ؟ اوس تاسو دلته گېر شوي او هندوستان درنه هلته

رېښتيا رېښتيا دي

پاتې شو، په منځ کېښې مو پنجاب رانتوت او د دې وجې نه اوس په رېفرنډم کېښې دا هم نه شئ وئيلے چې هندوستان سره يو ځاے کېږو. ما ورته وځانډل ماوې مسلم ليکے ئې کنه دا ملکونه ټوټې ټوټې او حصې بخړې ستا او ستا د بادار پېرنگي کار دے. مونږ جوړول کوو ماتول نه، گنې نو که ستاسو هې سياست مونږ هم کولو نو تانه دا خبره ولې هېره ده چې ستا د مشرقي او مغربي پاکستان ترمنځه څومره فاصله ده؟ ته خو د خپل سرحد نه يو نيم زر ميله لرې ملک په شريکه جوړولے شي نو ما ته خو صرف درې سوه ميله هم نه دے. بله دا چې ستاسو د مغربي او مشرقي پاکستان ترمنځه خو ستا په ټولنو کافر او دښمن ملک دے، ما پورې په گاونډه کېښې خو به مسلمان او ورور پنجابے وي.

خو خبر حکومت هند د رېفرنډم تياري شروع کړلې. د صوبه سرحد گورنر سر اولف کيرونې لري کړو او سر باب لاکهارټ (Sir Bob Lockhart) د سرپرستۍ لاندې ئې رېفرنډم وکړو. اگر چې خدائي خدمتگارو د بائیکاټ اعلان کړے ؤ او د رېفرنډم نتيجه څرگنده وه مگر د دې باوجود هم مسلم ليکيانو د حده ورته زور لگولے ؤ. د کرکې، نفرت او اشتعال تقريرونو کولو له ئې د پښتنو نه علاوه د هندوستان د گوت گوت نه مشران راغلي وو. د دې نه علاوه د عليگره پورې طالب علمان په ټوله صوبه خواره وو. ولې د ووتونو په ورځ خو ئې دومره بې ايماني وکړه چې شايد د هغې مثال موجود نه وي غلط او د دروغو ووتونه ئې پل کړل. زمونږ د مشرانو ووتونه پول شول. په دې سلسله کېښې دوي واقعي د يادولو دي يو خو ما ته په خپله سکندر مرزا قيصه کوله چې هغه ته د هزارې د هغه وخت ډيپټي کمشنر وې چې هغه په دغه ورځ د مختلفو پولنگ سټېشنونو د کتو په سلسله کېښې د گليانو يو سټېشن ته لاړو چې تپوس ئې د عملي نه وکړو نو هغوي ورته ډېر په فخر ووې چې صاحب په دې سټېشن خو ټول ټال دوه سوه ووتونه دي

رېسټيا رېسټيا دي

رېسټيا رېسټيا دي

ولې چې غريزه علاقه ده خو اوسه پورې مونږ دوه سوه اوولس 217 ووتونه اچولي دي. وائي چې ډېټي کمشنر راته ووي چې ما شور جوړ کړو چې دامو خه غضب کړي دے؟ که دا چا اعتراض وکړو نو بيا به ورته خه پرتوگ جوړوو؟ يوه بله واقعہ د دې نه هم عجيبه ده. وروسته چې بيا کله په 1970، کښې د انتخاباتو په نتيجه کښې دنېشنل عوامي پارټۍ وزارت جوړ شو او کافي مسلم ليکيان مونږ سره شامل شول نو په هغې کښې يوې زنانه مسلم ليکۍ ما ته ووي چې ما په دغه رېفرنډم کښې په خپل لاس يو پنځوس ووتونه اچولي وو. ما وې بي بي دا يو ووت خو به دې خپل ؤ او د خپل خاوند په نامه به دې اچولې وي ولې د دې باقي پنځوس ووتونو اچولو نه پس تا د نکاح د تازه کولو (تجدیدنکاح) ضرورت محسوس نه کړو؟ ولې چې د خپلې خولې دې د پولنگ د عملې د موجودو افسرانو د وړاندې بيان کړي دے چې زه د فلاني ښځه يم؛ نو چې دا پنځوس مړونه تا خان له کتل؛ نو ستا د هغه خپل خاوند خوار هغه شرعي حبشيت لا هغه شان موجود ؤ؟ او خطره خو لا بله هم پکښې وه، که چېرې په دغو پنځوسو کسانو کښې يوتن راغلې وے او ستا په اوږه ئې لاس ايښے وے چې دا زما ښځه ده، په خپلې خولې گويانه ده، نو بيا خه وو؟²⁸

خو خبر د پېرنګي مسلم ليگ سرکاري افسرانو د کوشش او د جعلی ووتونو تېرولو نه پس هم نتيجه دا وه؛

د ووتونو ټول تعداد:	572,799
پول شوي ووتونه:	292,118 (51%)
د پاکستان په حق کښې ووتونه:	289,244 (50.5%)
د هندوستان په حق کښې ووتونه:	2,874

²⁸ دا مسلم ليکۍ زنانه د يوسف خټک خور وه چې 1970 کښې د نېپ په کوټه کښې بيا د اسمبلۍ غړې ټاکلې شوې وه.

دغه د رېفرنډم اصلي حقيقت چې د دې ټولو تګو تورو او جعلی ووتونو باوجود هم صرف (50.5%) خلکو ووت پل کړي دے دې سره دا خبره هم ياد ساتل پکار دي چې په دغه وخت کښې ووت عام نه ؤ بلکې مخصوص ووت ؤ خکه خو د صوبه سرحد په پينځه ديرش لک 3500,000 ابادۍ کښې خه کم شپږ لک 600,000 ووتران وو. بله دا چې دا رېفرنډم صرف د صوبه سرحد په شپږو ضلعو کښې شوی ؤ د صوبه سرحد سره ملحقې شپږ ايجنسۍ د دې نه بهر وې قبائلي علاقه په کښې نه وه شامله نور خو خه کوې چې سوات، دير، چترال او د امب رياستونه هم پکښې نه وو شامل؛ نو چې د دغه پښتنو ابادي هم ورسره کړې. نو بيا خو تقريباً اويا اتيا لک 70,000,000، 80,000,000 خلکو کښې د درې لکو نه کم خلکو ووت ورکړي دے هسې خو د بين الاقوامي ادارو د طرف نه چې کله حق خوداراديت استعمالېږي، نو هغې کښې د قطعي فېصلې تسليمولو د پاره ضروري وي چې 2/3 يا په سلو کښې پينځه او يا 75% ووتونه په حق کښې واچول شي. نو که خدائي خدمتگارو په دغه رېفرنډم اعتراض کول مناسب گڼل نو قانوني او اخلاقي طور د هغوي اعتراض قوي ؤ. ولې چونکې خدائي خدمتگارو دغه رېفرنډم غېر ضروري وگڼلو نو د دې وچې په دې اړخ هډو خپل وخت ضائع نه کړو بلکې کوشش ئې دا ؤ چې د تېرو سياسي ترخو او اشتعال انگېزه لانجونه ورو ورو خان دې بلې خوا ته راواړوي او اوس چې پېرنګي په کډه تړلو مجبور شو او د خدائي خدمتگارو عظيمو قربانو او بې کچه ميراثي رنگ راوړو او د عمرونو ارمانونو ئې پوره شول نو اوس پکار وه چې کوشش وشي چې د محاذ ارائۍ او د نفاق فضا ختمه کړي شي. دښمن پېرنګي د منځه ووتو، اوس خو سره خپل پاتې شول نو د ملک ابادۍ ته په شريکه ورلاندې وتل پکار وو چې د پېرنګي د بيچي نه پاتې همده ژوند خوشحالی سوکالی د پښتون دې وږي تېري او برېنو بچي

رہنیتیا رہنیتیا دي

پہ ٻنہگرہ راوستہ شي.

لکھ ڏنگہ چي توقع کڊي شوه. د رهنرندم د نتيجي اعلان سره سمدستي مسلم ليگيانو دا چغې سوري شروع ڪرڻي چي قام خپله فيصله واوروله اود رهنرندم په ذريعه ئي په موجوده حڪومت د عدم اعتماد اظهار وڪرون اوس پڪار دي چي د وزارت نه استعفي ورکري. دا نه چي گني مسلم ليگيان په دي پوهه نه وو چي د رهنرندم د صوبائي وزارت سره څه تعلق د رهنرندم خو د هندوستان او پاڪستان په نامه شوه دے او پڪي حڪومتي ډلي حصه هم نه ده اخستي. د وزارت د اعتماد او عدم اعتماد خو په اسمبلي پوري ترلي دے. دا دومره زيات زور مسلم ليگيانو په بله وجهه هم لگوله. د موجوده ائين د لاندې خو گورنر جنرل سره دا اختيار و چي هغه يو صوبائي وزارت بر طرف ڪري. ولي د كوم ائين اعلان چي د ازادي په سلسله کني انگريز ڪرے و نو هغې کني ئي اختيار صوبو له ورکړے و او د گورنر جنرل دا اختيار نه و چي يو صوبائي وزارت دي بر طرف ڪري نو د دي وجهي نه د مسلم ليگ د مشرانو دا کوشش و چي اول خو دي د وزارت نه په خپله استعفي ورکري او ڪه دوي استعفي نه ورکوي نو بيا گورنر جنرل له پڪار دي چي دا بر طرفه ڪري. چنانچي هم د دي قسمه خبره جناح صاحب ماونٽ بيٽن سره په خپله وکړه او د هغه نه ئي خواهش وکړو چي د صوبه سرحد وزارت بر طرف ڪري. ماونٽ بيٽن ورته هم دغه ووي چي د رهنرندم د صوبائي وزارت سره هېڅ تعلق نشته. ڪه تاسو د صوبه سرحد وزارت لري کول غواړئ نو د هغې د پاره ائيني لاري موجودي دي. تاسو به د هغوي بر خلاف د عدم اعتماد ووت په اسمبلي کني پاس ڪري. دا ئي هم ورته ووي چي زه دغه وزارت نه شم بر طرف کوله چي ڪله ستاسو اختيار شي نو خونه مو خپله.

رہنیتیا رہنیتیا دي

د دواړو گورنر جنرلانو تقري

هلته په ډيلي کني يو دوه دري کارونه داسي وشول چي هغه بڻخي د پرنکي د توقع نه خلاف وو. د دواړو تعلق د هندوستان سره و او د يو تعلق پاڪستان سره. د هندوستان اختيار خو د هغه ملک د قام پرسته ډلي انډين نېشنل کانگرس ته وسپارلے شو. هلته هم هغه خپل انقلابي او مجاهد لږدر شپ موجود و. چا چي د پرنکي بر خلاف په کلونو جدوجهد ڪرے و بي حسابه قرباني ئي د تر او بنځو ورکړي وې. د هغوي مقابلہ د سامراج پرنکي سره وه او لازمي خبره وه چي هلته دي په تعلقاتو کني يو قسمه سختي او تريخ والے وي. پرنکي هم په دي پوهه و چي د هغه رويه د هندوستانيانو سره د دښمني وه او بيا په تيره تيره د ڪله نه کانگرس د ملڪي خود مختاري اعلان ڪرے و او د هغې په سلسله کني دا څومره تحريکونه چلېدلي وو او پرنکي د دغو تحريکونو د چقلو د پاره د څومره ظلمونو او تشدد نه کار اخستے و بيا په خصوصيت سره د هندوستان پر پرډي Quit India د تحريک په سلسله کني خو نوبت د هوائي جهازونو نه بمباري ته ورسېدو. نو هلته به ئي د دښمني. نفرت او ڪرکي نه بل څه نتيجه پاتي وه؟ پرنکي په دي بڻه پوهېدلو چي د هندوستان موجوده مشران او د هغوي په لکھونو پيروکاران هم د دي اور نه وتي دي او بيا په تيره تيره چي په تلو تلو کني پرنکي څنگه حالات په ملک کني پيدا ڪړل او د مذهبي جنون او فرقه وارانہ پرغز يو داسي اور ئي په ټول ملک ولگولو. نو څنگه به د هندوستان د دي مشرانو زړونه پرنکي ته سپين شي؟ او بيا چي ڪله د هندوستان ائين سازي اسمبلي خان له د ډومينين په ځاي د ريپبليکن Republic حيثيت قبول ڪړو. نو بيا خو پرنکي بڻخي پوهه شو نو ځکه خو د پرنکي په خپلو غوږونو يقين نه کږدو چي

رہنمیا رہنمیا دي

هندوستان دي ته تيار وے چې د ريپبلڪ په حيث په برطانوي دولت مشترڪه ڪښې شامل شي او د برطانيې د ملكي معظمې په مشرۍ ڪښې د دغه ټولنې ممبري قبوله كړي پېرنگيان هك حېران پاتې شول د ډيلي نه واخله تر لندن پورې ټول حاكمان په دې سوچ كولو مجبور شول چې د كانگرس مشران سياسي عقل او پوهه لري او قامي او ملكي ښېگړه په خپلو ذاتي او شخصي ښېگړو پورې نه تري ولې د دې نه هم زيات حېران پېرنگيان په دې بله خبره شول چې د كانگرس مشرانو دا فېصله وكړله چې د دې عبوري دور د پاره دې هم دا لارې ماونټ بېټن د ازاد هندوستان د نوي انټين د لاندې د قام خوښ كړي منتخب گورنر جنرل پاتې شي پېرنگيان څه چې ټوله دنيا هكه حېرانه پاتې شوله چې په دې داسې مشكلو حالاتو ڪښې او د هندوستان د نوي مملكت د مستقبل د فېصلو او پاليسيو جوړولو په دې دومره نازك او پېچيده وخت ڪښې د قام منلي ليډران او ستر مشران اختيار يو انگرېز ته وسپاري. دا رهنميا چې د يو مدبر او دور اندېشه سياسي جماعت كارنامه وه چې دغه مشران نه څه ذاتي ډښمني لري او دا ئې هم ثابت كړله چې دغو مشرانو دا هر څه د ذاتي جاء وجلال او شخصي منصوبو د پاره نه كول. بلكې د هغوي په مخكښې د هر څه نه وړاندې ملكي او قامي مفادات وو.

د دې په مقابل ڪښې د ماونټ بېټن د سكرټري ڪېمبل جانسن د وېنا مطابق د جناح صاحب د طرف نه دا يقين دهاني ماونټ بېټن له وركړې شوي وه چې هغه د دواړو ډومينيونو مشترڪ گورنر جنرل وي.

Provision had made in the Act on Mr. Jinnah's suggestion for Lord Mountbatten to be Governor-General of both Dominions. And for sometime it seemed as if this might be acceptable, but at the last moment Mr. Jinnah decided otherwise. (Campbell Johnson, Mission with Mountbatten p.35)

رهنميا رهنميا دي

ترجمه د ښاغلي جناح په تجويز په قانون ڪښې داسې گنجائش پاتې كړل شو چې لارې ماونټ بېټن به د دواړو ډومينيونو د پاكستان او هند مترجم گورنر جنرل وي او تر څه وخته پورې خو معلومه چې دا به قبول شي ولې په اخبري شېبه ڪښې ښاغلي جناح صاحب بل شان فېصله وكړه او معلومې چې هم دا اطلاع ماونټ بېټن حكومت برطانيې ته هم كړې وه. بيا چې كله د فېصلې وخت راغی او ماونټ بېټن جناح صاحب ته د خپلې فېصلې په حقله ووي نو خبره جناح صاحب په دې ټالوله او زنگوله چې خپلو ملگرو سره به مشوره كوم كېمبل جانسن ليكي چې جناح صاحب ته ټولو ملگرو دا تجويز پېش كړو چې پاكستان ته ډېرې لانجې پېښې دي د اوبو تقسيم مسئله ده. د هندوستان سره د فوځ. ساز و سامان. ريلونو او داسې د نغد رقم وغيره بې شمېره لانجې داسې دي چې د پاكستان خبر په دې ڪښې دے چې دا درېمگړې ماونټ بېټن دي د دې عبوري وخت د پاره گورنر جنرل پاتې شي. كېمبل جانسن وائي چې جناح صاحب په هفتو په فېصلو ناست و: نه ئې ښودله اخبر ئې بيا فېصله واورله او د جناح فېصله هم د جناح په حق ڪښې وه.

He has at long last "come clean" and Jinnah's verdict goes in favour of Jinnah.

(C. Johnson, Mission with Mountbatten, P.127)

ترجمه: هغه اخبر بيخي تش لاس راغی او معلومه شوه چې د جناح فېصله فقط د جناح په حق ده.

په دې سلسله ڪښې ماونټ بېټن ليكي چې زه د جناح صاحب د فېصلې نه خبر شوم نو ما په ټوله مسئله پوهه كړو چې ستا په دې فېصله ڪښې دا نقصان او دا مشكلات دي ستاسو نوي مملكت ته: ولې جناح صاحب دې هر څه په ځواب ڪښې داسې خبره وكړله چې ماونټ بېټن له ئې خوله بنده

رېښيار رېښيا دي

کړه:

رېښيار رېښيا دي

ماونټ بېټن ووي: "د گورنر جنرل منصب خو به د ايني سربراه وي. ټول حکومتی اختيار خو به د وزير اعظم سره وي. نو که د جناح صاحب غرض په اختيار کښي وي نو بيا خو پکار دي چې هغه د وزير اعظم عهده قبوله کړي په خواب کښي ورته جناح صاحب ووي چې هلته به زما اختيار وي. زه به حکم کوم نور به نه مني."

His (Jinnah) answer was significant. He said "in my position it is I who will give the advice and others who will act on them".

(Hodson, The Great Divide, p.331)

ترجمه: د جناح خواب معني خبر و هغه ووي زما په پوزېشن کښي به دا زه يم چې نورو ته مشوره ورکوم او هغوي پرې عمل کوي.

خه عجيبه مکل لکه ده! پېرنگي جناح صاحب نه پوښتنه کوي چې "مشرک گورنر جنرل نه وي، نو خه د تاوان اندازه دي لگولې ده؟" جناح صاحب وائي چې "يوڅو کروړه روپۍ به وي. ماونټ بېټن وائي: "ماورته ووي چې ستا به ټوله اثاثه لاره شي او د پاکستان مستقبل ته به خطره پېښه شي. ماونټ بېټن سره د پاکستان د مستقبل فکر دے.

کله په غور ورته وکتی شي. نو په دغو حالاتو کښي د جناح صاحب دا فيصله هر چا ته خه چې پېرنگيانو ته ډېره خه ناشوني ښکارېده. ولې چې په حقيقت کښي دا ضرورت پاکستان ته و چې هغه د خپلو اثاثو، دولت او هر خه وېشلو دا لانجه درېمگري ته خه چې يو ذمه وار پېرنگي ته نه چې حواله کړي، او لازمي خبره ده چې د جناح صاحب د دي فيصلې نه پس بيا پېرنگيانو هغه خپله مايوسي او غصه پته نه کړې شوه. بلکې په ډېره ترخه او سخته لهجه نه په جناح صاحب نکتته چيني کړې ده او په خصوصيت سره ماونټ بېټن خو په دواړه طرفه گېر و. هغه خو برطانوي

Jinnah solemnly assured me that he realised all the disadvantages of giving up the common Governor-General.... But he was unable to accept any position other than the G.G of Pakistan on 15th August.

I asked him "Do you realise what this will cost you?" He said sadly "it may cost me several crores of rupees in assets" to which I replied somewhat acidly, "it may well cost you the whole of your assets and the future of Pakistan"

(Hodson, the Great Divide, p.331)

ترجمه: جناح په سنجيدگۍ سره راته ووي چې د مشترک گورنر جنرل د فيصلې نه په شا کېدو د زيانونو احساس راسره شته دے. لېکن هغه په پنځلسم اگست بغېر د پاکستان د گورنر جنرل عهدي قبولولو نه بل پوزېشن نه شي قبولې. ما ترې نه تېوس وگړو ايا پوهېږي چې دا به تاته څومره گرانه تمامه شي؟ هغه په غمگينه لهجه کښي ووي "دا به ما ته د زياتو کروړونو روپو د اثاثې د تاوان په قيمت پرېوځي چې ما ورته په خواب کښي زياته کړه. دا به تاته د ټولو اثاثو او د پاکستان مستقبل په تاوان تمامه شي."

جناح صاحب ووي چې د مشترک گورنر جنرل نه کېدو کښي چې څومره مشکلات، پېچيدگۍ او تاوانونه دي. په هغې ټولو خبر يم خو راته ووايه چې کله پاکستان قائم شي نو په دغه مملکت کښي به زما مناسب کوم يو منصب وي چې زه هغه قبول کړم او جناح صاحب وائي چې زه ورته فکر کوم. نو زما د مقام سره مناسب هم صرف دغه منصب د گورنر جنرل دے چې زه نه د اگست په پينځلسمه قبول کړم.

رښتيا رښتيا دي

حکومت له هم دا تسله ورکړې وه چې د جناح صاحب فېصله د مشترک گورنر جنرل ده او ځان له نې هم دغه تاثر اخستې و نو هغه خو دا يو قسم خپله ذاتي بې عزتي او سپکاو هم گڼلو

زما خپل خيال دا د چې جناح صاحب کله ماونې بيتن ته د مشترک گورنر جنرل تجويز پېش کولو نو لکه د ټولې دنيا د هغه هم دا پوخ يقين و چې د هندوستان کانگريسي مشران به چرې هم دې ته غاړه کېښې نه ږدي چې د ازاد هندوستان اولنې مشر د دې د هغوي د عمرونو دښمن پېرنگې پاتې شي نو د جناح صاحب خپل فکر دا و چې په ماونې بيتن او حکومت برطانيه به مې احسان هم وري پاتې شي او چې کله هندوستان د مشترک گورنر جنرل تجويز نامنظوره کړي. نو زه به غوره په هندوستان ور واړوم او دا شان به ما ته هم مخه ازاده شي چې چونکې هندوستان دغه تجويز ونه منلو. نو زه هم مجبوريم چې خپل تجويز واپس واخلم

پېرنگي څه چې ټولې دنيا د کانگرس او مسلم ليگ موازنه کوله نو په دې به حېرانه وه چې يو خوا د کانگرس تنظيم و چې په کلونو کلونو نې د ملک د ازادۍ د پاره د سامراج پېرنگي سره اېغ په بېغه مقابله کړې وه جېلونه او ملک بدرۍ څه چې پکښې په زرگونو هندوستانيان قرباني شوي وو او په لکھونو جېلونو ته تللي وو. د هغې په نتيجه کېښې فطري طور خبره د کرکې. نفرت او دښمنۍ حد ته رسېدلې وه. مگر د دې هر څه باوجود د کانگرس په مشرانو کېښې دومره حوصله. ذهني توازن او فراخ دلي وه چې کله خبره د قامي سود او زبان راغله نو د هندوستان د خاطره او د ملک د مستقبل د پاره هغوي خپل دښمن پېرنگي سره هغه خپله د عمرونو دښمني شاته کړله او د ډېر لوړ مقام او اوچت کردار مظاهره نې وکړه چې د دې په وجه نه يواځې هندوستانيانو ته بلکې بين الاقوامي طور د هغوي مقام اوچت شو او په خصوصيت سره خو په برطانيه کېښې خو نې ډېر زيات اثر

ښتيا رښتيا دي

پېرنگي او په دا شان د هندوستان د پاره په مستقبل کېښې د خپلو مفاداتو تحفظ د پاره يوه ډېره لويه سازگاره فضا په لاس راغلله

د دې په مقابله کېښې د مسلم ليگ کردار و چې نه نې د وطن د ازادۍ د پاره پېرنگي سره مقابله کړې وه او نه نې د پېرنگي په خلاف څه تحريک چلولې و او هر چاته دا خبره معلومه وه چې که پېرنگې نه وي نو نه به پاکستان و او نه به دا پاچائي. ولې که هر چاته پته نه وه نو کم از کم پېرنگي ته هم په ډيلي کېښې او هم په لندن کېښې د مسلم ليگ او جناح صاحب حېثيت معلوم و دا خو پېرنگې و چې د مسلمانانو د اتحاد د پاره نې ټول په يو مسلم ليگ کېښې راغونډ کړل او داسې نې جناح صاحب په غېږ کېښې و. خپلې ډانگورۍ ورته د ترخونو لاندې کړې وې چې کانگرس سره نې سيالي برابرې وي، نو سوال دا پيدا کېږي چې که چرې د پاکستان سود او زبان ته نې نه کتل نو کم از کم هغه خپل محسن پېرنگي سره به نې دومره مروت کړې و چې هغه د عمرونو د ملگرتيا او تعاون قدر نې کړې و او د دوستۍ حق نې د خپله جانبه ادا کړې و ولې دې فېصلې خو مسلم ليگ او جناح صاحب دواړو پاکستان د شروع نه کوز سترگې کړلو. دنيا په دې مجبوره وه چې يو خوا د کانگرس د مشرانو با وقاره او درنه پاليسي او په دې بل اړخ د مسلم ليگ د مشرانو دا ذاتي او د جاه و جلال شوق سره وتلي او زما په خيال هم د دې فېصلې نه پس بيا پېرنگې لکه چې په هغه خپله کړي نيکۍ ستومانه شوه وي او اگر چې دا خبره څرگنده وه چې پېرنگي دا هر څه چې کول څه د مسلم ليگ لا جناح صاحب د پاره نې نه کول بلکې په دې کېښې د هغه خپل سامراجي او نو ابادياتي مفادات ترلي وو خو بيا هم د پېرنگي د جناح صاحب د دې فېصلې نه پس بيا د مسلم ليگ سره هغه زور خوند پاتې نه شو. په دې سلسله کېښې يو بل ډېر دلچسپ اړخ د دې مسئلې يو دوو مصنفينو په شريکه ليکله کتاب Freedom At Midnight کېښې

رہنمائی رشتہ دی

راخو گند کرے دے چہ جناح صاحب د کافی وخت نہ د سل دق مریض و خو
دا خبرہ ہفہ او د ہفہ واکترانو پتہ ساتلے وہ دوی ہفہ دستاویزات راہدا
کری دی او خبرہ ئی تصدیق تہ رسولے دہ چہ واکترانو او ماهرینو د دی
مرض دہ تہ ویلی وو چہ ستا بہ زیات نہ زیات دوه درے کالہ عمر وئی نو دا
ہم ممکنہ دہ چہ ہم د دی وچہ نہ ہفہ د دغہ عبوری دور د محدود وخت د
پارہ ہم گورنر جنرلی ماونت بہتین تہ نہ ہرہینو دلہ او دا وہرہ وہ چہ د دغہ
عبوری دور د خلاصہدو پورے بہ شاید چہ ہفہ وئے رسی ولے د دی خبرے
نہ انکار نہ شی کہدے چہ جناح صاحب پے خوی او طبعیت داسے وچہ د
ہفہ تسلہ ہی د لوری نہ لوری پاورے تہ د ختو نہ غیر نہ کہدہ او دا ئی کلہ
برداشت کولے شولہ چہ ہفہ دے د ماونت بہتین نہ پے لاندے مقام کنہیں

د فرقه وارانہ نفرت اور

کہ یو خوا پے دیلی کنہیں ناست مشران پے محلونو کنہیں دنتہ سازشونو
کنہیں بوخت وو پے دی بل خوا ملک سور اور اخستے و دی کنہیں شک نہ
شتہ چہ ہندوان. سکھان مقابلتہ صاحب جاہداد. تجارت پیشہ او شتہ
من. د بنگلو. کویتو تجارتی ادارو او کارخانو مالکان وو. نو چہ کلہ پے
دوی پے صوبہ سرحد کنہیں عموماً او پے پنجاب کنہیں خصوصاً فرقه وارانہ
فساداتو سرہ د لوٹ مار او مرگ ژوبلی نوبت راغے او دا کوشش ہم پکنہیں
شروع شو چہ دوی د دی خپلے خاورے نہ وغلوی چہ دغہ جائیداد او
بنگلے وغیرہ ترے نہ پاتی شی، نو چہ دغہ سکھان لاپل نو ہم دغہ لوبہ
ہغوی پے مشرقی پنجاب او دیلی کنہیں شروع کرلہ او پے دا شان یو داسے
سلسلہ شروع شولہ چہ ہفہ سبخل او لوٹل خٹہ کوی چہ د زنانه و تبتول ہم
پے کنہیں شامل شو او داسے اندازہ وہ چہ یواخی د پنجاب نہ سکھانو د

رہنمائی رشتہ دی

ہرہو او خلونہینو زرو تر منخہ مسلمانانے ہنخی تبتولے وئی دا ہفہ
اخری والے وہ چہ ہرہنگی پے نلو کنہیں ہندوستانیانو تہ ہرہینو دہ دا ہفہ
ہندوستانیانو وو چہ دوہ سوہ کالہ د ہرہنگی د ہچو د پارہ خپل ہچہ نہر
کری وو، چہ چہ خپل زلمی د ہرہنگی د تاج او تخت د تحفظ او د ہفہ د
سامراجی سلطنت د غزولو د پارہ خپل ہچہ قربانی کری وو او د دنیا پے ہر
کوت کوت کنہیں ئی د ہرہنگی دہمنانو سرہ جنگونہ کری وو ان تر دے چہ
مسلمانانو فوخیانو ہم د دی کافر ہرہنگی د پارہ پے خانہ کعبہ د دزو گولو
نہم منخ نہ وارولے

ولے ن د ہرہنگی د دغہ فرقه وارانہ پالیسی. پے تشہجہ کنہیں دا مظلوم او
ہی وسہ قام داسے پے برغو روند او پے تہہ کوئے دے چہ ہفہ دہمن ہرہنگے
ئی خپل شو او خپل ورور، عزیز، تربور او گاوندے ئی دہمن او ہیا پے تہرہ
تہرہ جہرائتیا د مسلم لیگ دے پالیسی. تہ وہ چہ ہنہ پے دی خو سرے
پوہدے شی چہ تاسو غواری چہ سکھان او ہندوان دے لار شی چہ یو
خوا تاسو پے پنجاب بلا شرکت غیرہ حکمرانی وکری او پے دی بل ارخ د
ہغوی نہ پے پاتی جائیدادونو او دولتونو تالان گاہ کری نو دوی پے دی منطق
نہ پوہدلو چہ لکہ پے مری کنہیں یو مسلم لیگی کارکن یو خو تہ راغونہ
کرل او پے یوہ شپہ او ورخ کنہیں ئی د سکھانو او ہندوانو قابو سل شپہ
شلے بنگلے چتے وسبخلے دا بنگلے خو د سکھانو ہندوانو نہ پاتی کہدلے
پاکستان تہ پاتی کہدلے نو دوی داسے پے برغو رائدہ وو چہ دا خو دوی
پاکستان سبخلو او د پاکستان جائیداد تہ ئی اور ورثہ کولو مگر پے دغہ
وخت کنہیں د فرقه وارانہ نفرت او کرکے یو داسے د لہونتوب پرغز پے دی
اولس راغلے وچہ نہ چا واندے کتل او نہ وروستو. خو بس سرہ د یو بل پے
مری ئی چہ رانیکلی

د دی نہ خو ہر خوک خبر دی چہ دا اور چا بل کرے و؟ پے دی کنہیں چا

رښتيا رښتيا دي

حکومت گټلو او چا جائيداد؟ او هر چا چې دا لويه روانه کړې وه او پدې غرض او مقصد چې ئې روانه کړې وه. د عام اولس د پاره خو به ئې نتيجه په مېدان څرگنده وه. د هغوي کورونه تالا کېدل. زلمي ئې په خاورو. وينو کېنې لوغړېدل. بچي ئې په وينو لمبېدل. کورونه سوځيدل. زنانې به عزت نه کيدې او د دې لوتلو او تالا تر غه مظلومانو کېدې هوا گېرې کېدې د پنجاب د سرکاري تقسيم د اعلان نه مخکېنې د تقسيم کار اولس په خپله ذمه اخستې ؤ. مونږ په تاريخ کېنې لوستل چې يو بادشاه د خپل وطن نه بل وطن ته وتښتېدل او ملک ئې پرېښود. ولې دلته مو په دې خپلو گناه کارو سترگو ولېدل چې رعيت لگيا دے. تنبتي د خپل وطن نه په تښتېدو مجبور دے. دا د ملک د ازادۍ اوله مېوه چې د قام جولى ته پرېوته او د حېراتيا خبره خو دا وه چې دا دومره بې انتها تاوان او بې حساب وېنه توتېږي. د څه غرض د پاره؟ د وطن د ازادۍ اعلان شوے دے. د ملک د تقسيم او د پاکستان د قيام اعلان شوے دے نو اوس دا دومره لېونتوب په څه غرض؟ دا داسې شلون د کوم مقصد د حاصلولو د پاره؟

زه په دغه کال هم لکه د نورو کلونو اوږي له کشمير ته تللے وم دغو ورځو کېنې شيخ عبدالله د کشمير د مهاراجه د حکومت سره د اختلاف په وجه جبل کېنې ؤ. د کانگرس مشرانو کوشش دا ؤ چې دې داسې نازک او اهم وخت کېنې شيخ صاحب د جبل نه راوباسي. مونږ لا هلته وو چې د هزارې ضلعي نه په زرگونو هندوان اوسکېهان د فساداتو په نتيجه کېنې کشمير ته راواوړېدل. په دغو ورځو کېنې گاندهي جي هم کشمير ته راغے چې کوشش وکړي او د مهاراجه د جبل نه شيخ عبدالله راوباسي. زه به هم قابو روزانه گاندهي جي له تللم او څه وخت به مې ورسره تېرولو ما چې وکتل نو د گاندهي په طبيعت کېنې هغه شوخي نه وه هغه ټوټې. وشتې. هغه خنډل او کپ شپ نه ؤ. اخير ما يوه ورځ زړه وکړو او د گاندهي جي نه مې تېوس

رښتيا رښتيا دي

وکړو چې زه دا څو ورځې گورم نو لکه چې ستاسو دننه هغه ډېره تته شوې وي. هغه خدا، خوشحالي او روښانه تندے نشته! ما وې پېرنگے روان دے او ستاسو د سياسي جدوجهد او قربانو په نتيجه کېنې نن هندوستان ازادېږي او تاسو به د دنيا په تاريخ کېنې په هغو خوش قسمت مشرانو کېنې شامل شئ، چا چې د خپل ژوند د سياسي جدوجهد نتيجه کېنې په خپلو سترگو وليدله او چې څنگه تاسو د هندوستان دا څلوېښت کورونه غلام، پرولے او خپلے قام د غلامۍ د دور نه د ازادۍ رڼا ته په خپله ويستلے وي. نو دا څومره د تسلي او زړه غټاوي خبره کېدې شي بيا مې ورسره وځانډل ماوې تاسو به وې چې زه به پينځه د بره شپږ شلې کاله ژوندے يم خو س خو دا هم ښه ده چې دا ازاد قام به ستاسو د تجربې او

رهنمايۍ نه نوره هم استفاده وکړي. د گاندهي جي دا عادت ؤ چې هغه به د هر عمر او هر مزاج بنيادم سره د هغه د طبيعت او عمر د تقاضې مطابق خبرې کولې ما چې گاندهي جي ته وکتل نو هغه ډېر سنجيده غونډې شو، وې چې زما اوسه پورې دا خواهش ؤ چې زه به 125 کاله پورې ژوندے يم. خو اوس د غسې نه ده. زما د ژوند مقصد يواځې د هندوستان ازادي نه وه. بلکې د دې ازادۍ سره سره د هغه همه خرابو او پليټو ورکولو و چې د پېرنگي د دې دوو سوو کلونو د غلامۍ په نتيجه کېنې په خلقو کېنې پيدا کړي شوي دي او په خصوصيت سره پېرنگي چې زمونږه دا وروړولي د فرقه وارانې سياست په ذريعه په دښمنۍ اړولې ده. دا به بدله کړو او مونږ به لکه د وړو په شان په ډېره مينه، خواخوږۍ او پېرزوينه په شريکه د دې خاورې د ابادۍ د پاره ملاوترو چې د دې ځانے نه غريبې ورکه کړو او خپلو بچو له دې ازادۍ گټلو نه پس بيا هغه همه ښېگړې واپس ورکړو کومې چې ترې نه ظالم او جابر بادار پېرنگي خپلو بچوله لوتلې په دا شان ما د ازادۍ سره سره د هندو او مسلمان تر

رښتيا رښتيا دي

منځه د ښو تعلقاتو قيام د خپل ژوند مقصد گڼلو. که دغه مقصد حاصل نه شو، نو زما د پاره دا ازادي نهمگري ازادي ده. نن چې د مسلمان او هندو کورونه جدا شول. نن چې دغو بېلتون د شلون شکل اختيار کړو. نو زه خپل سياسي او روحاني شکست گڼم او ځکه د نور ژوند هېڅ خواهش پاتې نه دے. بيا ئې مخ راواړلو وې ولې زما د پاره دا څنگه د خوشحالي او ازادي ورځ وه چې هغه ورځ ما ستا پلار باچا خان سره د ډيلي په سټېشن خداے په امني کوله، نو گڼې زمونږ د سياسي ملگرتيا او دنيوي تړون خدائي په امني وه. گڼې دا ازادي مونږ د دې د پاره غوښتله چې مونږ د لارې ملگري، د سفر ياران، د مورچې انډيوالان به د ازادي گټلو نه پس داسې د يو بل نه د همېشه د پاره جدا کېږو. بيا مو شايد د دې دنيا د ليدو کتو څه گنجائش پاتې نه شي. نو اوس ته ووايه چې دې ازادي ما له څه خواله راوړل؟ بيا گاندهي چې وې چې نن راشه د ټول هندوستان حال وگوره، دلته د سړينگر ټولې ډاگې او بازارونه د هندوانو او سکھانو نه ډک دي چې د صوبه سرحد نه دې خوا راتښتېدلي دي او هلته ورشه بنگال ته وگوره، بهار ته وگوره، ډيلي ته وگوره چې په مسلمانانو څه تېريږي او بيا په تېره تېره د پنجاب حالت ته وگوره، د يوې مخې د مسلمانانو قافلې په مخه روانې دي او په د بل اړخ د هندوانو او سکھانو. ولې دا قافلې هم څوک نه پرېږدي او په بنيادمو د حيوانيت دومره غلبه شوې ده چې په هغو قافلو باقاعده او منظمې حملې کېږي. يو متل عام دے، د نر، ښځې، ځوان، بوډا او بچي تمېز نشته نو دا ازادي مونږ دې ورځې د پاره گټله؟ نو بيا گاندهي جي ما نه سوال وکړو چې 'اوس ته بله فېصله وکړه چې زه د هندو او مسلمان تر منځ نفرت او دښمني نه شم ختمولې او د خداے د مذهب په نوم د هغه په مخلوق کېښې د مينې، محبت، وروړولې او اخلاص ژوند تېرولو جذبه نه شم پېدا کولې نو بيا د ژوند مقصد څه شو؟ زه خو

رښتيا رښتيا دي

ځاني بيا د دې ژوند نه مرگ بهتر گڼم. حقيقت هم دا دے چې د کومو خلقو سترگې بينا وې او د غرض پرې پرې نه وې نو هغوي هم جبران وو چې که فرض کړه هېو دا تقسيم بيخي مجبوري وه او بله لاره نه وه نو بيا خو پکار وو چې لکه په خود، عاقلو او ذمه وارو بنيادمو هسې دې تقسيم ته ناست وي او کور مو ښه په ارامه ویشلے وے. دنيا کېښې داسې ملکونه وو چې يو وار او بيا جدا شول مثال کېښې به د يورپ د سوېډن او ناروے مثال واخلو. دا يو ملک و شريک کور ئې و، بيا فېصله وشوه چې جدا کېږو. کېښناستل او د کورونو تر منځه ئې کرښه راښکله ولې نه ئې د يو بل کور تالا کړو. نه ئې پکېښې د يو بل نه مرگ متيزه وکړله بلکې د بالغو، شريفو گاونډيانو په شان نن هم د گاوند حق ادا کوي. په يو بل نه بلوسېږي ولې دا دلته خو بيخي ليونتوب دے پېښور کېښې څوک هندو مړ کړي، د هغه خپلوان چې د پاکستان ټاکلو علاقه ته راشي نو دلته بې گناه هندو مړ کړي او داسې چې دلته څوک د سکھ نه جائيداد په زور قبضه کړي او هغه وځغولي. نو هغه خپل بدل په هندوستان کېښې د يو شته من مسلمان نه واخلي د هغه نه جائيداد قبضه کړي او هغه دې خوا راوځغولي او په دا شان دا سلسله د ختمېدو نه ده. يو اور نه بل اور او بل اور نه بل اور بلېږي او د ټولو نه لويه خبره دا ده چې دا هر څه د مذهب په نامه کېږي. د رحيم، رحمان خداے په نامه د بې گناه مخلوق وينې توښېږي.

د صوبو تقسيم او تالان

زه د يو تاثر لري کولو ضرورت محسوسوم: د مسلم ليگ مشران دا وائي چې دا د صوبو دا تقسيم د پېرنگيانو پاليسي وه دا بالکل غلطه ده. لکه

رښتيا رښتيا دي

رښتيا رښتيا دي

هغې ذکر په هغو دستاويزاتو کېنې موجود دے، کوم چې برطانوي حکومت اوس په کتابي شکل کېنې په مختلفو جلدونو کېنې د اقتدار انتقال: Transfer of Power, Volume 1 ترنامه لاندې شائع کړے دے او په لومړۍ ټوک کېنې درج دي.

د دې خبرې بل واضحه ثبوت دا دے چې د مسلم ليگ کوشش دا ؤ چې پنجاب دې يواځې هغوي ته پاتې وي په دې سلسله کېنې په خپلو ټاپوونو کېنې ليکي چې د سکھانو مشر او مرکزي وزير بلديوسنگه وېول ته په خپله وې چې مونږ ډېر کوشش وکړو چې جناح صاحب سره څه د روغې جوړې خبرې وکړو، خو هغه په هېڅ قېمت هم سمجھوتې ته غاړه نه ږدي تر دې چې سکھانو ورته دا پېشکش هم وکړو چې سکھان به ورسره د پاکستان مطالبه هم ومني، خو بيا هم جناح صاحب څه خاص دلچسپي وانه خستله:

(Baldev Singh) said that Jinnah did not want a settlement. He had had discussions with him in London, but had got nowhere and Jinnah offered no assurance to the Sikhs even if they supported Pakistan.

(Wavell, The Viceroy's Journal, p.149)

ترجمه: بلديوسنگه ووي چې جناح تصفيه نه غواړي هغه جناح سره په لندن کېنې بحثونه وکړل ولې هېڅ نتيجه نه راوړنه وتله او جناح سکھانو ته په هغه صورت کېنې هم چې هغوي د پاکستان حمايت وکړي يقين دهاني ورنه کړله

د دې نه دا خبره واضحه ثابتېږي چې مسلم ليگ په خپله د پنجاب په يو ساتلو کېنې دلچسپي نه لرله، بلکې په دې نه چې فصله وه چې که هرڅومره وړوکي او راټول پاکستان وي خو چې مسلم ليگ پرې بلا شرکت غېږي

څنگه چې ذکر شوي دي د مسلم ليگ مشرانو چې کله د مسلمانانو او غېر مسلمو ابادۍ ته وکتل نو هغوي سره دا وېره پېدا شوله چې که چېرې دا حالات هم داسې په ځاي پاتې شي او دلته انتخابات کېږي نو په بنگال او پنجاب دواړو صوبو کېنې به د مسلم ليگ وزارتونو ته مشکلات پېښېږي د کېنينټ مشن منصوبي اعداد و شمار خبره واضحه کړې وه، په گروپ سي يعني بنگال او اسام کېنې تناسب (36)، مسلمانان او (34) غېر مسلم وو. دلته پنجاب کېنې (گروپ بي کېنې) شپاړس مسلمانان، اته هندوان او څلور سکھان وو. يعني د شپاړسو مسلمانانو په مقابل کېنې دولس غېر مسلم. نو دواړه ځايه به د مسلم ليگيانو وزارتونه په دوه درې ممبرانو پورې تړلي وو، چنانچه دې طرف ته اشاره ډېره وړاندې شوې وه، وېول په خپلو دائرو کېنې ليکي (فروري 1946):

Agha Khan came and talked the necessity for Pakistan and the impossibility of Hindus and Muslim agreeing, he said Jinnah was willing to concede Amritsar, Ambala etc. in the N.W. and the Hindu districts of Bengal and Assam.

(Wavell, The Viceroy's Journal, p.215).

February 1946

ترجمه: اغا خان راغے او د پاکستان د ضرورت په باره کېنې او د دې په حقله ئې چې هندوان او مسلمانان نه شي راضي کېدے، خبرې وکړې. هغه ووي چې جناح تيار دے په شمال مغرب کېنې امرتسر، اسيا له وغېره او د بنگال د هندوانو ضلعي او اسام هندوستان ته پرېږدي

او چې کله جناح صاحب نه د هغې تقسيم هند په مسئله کېنې دا مشکلات هم په گوته کړے شول، نو هغه لا په خوا د علاج تجويز کړے ؤ يعني چې د پنجاب به د غېر مسلمو د اکثريت څه علاقې ضرور شوکول غواړي چې د

رېسټيا رېسټيا دي

رېسټيا رېسټيا دي

حکومت او باچائي وکړي، او ځکه ئې کوشش دا ؤ چې د پاکستان د ټولو صوبو نه غېر مسلم وځغلوئ پۀ دې بل اړخ ئې فکر کولو باندې نه ځان لۀ مازغه سترې کول اوئۀ ئې پرې وخت ضائع کولو چې دا وهلي، ځپلي، لوتلي، وژلي او زخمي غېر مسلم هلته هندوستان ته ورسې، نو د دوي به هغې وروستو پاتې مسلمانانو سره څۀ قسمه رويه کوي؟ کوم چې مسلم ليگ د خپل سياست د سره قربان کړل او د غېر مسلمو پۀ اکثريتي صوبو کښې پرې د داسې فرقه وارانۀ لېونتوب، کرکې او دښمنۍ پۀ فضا کښې د غېر مسلمو پۀ رحم و کرم پرېښودل.

د دې راتول پاکستان پۀ سلسله کښې يوه بله واقعه هم بيانول ضروري ده د بلوچستان د خان قلات د کاني وخت نه د پېرنگيانو سره کوټې او شاو خوا علاقه مقدمه وه او د هغه مقدمې پيروي جناح صاحب د هغه د وکیل پۀ حيثيت کوله. کله چې د تقسيم هند اعلان وشو نو خان قلات حکومت هند سره دا خبره پورته کړله چې د قلات حيثيت پۀ هندوستان کښې د نيپال د رياست پۀ شان دے. دا د هندوستان حصه نه ده او هغه د خپلو مشرانو هغه معاهدې پۀ ثبوت کښې پېش کړلې چې کومې د هغوي او د هغه وخت د انگرېز حکمرانانو تر منځه شوي وي. دا بيان خان قلات پۀ خپل کتاب 'مختصر تاريخ قوم بلوچ اور خواتين بلوچ' کښې پۀ تفصيل کړي دي.

چنانچه پۀ دې مسئلې د غور کولو د پاره يوه غونډه وشوله چې هغې کښې يو خوا خان قلات او د هغه قانوني مشير سلطان احمد خان موجود ؤ او دې بل اړخ ته د پاکستان نامزد گورنر جنرل جناح صاحب او نامزد وزيراعظم نواب زاده لياقت علي خان ؤ او پۀ منځ کښې موجود گورنر جنرل او وائسراے هند لارډ ماونټ بېټن ناست ؤ. د مفصلو خبرو اترو نه پس فېصله پۀ دې لاندينو دوو خبرو وشوله:

1. چې کله د اگست پۀ پنځلسمه پېرنگے د هندوستان اختيار پرېږدي

رېښتيا رېښتيا دي

دباو به بيا په چا کوي. ولې حقيقت دا ده چې په دغه وخت کېښه نه د چا په اسلام څه کار و او نه په مسلمان. په هندوستان کېښه وروستو پاتې مسلمان د چا ياد وو؟ دلته خو د هندوانو او سکھانو په کورونو، بنگلو، جائيدادونو، دوکانونو، کارخانو او تجارت تالان کېدو. د چا په نظر کېښه د هغوي سرکاري نوکرۍ وې هم سول او هم فوځي. د دې غېر مسلمو دا جائيدادونه چې مسلم ليکيانو داسې په ارت مې لوتل او بې درکې ئې هضمول، نو دې کېښه د دوي څه حق و؟ دا خو اول حق د هغو مسلمانانو مهاجرو و او څوک چې د هندوستان لوتلي او خپلي راشل شوي وو او جائيدادونه ترې نه په رېښتيا وروستو پاتې وو. يا بيا جائيدادونه د مملکت پاکستان کېدل يعني د خپل حکومت او د ملک ملکيت بايد چې ټول قام ته ترې نه فائده ورسي او چې کله د قام د ښېگړې سوال راشي نو د حکومت وقت دا فرض صرف او صرف د هغو سربازانو غاښانو و چا چې د ملک د ازادۍ په خاطر د جابر پېرنگي په خلاف ټول عمر قربانۍ ورکړي وې د جېلونو سختۍ ئې تېرې کړې وې او هغه کورنۍ په خصوصيت سره د دې مستحقې وې د کومو مشران چې جېلونو ته لاړل او وروستو پاتې بچي ئې بيا د توک ډوډۍ د پاره محتاجه وو. دغه کورنۍ بې تعليمه شوې او بچي ئې بې تربيه پاتې شول او په تېره تېره بيا دا حق د هغو شاه زلمو د وارثانو و چا چې خپل سرونده د وطن د ازادۍ په جنگ کېښه قرباني کړي وو. د هغو کونډو رنډو حق و چا چې د خپل کور خوشحالي د قام د سره قرباني کړي وې، حق د هغو پېغلو و چا چې د قام حق او خپلواکي گټلو د پاره د وطن د جنگ تر مور چله پورې د خپلو خاوندانو سره تللي وې او هغه چې بيا د مورچو نه په بېرته رانه غللي هغه ميندې مستحقې وې چا چې خپل بچي د قام د بچو سره لوگي کړل چې هغوي له ازادي، غېرت، عزت او پښتو وگټي. دا د دغو مجاهدينو، غاښانو، شهيدانو، نارينه و او زنانو په خپله

رېښتيا رېښتيا دي

خاوه او وطن يو قرض و. پکار و چې مشکور او ممنون قام د دغو سربازانو، نرانو او تورپالو قرض خلاص کړي وې. ولې دلته خو جنگ قام بایللو او پېرنگي وگټلو. پېرنگي خدائي خدمتگار ته په دې غصه و چې په ټول هندوستان کېښه ماسوا د ديوبند د علماء دين نه نورو ټولو مسلمانانو کېښه صرف پښتون من حيث القوم د پېرنگي پر خلاف راپورته شوي دي نو د هغې سزا به ور لږه دا ورکيدې شي چې دلته به هم د پېرنگي هغه سران، نوابان، خان بهادران او په خصوصيت سره هغه خوشامندگر جاگېرداران په نخت کېښول شي چې هغوي صرف د خپل ذاتي غرض د پوره کولو د پاره د پېرنگي هغه پاليسي کاميابه کړي چې هغه ئې د دې منطقې د پاره لري داسې جاگېردارانو او سرمايه دارو خانانو خو هغه وخت پسې ارمان کولو چې ټول اولس د دوي محتاجه او خوراک و. خدائي خدمتگارو چې په غريبو او نادارو بنيادمو کېښه د عزت نفس، خود داري او د خپل حق غوښتنلو او حاصلولو جذبه پېدا کړې وه. هغه نه د پېرنگي په خبر تمامېده او نه د پېرنگي د گوډاگيانو، دغو سرانو، نوابانو او جاگېردارانو په خبر

مسلم ليگ او رياستونه

په هندوستان کېښه د رياستي حاکمانو د لاندې علاقه د رقبې په لحاظ 1/5 وه او ابادي د دې رياستونو د ټول هندوستان د ابادۍ 2/5 وه يعني د څلوېښتو کروړو په ابادۍ کېښه شپاړس کروړه رياستي نظام لاندې وو. دا لوي واره قابو شپږ سوه رياستونه وو. د دې رياستونو د مستقبل په حقله هم د کانگرس او مسلم ليگ په پاليسيو کېښه اختلاف څه چې تضاد و. کانگرس د خپلې پاليسۍ اعلان کړې و چې د هر يو رياست د تړون، الحاق، راټل کېدو فېصله به د رياست او سېدونکي عوام کوي ولې په دې

بل اړخ مسلم ليگ وي چې نه دا اختيار دې د رياست حکمرانانو وركړي شي چې كوم خوا د دغه والي رياست خوښه وي. هغه مملكت سره دې الحاق وكړي

کہ د هندوستان نقشبۃ تہ وکتے شی او د دے ریاستونو شمیر تہ یکہی
سہے وگوری، نو دا یتول هندوستان د دے راجاؤ د لاسہ غار غار دے
لوے لوے علاقے د دے شہزادگانو، نوابانو، مہاراجگانو او راجگانو د
حکمرانی نمونے وے او پے دے دومرہ غزیدلی او پراخہ وطن کنبے داسے
ریاستونہ ہم وو لکہ د نظام حیدر اباد د ریاست دکن رقبہ د پورہ یو ملک
ہم ہومرہ وہ لکہ د ایتلی ہومرہ او ابادی ئی خذ لہ خذ کم دوہ کروہ وہ

د مسلم ليگ په نظر کښې د مسلمانانو حکمرانانو داسې رياستونه لکه حيدر اباد دکن، بهوپال او رامپور وو چې د هغه ځای نوابان مسلمانان وو او د رعيت اکثريت ئې غېر مسلم وو دغه د کاتيبواوې رياستونه جوناکړه، مناوه وغېره وغېره د مسلمو اکثريتي علاقې وې ولې نوابان ئې مسلمانان وو. دغو رياستونو سره اگر چې د پاکستان سرحدونه نه جنگېدل او پولې ئې د پاکستان نه لرې وې ولې فاصلې دومره نه وې لکه څومره چې د کراچۍ او ډاکې تر منځه وې نو د مسلم ليگ د دغه منطق په بناء خو دوي د پاکستان سره الحاق کولې شو: خو د مسلم ليگ په دې بله خبره چا اعتراض نه شو کولې چې د رياستونو مستقبل فېصله دې د هغه ځای حاکمان وکړي ځکه چې د اولس نه د تېوس ضرورت هغوي نه محسوسولو. اخبر مسلم ليگ گڼې چرې د پېرنګي نه د هندوستان د اولس د پاره حق غوښته د چې اوس به ئې د يو مسلمان نواب نه د هندو رعيت د پاره وغواړي بلکې هغوي خو اپوټه پېرنګي ته دا خبره څرگندوله چې مسلمانان دا نه غواړي چې پېرنګه دې د هندوستان نه لار شي لارې وېول وائسرار هند په خپله يکې چې پېرنګيانو له پکار دي چې څو کاله دلته پاتې شي او کم از کم

بینیاریتیادی

مسلمانان دا خواهش نه لري چې پيرنگي د هندوستان نه لاړ شي وغېره

He (Liaquat Ali Khan) said that in any event we (British) should have to stop for many years yet. And that the Muslims were not at all anxious that we should go.

(Wavell, the Viceroy's Journal, p.207)

ترجمہ لیاقت علی خان ووہی چہ پد دغہ صورت کبھی بہ
تاسو (انگریزانو)، تہ نور زیات کلونہ د پاتی کبدو ضرورت
وی او مسلمانان ہیچ تلوسہ نہ لری چہ انگریزان لایہ ئی

وي او مسلمانان مېچ کولای شي چې د خپل
مسلم ليک کښې اکثریت د هغو سرکار پرسته خلکو وو چې هغوي د خپل
قام په خلاف د انگرېز سره په پره کښې ښه په تړه ولاړ وو نو هغوي قام خه
کولو او قام له د نمائندګۍ حق گټل ښې خه کول؛ ماشه خو دا وه چې د
رياستونو د الحاق دې فيصلې له ښې هم د اسلام رنګ ورکړو دې خوا ښې
فکر نه و چې کله مونږ د واليان رياست دا حق تسليم کړو چې د رياست
الحاق فيصله به هغه کوي نو د کشمير به خه کېږي؛ هلته حکمران مهاراجه
(هندو) دے او د رعيت اکثریت ښې مسلمانان دي نو په دې دوه گډه به خه
کوي چې د حيدر اباد دکن، بهوپال او رامپور د بازه به يو گډ وي او د
کشمير د بازه بل.

ولې د کشمیر په مسئله کېنې هندوستان ته یو مشکل پېښ ؤ چې د هغې پوله د هندوستان سره نه جنگېده. دغه مسئله ورله هم مسلم لیک حل کړله چې د پنجاب تقسیم نه منظور کړو. نو چې د باونډېزې کمیشن (سرحدې کمیشن، رپورټ راغی او په هغې کېنې نه د گورداس پور ضلع هندوستان لار ورکړله. نو په دا شان د هندوستان پوله لاره کشمیر سره وجنګېده او چونکې دواړه ډلې یعنې کانګرس او مسلم لیک دا بایندی قبوله کړې وه

رښتيا رښتيا دي

رښتيا رښتيا دي

چې د دغه کمېشن فيصله به اخبري وي او هغه به دواړه قبلوي. نو بيا مسلم ليگ او د پاکستان حاکمانو دا حق نه لرلو چې د گورداس پور په ضلع څه اعتراض وکړي او بيا کله چې دغه هندو مهاراجه د خپل رياست الحاق د هندوستان سره کوي، نو که نور هر څوک اعتراض کوي وبه کړه شي. ولې مسلم ليگ پرې هېڅ اعتراض حق ځکه نه لري چې مسلم ليگ د رياستونو په حقله دا اعلان کړي چې د رياست الحاق به د رياست حکمران کوي نو په دا شان مسلم ليگ د خپله لاسه د کشمير د قسمت د فيصلې لارزاده کړله او دغه رياست ئې په جونگه کښې هندوستان له والي ورکړلو. دغه شان دا بله توتیه د مسلمانانو د اکثريت د تقسيم مسلمان په سلسله کښې د لاسه ووت 29

فرقه وارانہ سياست او د مسلم ليگ نظريه

مسلم ليگ د يو سياسي جماعت په حيث ځان د مسلمانانو د حقوقو محافظ گڼلو او د ټول هندوستان د مسلمانانو تکليفونو، مصيبتونو او محروميو علاج ئې دا تجويز کړي چې يو مملکت پاکستان دې جوړ شي چې دغه ملک به مسلم ملک نه بلکې اسلامي ملک وي. بايد چې د دې دواړو په منځ کښې فرق وکړي شي: مسلم ملکونه خو نن په شلگونو دي يعنې داسې ملکونه چې په هغې کښې د مسلمانانو اکثريت وي ولې اسلامي ملک به هغه وي چې هغې کښې به اسلامي نظام حکومت رائج

29 گورداسپور چې چرته د مسلم ليگي مشر نواب افتخار الدين ممدوت دوتر و، د فبرور پور بدله کښې هندوستان ته پرېښودل شوي و، گني باونډري کمېشن گورداسپور پاکستان کښې شامل کړي و خو د باونډري کمېشن رپورټ د مسلم ليگ مشرانو منظوري ته پرېښودل شو هغوي د گورداسپور په بدل کښې فبرور پور وغوښتو نتيجه کښې نه گورداسپور بيا ملاو شو او نه فبرور پور؛ اېوته هندوستان ته کشمير د پاره لاره هم وموندلې شوه

چې هغوي هم دغسې نظام په خپلو خپلو ملکونو کښې رائج کړي. جدا مملکت د غوښتنې په جواز کښې مسلم ليگ دا دليل پېش کړو چې هندوستان کښې يو قام نه، بلکې دوه قومونه اوسي او دا نظريه ئې په دنيا کښې اول ځل پېش کړله چې قوم د عقيدې په بنياد جوړېږي، يعنې هندو او مسلمان دوه جدا قومونه دي او چونکې د دوي عقيدې جدا دي. د دې وجې نه دې هندوستان د دغو مذهبي عقيدو په بنياد تقسيم شي يو خوا مسلمان شي او بل خوا هندوان، دا بنيادي اصول جناح صاحب په 1940 کښې د پاکستان د تجويز په وضاحتي تقرير کښې بيان کړي دي:

The Hindus and Muslims belong to two different civilizations which are based mainly on conflicting ideas and conceptions.... To yoke together two such nations under a single state, must lead to growing discontent and final destruction of any fabric that may be so built up for the Govt. of such a state.

(Choudhry Mohd. Ali, The Emergence of Pakistan, P.39)

ترجمه: هندوان او مسلمانان دوو مختلفو تهذيبونو سره چې په متضادو نظرياتو او تصوراتو باندې ولاړ دي. تعلق لري. دغه شان دوه قومونه په يو رياست کښې را يو ځای کول به

رٽيا رٽيا دي

زياتيدونكي عدم اطميناني را پيدا ڪري او پءِ اخيره ڪنهي به
هره هغه اڏانهن ڇي مونڙي د دي رياست د حڪومت د پاره
جور ڪرو. تباہ ڪري

تر اوسه پوري د قوم تصور پءِ مملڪت پوري ترلي وو يعني ڪءِ هر ڏومره
مذهبي فرقي پءِ يو وطن ڪنهي اوسدي. خو د هغه وطن قوميت د هغه
مملڪت او خاوره پوري ترلي و لکه مثال ڪنهي هر يو ملڪ ڇي واخلن
برطانيه ڪنهي د هرې فرقي او عقيدې خلق ڇي اوسي. نو هغوي ته
Britisher وائي داسي امريڪه واخلن. د هغه ملڪ قوميت پءِ هغه رياست
پوري ترلي دے د هر مذهب. هرې فرقي او هرې عقيدې سري ڇي پءِ
امريڪه ڪنهي اوسي هغه امريڪن دے. داسي شوروي اتحاد. فرانس.
جرمني. ايتلي وغيره تر دي ڇي اسلامي ملڪونو ڪنهي پءِ مشرق وسطی
ڪنهي ڏومره ملڪونه ڇي دي. د هغې ڪنهي د مختلفو مذهبونو. عقيدو خلق
اوسي ولي د هغوي قوميت پءِ هغه خاوره او ملڪ پوري ترلي دے لبنان تي
واضح مثال دے ڇي هلته مسلمانان او عيسايان اوسي. خو دواړه لبنايان
دي او لري ڇله خو؟ علامه ڊاڪٽر سر محمد اقبال د چا پءِ حقله ڇي دا ويلي
شي ڇي هغه د پاڪستان خوب ليدلے و. پءِ خپله د دي نظريي پءِ ثبوت ڪنهي
خپل يو د اردو شعر ڪنهي د دي وضاحت کوي ڇي د مذهب دا ڪار نه دے
ڇي هغه دي پءِ اولس ڪنهي بھتون او دڻمني پيدا ڪري ولي ڇي مونڙ ٽول
هنديان يو او هندوستان زمونڙ. وطن او ملڪ دے يعني د شاعر مشرق پءِ
فلسفه ڇي هر ڏوک. پءِ دي خاوره اوسي. هغه هنديان لا هندوستانيان دي؛

مذهب نهين سکھاتا آس مين بير رکھنا

هندي هين هم وطن هين هندوستان همارا

نو مسلم ليگ ڇي دا نوې فلسفه پيش ڪرله نو شايد ڇي پءِ دنيا ڪنهي
صرف يو بلې مذهبي فرقي دا اصول تسليم ڪرل ڇي هغه يهود و او هم د دي

سٺا رٽيا دي

بابل پءِ زور هغوي پءِ پيرنگيانو زور و اڇولو ڇي د يهودو د پاره دي هم لکه
مسلم ليگ د عقيدې د مذهب پءِ بناء يو د اسرائيل رياست د فلسطين نه
باجدا ڪرے شي

اوس به يو قدم مخڪنهي واخلو ڇي وگورو ڇي مسلم ليگ د دي خپلي
نظريي د قبولو د پاره ڇه لاري چاري اختيار ڪرلي مسلم ليگ پءِ دي ملڪ
ڪنهي د ڇه قسمه حالات پيدا ڪول غوڻتل ڇي ڇنڪه يوه داسي معاشره
فائده شي ڇي هغې ڪنهي د مسلمانانو د حقوقو تحفظ وشي او د هغوي د
پاره د يوروشانه او زرین مستقبل د خپولو د پاره لاري چاري وٺول شي د
دي د پاره لازمي خبره دا وه ڇي اول دي د مسلمان د موجوده بدبختي او
محرومي هغه مونديزه وجه معلومه ڪرے شي يعني د مرض تشخيص وشي
او هغه فرقونه دي پءِ گوته شي چا ڇي مسلمان دي حالت ته را ورسولو
يعني د دڻمن نشاندهي دلته مسلم ليگ خپل د دڻمن هندو گنلے و او د هغه
ٽوله مخه هندو ته وه ولي حقيقت خو دا و ڇي پءِ ايمانداري ورته و ڪتل شي
نو د مسلمان حقيقي دڻمن خو پيرنگي و اوله خو دا ڇي پيرنگي د
هندوستان باچائي د مسلمان نه اخستي وه نو دا فرض به د مسلمان و ڇي د
هندوستان ازادي پءِ قائم ساتلو ڪنهي ڪوم غفلت د هغه نه شوے دے. هغه
وگرڇوي او د پيرنگي مقابلي ته تر هغې چمتو ولاڙ وي ڇي هغه بايللي
ازادي پيا د هندوستان خلقو له وکني نو د هندو پءِ نسبت د مسلمان زياته
دڻمني پيرنگي سره پکار ده دويمه دا ڇي پيرنگي يواخي دلته پءِ
هندوستان ڪنهي دتنه خو د مسلمان پءِ تباہي پسې نه و راغلي هغه خو د
دنيا پءِ گوٽ گوٽ ڪنهي پءِ مسلمان پسې ڪر خدلي دي او هر ڇا ڇي ڇي
وس رسبدلے دے نو د مسلمان ڪور ني وراڻ ڪرے دے هغه زري قبضي د
سلطان صلاح الدين ايوبي د وخت هغې نه به ئي را واخلو او دا دے اوس ئي
د مسلمانانو ترڪانو عظيم خلافت عثمانيه ٽوٽي ٽوٽي ڪرے و او سره به

رہنمایا رہنمایا دی

خپل منځ کښې وېشلې و. بله دا چې اوس دلته په هندوستان پېرنگي حاکم و. نو هغه گڼې پواځې د هندو نه خپل حقوق اخستي دي او گڼې پواځې هندو غلام دے او پواځې د هندو د بچي د خولې نمری پېرنگي خپلو بچو له وړې کړه. د پېرنگي ژړنده ټول خپل رعیت یو شان دل کوي: هندو، مسلمان پکښې نه بهلوي، نو د دې وجې نه د سیاست طالب علمانو ته دا ډېره ناشونې ښکارېده چې د هندوستان په خاوره یوه داسې ډله راپورته شوه چې هغوي د مسلمانانو دښمن پېرنگي نه، بلکې هم هغه مظلوم هندو وگرځولو څوک چې په خپله د پېرنگي په لاجی کښې د مسلمانانو سره سم رابښکې شي، بلکې یو داسې ماحول د پیدا کولو کوشش وشو چې د غه سرمرچي، نو ابادياتي قوت خپل دوست وگڼي او تر دې د هغه خدمت ته ملا وتري چې کډيو مسلمان فوځي ته حکم وشي نو هغه نور پرېږده. په خانه کعبه هم ډزې کولو ته غاړه ونه غږوله او ډېره د تعجب خبره خو دا وه چې د مسلم ليگ د دې نظرې په برکت دا د هندو دښمنی دومره اثر پیدا کړلو چې د پېرنگي دښمنان بيا د مسلم ليگ دښمنان شولو.

هغه کډيو خوا هغه حقيقي، مسلمانان غازيان، مجاهدين، هغه باعمله عالمان چې د دیوبند د دارالعلوم په برکت نې داسلام هغه اصلي او حقيقي روح د کافر پېرنگي برخلاف په ایماني جهاد کښې حصه اخسته او په دې بل خوا نې هغه قام پرسته مسلمانان څوک چې په قامي جذبې او ملکي ښېگړې د پېرنگي نه د خپل ملک د ازادۍ د پاره جنگېدل. د هغوي مخالفت څه چې هغوي نې د ملک څه د اسلام نه هم خارج تسلیم کړل. نو دغه زما په خیال د مسلم ليگ د فرقه واران سیاست اولنۍ غلط قدم و چې هغه خپلو پېروکارانو او سیاسي ملگرو ته د دښمن په گوته کولو کښې غلطې وکړل یعنې د مرض تشخیص غلط شو. لازمي خبره وه چې د دې ټول په ټوله فائده کافر پېرنگي ته رسېدله.

رہنمایا رہنمایا دی

د مسلم ليگ مشران د دې خپلې دوه قومي نظرې په حق کښې دا خبره بار بار کوي چې د دې بنياد په حقيقت کښې سرسيد احمد خان ايښی و چا چې د دیوبند د اسلامي دارالعلوم په مقابلې کښې د عليگره مسلم يونيورسټي بنياد ايښودے و. ولې تاريخي لتون څه نورڅه وائي. د هغه چې کوم تقريرونه ماليدي دي هغه خو ټول په ټوله د دوه قامي نظرې خلاف دي مثال په واخلو: دا تقريرونه مخدوم زاده حسن په خپل کتاب A Nation is Bom کښې رانقل کړي دي. د دغه کتاب په (339) مخ کښې د سرسيد احمد خان د گورداس پور يو تقرير رانقل شوی دے چې هغه په 27/1/1884 کښې کړے دے.

In his speech at Gurdaspur on January 27, 1884 Sir Syed Ahmad Khan said, "we (i.e. Hindus and Mohammadans) should try to become one heart and soul and act in unison."

ترجمه: سرسيد احمد 1884ز کال د جنورۍ په 27 د گورداس پور په تقرير کښې ووي: مونږ (هندوان او مسلمانان بايد کوشش وکړو چې يو زړه او يو روح شو او په اتفاق سره عمل وکړو.

مخکښې د دې د پاره يو منطقي او تاريخي دليل بيانوي. وائي چې ټول زاره تاريخي کتابونه او روايات چې تاسو لوستي وي. لا مو اورېدلي وي او نن هم دا خبره څرگنده ده چې د يو مملکت اوسېدونکي د يو قوم په نوم يادېږي. د افغانستان مختلفې قبيلې يو قوم دے. دا شان په ايران کښې مختلفې ډلې چې اوسي. دا په نوم ايراني يادېږي سره د دې چې هغوي کښې ډېر مذهبي او ذهني اختلافات دي خو بيا هم هغوي ټول ايرانيان شمېرل شي. بيا يو قدم مخکښې وائي چې دا د هندو او مسلمان لفظ چې دے دا د مذهبي امتياز د پاره دے هسې خو اول هندوان او مسلمانان څه

دنيا ريتيا دي

چي عيسايان چي دلته اوسي. هغه پڻ حقيقت ڪښي يو قوم دے
يو بل تقرير سر سيد احمد خان پڻ لاهور ڪښي پڻ 1884ع ڪښي ڪرے دے
چي هغې ڪښي ٺي هم د قوم پڻ مسئلہ ڪافي تفصيلي بحث ڪرے دے خويہ
اخبرہ ڪښي دي نتيجي ته رسيدلے دے چي د دي وجوہاتو پڻ بناؤ دے
دواړہ نسلونہ (races) چي دلته هندوستان ڪښي اوسي. پڻ يو نوم يادوم:
يعني هندو مطلب دا چي د هندوستان اوسيدونڪي بس دي ڪڻ وشو؟ سر
سيد خو ورپسي دومره لري لار چي هغه د 'محمدین' نوم ٺي هم ورپسي
پرہنود او دا فتويٰ ٺي جاري ڪرله چي هر هغه ڇوک چي د هندوستان پڻ دي
خاورہ اوسي هرہ عقيدہ چي ٺي وي او د هر مذهب پيروڪار چي وي. يو قام
دے او دا پري لاد پاسہ چي پڪار دي چي ڪڻ پڻ هرہ عقيدہ او هر مذهب چي
وي. خو د هندو پڻ نوم دي بللي شي

هم دارنگي مسئلہ د سر محمد اقبال ده چي: هندي هين هم وطن هين
هندوستان همارا د دي ثابتولو د پاره د مذهب نہ مرستہ اخلي چي: مذهب
نہين سکھاتا آپس بير رکھنا. نو مذهب او مذهبي تعليم خو بدلے نہ
شي. ڪم از ڪم د مسلمان خو دا عقيدہ ده چي د نبي ڪريم (ص) نہ پس بل چا
ته دا حق نہ دے حاصل چي پڻ مذهب ڪښي ترميم وڪرے شي. نو بيا دا
مذهبي عقيدہ څنگہ د سياسي نظر ٺي سرہ بدلے شي. سر محمد اقبال
خو هم لکه د سر سيد احمد خان پڻ شان پڻ دي سلسلہ ڪښي ڪافي وړاندې
تللے دے: لکه چي د فارسي پڻ يو شعر ڪښي وائي چي:

دانه سبجہ بہ زنار ڪشيدن آموز

گر نگاه تو دو بين است نہ ديدن آموز

د هندو او مسلمان د يو والي او اتحاد د پاره پيش ڪوي چي د مسلمان د
تسبيح دانې پڪار دي چي د هندو د زنار پڻ تار وپيلې شي (زنار د هندوانو
مقدس تار دے چي د هغوي وجود سرہ پيوست د اوڀر نہ ترخ ته پروت

دنيا ريتيا دي

يعني د مسلمانانو د ذڪر الهي د پاره د تسبو دانې دي د هندو د زنار
پڻ تار وپيلې شي، دا ترون غواړي، دا مذهبي روا داري ڪڻ يو والے
غواړي، نو بيا فصلہ اوروي: ڪڻ چرې ستا ستر ڪي دا دواړہ جدا جدا ويئي
نويا خوتہ پڻ ستر ڪو ڀوند نہ ٺي.
پريزات پڻ تفصيل د تللو ضرورت نشته د مسلم ليگ د مختلفو وختونو
پس ڪري قرار دادونه او د جناح صاحب خپل بي شميرہ تقريرونہ دا خبرہ
ٺاٻوي چي مسلم ليگ د دوو قومونو نظريہ د خپل سياست بنياد ڪرڻ لے
وو، نو اوس پڪار دي چي پڻ دي خبرہ غور وشي چي مسلم ليگ خو صرف
مسلمان خبر غوڻستو، د نورو هندوستانيانو سرہ ٺي ڇڻ غرض نہ ٺي: يعني
هغه ڇڻ ته چي قام پرستہ يا نيشنلسٽ وائي، د هغې دعويٰ ٺي نہ ڪوله، نو
ڪٺل دا پڪار دي چي دا نسخہ تر ڪومہ پوري د مسلمان د مرض علاج شولہ
لکه څنگہ چي ما مخڪڻي ذڪر ڪرے دے. مسلم ليگ د مرض تشخيص
ڪرے ٺي چي د مسلمان دشمن پهرنگے نہ بلڪي هندو دے او اوس ٺي ورله
علاج دا تجويز ڪرو چي د دوه قومي نظر ٺي پڻ بنياد دي هندوستان تقسيم
شي او پاڪستان دي جوڙ شي: نو پڻ دي طريقہ بہ د هندوستان د مسلمانانو
مهم محرومي او تڪليفونہ رفع شي.

دا هم يو تاريخي حقيقت دے چي د مسلم ليگ تحريڪ د هندوستان پڻ
هغو صوبو ڪښي زيات قوي او مقبول ٺي ڪوم خاے چي مسلمانان پڻ اقليت
ڪښي وو او د دي ثبوت د 1937ع صوبائي انتخاباتو ڪښي پڻ قطعي طور
بيودلے شوعے دے چي د مسلمانانو پڻ ڳلورو وارو اڪثريتي صوبو ڪښي
يوہ صوبہ ڪښي هم د مسلم ليگ دلې هيڻ ڇڻ نمايندہ حيثيت ڇڻ ڪوي چي
پڻ دوو صوبو يعني سندھ او سرحد ڪښي ٺي د سرہ يو ممبر هم نہ ٺي او د
پنجاب پڻ 84 مسلمانانو ممبرانو ڪښي ٺي صرف يو ممبر پڻ پڻ دي ڪښي هم
ڇڻ د شڪ گنجائش نہ شته چي د مسلمانانو پڻ اڪثريتي صوبو ڪښي

رہنمائی رہنمائی دی

اختیار د مسلمانانو و مشرې د هغوي وه د پنجاب سر سکندر حیات خان د بنگال مولوي فضل الحق. د سندھ الہ بخش سومرو او د صوبہ سرحد مشر یاسر صاحب زاده عبدالقیوم او یا د ڈاکٹر خان صاحب و. نو پۀ دغه صوبو کښې خو د مسلمانانو حقوقو د تحفظ سوال نه پیدا کېدو د مسلمانانو د حقوقو د تحفظ مسئلہ خو د هغو صوبو وه چې کوم ځای د غیر مسلمو اکثریت و او دا هم حقیقت دے چې مسلم لیک هم پۀ دغو صوبو کښې هر دل عزیز و او د مسلم لیک د کل هند لیدرانو نمایندګي پۀ پارلیمنټ او صوبو کښې هم دغو مشرانو کوله نو اوس باید چې جذباتي طور نه بلکې پۀ سره سینۀ پۀ دې غور وشي چې د دغو غیر مسلمو اکثریتی صوبو د مسلمانانو د تکلیفونو او محرومیو علاج د مسلم لیک د سیاست د کامیابی پۀ نتیجه کښې وشو یا نه؟ دا ډېره ضروري نکته ده چې مسلم لیک پۀ خپل سیاست کښې کامیاب شوه دے تقسیم هند ئې کرے دے او پاکستان ئې حاصل کرے دے نو باید چې اوس د دې سیاست د کامیابی نه پس حساب وشي چې د مسلمانانو د کم شمېره صوبو د مسلمانانو د هغه مرض علاج پۀ دې نسخه څومره کامیاب شوه دے؟

زه دا خبره بار بار کوم چې کومو صوبو کښې د پاکستان د قیام مطالبه وشوله. نو پۀ دغو صوبو کښې اختیار هسې هم د مسلمانانو و. که د مسلمانانو د اختیار خبره وه. نو دغه صوبې د پخوا نه د هغوي وې صرف نوم د پاکستان نه و. نو مطلب دا چې مرض پۀ بمبې. مدراس. ډیلی. یوپی. بهار. سی پی او اریسه کښې و. د مسلم لیک د دې دوو قومونو نظر ئې او د پاکستان د قیام کامیابی د هغه مجبور او محروم مسلمان څۀ ښېګړه وکړه. تکلیف د بمبې او لکهنو مسلمان ته و او پاکستان مو پۀ لاهور او پېښور کښې جوړ کړو. تکلیف د بهار او اریسه مسلمان ته و او پاکستان ئې پۀ ډاکه کښې جوړ کړو.

رہنمائی رہنمائی دی

نو دا حق یواځې د هندوستان د هغو صوبو د مسلمانانو نه دے چې هغوي د دې تقسیم پۀ نتیجه کښې هم هلته پۀ خپلو صوبو کښې مېشته پاتې شول. بلکې د پاکستان د مسلمانانو هم دا حق دے چې د مسلم لیک مشرانو نه دا نهوس وکړي او ښۀ پۀ کلکه ئې وکړي چې زموږ نه وروستو پاتې د هغه وخت پینځو کرورو مسلمانانو د خوشحالی. سوکالۍ او د ازادۍ د ښېګړونه پوره پۀ پوره فایده اخستو د پاره ستا سو دا تجویز کړې نسخه څومره کامیابه او مجربه ثابته شوله

د دې نه هم د انکار کولو هېڅ گنجائش نه شته چې د پاکستان د قیام پۀ دغه وخت کښې پۀ ټول هندوستان کښې د فرقه وارانۀ فساداتو سور اور لګېدلې و. هغه مقامي اوسېدونکي پۀ خپل کور کښې د یو بل پۀ غوښو اخته وو او بیا چې کله د یو خوا مهاجر بل خوا ته لوټلي. خپلي. وژلي او تالا شوي رسېدل او هغې دواړه اړخ ته پۀ دغه اور لږګي نه. تېل اچول او ملک یو سره لمبه و او یو داسې مذهبي جنون او د فرقه وارانۀ لېونتوب د پرغز فضا پۀ ټول ملک سالمه خوره وه چې د هندوستان یو گوټ هم ترې نه بچ نه و پاتې. د هندو. سکھ او مسلمان تر منځ نفرت. کرکه او دښمني دې حد ته رسېدلې وه چې هغه اخلاقي اقدار خوېرېږده. انساني خویونه هم پۀ ځای پاتې نه وو؛ ان تر دې چې د دې هر څۀ سره سره ئې د یو بل زنانه و ته لاس اچولو باندې هم صرفۀ نه کوله نو چې یو خوا پۀ ټول ملک کښې د هندو او مسلمان پۀ نوم داسې د لېونتوب فضا وي او د دې تکلیف او مصیبت. تباہۍ او بربادۍ پۀ وخت کښې دغه مظلوم او مجبور مسلمان هم هلته د هغه ساد خپلي هندو او سکھ سره پۀ شریکه ژوند تېرولو مجبور پاتې شي نو د دغه مسلمان د ذهني. روحاني. نفسیاتي او ایماني کیفیت اندازه څوک لگولے شي؟ او بیا پۀ تېره تېره دا چې ټول هغه لیدران څوک چې د دغو پاتې مسلمانانو مشران وو او هغوي پۀ شریکه کډه پاکستان ته یوړله

ریتیا ریتیا دی

او دغه مسلمان ئې په دغه فضا کښې د اور لمبو کښې په وینو لړلې پرېښودو. هغه په سرکاري نوکرو کښې چې کوم مسلمانان کله په سول کښې وو او کله په فوځ کښې او د چا نه چې د خبر ښېگړې توقع د دغه مسلمان کېدې شوه هغوي هم پاکستان ته د تللو فیصله وکړله: نو دا چرته د کوم مسلم لیگي په ضمیر کښې راغله چې دغه په هندوستان کښې پاتې مسلمان چې مسلم لیگ ئې جوړ کړې و هغه له ئې چنډې ورکړي وي د هغه په ښوونه او مطالبه ئې مظاهري کړې وې، جلوسونه ئې اېستي وو: د مسلم لیگ په هدایاتو ئې داسې سیاسي نعرې وهلې وې چې گاونډي سره ئې پرې ځان دښمنۍ ته ودرولې و، نو نن د دغو مسلمانانو دا منتخب کړي مشران څه شول؟ او دا غریبانان ئې چا ته پرېښودل؟ دا داسې سوالونه دي چې په ځواب ورکولو د مسلم لیگ مشران مجبور دي.

دغه حال خو د سیاسي، سرکاري نوکرو د مسلمانانو افسرانو و. ولې د دې سره سره هغه واره واره سرمایه دار او تاجران او کارخانه دار هم پاکستان ته واورېدل: نو په هندوستان کښې پاتې مسلمانانو د پاره اقتصادي لارې هم بندې شولې او کله څه خاورې ایرې، کاروبار یو مسلمان تاجر، سرمایه دار دې خپل ناتوانه مسلمان ورور له ورکولې شو نو د هغې گنجائش هم ختم شو: خو لنډه اوږده دا چې په هندوستان کښې پاتې مسلمان هم مذهبي طور، هم سیاسي طور او هم اقتصادي طور په داسې حالت کښې وروستو. بې یار و مددگار پرېښودل شو چې د ملک ټوله فضا د هغه مخالفه وه. مذهبي جنون وطن په سر اخستې و. په لکھونو خلق خو پاکستان ته واورېدل ولې قابو پینځه کړوړه مسلمان خو بیا هم مسلم لیگ په سیاست د هندو په غلامۍ کښې دې مشرانو پرېښودل چې بېخي د دښمن په رحم خپل ژوند په داسې حالاتو کښې تېر کړي چې د هغوي مشران ټول په ټوله ترې نه یو په یو راغلل.

ریتیا ریتیا دی

نیمه په خپل خیال په دې ټولو کښې صرف یو د لکھونو نواب اسماعیل خان و چې هغه د راتلو نه انکار وکړو وې چې زه خپل مسلمان ورور په داسې حالاتو کښې پرېښودو ته په هېڅ شان تیار نه یم زما مرگ او ژوند دې خپلو وروڼو او دې خاورې سره تړلې دے. دې نورو خو خبر په دې کښې وگڼلو چې سره د بال بچه ښه په آرام او سکون ئې ځان پاکستان ته راوړسولو او هغه خپله خاوره، خپل وروڼه، خپل سیاسي ملگري او تابعداران ئې د سور اور لمبو ته وروستو پرېښودل³⁰

په وروستو پاتې مسلمانانو کښې هم زیات خلق د غېر مسلمو د بربریت نه په کچه کولو مجبور شول او خپلې، لوټلې، تالاشوي، ذهني او جسماني طور زخمي اوږدې اوږدې قافلې دېرې په بې سر و سامانۍ کښې پاکستان ته راوړېدل لازمي خبره ده چې د هندوستان ټولو مسلمانانو څو هجرت نه شو کولے. دا به مخکښې وکتل شي چې په پاکستان کښې په دې مظلوم او مجبور مهاجرو څه تېریږي اوس خو مونږ صرف دا وینو چې دغه د هندوستان مسلمان په دغه خپل کور کښې داسې سور اور ته نور نه شي ټینګېدې او خپل نجات ئې صرف په دې کښې دے چې هغه د خپل نیکه خاوره پرېږدي او د خپل سر او عزت بچ کولو په خاطر پاکستان ته پناه یوسي چې دغه یو د سر سورے او اسره د دې غریب پاتې ده دا خو معلومه ده چې غټان او رسېدونکي مهاجر خو به د غېر مسلمو پاتې جائیدادونه، بنگلې، ماڼۍ، کورونه، دوکانونه او کارخانې قبضه کړي؛ ولې د دې په اور

"په دغو مجبورو مقهورو مهاجرو چې دلته څه تېر شوي، د هغې اندازه د هغه وخت د اردو ادب نه اختلې کېدې شي - لکه د سعادت حسن منټو افسانه 'گهول دو'، د قدرت الله شهاب 'ما خدا' افسانې مونږ ته ښايي چې دغه مهاجر مسلمانان چې پاکستان د پاره ئې هندوستان پرېښودلے و، دلته د خپلو مسلمانانو د لاسه هغوي باندې لا زیات ظلمونه ناکړي وشوي ولې پښتو ادب کښې په فساداتو افسانه نه ده لیکلې شوې - دا ځکه چې دلته د خداني خدمتگار تحریک رضاکارو د دغه ډول لومړی فساد مخنیوی په کامیاس کړے و"

سوی او پے وینولت پت غریب مہاجر بہ خۂ حال شی؟

چہ دی تولی مسئلہ ته سرے پے غور وگوری. نو پے دی کنبہ پے
ہندوستان کنبہ پاتہ مسلمانانو ته یو بنیادی مشکل د مسلم لیگ د
سیاست پے نتیجہ کنبہ دا پاتہ شو چہ یو سیاسی مسئلہ لہ جتی پے
چتی مذہبی رنگ ورکړے شو او د مسلم لیگ پے برکت دا جنگ د سیاست
د مہدان نہ پس د مذہب پے فرقہ وارانہ ډگر چالو کړے شو. کنبہ نو کۂ
سیاسی تحریک وی نو د تقسیم سرہ بہ مسئلہ ختمہ شو پے وہ او سیاست بہ
کامیاب شوے و کانگرس د هندوستان ازادی غوښتہ. د هغوی ہم
کامیابی وشولہ. پېرنکے لږ. غلامی ختمہ شولہ. مسلم لیگ پاکستان
غوښتو. ہم هغه حاصل شو: نو مسئلہ کۂ پے سیاسی سطحه وی خو ختمہ
شو پے وہ. ولې مسلم لیگ دی سیاسی مسئلہ لہ مذہبی رنگ ورکړو نو پے
ہندوستان کنبہ پاتہ مسلمانانو ته ئې دا یو ډېر لوی عظیم غم وروستو
پربښود چہ فرقہ پرست ہندوان او مذہبی جنونیان پے دی سوچ مجبور
شول چہ د مذہب پے بنا خو ہندوستان تقسیم شو: ولې خو لا هغه شان ہم
هغه مذہب پېروکار د کروړونو پے شمېر کنبہ موجود دی نو دا خو مسئلہ
حل نہ شولہ او ہم دا وجہ وہ چہ د مذہبی جنون او فرقہ وارانہ منافرت دا
اور مہ نہ شو. بلکې هغه پاتہ مسلمان بیا نور ہم مجبور او محروم پے دی
شو چہ اول صرف د غیر مسلمو اکثریت ته پاتہ وو اوس د هغوی قہر و
غضب، دښمنی او ترہگنی. نہ پاتہ شو: نو مطلب واضحہ شو چہ مسلم
لیگ د ہندوستان د اقلیتی صوبو د نمائندہ پے جہت د هغوی د مرض پے
تشخیص کنبہ خطا وتل او چہ د مرض تشخیص صحیح ونہ شی. نو
علاج بہ ئې نور غلط وی. د مسلم لیگ د سیاست پے نتیجہ کنبہ دغہ
مسلمان پے خاے د دی چہ بنہ شی. لا ورپسې نور ہم د مجبوری.
محرومی او محکومی. حدہ پورې پے مودې مرض بنہ ککړ شو.

فرقہ وارانہ فسادات او کانگرس

دی کنبہ شک نہ شته چہ کۂ یو خوا د مسلم لیگ د فرقہ وارانہ سیاست پے
نتیجہ کنبہ تول ملک کنبہ اور لگیدلے و نو د دی مقابلہ کنبہ داسې
نوتونه ہم پے مسلمانانو کنبہ او ہم پے غیر مسلمو کنبہ لگیا وو چہ د دی
اور وړلو کوشش وکړي د دی نہ ہم انکار نہ شی کیدے چہ پے دغہ وخت
کنبہ د تول قام جذبات او احساسات دومرہ د لېونتوب حد پورې را
بارولي شوي وو چہ خپلي بنیاد بیا د انسانیت د حلقې نہ ہم وتے و او
بېخي د خناورتوب مقام ته رسیدلي وو نو چہ پے دغہ وخت کنبہ بہ چا ہم د
ہندو. سکھ او مسلمان پے منخ کنبہ د رواداری او دوستی خبرې کولې نو
نہ یواځې دا چہ دا خۂ بې موقع او بې خایہ معلومېږي. بلکې د حالاتو پے
موجودگی کنبہ خۂ د بې وقوفی. د حدہ پورې چشم پوشی پورې تیرلے
کېدے

پے مسلمانانو کنبہ منظم حرکت پے دی کنبہ خدائی خدمتگار وکړو کله
چہ د مسلم لیگ د طرف نہ پے صوبہ کنبہ د خدائی خدمتگارو د وزارت
ماتولو پے خلاف مهم ډېر تېز شو او مېجر خورشید انور پے ذریعہ د سرحد
پے سیاست کنبہ تخریب کاری پے اول خل معرفی شولہ او چہ کله دلته د
فساداتو رده کېښودې شولہ نو دا خبرہ څرگندہ شولہ چہ یو خوا خو پے دی
حالاتو کنبہ د قام دښمنہ بدمعاشانو د پاره لاره ازادہ شولہ چہ هغوی
لوتمار شروع کړي او د فرقہ وارانہ قتلونو پے ذریعہ مکانونہ. بنگلې.
دوکانونہ. تجارتی کوتی او کارخانې قبضہ کړي نو دی خوا دا هم ولیدل
شو چہ سرکاری افسران ہم خپلې ذمہ واری پے صحیح طریقہ سر ته نہ
رسوي او د غیر مسلمو حفاظت برابر نہ کېږي نو صوبائی وزارت خواست

زبنتيا رڻتيا دي

وڪڙو ڇي ڊي پڻپور ڀنار د غبر مسلمو د سر و مال او عزت د حفاظت د پارہ
دي خدائي خدمتگار رضا کار راشي چنانچہ مونڙ شپڙ زره باوردي خدائي
خدمتگار پڻ پڻپور ڪڻي پڻ دي ڊيوتي حاضر شو ڇي مونڙ دلته فرقہ
وارانه فسادا منع ڪڙو. اگر ڇي د مسلم ليگ رضا کارانو او نورو
لنڊرو ڪوچرو به ڄاڻ پڻ ڄاڻ و لاڙو خدائي خدمتگارانو ته پڻپورونہ
ورڪول ڇي د هندوانو د بچ ڪولو د پارہ راغلي پڻ. يا به ڇي ورته د بهار د
فساداتو قبضي ڪولي. لا د سڪهانو د لاسہ د مسلمانانو د تباہي
يادگيري؛ ولي د دي خبري نه انڪار نه شي ڪهڙي ڇي سڙه د دي ٽول
اشتعال خدائي خدمتگار پڻ دي ڪڻي ڪامياب شول ڇي د غبر مسلمو د
سر. مال او عزت تحفظ وڪري ولي د انگريزانو دا پاليسي وه ڇي دنيا لڏا
تاثرو وڪري ڇي د هندو او مسلمان دا بيلتون دومره مونڊيز او بنيادي دے
ڇي د شريڪ ڪور هڏو د سره سوال نه پيدا ڪيري نو د پڻپورنگي دا ڪوشش و
ڇي دا غبر مسلم اوس د دي صوبي نه وباسي. د مسلم ليگ خبر هم پڻ دي
ڪڻي و. د لوڻمار او جائيدادونو قبضہ ڪولونہ علاوہ دا يوه مسئلہ هم وه
ڇي دلته پڻ صوبائي اسمبلي ڪڻي هندوان او سڪهان ممبران وو نو د
هغوي پڻ ويستو ڪڻي هم پڻپورنگي او هم مسلم ليگ دواڙه غرضيان وو نو پڻ
دي طريقہ ڇي دغه ٽول غبر مسلم د پڻپور پڻ بالا حصار قلعه ڪڻي راغونڊ
ڪڙل او هندوستان ته ڇي وارول.

اخو هندوستان ڪڻي هم د کانگرس مشرانو عموماً او گانڊهي جي
خصوصاً د دي فرقہ وارانہ فساداتو د اور پڻ وڙلو پسڻ ملا وتڙله. گانڊهي
جي خو پڻ دي مسئلہ ڪڻي دومره لڙي لڙي ڇي هغه. هغه خپل ڙوند هم پڻ
داو ولڳولو او د ڪلڪتي د مسلمانانو پڻ خلاف د فساد بندولو پڻ خاطر ڇي
د مرگ رڙوہ ونيلو او د دغبي ذاتي قرباني پڻ ذريعه ڇي داسي فضا پيدا
ڪڙله ڇي عام اولس د هندوانو. مسلمانانو او سڪهانو خو پڻپور د ڇي

زبنتيا رڻتيا دي

مرڪاري پوليس هم دومره متاثره شول ڇي هغوي به هم ڙڙل او هله پسته
گانڊهي جي رڙوہ ما ته ڪڙله ڇي ڪله د ڪلڪتي پڻ مبدان ڪڻي پڻ زرگونو
مسلمانان. هندوان او سڪهان ڇي يو بل ته ورتراغاره ويستل ولي د لا اور
داسي حد ته رسبدلي و ڇي يو ڄاڻ به ڇا م ڪڙو. نو بل ڄاڻ به ڇي سر
دوهه. نو گانڊهي جي او د هغه ملڪري داسي لولپه گرڇڏل ڇي پڻ هر شان
ڇي وي د دي اور د مي ڪولو ڪوشش وڪري ڪڻ ڪلڪته وه او ڪڻ ڊيلي. ڪڻ
مشرقي بنگال و. او ڪڻ بهار ولي دا مسلم ليگيان هم عجب مخلوق دے يا
خو هغه حسين شهيد سهروردي صاحب و ڇي د بنگال د وزيراعليٰ پڻ
جهيت ڪڻي ڇي د مسلم ليگ د اعلان مطابق د راست اقدام د ورڇي د
نمانڊو پڻ سلسلہ ڪڻي د مسلمانانو د جلوس قيادت پڻ خپله ڪولو او هم
دا هغه مقام دے ڇي د ڪوم ڄاڻ نه د دي فرقہ وارانہ مسافرت دا تيلي بل
شوء دے او بيا دا هم خلقو وليدل ڇي هم حسين شهيد سهروردي بيا د
گانڊهي جي د دغه فرقہ وارانہ فساداتو د رفع ڪولو د پارہ لڳيا و³¹

11 دي لڙ ڪڻي مسلم ليگ د هغه اوبنتي منحرف، خدائي خدمتگارو ڇڏه ڪٽه پورته ڪڙه ڪومو ڇي
د خان بهادرانو پڻ اشارہ کانگرس سره د اتحاد پڻ بهانه تحريڪ پڻپور دے و لکه مولانا شاد
محمد او بخت جمال د صوابي. مولانا شاکرالاه او مولانا خادم محمد اکبر د نونبار او دغبي
خيني نور قام بلورلي مشران - دوي نه يواڻي دا ڇي د احمد اباد گجرات او د هندوستان نور
پڻپانہ هندوانو سره جنگ چڙهي د پارہ ولسمول بلڪي د تحريڪ خلاف ڇي هم هر ڄاڻ زهر خواره
ڪڙل د هندوستان پڻپتو د دوي د دور ڇي نه وڙندي ورڇيانو ڪڻي اشتهاورنه وڙڪري وو ڇي زمونڊ
د هند مسلم فساداتو سره هيڻ ترون نشته - د دي خواب ڪڻي د هغه خابونو هندوانو هم داسي
اشتهارات خباڙه ڪڙل ڇي زمونڊ هم پڻپتو سره ڇه مسئلہ نشته جو د دي شرارتيانو د لاسہ خيني
پڻپانہ هم هندو مسلم فسادات ڪڻي ڪڪر شول او وڙني وشوي
ايس ڪي محمدار خيل ڪتاب 'جناح اور گانڊهي' ڪڻي ليکلي دي ڇي فسادات د مسلم ليگ د
راست اقدام' پايله وه د بنگال وزير اعليٰ او قانون وزير حسين شهيد سهروردي پڻ شپاڙم اگست
د ڪلڪتي ڀنار ڳالرو وڻيت پوليس سٽيشنونو ڪڻي دوه ويشت مسلمانانو افسرانو او دوه اهنڳلو
انڊين افسرانو ته حواله ڪڙل او بيا ڇي پوره صوبه ڪڻي د جهتي اعلان وڪرو مسلمانانو ڪونہ ڪونه.
شلونہ. خٽڪونہ. خنڇرونہ او نوپڪي نوپنڇي ووڻيلي مسلم ليگي لنڊ غرو ته ڇي گادي ورڪڙل او

د دوه قومي نظريې نه د مسلم ليگ انکار

خو مونږ ليدلي دي چې کله مسلم ليگ د کپيټل مشن منصوبه منظوره کړله او د هندوستان وفاق ئې تسليم کړلو او د دريو گروپونو يو مشترک مرکزي حکومت ئې ومنلو نو په دغه شان مسلم ليگ خپله د پاکستان مطالبه پرېښودله او چونکې د پاکستان د قيام د مطالبې بنياد صرف او مسلم ليگ د پاکستان د مطالبې پرېښودو سره سره د دوه قومي نظريې نه هم لاس ووينځلو. په کوم څېر چې زه پوهه شوم نه يم هغه دا چې د مسلم ليگ مشرانو د دې خپل سياست د پاره د مذهب مېدان خوښ کړې او هرې خبرې او پاليسۍ له به ئې د اسلام نکته نگاه نه يو جواز لټولو نو مشکله دا وه چې مذهب کښې خو څه کمه زياتې او ترميم تنسيح څوک نه شي کولې. يا کم از کم مسلمانان خو عقيدتاً نبي کریم (ص) اخبري نبي گني او دا ئې عقیده ده چې هغه يوه مکمله ضابطه حیات پرېښې ده چې په هغې کښې تغيير او تبدل، کمه او زياتې نه شي کيدلې. نو مونږ ته په دې خبره پوهيدو کښې لږ تکليف ؤ چې اول د مسلم ليگ پاليسۍ د دوه قومي نظريې يعنې د پاکستان نظريه وه او نعره ئې دا وه چې: پاکستان کا مطلب کيا؟ لا اله الا الله³² ولې هم دغو د مسلم ليگ مشرانو دا فيصله وکړه چې

سوونو گېلن پټرول سېواني کوښونه هم ورله ورکړې شول ښکاره ده چې دې نه پس لگېدونکي اور کښې په زرگونو خلق ووژل شول او د دې فساد منطقي نتيجه بيا د وېش په وخت د لکېونو انسانانو تاريخي چټاو ؤ

³² د وېش نه وړاندې دا نعره چې د اصغر سوداني نومې يو لولکل شاعر وه، داسې وه چې 'پاکستان کا مقصد کيا؟ لا اله الا الله' - د وېش نه پس خو بيا منظر بدل شو ځکه چې پاکستان جوړ شو نو دا نعره داسې بدله کړې شوه چې 'پاکستان کا مطلب کيا؟ لا اله الا الله' - يعنې پاکستان چونکې خپله

دغه کلمه په ځای پرېږدي او د پاکستان او مطالبې نه دست برداره شي نو دغه هغوي دا اعتراض وشي چې دوي خو د پاکستان او لا اله يوتړون پېش کړې ؤ، نو ايا د هغې به دا مطلب نه وي چې گنې د دغې کلي نه هم ويزاره کړې ؤ، نو ايا د هغې به دا مطلب نه وي چې گنې د دغې کلي نه هم ويزاره کښاستل مذهب خو د دې خبرې چرې هم اجازه نه ورکوي چې نن دې د کلي په بنياد يو مذهبي تحريک وچلېږي او سبا له له هم دغه مذهبي تحريک پرېښودې شي نو په دا شان خو به دا ټول عمل د دغې کلمې نه هم په انکار تمامېږي

دا يو بنيادي مشکل دے چې هرې هغې ډلې، تنظيم او پارټۍ ته به يقيناً پېښېږي چې د خپلو سياسي پاليسيو د وړاندې بوتلو د پاره د مذهب نه کار اخلي بل هغه تنظيمونه دي چې هغوي خالص د مذهب په نامه ديني تحريکونه چلوي لکه زمونږ د هندوستان هغه باعمله عالمان د چا چې د ديوبند د دارالعلوم سره تعلق ؤ او هغوي د کافر او سامراج انگېز پر خلاف خپل تحريک يو ديني فريضه او جهاد گڼلو او ټول عمل ئې د دين دائرې دننه ساتلو. دا نورې ډلې او په خصوصيت سره مسلم ليگ چې خپل ټول سياست ئې د مذهب د ځادر لاندې چلولو، هغوي ته به لازماً داسې مشکلات مخې ته راتلل، ولې چې د مذهب لار خو واضحه او ښه ده هغه کښې خو اخوا دې خوا تلل لا وړاندې کېدل وروستو کېدل نه شته اوسياست کښې خو دغه کار لازمي پېښېږي نو چې څوک سياست او مذهب يوځای کوي، نو د هغې لازمي نتيجه به هم دغه وي، لکه څنگه چې مسلم ليگ ته پېښه شوله: چې يو مقام داسې راورسېدو چې د خپلې

د لا اله الا الله مترادف دے ځکه چون چران ځای ختم شو، سېواني خبري مه کوئ ځکه د قرارداد مقاصد 'پاکستان کا مقصد' نه پس چې مولانا شبير احمد عثمانی لياقت علي خان به د دې د علي کولو غوښتنه وکړه نو هغه ورته ووي چې مولانا تنگول مه کو، اوس پاکستان جوړ دے: مونږ پوهه شه زمونږ کار پوهه شه: ته کور کښنه، اوس ارام کو

رېښتيا رېښتيا دي

سياسي پاليسي د بدلولو په نتيجه کښې هغوي د پاکستان د مطالبې نه لاس په شا شول او چونکې پاکستان هغوي د مسلمانانو د بنيادي مذهبي عقيدې سره تړلي وو نو دا اعتراض په هغوي په جايزه کېدو چې دوي خپله سياسي نه بلکې مذهبي عقیده پرېښودله

که د مسلم ليگ سياست ته وکتل شي نو د مسلم ليگ مشرانو هر چاته د هغوي د خواهش مطابق خبره کوله جناح صاحب چې به کله سرحد ته راغی نو هغه د نورو نه علاوه دلته کافي مذهبي مشرانو او پيرانو سره هم ليدۍ کاته کړې وو. د مانکي شريف پير صاحب امين الحسنات له نې ليکلي ورکړي وو چې پاکستان به يو اسلامي مملکت وي او پکښې به قانون شريعت محمدي وي؛ ولې د دې په مقابل کې سکندر ميرزا په خپل سوانح حيات کښې ليکي چې کله مونږ فېصله وکړه چې د دهلي نه کراچۍ ته خو نو ما يوه ورځ د قائد اعظم نه تپوس وکړو چې جناب مونږ خو ټول پاکستان ته روان يو. مگر تپوس دا کوو چې هلته به څه قسمه حکومت تاسو جوړوئ؟ ايا ستاسو اراده ده او چې داسې حکومت به وي چې د هغې دارومدار به په اسلام وي؟ قائد اعظم وې چې نه بکواس ده No, nonsense. به يو عصري حکومت جوړوم.

Before we all left Delhi. I said to the Q.Azam one day, "Sir we are all agreed to go to Pakistan. But what kind of Govt. are you going to have? Are you going to have a type of Govt. with accent on Islam?" "No, nonsense" he replied, "I am going to have a modern Govt."

ترجمه مخکښې له دې چې مونږ ډيلي نه روان شو يوه ورځ ما قائد اعظم ته ووي جناب عالي مونږ د ټولو فېصله وه چې پاکستان ته به خو ليکن څه قسمه حکومت به ته هلته جوړوي؟ ايا ته به داسې حکومت جوړکړې چې زور ئې په

رېښتيا رېښتيا دي

اسلام وي؟ هه خواب کښې ووي چې نه بکواس ده زه به يو جديد حکومت جوړوم

حقيقت کښې مسلم ليگ د پاکستان نه د ملا صاحب د جنت تصور جوړ کړی و چې څه ستاسو خواهش وي هغه به حاضر وي؛ د پيو او شاتو ولي به وي، د حورو او غلمانو خو به هلېو څه حساب نه وي؛ څه ته چې دې زړه کېږي هغه به موجود وي. که انکور غواړي، که انار، که سبب غواړي او که بادام، نه به ونه کرل غواړي نه به د گود چاري ضرورت وي او نه به کولېه

پاکستان ساخته مؤرخين دانشوران په دې بايله دوه ډلې دي - يوه ډله جناح صاحب سکولر لير وامل غواړي بله ډله دانا درباري ډله دا وائي چې نه هغه يو اسلامي فلاحی سرے و خو دخت نه مخکښې مړ شو نو اسلامي تجرباتي مملکت ئې جوړ نه کړو دا ډله هغه يو لړۍ زيرگ او رسدلي ولي مني د دې انداز ده د عارف محمود ايل نوموړي ليکوال ليکي باني پاکستان کي حضور پاک (صلى الله عليه وسلم) سرے واليهانه محبت نه کېږي؛ هغه ليکي چې کله جناح صاحب لندن کسۍ و. يوه شپه ورته نبي پاک صلي الله عليه وسلم راغلو. کتنې ورته وڅوڅولو چې دے باخښو و سي پاک صلي الله عليه وسلم ورته ووي. زه ستا پيغمبر يم او تا نه وایم چې بيرته هندوستان ته لاړ شه او تحريک ازادي شروع کړه. زه در سره يم نو دې نه پس هغه بيرته راغلو جناح صاحب هم په دې پوهه و او لکه د پيرانو به ئې مذهب نه گته اخسته ځکه 1948ز کراچۍ بار ايسوسي اشن نه وس کښې ئې ونيول چې ما ځکه لکنډر ان کښې داخله اخسته چې هلته د نبي پاک صلي الله عليه وسلم نامه د دنيا لويو قانون دانانو سره ليک وه دا بيخي دروغ دي. هلته د نبي پاک صلي الله عليه وسلم نامه نشته البته عيسي موسي عليهم السلام سره ئې تصوير جوړ دے خو د تصوير دا خبره کول مذهبي حوالې سره سمه نه نيکارېده نو تصوير نه ئې نامه جوړه کړه چې خلق به ونه گي دا خبره ساده خبره ده چې جناح صاحب اصليت کښې ليرل و که مذهبي؟ که مونږ د هغه د ژوند شې ورځې وگورو نو د هغه لائف ستايل مذهبي يا موليانه نه دے بلکې الترا ليرل دے - سبگار نوشي. سک پروري، هيم برگر خوړل، کاکتېل پارتي، سنوکر بلير ډکول، خان ته مسر جناح ونيولو د بلره حکومتې چارواکو ته افشلي چيتی کول هغه ليرل ثابتوي

پروفېسر کرې بي سعيد خېل کتاب 'پاکستان دي فارمېښو فېز' کسې صفا ليکلي چې "Jinnah had a taste for pork and wine."

د هاغه وخت نه واخله. په درېم ځل نوي شان پاکستان پوري اکثر د يو مقدس خوب دروغونه قبضه شوروکې کېږي چې د طلاق در طلاق او نکاح در نکاح اقداماتو نه پکښې هم څنډه نه کېږي

communities - the Hindu community and the Muslim community. Because even as regards Muslim you have Pathans, Punjabis, Shias, Sunnies and so on, and among Hindus you have Brahmins, Madrasis and so no, will vanish.

You are free to go to your temples, Mosques or any other place of worship. You may belong to any religion of caste of creed. That has nothing to do with the business of the state

We are starting with the fundamental principle that we are all citizens and equal citizens of one state Now I think we should keep that in front of us as our ideal and you will find that in course of time Hindus would cease to be Hindus and Muslims would cease to be Muslims not in the religious sense, because that is the personal faith of each individual but in the political sense as citizens of the state.

(G. Allana, Historic Documents, pp.545,46)

ترجمہ: کھ چرې تاسو خپله ماضي بدلہ کړئ او پۀ شريکه دا کار وکړو چې د دې بالکل پرواه ونۀ لرو چې تاسو د کوم مذهب فرقې سره تعلق لرئ او د دې نه وړاندې ستاسو د يو بل سره څۀ قسمه تعلقات لرل: يا چې ستاسو رنگ، ذات، نسل او عقیده څۀ ده، بلکې ټول پۀ شريکه ځان د دې مملکت اوسېدونکي وگني او داسې اوسېدونکي چې ستاسو همه حقوق او ذمه واري برابر وي، نو ستاسو د ترقۍ او پرمختگ لارې ازادې دي

زۀ دا خبره پۀ تاسو پۀ ټينگه واضحه کول غواړم چې کۀ مونږ پۀ دې جذبه کار وکړو نو ډېر زړ به دا د اقليتي فرقې او اکثریتي فرقې دا تمیز د منځه ورک شي دا د هندو فرقې او

کول وي د جناح صاحب خو د مانگي پير صاحب سره د شريعت محمدی ټينگه وعده وه نو دا هم مونږ ليدلي دي چې کله مسلم ليگ پۀ عبوري حکومت کښې د شاملېدو اجازه ورکړۀ شوه، نو د مسلم ليگ پۀ وزيرانو کښې يو جوگندرناتۀ منډل ؤ چې هم هندو ؤ او هم هريجن، نو دا هم د جهرانتيا خبره وه چې يو بيخي مذهبي تنظيم، چې صرف د مسلمانانو د حقوقو د تحفظ ذمه واري نې پۀ خپل سر اخستې ده، څنگه د مسلمانانو د دغه تحفظ د پاره يو هندو وزير مقرر وي چې هغه د مسلم ليگ پۀ وهنا يو جدا قوم دے او هم د جناح صاحب د خپل تقرير له مخې دا دواړه مختلف او متضاد نظرياتي قومونه پۀ يو مملکت کښې نۀ شي يو ځاے کېدے

اوس به لږ مخکښې لار شو چې کله مسلم ليگ پۀ خپله مطالبه کښې کامياب شو او دوه قومي نظرنې پۀ بنياد نې هندوستان تقسيم کړو او د پاکستان مطالبه منظوره شوله نو د پاکستان د باقاعده قيام نه درې ورځې مخکښې يعني د (1947) کال د اگست پۀ يوولسم جناح صاحب د پاکستان ائين سازې اسمبلۍ ته پۀ خپل مفصل تقرير کښې د مسلم ليگ د حکومتي پاليسۍ ډېر پۀ وضاحت سره اعلان کړے دے، چونکې مسئله ډېره مونډيزه او بنيادي ده، نو زۀ به نې لږ پۀ تفصيل سره رانقل کړم لکه چې فرمائي:

If you change your past and work together in a spirit that everyone of you no matter what community he belongs to, no matter what relations he had with you in the past, no matter what is his colour, caste or creed, is first, second and last a citizen of this state, with equal rights, privileges and obligations, there will be no end to the progress you will make. I cannot emphasise it too much, we should begin to work in that spirit and in course of time all these angularities of the minority and minority

رښتيا رښتيا دي

مسلمان فرقې به تر منځه لرې شي ولې چې داسې خو مونږ گورو چې په مسلمانانو کښې هم پښتانه دي. پنجابيان دي. شيعه گان دي او سينان دي او په هندوانو کښې هم برهمن. وشنو (شودر)، کهتري، بنگاليان او مدراسيان دي نو ورو ورو به دا ټول د منځه لاړ شي.

تاسو د خپلې مذهبي عقيدې په سلسله کښې ازاد يئ. که څوک دهرمسال ته ځي او که جومات ته او که بل د عبادت ځاي ته، ستاسو که هرڅه مذهبي عقیده وي ستا سو د مذهب، نسل او عقيدې د مملکت د کارگزارۍ سره هېڅ تعلق نشته

مونږ بايد چې ځان په دې اصولو پوهه کړو چې مونږ ټول د يو مملکت اوسېدونکي او د مساوي حيثيت مالکان يو

پکار دي چې مونږ دا اصول د يوې نظرې په شان په خپل مخ کښې وساتو؛ نو زړ به څرگنده شي چې هندوان به هندوان پاتې نه شي او مسلمانان به مسلمانان پاتې نه شي يعني په مذهبي شکل کښې نه ولې چې مذهب خو د هر يو فرد د خپلې ذاتي عقيدې مسئله ده؛ بلکې په سياسي حيثيت کښې چې هر يو اوسېدونکي د دې مملکت به د مساوي حقوقو مالک وي.

دې خبرې ته لږ غور پکار دے چې دا اعلان قائد اعظم څه چرته په پرېس کانفرنس کښې لا په جلسه لا استقباليه کښې نه دے کړې بلکې دا اعلان هغوي د پاکستان د ائين سازي اسمبلۍ د ممبرانو د وړاندې کړې دے چې د هغوي دا ذمه واري وه چې د مملکت خداداد پاکستان د پاره ائين جوړ کړي، د دغه ملک د اوسېدونکو د بنيادي، انساني حقوقو تعين وکړي، بله

رښتيا رښتيا دي

دا چې دې ته هم لږ فکر پکار دے چې دغه وخت د جناح صاحب حيثيت څه ؤ؟ هغه بابائے قوم ؤ، دغه وخت هغه د ټول هندوستان د مسلمانانو د طرف نه د مسلم ليگ د تنظيم باقاعده صدر ؤ، درېم دا چې هغه هم د دې پاکستان گورنر جنرل ؤ او څلورم دا چې هغه هم د دې ائين سازي اسمبلۍ منتخب صدر ؤ، چرته د ذمه واري څه ځانگه نه وه پاتې چې د هغې مشري جناح صاحب نه کوله، بله خبره دا هم ذهن کښې ساتل پکار دي چې دا تقرير جناح صاحب ليکله راوړے ؤ او لوستلے ئې ؤ. د جناح صاحب غوندې تجربه کار بيرستړ زور او تجربه کار پارليماني غړے به شايد چې په اول ځل په پارلمنټ کښې چرته ليکله تقرير لوستے وي، دا ځکه چې دا يو ډېر اهم او د هغوي د جانبه يو تاريخي اعلان ؤ.

اوس به لږ د دې تقرير په مختلفو اړخونو بحث وکړو؛ د ټولو نه اوله خبره چې پکار ده چې په هغې غور وشي، هغه دا ده چې جناح صاحب د هندو او مسلمان د پاره د دوو قومونو په ځاي د فرقې لفظ استعمال کړے دے اکثريتي فرقه او اقليتي فرقه خو دغلته هم نه دے وورېدلے بلکې د وضاحت د پاره وائي چې هندو فرقه او مسلمان فرقه، دا ما ته د دې تقرير او اعلان يوه بنيادي نکته ښکاري. دا نور تقرير بيا د دغې تفصيل او وضاحت دے.

د دې سره سره يوه بله خبره هم قابل غور ده چې کله د مسلمان تعريف کوي نو هغې کښې د شيعه او سني سره سره د پښتون او پنجابي خبره هم کوي. دا شان د هندو په وضاحت کښې يو خوا د برهمن، شودر او کهتري سره بنگالي او مدراسي هم يادوي نو هغه د مذهبي عقيدې سره سره د اوسېدو د علاقې يعني د استوگنې د جغرافيايي مقاماتو ذکر هم کوي او په دا شان د هغې خپل زور بنيادي دليل ترديد کوي چې د يوې خاصې مذهبي فرقې د پاره خاصه علاقه پکار ده، د نسل تمېز الوزوي د ذات پات تمېز الوزوي

هغه د خپل ټول اعلان روح په اخره کښې دا بيانوي چې دا اصول د يوې نظرې په شان ياد ساتي چې هندوان به هندوان پاتې نه شي او مسلمانان به مسلمانان؛ په مذهبي شکل کښې نه، بلکې په سياسي حيثيت کښې. دغه هغه بنيادي فرق و چې د خدائي خدمتگارو او کانگرس په نظريه کښې او د مسلم ليگ په نظريه کښې نې وجود لرلو. مونږ هم دا وې چې مذهبي حيثيت او ذاتي عقیده د هر چا خپله انفرادي مسئله ده او د هندوستان د ټولو اوسېدونکو سياسي حيثيت مساوي او په يو شان دے. او نن چې پاکستان جوړ شو او مسلم ليگ په هغه خپله نظريه جوړه کړه چې هندو او مسلمان دوه جدا جدا قومونه دي نو نن هم هغه جناح صاحب د پاکستان په ائين سازه اسمبلۍ کښې د ممبرانو په مخکښې په ډېره ذمه واري دا اعلان کوي چې هندو او مسلمان دوه جدا جدا قومونه نه بلکې دوي فرقې دي او د رياست، مملکت د وړاندې د هغوي تر منځه هېڅ څه فرق او تمېز لا بېلتون نه شته.

سوال دا پېدا کېږي چې که د جناح صاحب دا اصول او دا نظريه وه، نو بيا د دې دومره خون خرابۍ او فساد ضرورت څه و؟ دا دومره بې گناه وينه د کوم مقصد د پاره توي شوله؟ دا په لکمونو کورنۍ تباہ او بربادې شوې او د فرقه وارانۀ نفرت، لېونتوب دا پرغز په څه غرض و؟ داسې د دښمنۍ او نفرت بنياد کېښودے شو؛ دومره مخلوقات په دغه اور وسوځېدل. دومره په کرکه او بېلتون کښې مختلفې فرقې راولړلې شوې، چې اثر به نې په عمرونو لار نه شي. په تقريرونو چرته دغه زخمو نه راځي کېږي.

دا صرف يوه خبره ثابتوي چې هغه د ماونټ بېټن خبره چې مسلم ليگ په ملک کښې دومره د جذباتي پرغز فضا را پېدا کړې وه چې نه يواځې دا چې هغوي په خپله په دې خپله مطالبه د تقسيم او د منصوبې د پاکستان په يو اړخ هم غور نه و کړے. بلکې بل چا به نې دغه اړخ ته مخه راکړخوله خو

هغوي ته نې هم غور نه کېښودو، ولې اوس چې کله پاکستان جوړ شو او حکومت نې مسلم ليگ ته په حواله شو نو هغوي مجبور شول چې د قوم او قوميت، ملک او مملکت په تصور فکر وکړي او چې سوچ نې وکړو، نو د خپل سياست هغه تضادات ورته څرگند شول چې که د رياست بنياد په مذهبي عقېده کېښودے شي، نو بيا خو يو خوا د دنيا دا مختلف اسلامي ملکوته هېڅ قسمه جواز نه لري چې خپل جدا وجود ولري؛ او بله دا چې بيا خو د هر يو اسلامي ملک غېر مسلمه ابادي مجبوره ده چې چرته غېر مسلمه رياستونو ته هجرت وکړي؛ نو بيا جناح صاحب مجبور دے چې په سنجيدگۍ سره په دې مسئله غور وکړي او څه معقوله لار ورله راوباسي. نو دغه هغه لار وه چې اوس جناح صاحب دې نتيجې ته ورسېدو چې په پاکستان کښې هم غېر مسلم شته او په خصوصيت سره په مشرقي حصه کښې خو کافي دي نو اوس چې ملک د پاکستان په نوم جوړ شو، نو د دې ملک اوسېدونکي به ټول پاکستانيان وي او د يو قوم په حيثيت به ځان ته پاکستانيان وائي، که نه پاکستانيان به صرف مسلمانان وو او دا غېر مسلم به جدا قوم وي؛ نو ايله د خپلې سياسي مفکورې په ټيمگرټيا خبر شولو. اسانه مطلب دا شو چې د مسلم ليگ د تېرې سياسي نظرې په بنياد خو هندو او مسلمان دوه قومونه وو او د هندوستان په خاوره دې دوو قامونو يو ځای ژوند نه شو تېرولے ولې هم دغه دواړه چې کله په داسې خاوره اباد شول چې نوم نې پاکستان دے؛ نو بيا دغه دواړه قومونه اوس قومونه نه دي بلکې قوم اوس يو پاکستاني قوم دے او د عقيدې او مذهب په تمېز دوي ته فرقې وئيلې شي او تماشه دا ده چې دا د پاکستان دا علاقه هغه د هندوستان خاوره ده، خو صرف د خاورې نوم د هندوستان په ځای پاکستان شو؛ نو د دې نه د هندو او مسلمان تر منځه هغه همه تضادات او جدايۍ ختمې شولې چې دوي نې د عقيدې په بنا د يو بل نه بېخي جدا کړي وو او

رہنمایا رہنمایا دی

رہنمایا رہنمایا دی

پہ یو ملک کنبی سرہ د گزان ہبغ قسمہ گنجائش نہ و۔
د دې نظرنې د بحث په سلسله یوہ بلہ غلط فہمی لري کول ہم ضروري ده.
دلته چغې سوري د نظريہ پاکستان داسې وھلے شي او مسلم ليگ دا تاثر
ورکوي چې گنې د ملک ہم خټ خپلہ نظريہ وي. نظريہ د افرادو، تنظیمونو،
جماعتونو او ډلو سرہ تعلق لري او د دغو افرادو، ډلو، جماعتونو او
تنظیمونو دغه سياسي سوچ او نظريہ تر هغه وخته پوري د هغه ملک لا
رياست نظريہ وي چې کله پوري دغه پارتي په دغه رياست حکمراني کوي.
مثال به واخلو د روس خاوري او ملک خپلہ خټ نظريہ نہ لرلہ هلته اول د زار
روس پاچائي وه ولې کله چې زار روس د انقلاب په ذريعه لري کرے شو او
اقتدار د يوې داسې پارتي لاس ته راغے چې هغې اشتراکي او سوشلسټ
نظريہ لرلہ، نو هغوي دغه خپل اشتراکي نظام هلته رائج کړلو.

هم دا شان مثال به دلته د هندوستان واخلو دلته دا په کروړونو خلق د
پېرنگي غلامان وو. دغه نظام ختم شو پېرنگے لار، هندوستان تقسيم شو.
پاکستان جوړ شو، نو د پاکستان خپلہ خټ نظريہ نہ ده بلکې د پاکستان
نظريہ د مسلم ليگ ډلې نظريہ ده او دا نظريہ به تر هغې د پاکستان وي چې
تر څو د مسلم ليگ ډلې حکومت وي؛ څو چې کله یوہ بلہ نظرياتي ډلہ بر
سراقتدار راشي او مسلم ليگ د اقتدار نہ لري شي. نو هغې سرہ به مسلم
ليگ خان سرہ خپلہ نظريہ هم يوسي او بيا به د پاکستان نظريہ د دغو نويو
حاکمانو نظريہ وي.

دلته خو برگه تماشه دا ده چې جناح صاحب خو بلې ډلې ته هم صبر ونه کړو
او د 1947 کال د اگست په 11 مسلم ليگ هغه خپلہ دوه قومي نظريہ په
خپلہ مستردہ کړلہ او هم هغه غېر فرقه وارانہ نظريہ چې په سياسي ژبه ورته
سيکولريزم وائي، هغه ئې خپلہ کړه نو اوس هر سرے دا حق لري چې د
مسلم ليگ د مشرانو نه تپوس وکړي چې د جناح صاحب د دې اهم تقرير نہ

غېر فرقه وارانہ، ده.
کټلۍ په ژور نظر ورته وکتلے شي. نو د پېرنگي د فرقه وارانہ سياست په
نتيجه کنبې هندوستان په فرقه وارانہ بنياد تقسيم شو او چې پېرنگے
رخصت شو، نو د هغه سرہ د هغه هغه فرقه وارانہ سياست هم رخصت شو؛
ولې چې دې ټول حرکت ته سرے گوري، نو د فارسي هغه شعر ئې يې
اختياره ذهن لہ راځي، چې؛

هرچه دانا کند کند نادام

ليک بعد از خرابي بسيار

ولې، يوې بلې خبرې ته هم په دې سلسله کنبې فکر پکار دے چې اوسه
پوري خو د پېرنگي هم دا پاليسي وه او مسلم ليگ هم دغه پاليسي په
مذهبي رنگ کنبې قبوله کړې وه چې د هندوستان اولس چې کله د خپل
ووت او رائې حق استعمالوي نو دا به په فرقه وارانہ بنياد وي يعني هندو به
هندو لہ ووت ورکوي او مسلمان به مسلمان لہ، کانگرس د مخلوط
انتخاباتو Joint Electorates په حق کنبې و او مسلم ليگ د جداگانه
انتخاباتو Separate Electorates اصول قبول کړے و نو اوس چې جناح
صاحب ډېر په واضحه ټکو کنبې دا اعلان وکړو چې په پاکستان کنبې دننه
به د عقيدې، ذات پات او هېڅ قسمه تميز په مختلفو مذهبي فرقو کنبې نہ
وي نو چې اوس به هم مسلم ليگ دلته جدا گانه انتخاب قائم ساتل غواړي

رېښتيا رېښتيا دي

که نه، د دغې نوې نظرې د اعلان په رڼا کې به مسلم ليک هم دغه اعلان خپلې منطقي نتيجه ته ورسوي او د مخلوط انتخاب اصول به تسليم کړي

د اگست څوارلسمه

د پېرنگي د غلامۍ نه د ازاديدو ورځ رانژدې کېده: ولې چاپېره اوړل کېدلې و. بنياد د يو بل په ښکار پسې وتي وو. يو انسان د بل انسان د جبر او تشدد نه محفوظ نه و. بوداگان، ماشومان، بچي، لوني، واره، نر، ښځې هېڅ څوک هم د دې قهر او غضب نه بچ نه وو. قام د يو بل په مړۍ خولې لگولي وې. وينې ئې څښلې. کورونه تالا کېدل. کډې هوا کېږې وې. د مهاجرينو نه کېمپونه ډک وو. داسې داسې نيازبين گلالې بچي او په نازو نعمت کېنې لوې شوي پېغلې او زنانه نن په خاورو کېنې لوغړيدلې چې چرته ئې د قالينونو نه ښکته پښې نه وې اېښې. د ژوند همه اخلاق، قدرونه، انسانيت او سړيتوب په خاورو کېنې سوي لوغړن پراته وو او د افسوس مقام دا و چې دا بدلون او ورسره ترلې تباهي په داسې وخت کېنې راغلله چې ملک خپله ازادي گټلې وه. ولې څه عجيب کيفيت و. د دې اور په دې بلو لمبو، د دې وينو په دې بهېدلو، د ژړا انگولا او په دې فريادونو کېنې بگلونه غړېدل. سرودونه غړېدل. ډولکي وهله شول. سرناگانې غړېدلې. پرېډونه کېدل. سلامۍ اخستې شوې. جشنونه وو. خوشحالي وې، گله اگانې او اتونونه وو، د ډېرو چراغان و.

يو خوا د کراچۍ د ښار دننه د مسلمانانو مهاجرينو تالا شوي او لوتلې شوې مرگ خپلې، اورسېخلې لوغړيدلې قافلې راتللې چې چرته ئې په زمکه پښې نه وې اېښې.

په دې بل اړخ د اگست په 14 م د ملک د ازادۍ او د وطن د خپلواکۍ نېټه

رېښتيا رېښتيا دي

ټاکلې شوې وه د پاکستان د قيام تاريخ مقرر شوی و. لارډ ماونټ بيټن سره د خپلې ښځې کراچۍ ته راغی چې د تاج برطانيې د نمائنده په حيث او د هندوستان د اخبري وائسرای په حيث د پاکستان لوی گورنر جنرل محمدعلي جناح له د عهدي سوگند ورکړي او ائيني طور د پېرنگي د سلطنت د خاتمې اعلان وکړي. په دې سلسله کېنې د تعجب خبره خو اول دا وه چې د ماونټ بيټن هرکلي له جناح صاحب نه په خپله لار او نه نواب زاده لياقت علي خان لار څوک چې د پاکستان د نوي حکومت وزيراعظم مقرر شوی و او د حکومت پاکستان د طرف نه د هغه هرکلي د سندھ نوي گورنر سرغلام حسين هدايت الله وکړو.

د مسلم ليک د مشرانو عجب ذهنييت و. د مچ د وزر تللو نه دوي نه د فلاډېل خپل درناوي ئې په دې کېنې گڼلو چې بل سپک کړي د دې نه پس يوه بله ډېره اهمه لاندېه پېښه شوله. جناح صاحب ووي چې چونکې زه دلته د پاکستان گورنر جنرل او هم د دې ائين سازي اسمبلۍ صدر؛ نو زه به په اوچته کرسۍ کېښم او ماونټ بيټن به زما نه په لاندې کرسۍ کېښي ولې پېرنگي چې په دې مسئله کېنې مشر استاذ دے، هغوي ورته ووي چې صاحب ته خو به هله گورنر جنرل شي چې د هندوستان وائسرای ماونټ بيټن در له د عهدي قسم درکړي. ستا اختيار او مقام خو د دغې عهدي د قسم پورې تړلی دے او چې دغه قسم ماونټ بيټن نه وي ورکړے او دا اختيار ئې تا ته نه وي منتقل کړے نو ته خو هېڅ هم نه ئې. يو عام سرے ئې. دا ئې هم ورته واضحه کړله چې که ته گورنر جنرل شي نو هم ستا مرتبه د ماونټ بيټن نه لاندې ده. ولې چې هغه وائسرای دے او دغه درجه ستا نه اوچته ده. د دې نه پسته چرته دغه لاندېه هم خوره شوله چې د مرتبې او رتبې د سپکاوي، درناوي دا ټول سر ته ورسېدل. نو يوه بله لاندېه پېښه شوله افواه ډېره گرمه وه چې د پنجاب سکھان ډېر په قهر دي

د پاڪستان د حڪومت د غوثيه

د پاڪستان د مركزي حڪومت اعلان چې وشو نو به هغوي ڪنښي جناح صاحب به خپله گورنر جنرل شو او نواب زاده لياقت علي خان وزير اعظم شو نور هم قابو هغه زلميه مسلم ليگيان وزيران شول لڳه چندر نگر صاحب او سره د عبدالرب نشتر او هم هغه هندو هريجن جو گندرن ناتھ منٿل دي جو گندرن ناتھ منٿل ته د قانون محكمه وسپارلي شوله مسلم ليگ خو د قام سره دا وعده ڪري وه چې دلته به د اسلامي مملڪت پاڪستان ڪنښي شريعت محمدي او قرآني قانون جاري ڪبري ولي اوس خو خالقو وليدل چې به دي اسلامي مملڪت خداداد پاڪستان ڪنښي د شريعت محمدي محكمه بو هندو او هريجن ته وسپارلي شوله او دا د عالمانو مليانو او پيرانو د پاره يو پيڙور شو، په خصوصيت سره د ماهي پير صاحب د پاره دا ډير گرانه په دي وه چې هغه خو د جناح صاحب لوظ او وعده د يو خط په ذريعه خان سره ساتلي وه چې پاڪستان ڪنښي به اسلامي نظام او شريعت محمدي وي؛ خو د پاڪستان د قاضي الضات منصب نن يو غير مسلم ته حواله شوه ڇه ڏي نو دا په اسلام او شريعت پوري خدا ده، ڪه نور خه دي؛ د دي خواب به چا خه ورکړي وي؛³⁴

د دي مسئلي بل اړخ له به لږ په بېرته لار شو. دا خبره ډيره په تفصيل سره راغلي ده چې د پېرنگيانو د خپل بين الاقوامي مغربي سامراجي سياست د پرمختگ د پاره د تقسيم لاره ازاده ڪري وه ولي چې د هغوي منصوبه دا وه

³⁴ جناح صاحب د مذهب او مذهبي طبقې بې ڪجه خلاف و خو سياست ڪنښي به نه برابر مذهب پکارولو. 1942ز ڪنښي د ايم ايس ايف پنجاب په نامه خط ڪښي ليکي چې ما قوم ته ډيره جده د دي ناخوښه رجعت پسندو خلقو نه خلاص ڪړو او دا خاص طبقه چې ورته مولوي مولانا وييلې ڪبري. د دوي اثر مي ختم ڪړو د جناح صاحب دا خط د جميل الدين عالي ڪتاب Speeches and Writings of Jinnah اشاعت 1952 ڪنښي چاپ د ځي

او دا فيصله ٿي ڪړي ده چې ڪله جناح صاحب د اسمبلي اجلاس له مخي نوبه لاره ڪنښي به پري به غورخولې شي ڪله چې ماونٽ بيٽن د جهاز ته ڪوڙ شو. نو تيس ترې نه وشو چې د دي اطلاع په رڼا ڪنښي خه فيصله ده؛ دا سرڪاري جلوس به وڃي ڪه نه؟ ماونٽ بيٽن ورته ووي چې تا خو ستاسو خپله فيصله ده. انتظام ستاسو د ځي ورته ووييلي شول چې جناح صاحب دا فيصله ستاسو ته پريښي ده؛ ماونٽ بيٽن وائي چې زما دا يقين و چې هيو داسي خه فيصله چا ڪري هم وي چې په جناح صاحب د بم حمله وشي نو هم چې زه ورسره په سورلي ڪنښي ناست يم. نو ډير امكان د ځي دغه بم ونه غورخوي؛ ولي داسي خو به د پاڪستان د گورنر جنرل سره د هندوستان گورنر جنرل هم قتل ڪړي شي نو د دي وڃي نه ماونٽ بيٽن ووي چې نماته خو په جلوس ايستو هيڄ اعتراض نشته نو پس د هغې د جلوس انتظام وشو. نو چې ڪله د ائين سازي اسمبلي د غونډې او د ستوري نه پس جناح صاحب او ماونٽ بيٽن واپس د گورنر جنرل کور ته ورسيدل نو جناح صاحب ماونٽ بيٽن ته مخ ورواړولو:

Jinnah said Thank God I have got you back alive.
Mountbatten immediately replied. Thank God I have got you back alive.

ترجمه: جناح ووي چې د خدا ځي شکر د ځي ژوند ځي مې بېرته را ورسولي ماونٽ بيٽن ډير زر خواب ورکړو چې خدا ځي شکر د ځي ماته ژوند ځي بېرته را ورسولي.

په دي حالاتو ڪنښي وطن ازاد شو؛ ازادي راغله خپلواکي تر لاسه شوله د انگرېز ڪډه هواگېره شوله. د پېرنگي يونين جېک (جندو)، Union Jack دوه سوه کاله پس رانېسته شو او د هغې په ځاي د پاڪستان جندا پورته شوله

رېښتيا رېښتيا دي

چې د اشتراکي شوروي اتحاد د نظرياتي يلغارنه د بچ کېدو د پاره د اسلام يوه نظرياتي کلا ودرول پکار دي چې د ترکي نه تر چين پورې د فوجي هلال Military crescent غونډې د شوروي اتحاد د غاړې چا پېره پرېوځي. که د دې غرض په سرکولو کېښې هندوستان تقسيمېدو نو د پېرنګي پرې څه؟ او که مسلمان پکېښې ټوټې کېدو نو د پېرنګي پرې څه؟ که سکھان د موندو کونډه وتل نو د پېرنګي پرې څه؟ او لا که د دې پاليسۍ کېښې نن هندو مسلمان او سکھ په وينو لمېدل. نو د پېرنګي پرې څه؟ هغه خو نه د هندو ترېور و او نه د مسلمان د ترور زوړ. پېرنګي خو پاکستان د مسلمان د ښېګړې د پاره نه، بلکې د خپل بين الاقوامي سياست د تقاضو پوره کولو د پاره جوړولو.

دا هم مونږه ليدلي دي چې په دې دوران کېښې يو وخت داسې هم راغې چې پېرنګي د لارې وېول د ټوټې کولو پلان د لاندې په دې فېصله کولو هم مجبور شو چې که پېرنګي ټول هندوستان نور نه شي خوړلې نو پکار دي چې هغه د هندوانو اکثريتي صوبې ازادې کړي او چونکې د پېرنګي د امپاير (سلطنت) د قائم ساتلو او استحکام د پاره هغه پاکستان ضروري گڼي؛ نو د دې وجې نه دې پېرنګيان ټول په ټوله فوځ او سول افسران او غړي سره و باله بچه د مسلمانانو اکثريتي علاقه ته و اوږي ولې دغه منصوبه د برطانيې د لېبر ډلې وزارت نامنظوره کړله. وېول يو فوځي و. د هغه نظر دومره پراخ او لرې نه لگېده. پېرنګي سياستدان په دې پوهه و چې دا نن سبا د فوځي قبضو او فتوحاتو زمانه ده او نه فوځ د ټول وخت د پاره په قام سورلي کولې شي. پېرنګي خپل سوچ پوره کړی و.

پېرنګي په دې ښه پوهه و چې د دې تقسيم په نتيجه کېښې دواړه مملکتونه کمزوري شوي دي هندوستان اگر چې غونډ موندل پاتې شو؛ ولې د سترېټيجي د لحاظه ئې سرحدونه کمزوري دي. هم په شمال مغربي سرحد

رېښتيا رېښتيا دي

او هم په شمال شرقي اړخ يو خوا ئې د قطب اړخ دا ټول غريز سرحد د بولان نه تر خيبره او داسې د چين تر سنکيانګ پورې د گوتو وځي دې بل اړخ ته به د اسام د اړخه دفاع مشکله شي؛ ولې چې د دغه اړخه د دفاع ټول سرکونه، هوائي مېدانونه، ډاگې، ريلونه او په تېره تېره درياني لارې ټولې په مشرقي پاکستان کېښې پاتې کېږي درې واړه بندرونه چې د دغه دفاع پکار راتلې شي جهالنا، کهلنا او چيتاگانګ هم پاکستان ته اوږي بيا خليج بنگال باندې هغه بلا شرکت غېږې قبضه هم د هندوستان اوس پاتې نه شوله. د دې سرحدي تحفظاتو نه علاوه هندوستان به د يو ډېر لوی فوځي قوت نه محروم شي. څه ته چې پېرنګيان په خپله فوځي ژبه کېښې پي ايم P.M وائي يعنې «نجابي مسلمان» چې د پېرنګيانو په وېنا دا يو بهترين فوځي قوت دے او پېرنګي د خپلې تجربې نه وائي چې د دنيا په کوم يو گوټ کېښې دغه فوجي د پېرنګي د سلطنت د خوړولو د پاره، د هغې د دفاع د پاره او د پېرنګي د پاره خپله وينه نه ده توي کړې؛ اقتصادي طور هم مشکلات پېښ شول ولې چې د هندوستان د تقسيم په نتيجه کېښې کارخانې يو خوا او بل خوا پاتې شولې. خام مال ئې يو ملک سره او کارخانه ئې بل ملک کېښې پاتې شولې؛ منډه یی يو خوا او بل خوا وشکېدلې خو لنډه اوږده ئې دا چې پېرنګي هندوستان په کوم حالت کېښې پرېښودو. نو دا ئې تسله وه چې مودې به تېرې شي خو هندوستان به د خپلو دغو سياسي، دفاعي، اقتصادي، معاشي مسئلو او غربت په وجه مجبور وي او د غربي سامراجي قوتونو به مواتزه وي.

پاکستان خو د دې نه هم زيات ښمگړی و. اوله کمزوري خو ئې جغرافيايي وه، چې مملکت په دوو برخو تقسيم و. د مشرقي او مغربي حصې ترمنځه قابو زړه ميله فاصله وه او تر منځه هندوستان چې اوس اوس ورسره د تقسيم په وجه داسې شلون شوي وو چې وينه لا روانه وه، بهېدله. نو د

رېښتيا رېښتيا دي

دواړو برخو تر منځ په تګ راتګ کېنې مشکلات هم صرف د هندوستان په مرضۍ او تعاون پورې تړلې وو بل تکليف دلته هم اقتصادي ؤ، غرونه، شاپې. شود ياري او ريکستانونه د مغربي پاکستان اوچې او دنونو د مشرقي پاکستان خاصه وه اوچې دا علاقې ابادېږي. کارخانې پکېنې لګي او د نننۍ دنيا ترقي يافته مقام ته رسي. نو مودې څه چې پېږي به تېرې وي او په دې دوران به پاکستان بېخي او ټول په ټوله نورو قامونو ته مواتزه وي او د خواست او خبر کچکول په لاس به نې هر وخت غزبي طاقتونو ته کونډۍ نيولې وي.

د ټولو لويه خبره دا وه چې د ازادۍ د راتللو په وخت کېنې هندوستان او پاکستان دواړه يو بل سره داسې په نفرت، کرکې او دښمنۍ ککر شوي او دومره مرګ ژوبله. سوځېدل پکېنې شوي دي او بيا په تېره تېره د دواړو طرفونو دومره په لکېونو خلق د دې فرقه واران له بوتوب د لاسه درېدلي دي چې د دواړو ملکونو کېنې يو بل ته نيت صفا کېدو او په روع نيت او پېرزوينه د يو بل سره د تعاون پېدا کولو په لاره کېنې د يو بل نه راغلي مهاجر د ټولو نه لومړۍ خنډ وي ولې چې هغوي سره په يو ملک او بل ملک کېنې څه سلوک شوې دے، نو هغه هغوي په ژوند نه شي هيرولې او چې خبره د دوستۍ د دائرې نه وځي او محاذ اړايۍ ته مخامخ شي. نو بيا به د دواړه ملکونه د خپلې وسلې او هر قسمه دفاعي ضرورتونو د پاره هم دغه غربي طاقتونو ته محتاجه ناست وي.

د پاکستان په حقله د پېرنګي دا هم تسله وه چې دے به پېرنګي سره دښمني نه کوي ولې چې هندوستان کوم سياسي تنظيم د پېرنګي په خلاف د ملک د ازادۍ جنگ کړے ؤ، پکېنې نې بې حسابې قربانۍ ورکړي وې، نو نن اقتدار او حکومت هغوي لاس ته ورغلے بله دا چې د هندوستان موجوده لېډران او مشران خو د دنيا په سياست کېنې لوبېدلي وو او د هغوي په نظر

رېښتيا رېښتيا دي

کېنې يو قسم پراختيا وه هغوي د علاقاني او منطقي سياست نه علاوه په بين الاقوامي سياست هم نظر لرلو او د برطانوي سامراج د دسيسو او سازشونو نه ښه باخبره ؤ نو هغوي ته پېرنګي چې هم دا نوع نه شوه کولې چې هغه دې په برطانوي سامراجي سياست کېنې د پېرنګي سره څه مرسته وکړي.

ولې، د پاکستان په مسئله کېنې خو پېرنګي په دې مسئله وخت د سره بوه و چې په پاکستان نن د داسې تنظيم او سياسي جماعت حکومت دے چې هغوي د پېرنګي په خلاف نه څه تحريک چلولے دے او نه نې د هغه د غلامۍ نه د ځان خلاصولو د پاره قربانۍ ورکړي دي بل خوا په صوبه سرحد کېنې اکثريت د يو تنظيم داسې دے چې هغوي د پېرنګي په خلاف پاڅېدلي وو قربانۍ نې ورکړي دي او هغه خداني خدمتگار دي ولې پېرنګي ته دا هم معلومه ده چې دغه پېرنګي دښمنان د مسلم ليګ هم دښمنان دي، نو د هغوي علاج هم اسان دے پېرنګي په دې بوه ؤ چې د مسلم ليګ د موجوده مشرانو سره هغه د خپله جانبې څومره نېکۍ کړي دي بل پېرنګي په دې بوه ؤ چې پاکستان خو يو نوے مملکت جوړېږي؛ نو دے ته به په خپلو پښو د ودرېدو د پاره ډېر وخت پکار دے نو په دا شان به دې د پېرنګي امداد او تعاون ته محتاجه وي.

بل دا چې پېرنګي دا هم وليدل چې د پاکستان موجوده ځاګانان د هندوستان نه راغلي دي او دلته په پاکستان کېنې نې مثال د مهاجرو دے سياسي قوت نې صرف د مسلم ليګ تنظيم دے؛ ولې په نېرو انتخاباتونو کېنې نور څو پرېږده په پنجاب کېنې هم مسلم ليګ ځان له سياسي قوت پېدا نه کړے شو؛ نو نېرېبه کار پېرنګي په دې بوه ؤ چې که د مسلم ليګ د دې حکومت په شا يو مضبوط او مخلص تنظيم نه وي نو بيا به دے ټول په ټوله د نوکر شاهۍ په رحم وګرم وي او په دا شان به دې د پېرنګي په اوسا

رښتيا رښتيا دي

خان ټينگوي او د پاکستان حکومت هم هغه څه وکړل چې د څه پېرنگي انداز له لگولې وه

د پاکستان د څلورو صوبو د گورنرانو اعلان چې وشو نو د سندھ صوبې نه علاوه د نورو درې وارو صوبو گورنران پېرنگيان وو؛³⁵

• د بنگال گورنر سرفريډريک بورن (Sir Fredric Bourne)

• د پنجاب گورنر فرانسس ميودي (Sir Francis Mudie)

• د سرحد گورنر جارج کنگهم (Cunningham Sir George)

• د بلوچستان گورنر اے جي جي (انگريز) (A.G.G. Britton)

د سندھ گورنر سر غلام حسين هدايت الله مقرر شو. معلومېږي چې چونکې د سندھ دارالخلافة هم کراچۍ وه او د پاکستان دارالخلافة دې ته را

واوړېده نو د يو پېرنگي گورنر او د گورنر جنرل په يو ښار کېنې پاتې کېدل به قابل قبول نه؛ ولې چې شروع هډو د دې نه وشوله چې د سندھ د گورنر

کور گورنر جنرل واخستو او سر غلام حسين هدايت الله بل ځای کېنې اوسېدو. د دې نه علاوه د پاکستان د فوځ سربراهان هم ټول پېرنگيان وو؛

• د زميني فوځ سربراه، يعني کمانډر انچيف جنرل راس ميکي

General Ross Mackay

• د هوايي فوځ سرلښکر: اېر وائس مارشل پېري کين (Air Vice

Marshal Perry Keane

• د سمندري فوځ سرلښکر: رير اډمرل جيفري

14 د وېش نه پس ته د هندوستان اولس مشر پنډت نهرو هندوستاني پوځ کېنې د هر لېوَل کمانډ هندوستاني افسرانو ته په تېلاو ورکړو او کړي آيا نې د ارمي چيف جوړ کړو. خو پاکستان کېنې تر 1959ز پورې د اتې ايس اتې چيف يو انگرېز رابرټ کاوټنهم و او د ارمي چيف جنرل ډگلس گربسي و چې کشمير کېنې نې د قبائلي مرستې د پاره د يو بريکېد پوځ لېوَلو د جناح صاحب حکم نه سر غمراوے کړے و خو دې انکار نه پس هغه نه جناح صاحب ترقي ورکړه او لېفټننټ جنرل نه نې کرنل جنرل جوړ کړو

رښتيا رښتيا دي

Rear Admiral Jefferd

دا شان د پاکستان په مرکزي حکومت کېنې پينځه سکرټريان پېرنگيان وو داسې په فوځ او نورو محکمو کېنې هم پېرنگيان په ډېرو اهمو چوکو موجود ناست وو. سکندر مرزا په خپل خود نوشت کېنې د دې انگرېزانو

دومره صفتونه کړي دي چې دې پېرنگيانو څنگه شپه او ورځ په ځان يوه

کړلو چې پاکستان مضبوط او مستحکم کړي او په خصوصيت سره ذکر د

يو جنرل راس ميکي کوي چې هغه ته د پاکستان د فوځ تنظيم ور په غاړه و.

دا شان د دوو پېرنگيانو افسرانو ذکر سکندر ميرزا کوي چې هغوي په

شمالي علاقه کېنې گلگت د پاکستان د پاره قبضه کړو؛

In the most northern sectors, things went well " we were able to take over Gilgit Agency or Skardu. Here a rising of the Gilgit Scouts was organized by the two British officers with the Scouts, who were pro-Pakistan.

ترجمه: په انتھائي شمالي سکرټر کېنې هر څه ښه وو. مونږ د دې جوگه

شولو چې گلگت ايجنسي او سکرډو واخلو دلته برطانوي افسرانو د

گلگت سکاوتس هغه سکاوتان چې د پاکستان په حق کېنې وو، يو

بغاوت منظم کړو

سکرډو نې ونيو، ولې چې دوي دواړه پېرنگيان افسران د پاکستان ملگري

وو. لازمي خبره وه چې چونکې صوبه سرحد د دې صوبه و چې هلته د

پېرنگي د ټولې منصوبې نازک، حساس او مرکزي مقامات وو او هلته هم

هغه ځداني خدمتگار وو، د چا د لاسه چې پېرنگي ته ډېر مشکلات پېښ

وو او صوبه سرحد چونکې د پېرنگي دښمن و ځکه چې د هغه په سياسي او

فوځي منصوبو کېنې نه ځانښود، نو دا شان د مسلم ليگ دښمن و ځکه چې

اگر چې دلته د مسلمانانو اکثريت 93% و، خو بيا هم دلته مسلم ليگ هغه

قوت نه و، پروسېرو انتخاباتو دا خبره څرگنده کړې وه نو د دې وجې نه اوس

رېښتيا رېښتيا دي

چې په جمهوري طريقو دا صوبه مسلم ليگ نه شي قبضه کولې. نو نورې لارې چارې راوېستل پکار دي. دا به هغه وخت وئيلي کېدل چې جناح صاحب ته دا خبره چا په غوږ کېښې اېښې ده چې پښتانه به د پېرنگي نه په بل چا نه قابو کېږي نو د دې وجې نه پاکستان د جوړېدو نه پس هم دلته پېرنگيان به دومره گڼي تعداد کېښې او په دومره اهمو او ذمه وارو عهدو قائم پاتې شول چې دا هلو د چا يقين نه کېده چې گڼې پېرنگې تللې دې او مونږه اوس ازاد يو. د صوبې گورنر پېرنگې چيف سکرټري پېرنگې. نور سکرټريان پېرنگيان د پوليس جرنيل پېرنگې، نور خو پرېږده چې د پي ډبليو ډي (P.W.D.) او بجلي د محکمې سېکرټري هم پېرنگې و. ³⁶ پېرنگيان دومره په گڼي تعداد او اهمو محکمو ساتلو کېښې د پېرنگي غرض دا و چې د نور چا نه علاوه په قبائلو دا تاثر واچوي چې پېرنگي د پاکستان سره په پره کېښې کلک ولاړ دي او نور څه چې په خپله د ټول فوځ واک اختيار د پېرنگي و. بله دا چې اوس به دا قبایل د خپل الخاق فېصله کوي د پېرنگي سره کړي معاهدې پرته دي نو اوس به د وي بيا د سره د پاکستان د حکومت سره خپلې فېصلې کوي نو پېرنگې په دې پوهه و او په دې خبره يې د پاکستان واکداران هم پوهه کړي وو چې ترڅو پورې د دغو معاهدو فېصله د پېرنگي په موجودگي او د هغه په لاس ونه شي. نو دا کار د پاکستان د حاکمانو، لا په بله ژبه د پاکستاني دلالانو د لاسه د کېدو نه دې؛ بلکې پېرنگي او صرف پېرنگي دا قبایل په دې قابيله کولې شي چې

³⁶ د وېش نه پس چې باچا خان جناح صاحب سره روغې جوړې د پاره کوم شرطونه اېښي وو، هغې کېښې دا دوه شرطونه هم وو چې پاکستان به د کامن ويله يونين نه بهر راوځي او چې څومره انگرېزان افسران عهدبداران دي، دا ټول به وباسل شي نو خواب کېښې يې هغه گرفتار کړ دي گرفتاري د پاره يو نوښت پبلک سېفټي ارور د گورنر جنرل جناح صاحب دستخط ته زيارت بلوچستان ته ولېږل شو خو بيا د هغې انتظار په ځای په پينځلسم جون 1948ز د اېف سي آر د تور قانون لاندې بنديوان کړو.

رېښتيا رېښتيا دي

پاکستان چوڼکې د پېرنگي د حکومت قانوني وارث دې نو د دې وجې نه قبائل دې هم په هغو شرطونو او هغو معاهدو د دې نوي حکومت سره خپل تعلق جاري وساتي او دا پرې لا د پاسه زياته چې نن کافر پېرنگې دې مسلمانانو قبایلو ته په هغو معاهدو د دستخط د پاره واني چې دوي يو کافر او غير قام سره کړې وې. ولې نن خو د خداي په فضل د مسلمانانو خپل حکومت دې.

د دې صوبې اهميت، بيا د قبائلو سره د حکومت پاکستان د ائنده تعلقاتو او معاهدو فېصله په بله وجه هم د پېرنگي په موجودگي کېښې ضروري وه ولې چې اخوا د افغانستان حکومت په رويه به هم د دې اثر پرېوتو. د پېرنگيانو دا منطق او دليل و چې چوڼکې پاکستان د حکومت برطانيې وارث دې؛ نو ټولې هغه معاهدې چې پېرنگي د هر چا سره کړي دي اوس د پېرنگي په ځای پاکستان ته دغه معاهدې په وارث کېښې پاتې شوي دي او د دغې وجې نه په دغو معاهدو تړلي نورې ډلې هم د دې پابندې دي. بل دليل دا و چې چوڼکې پاکستان اوس د برطانوي دولت مشترکه غړې دې نو د دې وجې نه په واضحو ټکو کېښې پېرنگي د افغانستان حکومت ته ووي چې د پېرنگي او افغانستان تر منځه کومه سمجهوته شوې وه او د هغې په نتېجه کېښې د ډيورنډ کرښه د برطانوي حکومت او افغانستان تر منځه يو بين الاقوامي سرحد و نو هم دغه کرښه نن د پېرنگي د تللو نه پس اوس د پاکستان او افغانستان تر منځه بين الاقوامي سرحد دې او ورسره به يې دا هم زياتوله چې چوڼکې پاکستان اوس په دولت مشترکه کېښې شامل دې نو دا د افغانستان او دولت مشترکه سرحد گټلې کېدې شي او د دې په دفاع او تحفظ کېښې حکومت برطانيه خان شريک گڼي. د افغانستان حکومت به هم د پېرنگي دې دليل او منطق ته حيران و ولې چې يا هغه وخت و چې کله جرمني به شوروي اتحاد حمله وکړله او شوروي

رېښتيا رېښتيا دي

اتحاد نې راپه مخه کړلو؛ نو د پېرنګي دا تسله وشوله چې جرمني ټول يورپ په مخه فتح کړلو او چې څنگه په يوه مخه نې شوروي اتحاد خسته شوله او بيا چې کله جاپان برما واخستو او په کلکته نې بمباري وکړه نو پېرنګي پوهه شو چې اوس زما هم خبر نه شته نو داسې ويلې شي چې هغه د خپله جانب د افغانستان حکومت ته دا تجويز پېش کړو چې هغوي دې د صوبه سرحد او بلوچستان د دې علاقه باقاعده مطالبه د حکومت برطانيې نه وکړي ولې چې نن چې شوروي اتحاد جرمني له ماتې ورکړو او جاپان هم شکست وخوړ، نو نن هم د هغه پېرنګي سترګې بدلې دي او بيا نې هغه خپله کړې خبره هېره کړې ده او د ډيورنډ کرښې د تقدس او بېن الاقوامي معاهدو ذکر کوي او د وراثت په زور دا حق د پاکستان د پاره د افغانستان نه اخلي ولې حقيقت دا دې چې پېرنګي دا هر څه د خپلو مفاداتو د تحفظ د پاره او خپلې بېن الاقوامي سامراجي پاليسۍ د مخکښې بوتلو د پاره کولو. دا نې يقين و چې پاکستان به مقابلتاً د افغانستان نه زيات په ښه طريقه د هغو مفاداتو تحفظ وکړي شي نو دې وچې نه نې خپله رويه بدله کړه او دا دې هر چا وليدل چې نن اگر چې پاکستان ازاد دې، نو بيا هم د سرحداتو او معاهدو د فېصلو د پاره پېرنګي په خپله موجود دې دا چېرې څوک تصور هم نه شي کولې چې گنې سبا له افغانستان پېرنګي له دا اجازه ورکړي چې هغه دې د هغه د معاهدو فېصله نورو قامونو سره کوي

د وراثت دا هم عجب مسئله ده، دلته په صوبه سرحد کښې چې کله د مسلم ليگ په نامه يوه سياسي ډله مېدان ته را ووته نو اگر چې نوم خو د اسلام ورپورې و؛ خو د سياست په اخلاقو او ادابو کښې نې بعضې لېږان د سړيتوب د دائرې نه هم وتل.³⁷ د اسلام خو ډېر اوچت مقام دې او چونکې د

³⁷ د ماونټ بېټن د اوومې جولای 1947 د يادداشت حواله ډاکټر منظور احمد هم د ورځپاڼې نوا وقت د پينځويشتم اگست 2008 ليک کښې ورکوي چې د لاره ماونټ بېټن د ليک له رويه د

رېښتيا رېښتيا دي

خداني خدمتگارو په خلاف ورسره هېڅ څه معقول دليل نه و نو بس د کانګرس سره د خداني خدمتگارو د ملګرتيا په دې خبره پورې نښتې وو او هم هغه د گورنر سرچاج کنگم مجربه نسخه نې استعمالوله چې هندو اهل کتاب نه دې، کافر دې نو نن چې خداني خدمتگارو د جابر او سامراج حاکم پېرنګي په خلاف د خپلې ازادۍ د پاره کانګرس سره په شريکه مورچې ته کوز شوي دي نو دا ملګرتيا کافر پېرنګي ته د کفر سره ملګرتيا ښکارېده مسلم ليگ هم دغه فتوي خپله کړې وه او بعضې داسې ډېرو هغه وخت ذمه وار لېږانانو به په خپلو تقريرونو کښې د کفر په دې فتوي اکتفا نه کوله بلکې په خپلو تقريرونو، اخباري بيانونو کښې به دا خلاصه د دائرې نه هم بهر ته ووتل او خداني خدمتگارو ته به نې د نورو کښلو نه علاوه دا هم وې چې دا د هندوانو بچي دي، ولې چې کله د دې صوبې نه هندوان او سکېان وغفلولې شول او د هغوي بنگلې، کورونه، دوکانونه، کوټې جانيادونه او تجارتونه پاتې شول، نو هغه بيا هم دې د مسلم ليگ لېږانانو قبضه کړل، حق نې خپل گڼلو، نو ما به دا خبره کوله چې عجيبه کار دې چې کله د ملک د ازادۍ د پاره د قرباني ورکولو وخت وي او خداني خدمتگار او کانګرس په شريکه مورچې له ځي، نو دا بې همته مسلم ليکيان خداني خدمتگارو ته د هندوانو بچي وائي؛ ولې نن چې د هندوانو نه دا د کروړونو روپو جانيادونه وروستو پاتې شول، هغه خو ټول مسلم ليگ قبضه کړل ما به وې چې د دنيا دا قانون دې چې د پلار جانياد خامنوته پاتې کېږي نو راځن چې نن وگورو چې د هندو نه کوم جانياد پاتې شوی دې هغه چا

منځني لوېديځ د تېلو د ذخيره دفاعي منصوبه بندي د پاره سندھ، لوېديځ پنجاب او بلوچستان اړوندتې لري او د شوروي روس د مقابلې د پاره د کراچۍ بندرگاه به ټولو هېوادونو سره د تماس لاره او دفاعي سنگرمې ولې د هغه اوچت لارو د ژغورنې ضمانت هم ورکوي چې چرته روسي نوڅونه کوږدې شي د برطانه او امريکا د پاره منځني مشرق کښې پاکستان د تحفظ ضمانت دې

رېښتيا رېښتيا دي

سره دے؟ او چې چاسره د هندو جائيداد وخت. نو په حقيقت کښې به هم دغه د هندو د جائيداد حقيقي وارث وي. او چې د قرباني وخت وي نو بيا خو خدائي خدمتگارو باندې دا الزام لگي چې دا د هندوانو بچي دي خو چې کله د دغو هندوانو د جائيداد د وراثت سوال پيدا شي. نو بيا مسلم ليگ وائي نه، د دې جائيداد حقيقي وارثان مونږه يو او چونکې جائيداد صرف د پلار نه وراثت کښې پاتې کېږي. نو دا فېصله اوس په مسلم ليگيانو ده چې د هندوانو بچي هغوي دي که خدائي خدمتگار؟

هم دغه شان د پېرنگي د وراثت دا مسئله هم قابو دغه شکل لري چې اخبر د مسلم ليگ حکومت په کوم قانون خان د پېرنگي نه وروستو پاتې جائيداد وارث گني او چې کله به مونږ دې د مسلم ليگ کارکنانو سره په توقو وشتو کښې بحثونه کول، نو دا د هندوانو بچي د پېغور په خواب کښې به ورته مونږ وي چې دا نن ستاسو د پېرنگي سره څه رسته ده چې هغه داسې ستاسو د پاره هر څه کولو ته تيار دي؟ خو دغه مسئله هم دې اعلان حل کړله چې وويلې شو چې پاکستان حکومت د پېرنگي حقيقي وارث دے او د خاورې نه علاوه ورته په وراثت کښې هغه ټولې معاهدې هم را رسېدلي دي چې کومې پېرنگي لا د قبائلو سره او لا حکومت افغانستان سره کړې وې. د مسلم ليگ دغو زلمو به وې چې ولې داسې خو کانگرس هم د پېرنگي د جائيداد وارث دے. نو مونږ به ورته وې چې هلته يو بنيادي فرق دے په لکھونو نر، ښځې د ازادۍ په دې جنگ کښې شريکې وې او په زرگونو نارينه و او زنانې و د خپلې وينې او د سر قرباني ورکړې ده. نو هغوي خو د خپل پلار نيکه جائيداد د پېرنگي نه په زور او خپل قوت او بې کچه قربانو اخستې دے نو هلته خو د وراثت سوال نه پيدا کېږي. ايا خو د مسلم ليگ، چې د پېرنگي بر خلاف ئې چرته قچۍ گوته هم نه ده خوږ کړې او تجريک او جدوجهد خو پرېږده. د پېرنگي په خلاف ئې د خولې نه اواز هم

رېښتيا رېښتيا دي

نه دے وېستلې. د وطن د ازادۍ د پاره ئې د پېرنگي په خلاف يو تجويز قدرې هم نه دے پاس کړے. نو چې د کوم جائيداد د پاره يو سرے نه د سر او مال قرباني ورکولې شي او نه د دغه جائيداد د خپلولو د پاره د غاصب او جابر حاکم گروان ته لاس اچولې شي او سبا له چې دغه جابر او غاصب حاکم د بل چا د لاسه په جائيداد پرېښودو مجبور شي نو په دغه جائيداد حق بيا لا د هغه چا وي چې دا جائيداد ئې په قرباني او جدوجهد گټلې وي او لا بيا د قانون په دايره کښې دننه د وراثت د حقدار دعوي کولې شي. نو چونکې دلته هم مسلم ليگ دا نه شي وويلې چې هغه دې جائيداد د گټلو د پاره څه قرباني ورکړي دي. نو د هغه حشيت هم صرف د وارث کېدے شي او چونکې دا خبره انگرېز په خپله کوي چې زما د همه وروستو پاتې جائيداد او معاهدو وارث د مسلم ليگ حکومت دے نو د دې وجې نه دا سوال پيدا کېږي چې ايا د دې مطلب دا شو چې د قانون له مخې چونکې صرف د پلار د جائيداد د وراثت دعوي يو بنياد کولې شي نو په دا شان مسلم ليگ هم دې تسليمولو ته غاړه ږدي او د بابا پېرنگي د پاتې جائيداد د وراثت دعوي کوي.

دا قېصه به هم دې ځای پرېږدو. مخکښې به بيا تاريخي دستاويزاتو او رېښتوني حقيقتونو په رڼا کښې د دې معلومولو کوشش کوو چې د پېرنگي او مسلم ليگ شريک مخالفې ډلې د خدائي خدمتگارو سره څه عمل وشو او بيا په دې هم غور کوو چې څنگه اوس جنگ خپلي او شکست خوړلي پېرنگي په ډېرې مجبوري خان د بين الاقوامي سامراجي پاليسيو نه رانېکه او د دغو پاليسيو د مخکښې بوتللو د پاره او د دغو منصوبو د کاميابولو د پاره هغه هر څه اوس امريکې ته حواله کړل نو په راتلونکي کتاب کښې به انشاء الله د بين الاقوامي سياست په رڼا کښې د پاکستان د حکومت په کردار، پاليسۍ خان د پوهولو کوشش وکړو. دا ډېره د تسلي خبره ده چې

رېنٽيا رېنٽيا دي

نومېدل د راجه گانو، مهاراجه گانو يعني د واليانو د لاري اداره کېدل او په حقيقت کې په داخلي ځينو امورو کېږي د خود مختاري نه علاوه د برطانيې تر تسلط لاندې وولکه د کشمير، حيدرآباد، جوناگر، پتياله، سوات، بهوپال او داسې نور رياستونه

6 Sir

انگرېزي استعمار چيانو به خپل وفادار خدمتگاران نازول او په دې ترڅ کې چې به په چاريزات خدمتونه وکړل نو هغوي ته به يې د سر، نواب، نواب زاده، نواب بهادر، خان بهادر، رانې بهادر وغيره لقبونه ورکول سر د صاحب، معني لري

7 سرسيد احمد خان (1898-1817)

د ډيلي د يوې فيوډالي سپين روبي کورنۍ سره يې تعلق درلود د کانگرس تر جوړېدو پورې د هندو، مسلمان د اتحاد عملبردار ؤ خو وروسته يې مسلمانان برطانوي تاج ته د خدمت په روحيه روزل شروع کړل د د علي گره مسلم کالج چې اصلاً د پېرنگيانو په ابتکار او مرسته جوړ شو. د موسيسينو څخه ؤ. نن ورته پاکستان کېږي مرتجعين د 'دوه قومي نظريې' اولنې مفکر وائي

8 دوه قومي نظريه:

د هند د ازادۍ پېښونکي تحريک د ټوټې کولو او پېرنگي استعمار بې اتفاقي واچوه حکومت وکړه يا 'نېل يې کړه، اېل يې کړه' پاليسۍ ته د خدمت کولو لپاره ارتجاعی نظريه وه. مبتکرينو يې دا ادعا کوله چې گويا هندوستان کېږي دوه قومونه (ملتونه) يعني هندوان او مسلمانان ژوند کوي چې بېخي متخاصم مذهبونه او کلتورونه لري نو ځکه يوځای نه شي اوسېدي

9 د مارلې مېنتو اصلاحات، چمسفورډ اصلاحات او د 1935 کال اېکټ Morley.

Minto Reforms, Montagu - Chelmsford Reforms & 1935 Act د خارجي او داخلي عواملو تر فشار لاندې استعمار هندوستان ته په بېلابېلو وختونو کې بېلې بېلې قانوني ضابطې چې ورته يو ګونه ائينونه (اساسي قانونه) هم ونيلى شو، ورکړو، دغه ائينونه او ائيني طرحې په حقيقت کېږي د امپريالېزم او ملي ازادي پېښونکي جنبش د جنگ شکلونه، د جنگ پرله پسې مرحلې او مېدانونه دي چې په خپل ذات کېږي د جنگ بنيادي سټېج نه جوړوي، مګر په هندوستان کېږي د ازادۍ د روانې جګړې اشباح دي په دې ترڅ کې د 1909 کال د هندوستان د شوراگانو قانون Indian Councils Act چې د مارلې مېنتو په اصلاحاتو باندې هم شهرت لري، اولنې اساسي قانون ګڼل کېدې شي. دغه قانون د لارډ مورلي (وزیر هند) او لارډ مېنتو

رېنٽيا رېنٽيا دي

«انسراع» له خوا اعلان شو. دا يو فرقه پرسته ارتجاعی ائين ؤ دې کېږي د صوباني قانون سازو شوراگانو او د انسراع قانون سازو شوراگانو واک د پريزيات محدود ؤ د الومنې اساسي قانون ؤ چې يې اتفاقي واچوه حکومت وکړه. فرقه واراننه سياست نه يې رسمي شکل ورکړو او د انتخاباتو جدا ګانه طرز يې قانوني کېدې ؤ يعني مسلمانانو به مسلمانانو ته او هندوانو به هندوانو ته راښي ورکولې، اولسونه د يو هند سوچ نه منحرفول او هغوي به خپلو فرقو کېږي مصروف ساتل د ټول هند واحد ملي سوچ مخنيوي کول او تحريک په مذهبي کرښو لېږدول وو

د مونتيګو چمسفورډ Montagu - Chelmsford Reforms په انگرېزي تلفظ کېږي يې د نامه له نه لوستل کېږي، اصلاحات چې په هند کېږي په اصطلاح د 'دغه وار حکومت' جوړولو په غرض په 1917 کېږي د مونتيګو اعلان نامې تر نامه لاندې اعلان شول او بيا وروسته 1919 کېږي د گورنمنټ اف انډيا اېکټ Government of India act 1919 په شکل کېږي څرګند شول، دويمه ائيني طرحه چې استعمار چيانو وړاندې کړه. د دې له مخې ځينې فرعي او ضمني صوباني اختيارات منتخبو نمائندگانو ته ورکړل شوي وو. البته د انتخاباتو طريقه هم پکېږي هغه زړه په زړه فرقه واراننه په ځای ساتل شوې وه. د 1935 کال گورنمنټ اف انډيا اېکټ Government of India act 1935 ته درېم اساسي قانون وېل کېدې شي د دې د تدوين مقصد د حکومت خودي Self Government طرح عملي کړي

د دې ائين عملي اطلاق 1937 کېږي په داسې حال کېږي وشو چې صوباني برخه يې عملي شوه مګر وفاقي برخه يې ناطيقيقه پاتې شوه دې کېږي هم د ځينو ډموکراتيکو محدودونو غوښتنو نه علاوه هر څه د پخوا په شان پاتې کړل شوي وو او د انتخاباتو طرز هم زوړ جدا ګانه ساتل شوی ؤ. دلته بايد دا ابهام ګڼل شي له منځه لاړ شي برطانوي هند کېږي انتخابات هېڅ چرې عمومي او د هريالغ شخص د رايو په اساس نه کېدل بلکې جايداد لرونکي مخصوصي حلقې ته اجازت ؤ چې خپل کانديدان ودروي او ووټونه ورکړي، د مثال په ډول د 1919 کال په اساسي قانون کېږي 2.8% خلقو ته ووټ حق حاصل ؤ. برطانوي استعمار په دې توګه کوشش کولو چې د هند بهرني قشرونه د ځان په خوا ودروي او خپل اقتدار ته دوام وبخښي

10 پان اسلاميزم Pan Islamism

د تومسې پېړۍ په اڅبر او د شلمې پېړۍ په اوایلو کېږي مسلمانانو را پېدا شوي د

رېښتيا رېښتيا دي

مذهبي احياء پسندي په نهضت و چې هدف ئې د اسلام تر نامه لاندې د نړۍ ټول مسلمانان په يو پلټه فوډم راغونډول وو. او ايلو كېښې د پېرنگي استعمار په ضد تمامېدو، مگر بيا وروسته ئې ارتجاعې خاصيت رابرسېره شو او د امپرياليزم د لاس اله وگرځېد.

11. مسلم ليگ

د مسلمانانو فيوډالانو، بيوروكراتانو او كمپراډورانو يو ارتجاعې فرقه پرست گوند چې په 1906 كېښې د پېرنگي په ابتكار جوړ شو. لومړنۍ هدف ئې برطانوي امپراطورۍ ته په مسلمانانو كېښې د وفادارۍ د احساساتو او جذباتو پياوړي كول اعلان كړو او وروسته پېرنگي هغه د كانگرس په ضد تشويق كړو او په دې ترڅ كېښې ئې د جناح نه كار واخستو چې د هند د ازادۍ بېخونكي نهضت د ټوټې كېدو، د هند د وېش او د پاكستان د راپيدا كېدو باعث شو. د پاكستان د جوړېدو سره هغه د ملك تر ټولو ستر گوند په حيث څرگند شو خو په 1948 كېښې د جناح د مرگ نه پس ټوټې ټوټې او وپاشل شو.

12. مخلوط انتخابات Joint electorate

د فرقې، ذات، مذهب، نسل، رنگ او عقيدوي د امتياز او فرق نه غېر د انتخاباتو ډيموكراتيكيه طريقه چې پكېښې ټول اوسېدونكي، په خپله خوښه هر چاته چې ئې زړه وغواړي راتې وركولې شي.

13. هريجن Herijan

ذات پات (كاسټ) كېښې وېشل شوې هندي ټولنه كېښې تر ټولو مظلوم او خپل شوي ذات چې په اصل كېښې د اچھوتو په نوم يادېدل. گاندهي جي ورته د هريجن (خدا اې خوي، نوم وركړو او په دې مشهور شول.

14. اې ډي سي (A.D.C, Aide.de.camp)

ياور، مصاحب داسې ياوړ چې د خپل امر د محافظت نه علاوه د نورو شخصي چارو او د سكرټريت د څېنو وظيفو د اجر، مكلفيت لري.

15. كميونل اېوارډ Communal Award

په 1932 كېښې رامزي ميكلډونالډ Ramsay Macdonald برطانوي وزيراعظم، له خوا اعلان شو. د هغې نه مقصد فرقه وارانې وېش او نفرت ته لمن وهل وو. په دې كېښې ئې د هندوانو نه علاوه نور ټول خلق اقليتونه اعلان كړل، مسلمانان، سكهان، هريجن،

رېښتيا رېښتيا دي

د روستي پاتې طبقات، هندي عيسايان، پېرنگي، هنديان، انډلوانډيز Anglo-Indians، اروپايان، تاجران، سرمايه داران، زمينداران، مزدوران وغيره ټول د داسې اقليتونو په حيث وپېژندل شول چې انتخاباتي حوزې ئې بېلې بېلې اعلان شوې او د جدا گاه طرز انتخاب د لارې به هغوي فقط د خپلو خپلو فرقو كانديدانو ته ووتونه وركول هندو اكثريتي صوبو كېښې ئې د مسلمانانو څوكې د هغوي د استحقاق نه پورته وړزيتي كړې او مسلمان اكثريتي صوبو كېښې ئې د مسلمانانو څوكې د ناروا حد پورې راكښې كړې دا قانون د څېنو تعديلاتو نه وروسته د 1935 اېكټ بيرخه وگرځېد.

16. خاكسار

عجزو انكسار والا، خاورې غوندې د مسلمانانو يو نيمه نظامي فاشستي رسنه تنظيم و چې په 1931 كېښې په پنجاب كېښې د علامه عنايت الله خان مشرقي له خوا جوړ شو.

17. احرار

د عربي (خر) كلي څخه راوتلې كلمه ده چې لغتاً د ازاد، معني لري احرار د مسلمانانو گوند و چې په 1931 كېښې په پنجاب كېښې د مظهر علي خان او عطاء الله شاه بخاري له خوا تاسيس شو. د دې گوند اكثر طرفداران زياتره د خلافت د نهضت حمايت كوونكي وو او تر ډېرو كلونو پورې د كانگرس د چپ اړخ سره ملاتړ وو.

18. ډومنين چشيت Dominion Status

خپلواکه مستعمره په برطانوي پارليامي او ايني اصطلاحاتو كېښې يوه داسې مبهمه او مجهوله اصطلاح ده چې د هندو د ازادۍ په بېلا بېلو وختونو كېښې ئې انگرېزانو مختلف او متضاد تاويلونه كړي دي لكه برطانوي امپراطورۍ كېښې دننه د داخلي خود مختار حكومت نه واخلي تر خپلواکه هنده پورې خو په هند كېښې ازادي غوښتونكو رهبرانو ترې نه ازادي مطلب و، يعني د استراليا او كېنا غوندې په برطانوي دولت مشترکه British Commonwealth كېښې دننه ازاد او خپلواک هند.

19. هندو مھاسېا

په 1923 كېښې تاسيس شوې د هندو احياء پسندي ارتجاعې فرقه پرست سازمان و او له كانگرس نه په دې خوا بډۍ و چې هغه مسلمانان خوشحالوي دغه سازمان د پېرنگي فرقه وارانې سياست د پاره مرستندوي و. د دې گوند تر ټولو بانفوذه لېبروي

رېښتيا رېښتيا دي

ډي سوارکار و چې د هندو احياء غوښتنې مفکر وگرځېدو

20. يونينسټ پارټي Unionist Party:

د پنجاب د صوبائي اشرافيت، جاگېردارو، پېنشنې بيوروکراتانو او کليوالو مراعات يافته عناصرو گوند چې مسلمانانو باندې سر بيره سکھانو او هندوانو پکښې هم گډون درلود او د 1930 کال په شاوخوا کښې د فضل حسين (لاهور کښې وکیل مدافع) له خوا جوړ شو. څه موده پس ئې پېرنگي ته د دوستۍ لاس ور وغزولو او د هغه د سرپرستۍ نه برخورداره شو.

21. ساتياگراها Satyagraha:

ستيه گرا يعني د عدم تشدد د لارې د عمومي عدم اطاعت جنبش چې پکښې به خلقو د حکومت نه هر راز بائیکاټ کولو.

22. نوبتي څوکۍ:

په غريبانانو خلقو او ملکانونو په نوبت سره د خپل کور، کلي او پتي څوکۍ کولې او دا څوکۍ به اجباري وې.

23. محکمه Subject:

دلته ترې نه د واک او اختيار د ساحې معني اخستل کېږي لکه د دفاع، مواصلاتو، خارجه چارو، خارجي تجارت او داخلي چارو او داسې نورو ساحې.

24. سيکولريزم Secularism:

يوه غربي اصطلاح ده. په لاطيني کښې د سيکولم Seculum لغوي معني (نړۍ) ده. په منځنيو پېړيو کښې د عيسوي کاتولیک مذهب کشيشان (پادريان) دوه ډوله وو؛ يو هغه چې د کليسا د دود د ستور سره سم په کليسا او خانقاگانو کښې او سپېدل بل هغه چې د عامو خلقو غوندې ئې عام ژوند تېرولو. دغه دوهم ډول ئې د سيکولر کشيشانو په نامه يادېدل او هغې ټولې موسسې او ادارې چې د کليسا تر تاثير لاندې نه وې، سيکولر نومېدې. نن سبا چې سياست او دولتي چارې او انتظام د مذهب څخه بېل دي، نو دې ته سيکولريزم وائي. د سيکولريزم د عقيدې سره سم مذهب بايد په سياست کښې او سياست په مذهب کښې گوتې ونه وهي. مذهب بايد د هر انسان د شخصي عقيدې پورې محدود وساتل شي.

ولي خان بابا د خدائي خدمتگارانو او د نوي نسل تر منځ د يوې فکري، علمي او عملي رابطې حيثيت لرلو. هغه د نوي کهول سياسي او سماجي تربيت په داسې ځيرکتيا سره وکړو چې د ژوند يو نوې، پراخه او زورور شعور ته ورکړو، رښتيا ته ورته زده کړل او جرأت ته ورته وښودو. دا نن چې د دومره سېلابونو او جاکړونو باوجود هم عوامي نېشنل پارټي ښکاره جاره ولاړه ده او څوک چې ته ختمول غواړي، هغه ته ځان پورې حېران کړي دي؛ نو دا هم دغه د ولي خان بابا د سياسي او سماجي تربيت نتيجه ده.

دا کتاب 'رښتيا رښتيا دي' د انگرېز استعمار د تاريخ احاطه کوي. دې کتاب کښې د تاريخي دستاويزاتو او ثبوتونو په بنياد د يوې داسې سياسي فېصلې پس منظر، د هغې په شا موجود مقاصد او د هغې نتيجه او اثرات ښودل شوي دي چې يواځې د هندوستان، پاکستان او افغانستان اولس ته بلکې ټوله اېشيا ته يو مستقل جنگ سره مخ کړې ده.

ولي خان بابا دا سياسي عقیده لرله چې که نن هم د اقتدار فېصله اولس ته ورکړې شي، که نن هم جمهوريت ته لاره ورکړې شي، که نن هم ادارې خپل دائره کار او دائره عمل وپېژني، که نن د سنسني خېزې پېدا کولو په ځای د اعتدال پېدا کولو فېصله وکړې شي، که نن هم د گاونډي هېوادونو سره موجودې شخړې د سنجيده مذاکراتو په لاره د هوارولو کوشش وکړي شي او نن هم د خپلو معروضي حالاتو پام کښې ساتلو سره داخله او خارجه تعلقاتو د پاره په پاليسيو نظرثاني وکړې شي نو دې ټوله خطې کښې خوره شوې بې چپني به ختمه شي. دا کتاب مونږ ته ولي خان بابا د يو مدلل، بېباک او رښتوني مؤرخ په حيثيت معارفې کوي او د پرون، نن او سبا تر منځه د تاريخي شعور واضح ساتلو د پاره دا کتاب د ولي خان بابا يو احسان دی.

ميا افتخار حېسېن

جنرل سېکرتري، عوامي نېشنل پارټي

باچا خان ترستريسېر سنټر

BAACHA KHAN TRUST RESEARCH CENTRE
Pajaggi Road, Peshawar
Ph: 091-2246851-3, Fax: 091-2246225